

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sigmund Freud Psikanaliz ve Uygulama

ISBN 975-468-033-7
Türkçesi: Muammer SENCER

Yayımlayan: Say Yayınları /
Kapak: Derman ÖVER
Üçüncü Basım: 1995 /
Baskı: Lord Matbaası
Genel Dağıtım: SAY DAĞITIM LTD. ŞTİ.
Ankara Caddesi No: 54 Sirkeci / İSTANBUL
Tel: 512 21 58 - 528 17 54
Fax: 512 50 80

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş	11
Hans Üzerine Bildiriler	13
Hastalık Tarihi ve Çözümleme	25
Anneyi Baştan Çıkarma Olayı	27
Babaya Öğüdüm	30
1-17 Mart Raporu.....	31'
Babanın Hastalık Raporu	35
27 Mart Raporu.....	39
Zürafa Fantazisinin Açıklanımı	41
Hans'ı Muayene Ediyorum	43
Hans'ın Korkulan.....	46
Atın Yerde Debelenmesi Ne Anlam Taşır?	53
Hans'ın Yeni Alanı	56
Daha İleri Açıklamalar	65
Babanın Saptırması	66
Renk Fobisinin Artması.....	67
İkinci Fantazi.....	71
Sadist İstekler (Anneyi Dövme İsteği)	79
Anneyi Ele Geçirme Duygusu^.....	83
Doğum Olgusu Üzerine Soruşturma	87
Babalık Rolü Üzerine Bilginin Güvensizliği	91
Babaya Nefret	93
Anneyle Evlenme İsteği.....	95
Dıştasal İşlevlere Bağlı Şehvet	99

İKİNCİ BÖLÜM

Yorum	105
Hans Telkinden Bağımsızdır	109
Otoerotik Cinsel İşlevlik	111
Cinsel Sapıklık ve Çocukluk	112
Çocuklar Homoseksüel Olabilir	114
Babadan Nefret, Anneye Aşık Olma	115
Duygu Yaşamındaki Çelişkiler	116
Kaygı Histerisi - Çevirtlm Histerisi	119
Tedavinin İşe Karışması	123
Annenin İğdiş Etme Korkutumu (Tehdidi)	125
Anneye Sahip Olma Fantazisi	126
Fobilerin Ayrıntısına Girme.....	129
Muslukçuluk Fantazisinin Yorumu.....	131
Anneyle Evlenme İsteğini Kapsar İkinci Fantazi	133
Psikanalizin Bireşimi (Sentezi)	135
Çocuğun Karşı Cinsin Üreme Organını Ayırt Etmesi	137
Kaygıya Dönüşen Libido özlemi.....	138
Travmatik Olayların Etkisi	139
Hastalığı Erken Geri İtmeler Hazırlar	141
Adler'i Eleştiri.....	142
Hans'm Fobisinden Çıkarılacak Eğitimsel Sonuçlar	145
Hans İçin Fobiye Yakalanmak İyi Olmuştur	147
Psikanalize Egemen Olsaydım.....	148
Sonsöz	151
Birinci Tedavinin Notları	153
Bir Zorlayıcı Nevroz Olayı Üzerine Görüşler	
Hastanın Gizli Yönleri	165
Hastalık Tarihinden.....	167
a. Tedaviye Giriş	171
b. Çocukluktaki Cinsellik.....	172

Kadını Çıplak Görme İsteği	174
c. Büyük Zorlayıcı Korku	176
Üçüncü Oturum	180
Büyük Tereddüt	181
d. Tedaviyi Anlamaya Giriş.....	184
Dördüncü Oturum /	
Hasta Çocukluğuna Dönüyor	187
Babanın Ölümü.....	188
Sezar'la Brütüs	189
Yedinci Oturum.....	192
e. Birkaç Zorlama Tasavvur (Obsesyon)	195
Saydam Bir örnek	196
Adların Çağrışımı.....	197
Saplantılar	198
Sevgiyle Nefretin Kamgası.....	200
öç Fantazileri	202
f. Arada bir Ortaya Çıkan Hastalık Nedeni	203
Genç Kızları Ayartma.....	204
SevgiliyiS^aba Arasındaki Çatışma	205
g. Babalık Kompleksi ve Fare Obsesyonunun	
Çözümü	208
Onani'nin rolü	209
Şiirle Onani	211
Babaya Çıplak Penisle Meydan Okuma	212
Hasta Benden Korkuyor	215
Babayla özdeşlenme.....	216
Psikanalize Daha Yakından Göz Atış	217
Cinsel Organ Olmaktadır Fare.....	218
Fareli Kız	219
Sevginin Kısırlığı.....	220
Alaya Alma İsteği	221
Fare Delirium'unun Ortadan Kalkışı	222
İkinci Tedavinin Notları	224
Kuramsal Görüşler	
a. Zorlayıcı Biçimlenmelerin Birkaç	
Genel Karakteri (1)	233
Delirium Nedir?	234
Patalojik Ürünlerin Algılanması.....	235
İki Güzel örnek	236
İkinci Örnek	236
Eliptik Teknik	237
Bir Bayanın Kuşkusu	238
b. Zorlayıcı Hastaların Birkaç Ruhsal Özelliği	241
Nevroz'a Boşınanlar	241
Endopsişik Algılar.....	243
Kuşkuyu Yeğleme.....	244
Sevgi ve Nefretin Üstün Gücü.....	245
c. İtki Yaşamı ve Zorlamanın ve Kuşkunun	
Türemesi.....	249
Sevgi ve Nefretin Birlikteliği.....	251
Nefretin Patojenik ve Paryonluk Rolü	251
Karar Felci	253
Nefretin Silinmeyişi	254
Eylemin Düşünceye Geri Gitmesi	255
Seyir ve Öğrenme İtkisi.....	256
"Zorlayıcı"nın Kuramsal Tanımı	256
Açıklamalar.....	261

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLARDA NEVROZUN TEDAVİSİ

GİRİŞ

Aşağıdaki sayfalarda betimlenecek olan hastalık ve tedavisi benim kişisel gözlemlerime dayanmıyor. Beş yaşındaki hastanın tedavisini gerçi ben yönettim. Dahası, küçükle bir kez de ben konuştum. Fakat, tedaviyi, onun babası uyguladı. Yayınladığım bu notları ona borçluyum.

Bununla da kalmamıştır babanın hizmeti. Çocuğu, bu tür itiraflara bir başkası zorlayamazdı. Babanın, çocuğunun dediklerini yorumlamasını sağlayan teknik bilgi, çok gerekliydi. Yoksa, böyle nazik bir çağda yapılacak psikanaliz, yenilmez güçlüklerle karşılaşacaktı.

Ancak, babalık yetkisiyle (otorite), doktorluk yetkesinin birleşmesi, şefkatli "bir ilgiyle, bilimsel bir ilginin bir araya gelmesi, böyle bir yöntemin uygulanmasını olanaklı kılmıştır.

Bu gözlemin özel değeri şuradadır:

Yetişkin bir nevrotiği (sinir hastası) psikanalizle tedavi eden bir tabip, ruhsal biçimlenmeleri ardarda ortaya koyarak, çocukluğun cinselliğine geri gider. O cinselliğin kurucu öğelerinde, sonraki yaşantının bütün nevrotik semptomlarının (belirti) itici gücünü bulduğunu sanır.

Bu varsayımları, 1905'te yayınladığım CİNSEL KURAM ÜZERİNE ÜÇ DENEME'de açıklığa kavuşturdum.

(Bu denemeler tarafımızdan Türkçeye çevrilmiştir. YASAKLAR, NORMAL DIŞI İSTEKLER). Onların, bir psikanalizciye, çürütülmez görüldüğü kadar, konuya yabancı birine garip görüldüğünü biliyorum.

Psikanalizci bile, bu temel önermelerin daha kısa yoldan, daha dolaysız elde edilmesini isteyebilir.

O halde, çocukta bu cinsel uyarım ve istek biçimlenmelerini dolaysız olarak, bütün tazeliği içinde deneyimle-mek olanaksız mıydı? Yaşlıların yıkıntıları arasından adeta kazarak ortaya çıkardığımız, ve bütün insanların ortak malı saydığımız, nevrotiklerde sadece güçlenmiş ve bozulmuş olarak kendini gösterdiğini kabullendiğimiz bu istek ve uyarımları, çocukta ele alamayacak mıydık?

Bu sorulan olumlu olarak yanıtlayabilmek için, yıllardan beri, öğrencilerimi ve arkadaşlarımı çocukların, çok kez özellikle gözden kaçırılan veya üzerinde ustaca yalan söylenen cinsel yaşamını ele almaya teşvik etmişimdir. Teşviklerim sonucu elimde toplanan gereçler arasında, 5 yaşındaki Hans'la ilgili olanlar ayrı bir yer tutmaktadır.

Hans'ın, benim en yakın haleflerimden olan anne ve babası, ilk çocuklarını hiçbir baskı altında tutmamaya karar vermişlerdi. İyi bir huy için gerekliydi böylesi.

Bebek, canlı, uyanık'bir çocuk olmuştu. Onu hiçbir şeyden ürkütmeden büyütme çabası çok tyi yürüyordu.

Şimdi, babanın notlarını, bana aktardıkları gibi vereceğim. Çocuğun açık yürekliliğini ve sadeliğini bozacak bir değişim yapmaksızın.

HANS ÜZERİNE BİLDİRİLER

Hans, üzerine ilk bildirimler, onun henüz üç yaşma ulaşmadığı bir çağda başlamaktadır. O çağda "çiş aygıtı" olarak nitelendirdiği organına karşı canlı bir ilgi gösteriyor. Konuşma ve sorularında belli ediyor bunu. Örneğin bir kez annesine diyor ki,

"Anne, senin de çiş aygıtın var mı?"

"Tabu. Niye sordun?"

"Aklıma geldi de."

Aynı yaşta, bir ineğin sağıldığını görüyor:

"Bak, çiş aygıtından süt geliyor diyor."

Bu ilk gözlemler, küçük Hans'ın davranışlarının çoğunun olmasa da büyük bir bölümünün, cinsel gelişiminin tipik örnekleri olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Bir kadında, erkek üreme organını emme tasarısının ortaya çıkmasından pek şaşkınlığa düşülmemesi gerektiğini söylemişim bir kez (Bruchstück einer Hysterie -Analyse, 1905. Ges Werke, V) (1). Bu çarpıcı uyarının, çok zararsız bir kökeni vardı. Anne göğsünde meme emmekten türemişti. Hans için de, yapısı açısından meme, biçim ve durumu açısından penise benzeyen inek memesi uygun bir aracı rolünü oynamıştı. Hans'ın buluşu, benim görüşümün son bölümünü güçlendirmişti.

Hans'ın çiş aygıtına ilgisi, salt kuramsal bir ilgi değildi. Düşünülebileceği gibi, organla dokunmaktan da ileri geliyordu.

3.5 yaşındayken, bir gün annesi, onu organı elinde görmüş ve:

"Eğer bir daha öyle yaparsan, Dr. A gelip vM aygıtını keser. Sonra nasıl vM edersin demişti."

Şöyle yanıtlamıştı Hans:

"Popomla."

Suçluluk bilincine kapılmaksızın Hans annesine karşılık vermişti. Ama, böylece, iğdiş edilme kompleksine kapılmıştı. İğdiş edilme kompleksi, nevrozların özümlemesinde çok kez düşünülmesi gerekli, nevrozların kabullenmek istemedikleri bir gerçektir.

Çocukluk tarihinin bu ögesi üzerine çok önemli şeyler söylenebilir: İğdiş edilme kompleksi, mitolojide (sadece Yunan mitolojisinde değil) derin izler bırakmıştır. Onun rolünü RÜYALARIN YORUMLANMASI'nda (2. baskı s. 385, 7. baskı s. 456) ve başka bir yerde belirttim (2).

Hans, yine 3.5 yaşındayken, Schönbrunn'da, arslan kafeslerinin önünde heyecanla haykırmış:

"Aslanların vivi aygıtını gördüm."

Hayvanlar, mitolojide ve masallarda sahip olduğu önemi açıklığa borçludurlar. Küçük, meraklı insan yavrularına, cinsel organ ve işlevlerini gösterir onlar. Bizim Hans'ımızın, cinsel merakına hiçbir kuşku gölgesi düşmüyordu. Bu merak, araştırmacı yapmıştı onu aynı zamanda.

3/4 yaşındayken istasyonda, lokomotifin su bıraktığını görmüş ve sormuştu:

"Hey. Lokomotif çış ediyor. Onun çış aygıtı nerde pekiyi?"

Biraz sonra bilgece eklemişti:

"Köpeğin çış aygıtı var, çış aygıtı var. Masanın, sandalyenin yok."

Canlı ve cansızları ayıran ana noktayı yakalamış oluyordu böylece.

Öğrenme isteğiyle, cinsel merak birbirinden ayrılmaz görünüyor. Hans'm merakı, özellikle anne ve babasına uzanmıştı:

"Baba, senin de çış aygıtın var mı?"

"Tabu oğlum."

"Ama sen soyunduğun zaman hiç görmedim onu?"

Bir gün, yatmaya hazırlanan annesinin soyunuşuna bakar:

"Niye bakıyorsun?"

"Çış aygıtın var mı diye bakıyordum."

"Var. Bilmiyor muydun?"

"Sandım ki sen büyük olduğun için, çış aygıtın atıncı gibidir."

Hans'ın bu "sanı"sı, sonraları önem kazanacaktır.

3.5 yaşındaki Hans'ın yaşamında en büyük olay* kız kardeşi Hanna'nın doğumudur. Onun bu konudaki davranışı, babasınca olduğu gibi not edilmiştir:

Sabahın 5'inde, sancının başlamasıyla, Hans'ın yatağı, yan odaya götürüldü. Saat 7'de kalktı. Annesinin iniltisini duydu. Hemen sordu:

"Anne üşüttü mü?"

Biraz duraladıktan sonra ekledi:

"Tamam. Leylek bugüfl geliyor."

Son günlerde, sık sık, leyleğin bir erkek veya kız kardeş getireceği söylenmişti. Annesinin olağanüstü iniltisiyle, leyleğin gelişini birbirine bağlamıştı."

Derken, mutfağa götürdük onu. Oturma odasında, doktorun çantasını gördü:

"Bu ne?"

"Çanta."

"Anladım, leylek bugün geliyor."

Doğumdan sonra, ebe mutfağa geldi, çay istedi. Hans'ın tepkisi şu oldu:

"Tamam. Annem üşüttüğü için çay içecek."

Derken doğum odasına götürüldü. Odada, annesine değil, kanlı suların bulunduğu kaplara baktı. Kanlı su dolu leğeni göstererek:

"Ama benim çış aygıtımdan kan gelmiyor ki, dedi."

Bebeği çok kıskanmaktadır Hans. Biri onu över, güzel bulduğunu söylerse hemen yapıştırmaktadır:

"Onun dişleri yok ama." (3)

Bebeği ilk gördüğünde, onun konuşamayaşından şaşkınlığa düşmüş ve bu yeteneksizliği, dişlerin olmayışına bağlamıştır. O günler, anjine yakalanmış, ateşler içindeyken şöyle sayıklamış:

"Kardeş istemiyorum ben."

"Birkaç ay sonra kıskançlığı geçti. Şefkatli, kendi üstünlüğünden emin bir kardeş oldu." (4)

Bir haftalık kız kardeşini yıkanırken görmüştü:

"Onun çış aygıtı amma da küçük" dedi.

Teselli edercesine ekledi:

"Büyüyünce çış aygıtı da büyüyecek." (5)

Yine 3-4 yaşında, Hans, gördüğü rüyayı ilk kez aktarmıştır:

"Bu gece uyuyunca, Mariedl'le Gmunden'deydim sandım."

"Maried, ev sahibinin çocukla çok kez oynayan 13 yaşındaki kızıdır."

Baba, rüyayı anneye aktarırken, düzeltir.

Hans:

"Mariedl'le demedim. Mariedl'le yalnız oynuyorduk dedim."

1906 yazında Gmunden'deydi Hans. Bütün gün ev sahibinin çocuklarıyla koşuşup duruyordu.

Gmunden'den ayrılınca, sanmıştı ki, kente yerleşmek Hans'a güç gelecek. Ama hayrettir, öyle olmadı.

Bu değişmeden memnun kalmıştı. Haftalar boyu Gmunden'den hemen hiç söz etmedi. Sonra, orada kalan renkli anılar kendini belli etmeye başladı. Aşağı yukarı dört haftadan beri bu anıları, fantazilere çevirdi. Berta, Olga ve Fritzl'le oynadığını kuruyor, onlarla karışmdalarmış gibi konuşuyordu. Saatlerce yapabiliyordu bunu.

Kız kardeşi doğalı beri, çocuk yapma sorunuyla açıkça ilgileniyordu. Berta'yla Olga'ya 'çocuklarım' diyordu. Ve ekliyordu:

"Benim çocuklarımı da leylek getirdi."

"Gmunden'den aynalı 6 ay geçtikten sonra, bu rüya, Gmunden özlemi olarak yorumlanabilirdi."

Babanın notlarına benim ekleyeceğim şudur: Hans, "çocukları" üzerine açıklamasında, düpedüz kendi içindeki kuşkuyla çelişiyor.

Baba, sonradan, büyük bir değer kazanacak bazı şeyler de not etmiştir.

Son zamanlarda, sık sık Schönbrunn'a giden Hans'a bir zürafa resmi çizdim.

"Onun çış aygıtını da çiz" dedi.

"Kendin çiz" dedim.

Bunun üzerine zürafa resmine bir çizgi ekledi. Sonra o çizgiyi uzattı. Aşağıdaki şekilde görülmektedir. Bütün bu gözlemleriyle Hans, kendi buluşuna inanmayı sürdürmektedir.

Her araştırmacı, arada bir yanlışlığa düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Fakat, bizim Hans'ımızın, aşağıdaki örnekte yaptığı gibi, yanılmakla kalmayıp, yanılığını özürle göstermek için, dil aracına baş vurması araştırmacı için bir tesellidir.

Hans, resim kitabındaki bir maymunun havada sallanan kuyruğunu göstererek:

"Bak baba, der. Çış aygıtı."

Çış aygıtına karşı ilgisi içinde apayn bir oyun bulmuştur. Evlerinin girişinde bir tuvalet ve bir odunluk vardır.

Bir süredir Hans, odunluğa girmekte ve "benim tuvaletime giriyorum" demektedir. Orada ne yaptığına bakıyorum. Organını çıkardığına ve 'çış ediyorum' dediğine tanık oluyorum.

Tuvalet oyunu oynadığı açık. Oyunun karakteri, sadece çış etmeyi taklit edişinde değil (çünkü, gerçekten çışini yapmıyor), aynı zamanda, tuvalete değil, odunluğa girmesinden de açığa çıkıyor.

Sadece cinsel yaşantısının otoerotik çizgilerini izlersek Hans'a haksızlık ederiz.

Babası onun başka çocuklarla sevgi ilişkisi konusunda ayrıntılı gözlemler yapmıştır. Burada, "nesne seçimi" yetişkinlerdeki gibidir. Gerçekte Hans, çok dikkate değer bir hareketlilik ve bir çokeşlilik (poligami) eğilimi göstermektedir.

3 yıl 9 aylıkken, kışın buz patenine götürmüştüm Hans'ı. Orada, arkadaşım N.'in 10 yaşlarındaki iki kızıyla tanıştı. Onların yanına oturdu. Kızlar, daha büyük olmanın verdiği duyguyla, küçüğe yüksekte bakıyor, onu pek umursamıyorlardı. Buna karşın Hans 'benim kızlarım' diye söz etti onlardan.

"Nerede benim kızlarım? Ne zaman geliyor benim kızlarım?" diye soruyordu.

Haftalarca sıkıştırdı beni:

"Paten alanına, kızlarımı görmeye ne zaman gidiyoruz?"

Beş yaşındaki yeğeni gelmişti. Hans 4 yaşındaydı o sıra. Durmadan kucakladı onu. O tutkulu kucaklamaların birinde:

"Seni ne seviyorum. Ne seviyorum diyordu hep."

Hans'ta karşılaştığımız ilk ve son eşcinsellik eğilimi değildir. Bu küçük Hans'ımız: Bütün kötülüklerin modelini görüyor.

Yeni bir eve taşındık. Hans 4 yaşındaydı o zaman. Mutfaktan, küçük bir balkona çıkılırdı. Balkon, avlunun karşısındaki bir binaya bakardı. Orada, 7 - 8 yaşında bir kız keşfetti Hans. Balkona çıkan merdivene oturuyor, kızı saatlerce hayran hayran seyrediyordu. Özellikle, saat 4'te, kız okuldan gelince, onu odada tutamazdık. Hiçbir şey, onu gözlem yerine gitmekten alıkoymuyor.

Kız belirli saatte pencereden görünmezse, Hans tedir-ginleşiyor ve ev halkını boyuna sıkıştırıyordu:

"Kızım nerede kaldı? Ne zaman çıkacak ortaya?"

Kız göründü mü, keyfine diyecek yok. Gözünü karşı evden ayırmıyor.

Bu 'uzaktan sevgi' (6) nin şiddeti, Hans'ın kız ve erkek arkadaşı olmayışından ileri geliyor. Çocuğun normal gelişimi için, başka çocuklarla ilişkisi kurması şart.

4.5 yaşındayken, Gmunden'e yazlığa gittiğimizde o da oldu. Ev sahibinin çocukları, oyun arkadaşlarıydı... En sevdiği Fritzl adlı 8 yaşında bir erkek çocuğuydu. Bir kez, 'kızların hangisini en çok seviyorsun?' diye sormuştum. 'Fritzl'i' diye karşılık vermişti. Kızlara karşı saldırgandı, erkeksiydi. Onları kucaklıyor, öpüyordu. En çok, 5 yaşındaki Berta'nın hoşuna gidiyordu bu.

Bir gece Berta bizden çıkıp, kendi evine giderken, Hans boynuna sarıldı:

"Çok hoşsun sen" dedi, yumuşak bir sesle.

Ama Bertayı çok hoş bulması, öbür kızlara yakınlık duymasını engellemiyordu. Ev sahibinin bir başka kızından, 14 yaşındaki Mariedl'den de çok hoşlanıyordu. Bir gece yatarken içinden geçeni şöyle açıklamıştı:

"Mariedl de benimle uyusun."

"Olmaz."

"Öyleyse, anneye, yoksa babayla uyusun."

"O da olmaz. Mariedl, kendi annesinin, kendi babasının yanında uyuyacak."

"Ben de gider Mariedl'le uyurum."

"Annemi bırakıp gider misin?"

"Sabahleyin gelip kahve içerim."

"Gerçekten bizi bırakmak istiyorsan, giysilerini de al. Haydi güle güle."

Hans, gerçekten, giysilerini alıp, merdivene doğru ilerledi. Onu zor tuttuk.

'Mariedl de bizimle uyusun' isteğinin ardında, o da bizim eve katılsın isteği yatmaktaydı. Anne, baba, arada bir de olsa, yatağına alıyordu onu. Bu birliktelikten, Mari-edl'le birlikte uyuma isteğine götüren erotik bir duygu doğuyordu. Anne babayla aynı yatakta uyumak, bütün çocuklarda olduğu gibi, Hans'ta da erotik duygulara yol açıyordu.

Hans'ımız, annesinin meydan okuması karşısında eş cinsli geçici isteklerine karşın, tam bir erkek gibi davranmıştı.

Bir keresinde annesine 'hey, ben Mariedl'le yatmak istiyorum' demişti. Bu istek bize, bol bol konuşma olanağı sağlıyor. Çünkü Hans, burada, gerçekten büyümüş ve seven biri gibi davranmaktadır. Öğle yemeğine gittiğimiz bir restorana 8 yaşında bir kız da gelmişti. Hans hemen bu güzel küçüğü sevdi. Sandalyesini çevirip, yan gözle onu süzmeye koyuldu. Yemekten sonra onun yanına gidip flört etmeye başladı. Herkesin kendisine baktığını görünce kıpkırmızı kesildi.

Kız bakışlarına karşılık verince, utanıp, başını başka yana çeviriyordu. Bu davranış, restorandakiler için büyük bir eğlence oldu.

O restorana her gidişimizde sorardı:

"Kızım orada mıdır acaba?"

Sonunda, kızı gördüğü bir gün, aynı büyükler gibi kulaklarına kadar kızardı.

Bir gün sevinçle yanıma koştu.

"Biliyor musun baba?" diye konuştu. "Kızımın oturduğu yeri öğrendim. Şu şu yerde, onu merdiveni çıkarken gördüny

Evdeki oyun arkadaşı kızlara karşı saldırgan olduğu halde, restorandaki kıza, platonik, (düşünce halinde kalan sevgi) bir hayranlık gösteriyordu. Evdeki kızların köylü olması belki de bunda rol oynuyordu.

Hans'ı ruhsal gerilim içinde bırakmak istemediğimden, onun, "kızı"yla tanışmasına yardımcı oldum.

Kızın öğleden sonraları, Hans öğle uykusundan kalktıktan sonra, bahçeye gelmesini sağladım."

Hans 'kızı'nın eve geleceğini öğrenince, öyle heyecanlanmıştı ki, ilk kez o gün öğle uykusunu uyumadı. Sadece, yatağında huzursuzluk içinde, sağa sola dönüp duruyordu.

Annesi sordu:

"Niye uyumuyorsun? Kızını mı düşünüyorsun yoksa?"

Rahat bir tavırla cevap verdi:

'Tabu değil mi?"

Daha, kızın ziyarete geleceğini ilk öğrendiği gün, herkese sevinçle haber vermişti. Hep şu soruyu soruyordu:

"Acaba kızım beni sevecek mi? Ben onu öptüğümde o da beni öper mi dersin?"

Fakat, ziyaret günü yağmur yağdı ve Hans, Berta ve Olga'yla oyalanmak zorunda kaldı.

Yazlıkta yapılan başka gözlemler, çocuğun çeşitli değişmelere hazırlandığını dile getirmektedir.

Hans 4.5 yaşında. Annesi, bu sabah erkenden yıkadı, kuruladı, pudraladı onu. Penisine ilişmemeye dikkat edip pudra dökerken Hans sordu:

"Niye elini sürmüyorsun oraya?"

"Ayıp da ondan."

"O ne demek. Ayıp nedir?"

"Ayıp demek, kötü demek."

Hans gülümseyerek:

"Tatlı oluyor ya. Ona bak." (7) dedi.

Aşağı yukarı aynı tarihlerde görmüş olduğu bir rüya, Hans'm, annesine karşı göstermiş olduğu çekinmezliğe ters düşer. Çocuğun, biçimi bozularak, tanınmaz duruma getirilmiş ilk rüyasıdır o. Ancak babanın tahmini o rüyayı çözümlemeyi başarmıştır:

Hans 4.5 yaşında. Rüya gördü. Bu sabah erken uyandı ve anlattı:

"Baba, gece ne düşündüm biliyor musun? Biri dedi ki, "kim geliyor bizim eve?' Bir başkası *ben' dedi ve ekledi: 'öyleyse, o onun çişini yaptırın.'"

Sorduğum sorular, bu rüyada görme ögesinin bulunmadığını, sadece işitsel öğelerin yer aldığını gösterdi.

Günlerdir Olga (7 yaşında) ve Bertayia (5 yaşında), rehin çözme oyunu oynuyordu. Şöyle oynanıyordu bu oyun: Oyunculardan biri 'elimdeki rehine kim?' diye soruyordu. Rehin kendisine ilişkin olan 'benim' diye yanıtlıyordu. Sonra, rehinin çözülmesi için. Bye bir ceza veriliyordu.

Rehin oyunu, rüyada yeniden kurulmuştu. Ancak Hans, rehinin, kendisini öpmesini veya ona bir tokat aksetmeyi değil de, kendisine çişini yaptırmasını istemişti bu kez.

Rüyayı yeniden anlatmasını istedim ondan. Bir kez "biri dedi ki' yerine 'o kız dedi ki' sözcüklerini koydu. Ber-ta ya da Olga'ydı o açıkça. .

Çocuğun pantolonunun çözüldüğü ve penisinin dışarı çıkarıldığı çiş ettirme eyleminden zevk aldığı açık. Gezintide, bu işi baba yaptırıyor genellikle. O da, eşcinsli eğilimin baba üzerine yönelmesine yol açıyor.

"Dün Hans'a çişini yaptırmak istedim. İlk kez, kimse görmesin diye, kendisini evin arkasına götürmemi istedi. Ve şöyle söyledi:

"Geçen yıl, çişimi yaptığımda, Bertayia Olga görmüştü beni."

Demek ki geçen yıl kızların bakışı hoşuna gidiyordu. Bu yıl gitmiyor. Gösterme duygusu geri itilmiş.

Bertayia Olga'nın, onu çiş ederken görmesi isteğinin, gündelik yaşamda geri itilmesi, o isteğin rüyada ortaya çıkışına neden oldu. Rehin oyununun güzel kılıfına bürünerek.

O zamandan beri, Hans'ın çiş yaparken görünmek istemediğini gözlüyorum.

Babanın gözlemlerine sadece şunu eklemek istiyorum: Bu rüya rüyalar adlı kitabımda verdiğim kurala uymaktadır. Rüyalarda ortaya çıkan konuşmalar, bir önceki gün, yapıtan veya işitilen konuşmalardan doğmaktadır.

Baba, Viyana'ya döndükten sonra, yeni bir şey daha gözlemiş Hans'ta:

4.5 yaşındaki çocuk, kız kardeşini yıkanırken seyretmiş ve gülmüş... Annesi sormuş:

"Niye gülüyorsun?"

"Neden mi gülüyorum? Onun çiş aygıtı güzel de onun için."

Cevap yanlış tabii. Çiş aygıtı gerçekte komikti. Dahası, erkek cinsel organıyla, kadın cinsel organı arasındaki ayrımı ilk kez görüyor, bu ayrımı yalanlamıyordu.

HASTALIK TARİHİ VE ÇÖZÜMLEME

"Sayın Profesör."

'Yine Hans'tan birazcık bilgi gönderiyorum. Ama bu kez ne yazık ki hastalık tarihiyle ilgili. Göreceğiniz gibi, son günlerde, sinirsel bir bozukluk belirdi onda. Bir çare bulamadığımız için, beni de eşimi de üzen bir bozukluk. Sizi yarın ziyaret etmeme izin vermenizi rica edeceğim. Ama, elimdeki bilgiyi yazılı olarak aktarıyorum.

"Kuşkusuz buna annesinin şefkatinden doğan cinsel heyecan ortam hazırladı. Ancak, bozukluğu ortaya çıkaranın ne olduğunu bilemiyorum. Sokakta bir atın kendini ısıracığı korkusu, büyük bir penisle korkutulmasma bağlanabilir. Daha önce notlarımdan da bildiğiniz gibi, atın büyük penisini çok eskiden farketmiş ve annesi de büyük olduğundan, onun da at gibi bir çiş aygıtı olması gerektiği sonucuna varmıştı."

"Bu bilgiyi nasıl kullanacağımı bilemiyorum. Bir yerde, bir teşhirci mi gördü? Yoksa her şey annesine mi bağlı? Şimdiden karşımıza bilmece çıkarılması üzücü. Caddeye çıkma korkusu ve akşamları ortaya çıkan huysuzluğu dışında, yine sevinçli ve canlı Hans."

Hans'a,

Ne babanın anlaşılır üzüntüsüne, ne de ilk açıklama girişimine katılacağız. Bize aktarılan gereçleri gözden geçireceğiz sadece. Bir hastalık olayını hemen "anlayıver-mek" bizim görevimiz değil. Hastalık üzerine yeterli belirtileri aldıktan sonra yapılacak iş. Bu bakımdan, yargılamayı şimdilik bir yana bırakıp, gözlenebilecek her şeyi aynı dikkatle toparlayacağız.

1908 yılı ocağının ilk günlerinde edindiğimiz bilgiler şöyle:

4 yıl 9 aylıkken, sabahleyin annesine koşuyor ağlayarak. Nedenini soran annesine:

"Uyuduğumda, senin gittiğini, benim okşayacak annem kalmadığını düşündüm."

"Bir endişe rüyası demek."

"Bir benzerini de yazın Gmunden'de ayırttım. Yatakta çok kez üzüntülü bir sesle 'sen gidersen, benim annem olmaz' ya da buna benzer sözler söylüyordu. Böyle yaslı bir havada olduğu zaman, ne yazık ki annesi onu kendi yatağına alıyordu."

Galiba 5 Ocaktı. Annesinin yatağına geldi:

"M. Teyze ne dedi biliyor musun?" dedi.

Annesi:

"Ne demiş bakayım?" diye sordu

"Benim pipim güzelmiş." (8)

"M. Teyze, 4 hafta önce bizde kalmıştı. Eşimin, çocuğu yıkadığı bir gün, yukardaki sözleri yavaşça eşime söylemişti. Hans onu duymuştu ve şimdi kendince değerlendiriyordu."

"7 Ocakta, Hans her zaman olduğu gibi, dadısıyla kent parkına gitmek üzere evden çıktı. Caddede bir ağlamadır tutturdu. İlle de eve gideceğim, annemi okşayacağım" diye.

Hans'a,

"Niye dönmek istedin?" diye sordum.

"Bilmem. Söylemeyeceğim işte."

Akşama kadar, her zamanki gibi sakindi. Akşamleyin kaygılıydı. Annesinden bir türlü ayrılmak istemiyor, onu okşamak istiyordu. Okşadıkça sakinleşti ve uykuya daldı.

Ocağın 8'inde, ne olup bittiğini anlamak amacıyla, eşim kendisi gezmeye götürmek istedi.

Schönbrunn'a gideceklerdi. Hans çok severdi orasını. Ama yine ağlamaya başladı, korkmuştu. Dışarı çıkmak istemiyordu.

Sonunda sokağa çıktı. Ama yolda giderken kaygısı yüzünden belli oluyordu. Epey mızızlandıktan sonra, annesine şöyle dedi:

"At beni ısıracak diye korktum."

Gerçekten Schönbrunn'da at görünce huzursuz olmuştu. Akşam yine bir önceki günkü nöbet geldi.

Annesini okşamak istemekteydi. Sakinleştikten sonra ağlayarak,

"Biliyorum. Yarın yine gezmeye gideceğiz," dedi ve devam etti. "At odama kadar gelecek."

Aynı gün annesi şu soruyu sordu:

"Yoksa çiş aygıtını mı elliyorsun?"

"Evet. Her gece yataktayken."

9 Ocakta, öğle uykusundan önce, çiş aygıtına el sürmemesi konusunda uyarıldı. Uyanınca sorulduğunda, sadece kısa bir süre ellediği cevabı alındı.

Kaygının da, fobinin (hastalık halinde korku) de başlangıcı bu olacak. Görüldüğü gibi, ikisini de birbirinden ayırt etmemiz için ortada bir neden var.

Yönseme (oryantasyon) için gereç tam anlamıyla yeterli. Bir hastalığı teşhis edebilmek için en uygun zaman onun başlangıcıdır, ne yazık ki bu nokta çok kez savsaklanır veya sükunetle geçiştirilir.

ANNEYİ BAŞTAN ÇIKARMA OLAYI

Bozukluk, kaygılı ve duygusal düşüncelerle ve kaygılı rüya ile kendini gösteriyor.

Kaygılı rüyanın içeriği şöyle: Annesini yitirmekten korkuyor. Onu bir daha okşayamayacak diye.

Anneye karşı duygusallık iyice artmış. Durumun temel görünümü bu.

Annesine karşı giriştiği ilk baştan çıkarma olayının durumunu anımsayalım. Onlardan biri yazın kendini göstermişti. İkinciye, sokak fobisinden az önce ortaya çıkmıştır ve annesine, kendi cinsel organlarını ellemesini salık verme olgusunu içermektedir.

Anneye karşı gösterilen ve gittikçe artan duygusallık, kaygıya dönüşmekte ve yukarda da belirlediğimiz gibi geri itilmeyle, ikinci planda kalmaktadır. Geri itme uyarısının nereden geldiğini bilmemekteyiz henüz. Belki de sadece, çocuğun yenemediği heyecanın yoğunluğundan doğmaktadır. Belki de başka güçler karışmaktadır işin içine. Henüz farketmediğimiz bir takım güçler.

Bu geri itilmiş, erotik özleme karşılık olan kaygı, her çocukluk kaygısı gibi nesnesizdir. Ve henüz kaygıdır. Korku değildir. Çocuk neden korktuğunu bilemez. Hans, dadısıyla ilk dolaşmasında, neden korktuğunu bilmediğini söylediği zaman, gerçekten bilmemektedir. Onun bildiği, yolda annesinin yanında olmadığıdır. Sevip okşayacağı annesinin, hep yanında olmasını istemektedir. Bütün açıklığıyla, ilk gerçeği, yoldan korktuğunu açığa vurmaktadır.

İki gece arka arkaya yinelenen, kaygısal ve besbelli biçimde duygusal bir tona da sahip durumlar, hastalığın başlangıcında, sokağa çıkmaktan, gezmeye gitmekten veya atlardan korkmanın henüz

ortada olmadığını kanıtlamaktadır. Yoksa, gece, ortaya çıkan durum, açıklanamazdı. Yatağa girerken, sokağa çıkmayı, gezmeye çıkmayı kim düşünür?

Tersine, nesnesi anne olan libido (cinsel tatmin aranması) ve onun ereği, anneye birlikte uyumak çocuğun üstüne çökünce, kaygı doğuyor. Üstelik, annenin, böyle durumlarda onu yatağına aldığı, Gmunden'de denenmiş. Viyana'da da aynı şeyi arıyor çocuk.

Öte yandan, Gmunden'de arada bir annesiyle yalnız kaldığını unutmamalıyım. Baba, tatil boyu orada değil. Dahası, orada, duygusallığını arkadaşlarıyla bölüşmüş. Viyana'daysa arkadaşları yok. Libido, bölünmemiş olarak anneye yöneliyor.

Böylece kaygı, geri itilmiş özleme karşılık oluyor. Geri itme olgusu üzerinde durmak da gerek. Özlem, özlenen nesneye vardırıldığında, doyuma dönüşür. Bu tedavi kaygıda pek yarar sağlamıyor. Özlem doyu-rulduğunda bile kaygı kalıyor. Artık libidoya geri dönüş-türülemiyor. Geri itilme sırasında bir şey engellemiş olacak libidoyu (9).

Hans'ın, daha sonraki gezintisinde bu durum ortaya çıkıyor. Annesiyle yaptığı gezintide. Annesiyle olduğu halde korkuyor yani. Ona olan özlemine yine de bastırıyor. Fakat, kaygının azaldığını da kabul etmek gerek. Gezmeye çıkabiliyor. Dadısıyla çıktığında da tersi oluyor.

Sokak da "okşamak" veya küçük âşığı yapmak istediği başka bir şey için uygun bir yer değil.

Bu dolaşmada, kendisini bir atın ısıracağı korkusunu açığa vuruyor. Bu korkunun gereci nereden doğuyor? Belki de, geri itmeye katkıda bulunan, henüz bilinmeyen komplekslerden. Anneye karşı libidoyu da geri itilmiş tutan bu komplekslerden.

Sözü edilen kompleksler, çözümünü bulabilmek için, imdi gelişimini izlemeyi istediğimiz olgunun bilmeceleridir.

Kesin dayanak noktalarını baba vermiştir. Hans, atı, büyük çiş aygıtı nedeniyle daima ilgiyle gözlemiştir. Annesinin de, at gibi çiş aygıtı olduğunu düşünmüştür. Böylece at, annenin yerini tutmaktadır. Atın gece odaya gelmesi nasü açıklanabilir? Aptalca bir kaygı diyenler çıkabilir buna. Ancak nevroz, rüyalarla ilgili bile olsa aptalca bir şey ortaya koymaz. Anlamadığımız şeyi küçümseriz. İşi basitleştirmek için.

Bir başka noktada daha, aynı yanılgıdan sakınmak gerekir:

Hans, her gece, uyumadan önce, zevk için, penisıyla oynadığını itiraf etmiştir. İmdi, pratisyen aile doktoru hemen haykıracak: Çocuk kendini elle tatmin ediyor. Kaygı buradan geliyor. İşte bu olmaz. Çocuğun eliyle zevk duygusu alması, hiç de onun kaygısını dile getirmez. Tersine, o kaygıyı daha bilmeceli yapar. Elle oynamaktan, kendini tatminden doğmuyor ki bu kaygı.

Bunun yanında, 4 yıl 9 aylık olan Hans'ımızın, bu beğeniyi bir yıldan beri kendi kendine almakta olduğunu babanın notlarından bilmekteyiz. Şimdi o bu alışkanlıktan vazgeçme savaşı vermektedir. Geri itmeye ve kaygı biçimlemeye daha elverişlidir böylesi.

Çok iyi yürekli ve kendini oğluna adamış anneyi de dikkate almamız gerek. Baba onu suçlamakta haksız değildir. Annenin şefkati aşırıdır. Çocuğu her zaman yatağına almaya hazırdır. Nevrozun kendini göstermesine yardımcı olmuştur. Ayrıca, çocuğun isteklerine "kötü, ayıp" diyerek, onların geri itilmesini hızlandırmıştır.

BABAYA ÖĞÜDÜM

Babayla uzlaştık: Ay öyküsünün saçma bir şey olduğunu söylüyor. Gerçekte onun, annesini çok sevdiğini, onun yatağına girmek istediğini, atın çiş aygıtıyla çok ilgilendiği için, onun şimdi kendisini korkuttuğunu da sözlerine ekliyor. Ayrıca diyecek ki "çiş aygıtıyla ve kendi çiş aygıtıyla çok uğraşman doğru değildi, bunu öğrendin, gerçeği kavradın."

Babasına, çocuğa cinsel bilgi vermesini de salık verdim. Küçüğün daha önceki yaşamından da bildiğimiz gibi, libido'su annesinde, çiş aygıtı görme isteğine dayanıyordu.

Baba, annenin olsun, başka kadınların olsun çiş aygıtı diye bir organa sahip olmadıklarını, kız kardeşi Han-na'da da bunu zaten gözlemiş olması gerektiğini bildirmeliydi.

Bu bilgiler çocuğun bir sorusu üzerine veya konuyla ilgili bir konuşma sırasında verilmeliydi.

1-17 MART RAPORU

Hans'la ilgili daha sonraki haberler, 1-17 Mart arasını kapsıyor. Aylar süren duraklama, haberlerin içinde beliriyor:

Cinsel açıklamayı sakın bir dönem izledi. (10) Bu arada Hans, kent parkına hiç zorluk çıkarmaksızın gitti. Hem de her gün. At korkusu, gitgide daha çok atları görmeye yöneldi.

"Beni korkutan atlan görmeliyim," diyordu.

Gribe yakalandı, iki hafta yataktan çıkamadı. Fobisi yeniden şiddetlendi, yerinden bile kıvılcıdamak istemiyordu. Ancak, balkona kadar gidebiliyordu.

Pazarları Lainz'a gidiyordu benimle (11). Çünkü, Pazarları yollarda pek araç yoktu, istasyon da çok yakındı. Lainz'de bir kez bahçede oynamak istemedi. Çünkü bahçe önünde bir araba görmüştü.

Bir sonraki hafta, bademcikleri alındığından evde kaldı. Fobisi iyice arttı. Balkona çıkıyordu. Ama gezmeye gö-türemiyorduk. Kapı önüne gelince içeri kaçıyordu.

1 Mart Pazar günü, istasyon yolunda giderken Hans'ı şöyle cevapladı: Atın, kendisini ısırmayacağını anlatmaya çalışıyordum.

"Atların ısırdığını biliyorum. Gmunden'de beyaz bir at vardı, dedi. Parmağını uzattın mı kapıyordu." 'Elini' yerine, 'parmağını' deyişi dikkatimi çekti.

Sonra şu öyküyü anlattı Hans:

"Lizzi sokağa çıktı mı, beyaz atlı bir araba duruyordu, onların evi önünde. (Komşu evde oturan bir kızdı Lizzi). Lizzi'nin babası atın yanma gitti. At başını çevirdi. (Liz-zi'nin babasına başını sürtmek istiyordu.) Babası beyaz ata parmağını uzatma yoksa seni ısırır, dedi."

Ben de,

"Oğlum, sanırım sen çış aygıtından söz ediyorsun. Ona el uzatmamalı demek istiyorsun." dedim.

"Ama çış aygıtı ısırmaz ki."

"Belki de ısırır."

Bunun üzerine Hans, hararetle, gerçekten beyaz atı eğerlediğini kanıtlamaya girişti (12).

2 Martta, yeniden korku belirtisi gösterince şu açıklamada bulundum:

"Biliyor musun? Senin enayiliğin, (fobisine 'enayilik' diyordu) dolaşmaya çıkarsan azalacak. Evden çıkmadığın için, hasta olduğun için güçlü o."

"Yok. Her gece, çış aygıtımı tuttuğumdan güçlü." Demek ki, doktor, hasta, baba ve oğul hastalık yaratan (patojenez) durumun, onani (el veya başka bir araçla cinsel sevk sağlama) alışkanlığından doğduğunu kabulleniyorlar. Ancak, işin içinde başka durumlar olduğunu gösteren bilgiler de yok değildir:

3 Martta yeni bir dadı geldi eve. Hans'm çok hoşuna giden bir kız. Odayı temizlerken Hans'ı sırtına oturtuyordu. Kıza "atım" diye hitap etmeye başladı. Eteğinden tutup "deh, deh" diyordu.

10 Martta kıza yaklaşıp:

"Şunu şunu yaparsanız, soyunacaksınız" dedi.

(Cezayı erekliyor. Ama onun arkasındaki isteği sezmek kolay.)

"Başka giysi alacak param yok. Çıplak kalırım sonra."

"Ayıp. Çış aygıtın görünür sonra."

Eski merakı yeni bir nesneye yüklüyor. Geri itme zamanında olduğu gibi, ahlaksal bir örtüyle örtüyor.

13 Mart sabahı da şöyle söyledi Hans:

"Çış aygıtını ellemezsen, enayilik azalacak."

"Çış aygıtımı ellemiyorum artık."

"Ellemek istiyorsun ama."

"İstemek yapmak değil ki. Yapmak da istemek değil."

"İstemediğin için bir uyku tulumu alacağım sana."

Evin önüne çıktık. Korkuyordu. Ama, kavgasına yardımcı olunduğu için görünür biçimde bu korku hafiflemişti:

'Yarın, uyku tulumum olunca enayilik kalmayacak," diyordu.

Gerçekten, atlardan daha az korkmaya başladı. Atlı arabaların önünden geçip gitmesine, kayıtsız kalabiliyor-du.

Ertesi pazar, 15 Martta, Hans benimle Lainz'e gitmeye söz vermişti. Önce direndi, sonra, bana katıldı.

Sokakta araba az olduğundan, göze çarpacak bir iyiliği vardı.

"Allah baba atları azaltmış, ne iyi olmuş" dedi.

Yolda, kız kardeşinin çış aygıtının onunki gibi olmadığını, kızların ve kadınların, çış aygıtı olmadığını anlattım.

Hans,

"Senin çış aygıtın var mı?" diye sordu.

'Tabii. Sen ne sanmıştın?"

"Peki, kızlar nasıl çış ediyor? Aygıtları yoksa?"

"Onların aygıtı seninki gibi değil. Hanna'yı banyo yaparken görmedin mi hiç?"

Gündüz boyunca çok neşeliydi. Kızak kaydı, eğlendi. Akşam yine at korkusu baş gösterdi.

Aynı gece, nevroz hafifti. Okşama gereksinmesi, önceki güne oranla daha azdı. Ertesi gün, annesiyle kente gitti. Yolda, korkusu yine başlamıştı. Bir sonraki gün evden çıkmadı. Çok neşeliydi. Onu izleyen gün, sabah saat altıda endişeyle uyandı. Nesi olduğunu sorduğumuzda şöyle anlattı:

"Parmağımla çış aygıtıma dokunmuştum. Annemi çıplak olarak, gecelikte gördüm. Bana çış aygıtını gösterdi. Grete'ye, Gretem'e, (13), annemin yaptığını yaptım. Çış aygıtımı gösterdim. Sonra elimi hemen, çış aygıtımdan çektim."

"Anneni çıplak mı gördün, gecelikle mi?"

"Gecelikle. Ama gecelik öyle kısaydı ki. Çiş aygıtım gördüm."

Bütün bunlar rüya değil, rüyaya eşdeğer onani fanta-zisidir. Annesine yaptırdığı, kendi kendisini haklı bulmaya yetiyordu. Açıklaması bunu gösteriyordu:

"Annem çiş aygıtını gösterdiğine göre, ben de gösterebilirim."

Bu fantazi bize iki şeyi gösteriyor. Önce, annenin, çocuk üzerindeki güçlü etkisini. Sonra, kadınların çiş aygıtının olmadığına kabul edilmediğini.

Kadınların çiş aygıtı olmadığına üzüldü. Fantazisinde bu görüşünde de direndi. Belki babasına inanmamaya başladı.

BABANIN HAFTALIK RAPORU

Sayın Profesör.

Hans'ımızm öyküsünün devamı ilişiktir. İlginç bir parça. Belki, pazartesi günü sizi muayenehanenizde ziyaret etmeme izin verirsiniz. İmkân varsa Hans'ı da getiririm. Gelmek isterse. Bugün.

"Pazartesi günü benimle Profesöre gider misin? Senin enayiliğini belki o giderebilir, dediğimde, 'hayır' cevabını aldım. Aramızdaki konuşma şöyle sürdü:"

"Onun çok güzel bir kızı var ama."

"Peki, öyleyse." Bunu çok içten söylemişti.

22 Mart Pazar. Pazar programını geniş tuttum, ona önce Schönbrunn'a, ve oradan Lainz'e gitmeyi önerdim. Hans, sadece evden kent istasyonu gümrük binasına, Hi-etzing istasyonundan Schönbrunn'a ve oradan da Hiet-zung buharlı tramvay istasyonuna kadar yaya yürüdü. Yol boyunca atlı araba görünce, başını hemen öte yana çeviriyordu. Atlardan ürktüğü belliydi. Atı görünce başka yere bakmak annesinin öğüdüydü.

Schönbrunn'da, önceden hiç korkmadığı hayvanlardan korktu. Sözelimi zürafalann bulunduğu pavyona adımını atmadı. Başka zaman çok hoşlandığı fillerin yanına bile yaklaşmadı. Büyük hayvanlardan kaçarken, kü-çükleriyle eğlendi. Kuşlardan pelikan bile ürktüştü onu. Herhalde büyüklüğü nedeniyle. Halbuki eskiden böyle bir şey olmamıştı.

Sorularla durumu açmaya çalıştım:

"Neden büyük hayvanlardan korktuğunu biliyor musun? Büyük hayvanların, büyük çiş aygıtı var da ondan. Sen aslında, büyük çiş aygıtlarından korkuyorsun."

"Büyük bir hayvanın çiş aygıtını görmedim ki ben." (14)

"Ne demek. Atinkini görmedin mi?"

"Ooo... Atinkini çok gördüm. Gmunden'de bir gün bir araba durmuştu kapı önünde. Bir kez*de gümrük binası önünde."

"Küçükken belki Gmunden'de tavlaya (at ahırına) gittin..."

"(Sözümü keserek) Her gün giderdim. Atlar evine dönünce, ben de tavlaya giderdim."

"Atın büyük çiş aygıtını görünce korktun belki. Ama korkmana gerek yok. Büyük hayvanların büyük çiş aygıtı, küçük hayvanların küçük çiş aygıtı olur."

"Bütün insanların da çiş aygıtı var değil mi babacığım? Benim de var. Benimle büyüyor. Şimdiden büyüdü bile."

Konuşma böylece kapandı. Sonraki günlerde, korku büyüdü. Kapının önünde duramıyordu.

Yemeklerden sonra sokağa çıkardı oysa.

Hans'la babasının son konuşmasını biraz açmamız gerekiyor.

Çocuğun, büyük hayvanlardan onlarda büyük çiş aygıtı olduğu için korktuğu bir gerçek. Ama onun, büyük çiş aygıtından korktuğu ileri sürülemez.

Büyük çiş aygıtı düşüncesi önceden şehvetle karışık zevk veriyordu ona. Bütün çabası çiş aygıtı görmektir. Ancak bu zevk, zevksizliğe dönüşerek bozuldu. Henüz açıklanmayan biçimde, çocuğun bütün cinsel araştırmasını sardı. Belli deneyim ve düşüncelerle bildiğimiz kadar acı sonuçlara yol açtı.

"Ben büyüdükçe, çiş aygıtım da büyüyecek," tesellisi, onun, gözlemlerinde bir karşılaştırmaya girdiği ve kendi çiş aygıtının büyüklüğünden hiç de memnun kalmadığı yolunda bir kanı uyandırmaktadır.

Büyük hayvanlar, kendisine bu eksikliği anımsattığından hoş görünmüyordu.

Bütün düşünce süreci, bilince aktanlamadığından, kaygıya dönüşüyordu bu acı izlenim. Böylece eski şehvet, yeni şehvetsizlik duygusuna dayanıyordu. Kaygı durumundaki bir izlenimdi. Bir kez, kaygı durumu ortaya çıktı mı, öbür izlenimleri silip süpürüyordu. Geri itme arttıkça, bilinçli duruma gelmiş duygulu, duyumlu tasavvurlar, hiç bilince (bilinç altı) gider, bütün duyular kaygıya dönüşür.

Hans'ın çiş aygıtının büyüdüğü biçimindeki görüşü, kendini teselliyle ilgili olarak çok şey düşündürüyor. Onun dile getirmede çok şey Hans'ı, büyüklerden öğrendikleriyle tamamlamaya çalışacağım. Umarım bu tanımlama, zorlama ve keyfi bulunmaz.

"Çiş aygıtım büyüdü" anlatımı, bir teselli ve bir meydan okuma içeriyor. Annesi, çiş aygıtıyla oynarsa onu kestireceğini söylemişti. Bu tehdit, Hans o zaman 3.5 yaşında olduğundan etkisiz kalmıştı. Hiç bozulmadan, o zaman poposuyla çiş yapacağını söylemişti.

Bu iğdiş edilme tehdidinin, etkisini sonradan göstermesi, 1 yıl üç ay sonra, bu değerli organın yitirileceğinden doğma bir kaygı biçiminde ortaya çıkması tipiktir. Çocukluktaki buyruk ve tehditlerin, sonradan ortaya çıkışını, başka hastalık olgularında da gözlemleyebilmekteyiz. Hem de 10 - 20 yıl sonra kendini gösteren hastalıklardır bunlar. Geri itmeye "sonradan baş eğiş" in, hastalık belirtilerini saptamada belli başlı etken olduğu olaylar biliyorum.

Hans'a, kadınların çiş aygıtına sahip olmadıkları yolunda yapılan açıklama, onun kendine güvenini sarsmış ve iğdiş olma kompleksini uyandırmış olabilir. Açıklamaya o yüzden karşı çıkmıştır. Verilen bilginin tedavi etkisi de olmamıştır böylece. Çiş aygıtı bulunmayan bir canlı olabilir mi? Çiş aygıtını kesip, onu kadına çevirmek inanılacak bir şey midir? (15)

27 MART RAPORU

27'yi 28 Marta bağlayan gece, Hans, zifiri karanlıkta yatağından kalkıp yatağıma gelerek şaşırttı bizi. Odasıyla odamızı, küçük bir oda ayırıyordu. Niye kalktığını, korkup korkmadığını sorduğumuzda: "Yarın anlatacağım," dedi.

Yanımızda uyudu o gece.

Ertesi gün, neden kalkıp yanımıza geldiğini sordum. Biraz mırın kırın ettikten sonra, stenografik olarak saptadığım şu konuşma oluştu aramızda:

"Büyük bir zürafayla, buruşuk bir zürafa vardı odada. Büyük ağlamaya başladı, ben buruşuğu aldım diye. Son-"a ağlamayı kesti. Sonra, buruşuk zürafanın üstüne bindim."

Ben garipseyerek,

"Ne demek buruşuk zürafa? Nasıldı o?" diye sordum.

Hans, bir kâğıdı buruşturarak,

"İşte böyle" diye cevapladı.

"Sen buruşuk zürafanın üstüne mi bindin? Nasıl?"

Yere oturarak rüyada yaptığını tekrarladı.

"Peki niye odamıza geldin?"

"Ben de bilmiyorum."

"Korktun mu?"

"Hayır. Hiç korkmadım."

"Bu zürafalan rüyanda mı gördün?"

"Rüyada görmedim. Düşündüm. Hepsini düşündüm. Daha önce uyanmıştım."

"Buruşuk zürafa ne demek oluyor? Bir zürafayı bir kâğıt parçası gibi buruşturamayız ki."

"Biliyorum. Sadece düşündüm ben. Öyle bir zürafa olmaz. Buruşuk, yere serilmişti. Onu kaldırdım.

Elime aldım (16)."

"Ne? İnsan koskoca zürafayı eline alabilir mi?"

"Buruşuğu aldım ben."

"O arada büyüğü ne yapıyordu?"

"Ha o mu? O biraz uzakta duruyordu."

"Buruşuğu ne yaptın sonra?"

"Büyük, ağlamayı kesinceye kadar elimde tuttum onu. Büyük ağlamayı kesince üstüne oturdum onun."

"Büyük niye ağladı dersin?"

"Küçüğü elinden aldığım için."

Benim bir şeyler yazdığımı görünce, "Sen niye yazıyorsun?" diye sordu.

"Senin enayiliğini ortadan kaldıracak bir profesöre göndereceğim yazdıklarımı."

"Ha anladım. Annemin gömleğini çıkardığını da yazmıştın. Onu da yolladın mı profesöre?"

"Ama senin bir zürafayı nasıl buruşturduğunu anlayamayacak."

"Ona sadece de ki, Hans da anlamadı. Bir şey sormaz o zaman. Buruşuk zürafanın ne olduğunu sorarsan, bize yazabilir. Cevaplarız onu. Biz de bilmiyoruz, deriz."

"Gece neden geldin yanımıza?"

"Ben de bilmiyorum."

"Hemen söyle. Şimdi ne düşünüyorsun?"

"(Şaka yaparak) Ahududu şerbeti."

"Başka?"

İsteklerinin toplamı (17) olarak düşünülmeli.

"Adam öldürmek için bir tüfek."

"Onu düşünmedin herhalde."

"Düşünmedim tabii. Çok iyi biliyorum düşünmedim.

Annem hep soruyor bana. Gece niye yatağınıza geldiğimi. Ama söylemeyeceğim işte. Önce utanıyorum annemden."

"Neden?"

"Bilmem."

Gerçekten sıkıştırmıştı eşim onu sabahleyin, zürafa öyküsü ortaya çıkana kadar."

ZÜRAFA FANTAZİSİNİN AÇIKLANIMI

Zürafa fantazisinin açıklamasını Hans'ın babası aynı gün yapmıştı:

"Büyük zürafa benim. Veya büyük penis (uzun boyun) benim. Buruşuk zürafaysa, eşim. Onun cinsel organı. İşte Hans'a uyguladığımız cinsel açıklamanın sonucu.

"Zürafa, Schönbrunn gezintisinin anısı. Yatağının üstünde bir zürafa ve bir fil asılı zaten."

"Bütün bunlar, son günlerde her sabah tekrarlanan sahnenin tekrarlanması: Hans sabahleyin erkenden yanıma geliyor. Eşim onu birkaç dakika yatağına almadan edemiyor. Sonra ben başlıyorum. Onu yatağına almaması gerektiği yolunda uyarıyorum. ('Buruşuğu elinden aldığımdan, büyük zürafa ağladı.') Şöyle bir cevap veriyor eşim. Birkaç dakikanın önemli olmadığını söylüyor, biraz gücenik. Hans bir süre annesinin yatağında kalıyor. ('Büyük zürafa ağlamayı bıraktı. Ben de buruşuk zürafanın üstüne oturdum.')

"Zürafa yaşamına aktarılmış bu evlilik sahnesinin çözümü şu olabilir: Gece annesini, onun okşama ve cinsel organını özlüyor. Yatak odamıza o yüzden geliyor. At korkusunun devamı..."

"Hans'ın babasının bu etkin yorumuna sadece şunu ekleyeceğim: "Üstüne binmek", "Hans'ın mülkiyetine almak isteğini anlatır büyük bir olasılıkla. Bütün hepsi meydan okuma fantazisidir. Babanın direncini yenmenin yarattığı tatmin duygusuna bağlanmıştır; "istediğin kadar bağır. Annem yine de yatağına alacak beni. Annem benim işte."

Fantazinin ardından, babanın tahmin ettiği durum şöyle yorumlanabilir: Hans, kendi çiş aygıtını babasının-kiyle oranlayınca, annesinin onu sevmeyeceğinden korkmaktadır.

Baba, yorumunu ertesi gün şöyle açıklığa kavuşturmaktadır:

29 Mart Pazar. Hans ile Lainz'e gidiyorum. Eşimle kapıda vedalaşırken şöyle dedim*'

"Allahaismarladık büyük zürafa." Hans,

"Neden zürafa, diyorsun!"

"Anne büyük zürafa da ondan. Hanna da buruşuk zürafa. Tamam mı?"

Yolda zürafa fantazisini ona açıklayınca, "Evet" diyor.

Benim büyük zürafa olduğumu, zürafanın uzun boyununun ona çiş aygıtını anımsattığını açıklıyorum:

"Annemin de zürafa gibi boynu var. Beyaz boynunu yıkarken gördüm," (18) diyor.

30 Mart Pazartesi. Hans erkenden gelip şöyle dedi: "İki şey düşündüm. Birincisi, seninle Schönbrunn'a gitmiştik. Koyunların bulunduğu yere. Onları çeviren iplerin altından içeri kaymıştık. Sonra kapıdaki bekçiye söylüyoruz bunu. O da bizi tutukluyor. İkinci neydi unuttum."

Gerçekten pazar günü koyunları görmek istemiştik. Giriş bir iple kapatılmıştı. İçeri giremedik. Hans çok şaşırdı bu işe. Koskoca bir alanın, bir iple kapatılmasını akli almıyordu. Ben, dürüst kişilerin, ipin altından geçmeyeceğini söyledim. O bunun çok kolay olduğunu söyledi. Geçerse karşılaşacağı olayı anlattım:

"Bekçi gelir seni o zaman götürür."

Bir kez de giriş kapısındaki bekçinin, kötü çocukları tutukladığını söylemiştim.

Aynı gün sizi ziyaret etmiştik. Dönüşte, yasaklanan bir şeyi yapma isteği gösterdi.

"Baba ne düşündüm biliyor musun? Trene binmiştik. Bir cam kırmıştık. Kontrolör bizi yakalamış."

Zürafa fantazisinin tam anlamıyla sürmesi. Annesini mülkiyetine almasının yasaklandığını seziyor.

Yasak sevi engelini çatıyor. Onu kendi içinde yasaklanmış sayıyor. Düşündüğü yasak işlerde, babası kendisiyle birlikte, tutuklanıyor veya yakalanıyor. Baba ona göre, yasaklanan işi annesiyle birlikte yapıyor. Bu işi fantazisinde, cam kırma veya kapalı bir yere girme eylemleriyle simgeliyor.

O gün öğleden sonra baba oğul muayenehaneme gelmişlerdi. Sevimli küçüğü zaten tanıyordum.

Kendine güvenen haliyle cana yakındı. Onu görmekten memnun oluyordum. Beni anımsayıp anımsadığını bilmiyorum. Ancak bildiğim bir şey varsa, o da çocuğun, toplumun eksiksiz bir bireyi gibi davrandığıydı.

Muayene kısa sürdü. Baba, bütün açıklamalara karşın, çocuktaki kaygının azalmadığını belirterek söze başladı. Sonra, çocuğun korku belirtisi gösterdiği, anlarla, annesine karşı gösterdiği şefkatli özlemler arasındaki ilişkilerin pek fazla olmadığı sonucuna vardık.

Çocuğa özellikle sıkıntı veren kimi ayrıntıları da o sırada öğrendim. Onlar, atların gözlerinin önünde olan şeyler ve ağızlarının çevresindeki siyah gibi şeylerdi ve bizim Hans üzerine bildiklerimizle henüz açıklanmıyordu.

Fakat, baba oğul karşımda otururlarken, Hans'ın korkutucu at öyküsünü dinlerken, babanın dikkatinden kaçmış başka bir açıklama geldi aklıma. Atların gözlük takıp takmadıklarını şaka yollu sordum Hans'a. Hayır, dedi. Babasının gözlük takıp takmadığını sordum. Onu da, gerçeğe karşı aynı biçimde cevapladı. Ağız çevresindeki siyahlıkla bıyığı amaçlayıp amaçlamadığını öğrenmek istedim. Böylece, babasından korktuğunu anlatmak istedim. Anneyi seviyordu çünkü. Ama bu doğru değildi. (Yani o inancının doğru olmadığını çocuğa anlatmaya çalıştım.) Babası onu seviyordu. Babasına her şeyi itiraf edebilirdi.

Daha o dünyaya gelmeden çok önce, onun dünyaya geleceğini ve annesini seveceğini bildiğimi ekledim sözlerime. Dünyaya gelecek olanın babasından korkacağını da biliyordum. Bunu babasına da söylemiştim.

O sırada baba sözümü keserek Hans'a sordu:

"Neden sana kızdığımı düşünüyorsun? Sâna hiç bağırdım mı? Seni hiç dövdüm mü?"

"Beni dövdün," diye düzeltti Hans.

"Doğru değil, bu. Ne zaman?"

"Bu sabah."

Baba o zaman hatırladı. Sabahleyin Hans, karısına bir kafa atmış, o da tepkiyle bir tokat patlatmıştı. Babanın, bu olayı nevroza bağlamalı olarak ele almaması dikkate değerd. Fakat şimdi o, her şeyi, çocuğunu kendisine düşmanca cezalandırılma eğilimi duymasının belirtisi olarak yorumlayabiliyordu (19).

Eve dönerken Hans babasına sormuştu:

"Profesör Tanrı Baba'yla mı konuşuyor da her şeyi önceden biliyor?"

Bir çocuğun ağzından çıkan bu sözlerden onur duyacaktım, eğer onu şaka yollu övünmelerimle, ben yaratmamış olsaydım.

Bu muayeneden sonra, çocuğun durumundaki değişimler, her gün rapor halinde gelmeye başladı. Çocuğun, benim bildirimle, bir çırpıda kaygısından kurtulması beklenemezdi. Ancak, onun hiç bilinçsel (bilinç altı) üretimlerini gün ışığına çıkarmak ve fobisini aydınlatmak, mümkün olmuştu böylece. O zamandan başlayarak Hans, babasına daha önce bildirdiğim bir program uygulamaya başladı. İlk esaslı iyileşme 2 Nisanda başladı. O zamana kadar uzun süre kapı önünde kalamaz, bir at gördü mü hemen içeri kaçardı. Bugün bir saat kapı önünde kaldı. Gelip geçen arabaları korkmadan seyretti. Kapımızın önünden sık sık araba geçer. Arada Hans, arabaları görüp içeri kaçıyor, sonra yine kapı önüne çıkıyordu. Birden karar değiştirir gibi. Bir kaygı artığı kaldı geride. Açıklama olaymdan beri ortaya çıkan gelişme gözle görülecek kadar belirgin değil.

Akşam Hans şöyle söyledi:

"Madem kapı önüne çıkabiliyoruz. Kent Parkına da gidebiliriz."

3 Nisan sabahı yatağıma geldi. Son günlerde pek gelmiyordu. Bu davranışından da adeta övünç duymaktaydı.

"Neden bugün geldin?" diye sordum.

"Korkmazsam gelmem," diye cevapladı.

"Korktuğun için mi geldin?"

"Seninle değilken korkuyorum. Yatakta seninle olmazsam korkuyorum. Artık korkmadığını zaman gelmem."

"O halde beni seviyorsun. Sabah yatağında korkuyorsun. Onun için bana geliyorsun."

'Tamam. Neden bana 'anneni seviyorsun da ondan korkuyorsun' dedin? Halbuki ben seni seviyorum.' Küçük apaçık konuşuyor burada. Düşünülp taşınılmış bir açıklık bu. Hans, babasına karşı sevgiyle, annesine rakip olmasından doğan düşmanlık duygusunun kendi içinde çatıştığını anlatıyor. Kaygıya dönüşen bu güç gösterisinde dikkati çekilmediği için babasını kınıyor.

Baba onu tam olarak anlayamıyor. Çünkü yukarıki konuşma sırasında, küçüğün kendisine düşman olduğu kanısına varıyor. (Muayenehanemde ileri sürmüştüm onu.) Aşağıki bildiri, çocuktan çok, babanın aydınlatılması konusunda önemli. Onu hiç değiştirmeksizin aktarıyorum:

Bu karşı duruşunu hemen anlayamadım ne yazık ki. Hans annesini sevdiğinden benim ondan uzaklaşmamı isteyecek, babanın yerine geçecektir. Bu bastırılmış düşmanca istek, baba üzerine kaygıya dönüşüyor. Sabahleyin gelip benim annesinden uzaklaşmış olup olmadığına bakıyor. Bunu o anda anlayamadım ve,

'Yalnızken beni merak ediyorsun ve bana geliyorsun değil mi yavrum?' dedim.

"Sen yokken, eve gelmeyeceğinden korkuyorum." "Sana hiç eve gelmeyeceğini söyledim mi?" "Sen değil. Ama annem söyledi. Annem, gidip bir daha eve dönmeyeceğini söyledi."

Bir gün yaramazlık yaptığında annesi böyle söylemiş-

'Yaramazlık ettiğin için mi öyle dedi sana?' "Öyle."

'Yaramazlık ettiğin için evden gideceğimi düşünüp bana geliyorsun demek.'

Kahvaltı masasından kalkarken, "Dört nala gitme baba" dedi.

"Kaçma" yerine "Dört nala gitme" sözünü kullanıyordu.

"Ha anladım. Atın senden dört nala kaçtığını sanıyorsun," dedim. Güldü.

HANS'IN KORKULARI

Hans'ın bu kaygısının iki katlı olduğunu bilmekteyiz:

a. Babadan korku,

b. Baba için kaygılanma.

Birincisi babaya düşmanlıktan, ikincisi sevecenliğin düşmanlıkla çatışmasından doğuyor. Sevecenlik, tepki yoluyla burada abartılmıştır.

Baba bildirisini sürdürüyor:

Kuşkusuz, bu kapı önüne çıkış önemli bir evrenin başlangıcı. Ama evden uzaklaşmıyor. İlk kaygı nöbetinde yolun yansından geri dönüyor. Bütün bunlar, ana babayı evde bulamama korkusundan doğuyor. Anneye olan sevgisi nedeniyle eve bağlanıyor. Benim evden uzaklaşmamdan korkuyor. Bana karşı düşmanca istekler duymasının sonucu. Çünkü ben gidersem, o baba olacak.

Yazm sürekli olarak, mesleğim gereği Gmunden'den Viyana'ya gittim. O sırada baba oydu. At korkusunun Gmunden'deki deneyimlere bağlı bulunduğunu anımsıyorum. Lizzi'nin bavulunu bir atın istasyona götürmesi olayına bağlayabiliriz. Benim de istasyona birlikte gitmem, onun evde annesiyle yalnız kalması yolundaki itilmiş istek ('at uzaklaşmalı'), sonradan atın uzaklaşmasından kaygı duymaya dönüşüyor. Hans'ı, evimizin karşısındaki gümrük binasından, bir at arabasının uzaklaşması, atların o anda harekete geçmesi kadar hiçbir şey kaygıya düşürmüyor.

Bu yeni evre (babaya karşı, düşmanca eğilimleri) onun annesini sevmesine kızmadığını öğenmesinden sonra ortaya çıkabildi ancak.

Öğleden sonra Hans'la kapı önüne çıkıyoruz. Kapı dışına çıkıp orada kalabiliyor. Arabalar geçerken de kalabiliyor orada. Kimi arabalar gelirken hole kaçıyor.

Sonra bana şöyle bir açıklama yaptı:

"Her beyaz at ısırmaz."

Yani çözümlemeyle, sadece kimi beyaz atlar, ısırma-yan türden, yani 'baba' olarak kabul ediliyor. Öbür beyaz atlarsa ısırıyor.

Evimizin önündeki durum şöyle:

Karşımızda Yiyecek Maddeleri Vergi Dairesi var. Vergi Binasının önündeki yüksek eğimden (rampa) arabalar gelip sandıkları yüklüyorlar. Dairenin avlusunu, caddeden, bir parmaklık ayırmış. Evimizin tam karşısındaysa, Vergi Dairesi avlusuna giriş kapısı yer alıyor. (Şekle bkz.)"

"Hans'ın özellikle, arabalar, vergi dairesinin avlusuna girerken korktuğunu farkettim birkaç günden beri. Avluya girerken, kıvrılmak zorunda arabalar (Şekilde gösterilmiştir).

Hans, "Arabalar kıvrılırken atların düşeceğinden korkuyorum," dedi.

"Niye korkuyorsun Hans?"

"Araba köşeyi dönünce atların düşeceğinden korkuyorum."

A. Yükleme rampası yanında duran araba birden harekete geçince de korkuyor.

B. Küçük atlardan çok büyük yük atlarından, küçük gezinti atlarından çok iri yan köy atlarından korkuyor.

C. Arabanın, hızla geçmesi durumunda, yavaşça geçmesi durumunda olduğundan daha çok korkuyor.

Bu ayrımlar, daha yeni çıktı ortaya.

Çözümleme sonucu, sadece hastanın değil, aynı zamanda, fobinin cesaretlendiğini ve kendini gösterebildiğini söylemek isterim.

5 Nisanda Hans gene yatak odasına geldi. Yatağına geri gönderildi.

"Erkenden odamıza gelersen at kaygısı düzelmez."

Karşı koydu o anda.

"Geleceğim işte. Korktukça geleceğim."

Annesini ziyaretten kendisini bir türlü alamıyor.

Kahvaltıdan sonra aşağı indik. Hans sevinçli. Kapı önünde kalmaktansa, arkadaşlarının oyununu seyrettiği karşıki avluya geçmeyi planlıyor.

Avluya giderse (memnun) kalacağını belirttim. Fırsattan yararlanarak da sordum:

"Arabalar hızlı gidince niye korkuyorsun? (C durumu.)"

"Kendimi arabada sanıyorum. Araba hızlı kalkınca beni, düzlüğe (yükleme rampası) fırlatacakmış gibime geliyor."

"Arabalar durunca korkmuyorsun? Niye?"

"Araba dururken, ona binip düzlüğe atlayabilirim."

Hans, arabaların üstünden yükleme rampasına geçmeyi planlıyor. Tam o sırada, arabanın kalkıp, kendisini düşürmesinden kaygılanıyor. (Şekle bkz.)

"Arabayla gidince, eve gelememekten mi korkuyorsun?"

"Arabayla veya binek atıyla gelebilirim anneme. Arabacıya evin numarasını da söylerim."

"Öyleyse neden korkuyorsun?"

"Bilmem. Belki Profesör cevap verir. Bilir mi dersin?"

"Neden malların arabaya yüklendiği o düzlüğe çıkmak istiyorsun?"

"Hiç çıkmadım da onun için. Çok isterim oraya çıkmak. Niye çıkmak istiyorum biliyor musun? Yük yüklemek, boşaltmak, sandıkların üstüne tırmanmak istiyorum da ondan. Tırmanmayı kimden öğrendim biliyor musun? Çocuklardan. Onlar tırmanıyorlar. Ben de öyle yapmak istiyorum."

İöteği yerine gelmedi. Kapı önüne çıkmayı göze aldığı anda, avluya sadece birkaç adım uzaklıktaki bu yerde, içten gelen büyük direnmeyle karşılaştı. Çünkü avluya sürekli olarak arabalar girip çıkıyordu. Hans'ın, bu yüklü arabalarda oynamayı tasarladığı oyunun, simgesel değıştirci bir ilişkiyle o isteğin henüz açıklanmamış başka bir isteğe dönüşmesi gerektiğini profesör biliyor. Beceri istese bile, somutlaştınlabilir o istek yine de.

Öğleden sonra, Hans'la kapı önüne çıkıp geri döndük.

Hans'a dönerek: "En çok hangi attan korkuyorsun?" dedim.

"Hepsinden."

"Doğru değil bu."

"En çok, ağzında bir şey olandan."

"Ne olandan örneğin. Demir olandan mı?"

"Hayır. Şöyle siyah olandan." (Eliyle ağzını örtüyor.)

"Yani bıyığı olandan mı?"

Hans gülererek, 'Yok canım' diye cevaplıyor.

"Hepsinde var mı o siyah şey?"

"Bir bölümünde var."

"Peki neymiş o?"

"Şöyle siyah bir şey."

Sanıyorum Hans, geniş burunsalılık kayışını kastediyor. (Şekle bkz.)

"Mobilya taşıyan arabalardan da korkuyorum çok."

"Neden?"

"Mobilya taşıyan at, mobilya ağır olduğu için düşecek sanıyorum."

"Küçük arabalardan korkmuyorsun öyleyse." "Küçük arabalardan korkmuyorum. Posta arabasından korkmuyorum. Ama omnibus (yolcu taşıyan atlı araba) geldiğinde çok korkuyorum."

"Niye? Omnibüs çok büyük olduğundan mı?" "Yok. Omnibüs atı bir kez yere düştüğünden." "Ne zaman?"

"Bir zamanlar. 'Enayiliğime rağmen, annemle yelek almaya gittiğimizde olmuştu.'"

Annesi sonradan olayı doğruladı.

"At düşünce aklına ne geldi?"

"Her zaman böyle olacak. Bütün Omnibüs atlan düşecekler."

"Her omnibüs atı düşer mi?"

"Evet. Mobilya arabalarının atlan da. Ama onlar öyle sık düşmüyor."

"O zaman 'enayiliğin' üstünde miydi? (Hans'ın, fobisine 'enayilik' adını verdiğini biliyoruz.)"

'Yooo. İlk kez, omnibüs atı düştüğünde geldi enayilik üstüme. Sahiden. Onu görünce, enayiliğe kapıldım."

"Enayilik, kendini bir atın ısıracağını sanmandı. Şimdiyse, bir atm düşmesinden korktuğunu söylüyorsun."

"Düşmesinden ve ısırmasından." (20)

"Niye bu kadar dehşete kapıldın?"

"Çünkü at düşünce yere sırt üstü yatıp ellerini ayaklarını havada sallamaya başladı. İşte bunun için korktum."

"O gün annenle nereye gitmiştiniz?"

"Önce paten alanına, sonra bir kahveye, sonra yelek almaya va tatlıcıya. Akşamüstü eve döndük. Kent Par-kı'ndan geçtik."

Bütün bunları eşim doğruladı. Bu olayın ardından kaygı belirtileri ortaya çıkmış.

"At düşünce öldü mü?"

"Evet."

"Nereden biliyorsun?"

"Gördüm, (Bunu söylerken gülüyor). Hayır hayır, öl-memişti."

"Sen belki öldüğünü sandın."

"Hayır, kesinlikle değil. Şaka söyledim. (Ama öldü derken ciddiymi.)"

Yorulduğu için, konuşmayı burada kestim. Önce, omnibüs atlanndan, sonra bütün atlardan ve en sonra da eşya, mobilya taşıyan atlardan ürktüğünü söylemişti.

Lainz'e dönerken de aramızda şöyle bir konuşma geçmişti:

"Omnibüs atı nasıl düşmüştü? Ne renkti? Beyaz mı, kırmızı mı, kahverengi mi, gri mi?"

"Siyahtı. İki at da siyahtı."

"Büyük müydü, küçük müydü?"

"Büyüktü."

"Zayıf mıydı, besili miydi?"

"Besiliydi; koskocamandı."

"At düşünce, babam düşündün mü?"

"Belki. Olabilir. Mümkün."

Babanın araştırması, kimi noktalarda başarısız. Ama, yeni nesnelere göre adlandırabileceğimiz böyle bir fobiye yakından tanıma yolunda da yararları dokunabilir. Böylece, fobinin ne kadar yaygın olduğunu öğreniyoruz. Atlara, arabalara, atların düşmesine, ısırmasına, belli yapıdaki atlara, yüklü arabalara uzanıyor.

Bütün bu özelliklerden, kaygının, atlardan doğmadığını ama atlara yüklendiğini ve çeşitli abartmalarla elverişli at fobisi biçiminde saptandığım çıkarıyoruz.

Babanın araştırmasının temel sonucunu özellikle kabullenmek zorundayız. Fobinin nasıl, hangi olaydan doğduğunu gördük. İri, ağır bir atın düşüşü. Bu izlenimin yorumlarından en azından biri, babanın üzerinde durduğu yorumdur. Yani, Hans'ın, babasını da düşmüş görmek istemesi. Hatta ölü görmek istemesi.

Olayı anlatırken, çocuğun yüzünün aldığı ciddilik bu bilinç dışı anlama uzanır. Onun ardında başka anlam da var mıdır? Atın yere düşüp debelenmesi ne anlama gelir?

ATIN YERDE DEBELENMESİ NE ANLAM TAŞIR?

Bir süredir Hans, odada oynuyor. Sağa sola zıplayıp koşuyor. Yere düşüyor, debeleniyor, inliyor. Başına torba geçirdi bir kez. Bana doğru koşup beni ısırma bile istedi.

Hans böylece, son yorumları sözle anlatabileceğinden daha sağlam biçimde kabulleniyor. Oyununu istek fanta-zisinin buyruğuna sokarak rolünü değiştiriyor. Böylece, at olup babayı ismıyor. Kendini babayla özdeşleştiriyor.

İki gündür Hans'ın kesinlikle bana karşı olduğunu farkediyorum. Arsızca bir karşılık değil bu. Sevinçle kan-şık. Benden, yani attan korkmadığını göstermekten doğan sevincini belirtiyor.

6 Nisan, Hans'la öğleden sonra evin önündeyiz. Bütün atları soruyorum ona. Onların ağızlarında "siyahlık" görüp görmediğini soruyorum. Her defasında hayır cevabını veriyor. Karanlığın gerçekte nasıl görüldüğünü soruyorum. Onun, kara demir olduğunu söylüyor.

Yük hayvanlarındaki kalın burunsallığı kastettiği yolundaki ilk yorumum, bunla pekiştirilmiş olmuyor.

"Ka-ra"nm, bıyığı anamsatıp anımsatmadığını sorduğumda, sadece renginin anımsattığı yolunda karşılık veriyor. Onun ne olduğunu hâlâ bilmiyorum.

Korkusu azaldı. Komşu eve gidebiliyor. Ama uzakta at sesleri duyunca çabucak geri dönüyor. Evin önünde bir araba durunca korkup içeri kaçıyor. Özellikle, at eşinmeye başlayınca. Niye korktuğunu soruyorum. At eşindiğinde kaygıya düşüp düşmediğini öğrenmek istiyorum. (Ayağımla eşinir gibi yapıyorum, ne dediğimi daha iyi anlatabilmek için).

Tekmeler atıp durma, diyor.

Bu söylediğini düşen omnibüs atıyla ilgili sözleriyle karşılaştırmak gerekir.

Mobilya arabasının geçişi korkutuyor özellikle. İçeri kaçıyor. Kayıtsız bir tavırla sordum:

"Mobilya arabası da omnibüs arabası gibi değil mi?"

Cevap vermiyor.

Soruyu tekrarlıyorum.

'Tabii. Yoksa, mobilya arabasından niye korkayım?'

7 Nisan. Ağızdaki siyahlığı yine soruyorum. Onun ısırma önleyici maskeye benzediğini belirtiyor.

Dikkate değer bir nokta; 3 gündür maskeye benzetmesini kanıtlayabileceğim hiçbir at geçmiyor. Yolda da böyle birini göremiyorum. Hans, onun var olduğunu söylüyor.

Söylemek istediğinin, bir tür başlık olduğunu sanıyorum. Onun ağzının çevresindeki kalın deri parçası, bıyığı anımsatmış olmalı. Benim işaretimden sonra, bu korku da ortadan kalktı.

Hans'ta sürekli bir iyileşme belirtisi gözü çarpıyor. Kapımızın merkez olduğu hareket alanının çapı genişliyor. Karşiki yaya kaldırımına kadar koşuyor. Kalan korku, omnibüs korkusu. Anlamı henüz benim için açık olmayan bir korku.

9 Nisan. Sabahleyin yıkanırken, belden yukarı çıplaktım.

Hans, yanıma yaklaşır, "Babacığım. Ne güzel vücudun var. Bembeyaz" dedi.

"Beyaz at gibi değil mi?"

"Sadece bıyık siyah, belki de bıyık değil kara ağız maskesi o."

Sonra, bir önceki akşam profesöre gittiğimi söyleyerek şunu ekliyorum:

"Profesör bir şeyler bilmek istiyor."

"Ne istiyor acaba?"

"Ne zamanlar tepindiğini merak ediyor?"

"Kızdığım veya lumpf yapmak istediğim, daha çok canım oyun çekince."

Kızınca tepinmek alışkanlığındaydı. "Lumpf yapmak" tuvaletini yapmak anlamındaydı. Daha küçükken, lâzımlıktan kalkarken 'lumpfa bak' demişti. Bununla 'strumpfu amaçlamıştı. Dışkısını, biçim ve renk açısından 'strumpf a (çorap) benzetmişti.

Küçükken lazımlığa oturtulacağı zaman, oyunu bırakmak istemediğinde, ayaklarıyla yere vuruyor, tepiniyor, kendini yere atıyordu.

"Çişini yapmak için oyundan çağırdığımızda tepiniyor-sun. Yani oynamayı sürdürmek istiyorsun."

"Hey çişimi yapmalıyım." Konuşmamızı onaylarcasına kalkıp uzaklaştı.

Babası, beni ziyaretinde, küçüğün, düşen atı gördüğünde tepinmesinin ne anlama geldiğini sordu.

Bunun, çocuğun idrar zorlamasına karşı gösterdiği kendi tepkisi olabileceğini ileri sürdüm. Hans, idrarı söz konusu ederek bu kanıyı ve tepinmenin yeni anlamlarını da ortaya koymuştur:

Sonra kapı önüne çıktığımızda bir kömür arabasının bize yaklaştığını görünce, "Kömür arabasından da çok korkuyorum" dedi.

"Bir omnibüs kadar büyük olduğu için mi?"

"Evet. Hem çok yüklü. At düşebilir. Boş olduğu zaman korkmuyorum."

Daha önce de belirtildiği gibi, onu sadece ağır yükler korkutuyor.

Her şeye rağmen, durum henüz karanlık. Çözümlemede pek az ilerleme sağladık. Durumu bu biçimde açıklamayı sürdürmek, sanırım okuyucuya yakında sıkıntı verecek. Hep psikanalizde böyle karanlık sayfalar vardır.

Hans imdi beklemediğimiz bir alana yöneliyor.

HANSIN YENİ ALANI

Eve dönüp eşimle konuşuyorum. Alışverişe çıkmış. Aldıkları arasında san bir külot da var. Hans külotu görünce "tu, rezalet" diyor, onu yere atıp üzerine de tükürüyor. Eşim, ben eve dönmeden önce Hans'ın külotu görünce birkaç kez aynı şeyleri söylediğini aktarıyor. Soruyorum:

"Niye 'tu, rezalet' diyorsun?"

"Külota diyorum."

"Renginden dolayı mı? Çiş veya kakayı anımsattığı için."

"Lumpf san değil ki beyaz ya da siyah. (Kesintisiz sürdürüyor.) Baba, peynir yenince kolay mı lumpf edilir?"

Bunu ben demiştim bir kez. Bana niye peynir yediğimi sormuştu.

Ben, "Evet" diye karşılık veriyorum.

"Sabahleyin onun için mi lumpf yapmaya gir* yorsun erkenden? Peyniri tereyağlı ekmekle severim ben."

Sokakta sıçrarken dün şöyle dedi:

"Baba, bu kadar sıçrayınca kolay lumpf yapılır değil mi?"

O zamandan bu yana tuvalete çıkması güçleşti. Kalomel (Bir ilaç) ve lavmana baş vuruluyor. Öylesine kabız oldu ki bir kez annesi Dr. L.'ye başvurdu. Dr. L. Hans'ın aşın beslendiğini ileri sürdü. Doğruydu bu. Doktorun öğüdüne uyarak daha hafif bir rejim uyguladık. Kabızlık hemen ortadan kalktı. Son günlerde, yeniden baş gösterdi.

Yemekten sonra:

"Profesöre yeniden yazalım diyorum."

Hans dikte ettiriyor:

"San donu görünce 'tu' dedim. Onu attım. Tükürüğe buladım. Gözlerimi kapadım. Ona bakmadım."

"Neden?"

"San donu gördüğüm için. Kara donda da öyle yapmıştım. (21). Siyah don da öyle bir dondu. Sadece rengi siyahtı. (Kendi sözünü keserek) Baba hoşuma gidiyor. Profesörü yazmak hoşuma gidiyor."

"Neden 'tu' dedin? İğrendin mi?"

"Onu görünce 'lumpf yapmam gerektiğini sandım. İğrendim."

"Neden?"

"Bilmem."

"Kara donu ne zaman gördün?"

"Çok eskiden. Anna (hizmetçimiz) eve getirmişti annemle onu." (Bunu doğruladı eşim.)

"Ondan da iğrendin mi?"

"Evet."

"Neden? Anneyi böyle bir donla mı gördün?"

"Hayır."

"Anneyi san donla mı gördün pekiyi?"

"Sanyla bir kez görmüştüm. (Çelişki: Annesi daha önce san külot almamıştı. İlk san külot, Hans'ın yere attığıydı.) Ama siyah, bugün de üstünde. Sabah, giyinirken gördüm."

"Ne? Bu sabah siyah külot mu giydi anne?"

"Sabahleyin giderken siyahı çıkardı. Eve dönünce giydi."

Eşime soruyorum, bu biraz ters geldiği için. Evden çıkarken, doğallıkla külot değiştirmesine gerek olmadığını söylüyor. Hans'a yöneliyorum:

"Annenin siyah külot giydiğini söylüyorsun. Giderken onu çıkardığını, eve dönüşte yine giydiğini. Anne bunun doğru olmadığını söylüyor. Ne dersin?"

"Belki unutmuşumdur. Çıkarmadı. (İsteksiz söylüyor bunu.) Beni rahat bırak."

Külot öyküsünü aydınlatmak için deneyecek şudur: Hans bu konu üzerine konuşmaktan memnunluk duyduğundan iki yüzlü davranıyor. Sonunda maskesini atıp, babasına kaba davranıyor. Kendisine eskiden çok zevk veren şeylerde de bu kaba davranış görülüyor. Onlan geri ittikten sonra utanç duyuyor şimdi. İğreniyor onlardan. Annesinin, kendisince gözlenen külot değiştirmesine başka nedenler yüklemek için yalan söylüyor. Gerçekte, külot çıkarıp giyme 'lumpf la' bir bağlam içinde. Baba onun anlamını ve Hans'm neyi saklamak istediğini biliyor.

Eşime, tuvalete gittiğinde, Hans'm da orada bulunup bulunmadığını soruyorum:

"Bana ricalar ediyor, kendisine izin vermem için yalvarıyor. Bütün çocuklar yapar aynı şeyi."

Hans'm, annesini lumpf yaparken görmesinden tattığı şehveti dikkatle not ediyoruz.

Kapı önüne çıkıyoruz. Çok neşeli. At gibi sıçrarken soruyorum:

"Omnibüs atı kim? Ben miyim? Sen misin? Yoksa anne mi?"

"Benim. Tayım ben."

Fobisinin en güçlü olduğu sıralar, sıçrayıp oynayan atları görünce, onların niye öyle sıçradıklarını sormuştu. 'Rahatlamak için' demiştim.

"Küçük çocuklar gibi sıçrayanlar taylar. Sen de öyle zıplıyorsun. Sen de küçük çocuksun" diye eklemiştim.

"Doğru demişti. Onlar tay."

Merdivenlerden yukarı çıkarken hemen düşünmeksizin soruyorum:

"Gmunden'de çocuklarla atçılık oynadınız mıydı?"

'Tabii. (Duraklıyor.) Orada enayiliğe yakalandım galiba."

"At kimdi?"

"Ben. Berta arabacıydı."

"Sen de atken düştün galiba."

"Yoo. Berta 'deh' diyordu. Çabucak, dört nala koşuyordum." (22).

"Omnibüsçülük oynamadınız mı?"

"Oynamadık. Hani bildiğimiz at arabacılıktan oynadık. Sonra, atçılık oynadık. At arabasız da olabilir. Araba evinde kalmış olabilir."

"Çok sık oynadınız mı?"

"Çok sık. Fritzl (Ev sahibinin çocuklarından biri) at olmuştu bir kez. Franzl da arabacı. Fritzl öyle hızlı koşmuştu ki bir kez, ayağını taşa çarpıp kanatmıştı."

"Düştü mü yoksa?"

'Yok. Ayağını suya soktu, sardı." (23)

"Sen hep at mı oldun?"

"Genellikle."

"Orada mı enayiliğe kapıldın?"

"Çocuklar hep 'ata bak', 'ata bak' diyorlardı. ('Bak'ın üzerine basıyordu bunu söylerken). Belki de bu yüzden yakalandım enayiliğe." (24)

Baba başka ipuçları üzerinde boşuna durup sorular soruyordu:

"Atlar kadar bir şey diyor muydu onlar?"

"Diyorlardı ya."
"Ne diyorlardı?"
"Bilmem, unuttum."
"Belki de çış aygıtından söz ediyorlardı."
'Yo, yo. Hayır."
"Atlardan korkmuş muydun orada?"
"Hiç korkmadım."
"Berta belki bir atın..."
"Çış ettiğinden mi söz etti demek istiyorsun? Etmedi." Bunu sözümü keserek söyledi.
10 Nisanda dünkü konuşmayı bıraktığım yerden sürdürdüm. Ata bak'ın ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordum. Bir sabah kapının önünde kimi çocuklam 'ata bak', 'ata bak' diye haykırdığını söyledi. Hans da aralann-daymış. Biraz sıkıştırınca, onların 'ata bakı demediğini, kendisinin bu sözleri yanlış anımsadığını belirtti.
"Sık sık tavladaydınız. Orada attan konuştunuz."
"Konuşmadık."
"Neler konu ştunuz?"
"Hiç."
"O kadar çocuk bir arada olur da hiç konuşmaz mı?"
"Konuştuk. Ama atlardan başka şeylerden."
"Neler sözgelimi."
"Şimdi bilemiyorum."
Direnme arttığından (25) konuyu değıştiriyorum:
"Berta'yla oynamak hoşuna gidiyordu, değıil mi?"
"Çok. Olga'yla oynamaktan hoşlanmıyordum. Grete bana bir kâğıt top armağan etmişti. Olga da onu yırtmış-tı. Berta hiç topumu yırtmadı. Berta'yla oynamak çok hoşuma gidiyordu."
"Berta'nın çış aygıtını gördün mü? Neye benziyordu?"
"Hayır. Ama atlannkini gördüm. Hep tavladaydım çünkü."
"O zamanlar Berta'nın ve annenin çış aygıtını görmeyi merak ettin mi?"
"Ettim."
"O zamanlar bana, Berta'nın nasıl çış yaptığını göstermek istediğinden yalanmıştın."
"Ben çış ederken Berta beni gözlerdi. (Hoşnutsuzlukla değıil, tatmin duygusuyla söylüyordu bunu çok kez.) Hani turp ekilen bahçe vardı ya. Oraya çış ederdim. O kapı önünde durup beni gözlerdi işte."
"O çış ederken, sen de onu gözledin mi?"
"O tuvalete gidiyordu."
"Merak etmedin mi?"
"O tuvalete girince ben de girerdim."
(Doğruydu bu. Evdekiler söylemişti bir kez. Biz de Hans'a Berta'yla birlikte tuvalete girmeyi yasaklamıştık.)
Sorguyu sürdürüyordum:
"Berta'ya, onunla tuvalete girmek istediğini söylüyor muydun?"
"Sadece giriyordum. Berta izin verdiği için. Ayıp değıil ya.¹
"Berta'nın çış aygıtını görmekten hoşlanıyordun demek?"
"Evet ama görmedim onu."
"Gmunden'deki rüyasını hatırlattım ona: Elimin içindeki tutku ne v.ö. oyununu yanj. Ve soruyorum. Gmun-den'de Berta'nın, sana çış yaptırmasını söyledin mi, söylemedin mi?"
"Ben mi? Söylemedim."
"Niye?"
"Düşünmediğimden." (Sözünü keserek) "Hepsini profesöre yazarsam, enayilik geçecek değıil mi?"
"Niye Berta'nın sana çış yaptırmasını arzuladın?"
"Bilmem. Belki beni gözetlediği için."
"Ona, senin çış aygıtını elletmeyi düşünmedin mi?"
"Evet." (Konuyu değıştirdi.) "Gmunden'de çok iyiydi. Hani o turp ekilen küçük bahçe var ya. Bir kum yığını vardı orada. Ne oynardım ama."
(Onun çış ettiği bahçeydi bu.)
"Gmunden'de, yatağına yattığında, çış aygıtını tutar mıydın?"
"O zamanlar tutmuyordum daha. Gmunden'de öyle iyi uyuyordum ki, böyle bir şey düşünmüyordum... Caddesinde otururken yapıyordum onu. Şimdi de yapıyorum."
"Berta senin çış aygıtını hiç ellemedi mi yani?"

"Hiç ellemedi. Onu söylemedim ona."
"İstedin ama."
"Sadece bir kez."
"Sadece bir kez mi?"
"Evet. Çoğu zaman." (Çok zaman bir kez ellemeyi amaçlıyor. Ç.N.)
"Sen çış ettiğinde hep bakıyor muydu Berta? Belki, nasıl çış yaptığını görmek istiyordu?"
"Belki benim çış aygıtımın nasıl görüldüğünü bilmek istiyordu."
"Sen de Berta'ninkini merak ediyordun."
"Berta'ninkini ve Olga'ninkini."
"Başka kiminkini?"
"Başka kimseninkini değil."
"Doğru değil. Anneninkini de merak ediyordun."
"Eh anneminkini de."
"Şimdi merak etmiyorsun artık. Hanna'nın çış aygıtının nasıl olduğunu biliyorsun çünkü."
"Büyüyecek o değil mi?" (26)
"Evet. Ama büyüyünce seninkine benzemeyecek."
"Biliyorum. Böyle kalacak. Sadece daha büyük olacak."
"Gmunden'de, annen soyunurken seyretmek istiyordun değil mi?"
"Evet. Hanna'nın da banyoda çış aygıtını gördüm."
"Anneninkini gördün mü?"
"Hayır."
"Annenin külotunu gördüğünde iğrendin."
"Siyahı gördüğümde, onu satın alırken gördüğümde tukurdum. Ama külotu giyip çıkardığında tükürmüyorum. Siyah külot siyah olduğundan tükürüyorum. Lumpf a benziyor çünkü. Sarı külotu gördüğümde de çış yapasım geliyor. Annem donu giydiğinde artık onun rengini görmüyorum. Giysiler üstte kalıyor."
"Ya soyunduğunda?"
"O zaman tükürmüyorum. Külot yeniye lumpf gibi görünüyor. Eskiye rengi kaçıyor. Kirli oluyor. Yeni alındığında çok temiz oluyor. Evde kirleniyor. Alındığında yeni. Alınmadığında eski."
"Eski külottan iğreniyorsun o halde."
"Eski olduğunda daha koyu renkli, Lumpftan daha kara. Öyle değil mi? Biraz daha kara," (27)
"Anneyle tuvalete girdin mi hiç?"
"Çok."
"İğrendin mi?" " "Evet... Hayır."
"Anne çış veya lumpf yaptığında, yanında olmaktan hoşlanıyor musun?"
"Çok."
"Annenin çış aygıtını gereceğini düşünüyorsun değil mi?"
"Evet düşünüyorum."
"Lainz'ta niye tuvalete gitmiyorsun?"
"Orada, hep, aman beni tuvalete götürme diyor." (Bir kez suyun akışından ürkmüştü.)
"Haznenin kolunu çekince gürültü çıkıyor."
"Korkuyorsun."
"Evet."
"Burada kendi tuvaletimizde?"
"Burada hayır. Lainz'te, hazne kolunu çekince dehşete düşüyor, sular akarken de korkuya kapılıyordum."
"Evdeki tuvaletten korkmadığını göstermek için, benden tuvalete birlikte gitmemizi ve hazne kolunu çekmemi istedi. Sonra açıklama yaptı:
"Önce güçlü, ardından güçsüz bir şırıltı çıkıyor. Şırıltı çokken içerde kalıyorum. Azaldığında dışarı kaçıyorum."
"Neden? Korktuğun için mi?"
"Çok şırıltı görmeyi (kendi kendini düzeltiyor), duymayı istediğim için."
"Şırıltının çok olması neyi anımsatıyor sana?"
"Tuvaltte lumpf yapmam gerektiğini." (Kara külot renginde.)
"Neden?"
"Bilmem. Lumpf yaparken, güçlü şırıltı duyar gibiyim. Büyük bir şırıltı lumpf u anımsatıyor bana. Küçük şırıltıysa çış..." (Kara ve sarı külotla karşılaştırınız.)
"Omnibüs atı lumpf renginde miydi yoksa?" (Kendi anlatımına göre siyahtı.)

'Tamam, tamam, siyahtı.' (Birdenbire bir şey bulmuştu sanki.)

Birkaç sözcük de ben eklemeliyim buraya:

Baba çok soru soruyor ve kendi ön yargılarına göre araştırıyor. Küçüğün kendi isteklerini açıklamasına olanak vermiyor. Bu nedenle çözümleme karanlık ve kesinlikten uzak. Hans, kendi yofunda ilerliyor ve saptırılmak istendiğinde bir yere ulaşamıyor.

İmdi ilgisi, açıkça lumpfa ve çişe. Neden bilmiyoruz. Şırlı öyküsü, kara ve sarı külotların öyküsü gibi çok az doyurucu biçimde açıklanıyor. Keskin kulağının, bir erkeğin idrar edışıyle, bir kadının idrar edışı sırasında çıkan sesleri ayırt ettiği kanısındayım. Çözümleme, kişi oğlunun her iki doğal gereksinimi arasındaki karşıtlığı açıklayacak gereci kapsıyor gerçi. Ama oldukça yapmacık ve zorlama biçimde. Henüz bir psikanaliz yapmamış okuyucuya her şeyi hemen anlamak istememelerini, eldeki verilere, yan tutmayan bir dikkatle eğilmelerini ve daha öte açıklamaları beklemelerini salık veririm.

DAHA İLERİ AÇIKLAMALAR

11 Nisan. Hans sabahleyin yine odaya geldi. Son günlerde olduğu gibi, yine geri gönderildi.

Sonradan şunu anlattı:

"Baba ne düşündüm biliyor musun? Banyo küvetin-deymişim (28). Muslukçu (29) gelmiş, küvetteki suyu boşaltmış. Sonra büyük bir matkap alıp, karnımda bir delik açmış."

Bu fantaziyi şu biçimde çeviriyor baba:

'Yatakta annemle birlikteymişim. Babam gelip beni yataktan kovmuş. Büyük penisıyla beni annemden ayırmış."

Biz kendi yargımızı daha sonra vereceğiz.

Sonra, düşündüğü başka bir şeyi söyledi:

"Trende Gmunden'e gidiyormuşuz. İstasyonda giyiniyoruz. Ama zamanında giyinip inemiyoruz, tren kalkıyor. Biz de içerde kalıyoruz."

Bir ara soruyorum:

"Atlan hiç lumpf yaparken gördün mü?"

"Çok."

"Çok gürültü oluyor mu onlar lumpf yaparken?"

"Evet."

"Bu gürültü neyi anımsatıyor sana?"

"Lumpf un lâzımlığa düşüşünü."

"Omnibüs atının yere düşmesi ve ayaklarını havaya kaldırarak çırpınması, lumpfun lazımlığa düşüp ses çıkarması. Dışkıdan korku, ağır yüklü arabalardan korku, tıka basa dolturulmuş mideden korkuya eşit."

Böyle dolambaçlı yollarla baba, gerçek içeriği gözden geçiriyor.

BABANIN SAPTIRMASI

11 Nisan. Öğle yemeğinde Hans, 'Gmunden'de banyo küvetimiz olsaydı da hamama gitmekten kurtulsaydım' diyor. Gmunden'de sıcak banyo olabilmesi için, çevredeki hamama götürülürdü.

Gitmemek için epey direnir, ağlardı. Viyana'da da banyo küvetine oturtulunca ağlıyordu hep. Ya diz çöküyor, ya da ayakta durmak istiyordu yıkanırken.

Hans'ın, kendisi üzerine yapacağımız çözümlemeyi besliyecek açıklamaları içeren bu konuşması, her iki fan-tazi (küveti boşaltan muslukçu ve Gmunden'e yapılan talihsiz yolculuk) arasında ilişki kurmamızı sağlamaktadır.

Baba haklı olarak, Gmunden üzerine söylenenlerden, çocukta bir 'Gmunden'den kaçma' duygusunun yerettiği sonucunu çıkarmaktadır. Babasının yerinde bir düşüncesi daha, hiç bilinçten (bilinç altı) ortaya çıkana, geçmişte olanın değil, gelecekte olanın yardımıyla anlamaya çalışmasıdır.

Soruyorum Hans'a:

"Banyo küvetine oturmaktan korkuyor musun? Kor-kuyorsan niye korkuyorsun?"

"İçine düşerim diye."

"Küçük banyo küvetinde yıkandığında niye korkmuyordun?"

"Orada oturabiliyordum. Yatamıyordum. Çok küçüktü."

"Gmunden'de kayığa bindiğinde suya düşmekten korkmadın mı?"

"Hayır. Tutunuyordum. Yalnız büyük banyo küvetinde korkuyorum."

"Orada annen yıkıyor seni. Annenin seni suya atmasından mı korkuyorsun?"

"Annem elini çektiğinde suya baş aşağı düşeceğim sanıyorum. Cup diye."

"Annen seni seviyor ama. Hiç seni tutmaz olur mu?"

"Tutar ama öyle düşünüyorum."

"Neden?"

"Gerçekten bilmiyorum."

"Belki de yaramazlık ettiğin için, annenin seni artık sevmediğini sanıyorsun."

"Belki."

"Anne, Hanna'yı yıkandığında belki de, annenin onu bırakıvermesini, böylece Hanna'nın 'cup' diye suya düşmesini istedin."

"Evet istedim."

Babanın burada bir gerçeğe parmak bastığını işaret etmek isteriz.

RENK FOBİSİNİN ARTMASI

12 Nisan. Lainz'ten dönerken ikinci mevkie bindik. Hans, kara deri döşemenin nasıl görüldüğünden söz etti:

"Tu. Tükürüyorum işte. Kara donlara, kara atlara da tüküreyim. Lumpf yapmayı anımsattığı için."

"Belki annende, seni irkilten kara bir şey gördün."

"Evet."

"Ne gördün bakayım?"

"Bilmem. Kara bir bluz belki. Belki de kara kara çoraplar."

"Belki de çiş aygıtında kara kıllar."

Hans, bağışlanmak istercesine, "Ama ben annemin çiş aygıtını görmedim ki" dedi.

Evin karşısındaki avludan bir araba çıktığını görüp ürkünce de:

"Bu kapı popoya benzemiyor mu bu kapı?" diye sordu.

"Atlar da lumpf a benziyor."

O zamandan beri, avludan çıkan bir araba gördü mü, "Bak, bir lumpfçuk geliyor" diyor.

Lumpf çuk adı bütünyle yabancı ona. Hoşlanılan kişiler için kullanılan sözcüklere benziyor. Baldızım çocuğa hep 'wumpf cuk' diyor.

13 Nisanda. Sofrada ciğer görünce hemen şöyle söylüyor:

"Tu. Bir lumpf."

Köfteyi de güçlükle yiyor. Biçimi ve rengi, lumpfu anımsatıyor.

Akşam eşim, Hans'ın, "Balkona çıktım. Hanna da oradaydı, aşağı düştü" dediğini aktardı.

Hans'a sık sık, kardeşi balkona çıktığında göz kulak olmasını, onu trabzanlara yaklaştırmamasını söyledim. Ayrılıklardan hoşlanan bir usta, trabzanları iyiden iyiye aralıklı yapmıştı. Boşlukları tel örgüyle kapatmak da bana düşmüştü. Hans'ın, geri itilmiş isteği kendini gösteriyordu. Annesi, Hanna olmasaydı daha mı iyi olurdu sorusuna olumlu bir cevap almıştı.

14 Nisan. Hanna konusu ön planda. Daha önceki belirtilerden de bilindiği gibi, yeni doğan bebeğe, anne babanın sevgisini böldüğü için düşman kesilmişti. Bu düşmanlık henüz kaybolmamıştı. Aşın bir sevecenlikle sadece kısmen maskelenmişti. (30).

Leyleğin artık bebek getirmemesi gerektiğini söyleyip duruyordu. Leyleğe içinde bebek olan çantayı getirmemesi için para vermeliydik. (Mobilya vagonu korkusuyla kar şılaştırmız. Omnibüs bir çanta gibi görünmüyor mu?) Hanna öyle gürültü ediyordu ki, bu onun için can sıkıcı oluyordu.

Bir kez durup dururken, "Anna'nın geldiği günü anımsıyor musun?" dedi. "Anneyle birlikte yatağa yatmıştı. Çok tatlı ve usluymuş." (Çok yanlışı görünüyor bu övgü.)

Kapı önünde büyük gelişme var. Yük arabasından çok az korkmaya başladı. Bir kez zevkle, "Bir at geliyor ağzı karalı" diye bağırdı.

İradî, ağzı karalı atm, burunsalıklı at demek olduğunu kesinlikle saptıyorum. Hans artık korkmuyor bu attan.

Kaldırıma elindeki sopayla vurdu bir gün de:

"Baba" dedi. "Gömülü adam var mı burada. Yoksa sadece mezarlığa mı gömülür insanlar?"

Sadece yaşam değil, ölüm bilmececi de onun kafasını meşgul ediyor.

Eve dönünce bir çanta ilişti gözüme holde. Hans açıklamada bulundu:

"Hanna, böyle bir çantada Gmunden'e gitti. İnanmıyor musun? Gmunden'e her zaman böyle bir çantada taşıdık onu. Gerçekten babacığım. İnan bana. Büyük çanta aldık. İçi bebek doluydu. Banyo küvetine oturmuşlardı orada. (Çantaya küçük bir banyo küveti yerleştirilmişti.) Bebekleri oraya yerleştirdim. Gerçekten bak. Çok iyi anımsıyorum (31)."

"Neyi?"

"Hanna'run çantaya yerleştirildiğini. Unutmadım onu. Bak şerefim üzerine konuşuyorum."

"Ama geçen yıl Hanna da bizimle faytonda gitmişti. Unuttun, mu?"

"Daha önce çantada giderdi ama."

"Annenin çantası var mıydı ki?"

"Vardiya."

"Nerede?"

"Aşanda."

"Belki hep kendi yanında taşıyor onu." (32).

"Hayır. Biz Gmunden'e giderken, Hanna da onun içinde gidecek."

"Çantadan nasıl çıktı o dersin?"

"Çıkardılar."

"Kim çıkardı? Anne mi?"

"Annemle ben. Sonra arabaya bindik. Anna da ata. Arabacı deeh dedi. O kendi yerindeydi, sen de var mıydın? Annem biliyor onu. Annem bilmiyor unuttuğunu. Bir şey söyleme ona."

Ona her şeyi tekrarlatıyorum.

"Demek Hanna çıktı çantadan."

"Henüz yürüyemiyordu..."

"Biz onu kaldırıp yere indirdik."

"Ata nasıl binebildi o halde? Geçen yıl oturamıyordu bile."

"Oturduğunu iyice hatırlıyorum. Deeeh diye bağıyor, kırbaç şaklatıyordu. Şaklattığı kırbaç benimki.

Atın özen-gisi yoktu. Ama Hanna bindi. Şaka etmiyorum. Biliyorsun."

İnatla savunuluna bu saçmalık neydi? Gerçekte bir saçmalık değil, ciddi bir durumun saçma kılığında yansımasıdır söz konusu olan. Hans'm babasından öğ alma duygusunu dile getiren bu durumun asıl anlamı şudur:

Leyleğin, Hanna'yı Ekim'de getirdiği masalına inanacağımı mı sanıyorsun? Yazın Gmunden'e giderken annemin kocaman karnını görmedim mi yani? Şimdi istersen sen de benim yalanlarıma inanma bakalım?

Hanna'nın geçen yaz 'çantada' Gmunden'e gitmesi, annenin gebeliğini bilmekten başka türlü yorumlanabilir mi? Hans'ın, bu yolculuğu, bütün gelecek yıllar için tekrarlanır biçimde göz önüne alması bilinçsel bir düşüncenin geçmişten sıyrılıp ortaya çıkışına karşılıktır. Belli nedenleri vardır onun. Böyle bir gebeliğin gelecek yıllarda yazlığa gidiş sırasında tekrarlanmasından duyduğu korkuyu dile getirir.

İmdi, Gmunden yolculuğunun, Hans'a hangi bağlamda sıkıntı verdiğini öğrenmiş bulunuyoruz. İkinci fantazi-si bize bu açıklamayı veriyor.

İKİNCİ FANTAZİ

"Hanna'nın, doğumdan sonra, annenin yatağına nasıl geldiğini soruyorum."

İmdi Hans açılıyor ve babasıyla ince ince eğleniyor:

Hans bak, dedi, baba: "Hanna geldi. Bayan Kraus (ebe), onu yatağına yatırdı. Bebek yürüyemiyordu. Leylek onu gagasında taşıdı. Kendisi gelemiyordu. (Bir çırpıda) Leylek merdivenden çıktı. Kapıyı vurdu. Herkes uyuyordu. Anahtarı aldı. (33). Kapıyı usulacacık açtı. Bebeği özenle senin yatağına yerleştirdi. Geceydi daha. Leylek Hanna'yı usulca yatağına yatırdı. Patırtı etmeden şapkasını aldı ve gitti. Hayır. Şapkasını almadı."

"Kim aldı şapkasını? Doktor amca her halde."

"Sonra leylek gitti. Evine gitti. Sonra kapıyı çaldı. Herkes uyandı. Kimse uyumuyordu artık evde. Sakın söyleme bunları anneye, Tinni'ye (aşçı kadın). Sır olarak kalsın."

"Hanna'yı seviyor musun?"

"Çok."

"Hanna dünyaya gelmeseyse daha mı iyiydi? Yoksa dünyaya gelmesi mi daha iyi oldu?"

"Dünyaya gelmeseyse daha iyiydi?"

"Neden?"

"Hiç değilse ağlamazdı. Bağırmasına dayanamıyorum."

"Sen de bağıyorsun ama."

"Hanna da bağıyor."

"Onun çığlığına neden dayanamıyorsun?"

"Çok bağıyor da onun için."

"Bağırmıyor ki fazla."

"Çıplak poposuna vurunca bağıyor."

"Onu duymak istemiyorsun."

"Niye biliyor musun? Çok patırtı ediyor."

"Dünyaya geldiğine Hanna'nın, memnun değilsen, onu sevmiyorsun."

"Hi." (Onaylıyordu.)

"Onun için anne onu yıkadığında, ellerini bıraksın da, Hanna suya düşsün istiyorsun."

Hans tamamlayarak, "Ölsün" dedi.

"O zaman annenin tek çocuğu sen olacaksın. İyi çocuklar böyle şeyler istemez."

"Ama düşünebilir."

"İyi bir düşünce değil ama."

"Düşünüyorsa iyidir. Profesöre böyle yaz." (34).

Başka bir zaman aynı konudan konuşurken şöyle söyledim:

"Hanna büyüyünce onu seveceksin. Biliyor musun Hans."

"Ben onu şimdi de seviyorum. Sonbahara büyüyünce, birlikte kent parkına gideceğiz. Aynı şeyi anlatacağım ona."

Onu yeniden aydınlatmaya girişeceğim sırada, sözümü kesiyor. Belki de kız kardeşinin ölümünü istemenin o denli kötü olmadığını belirtmek istiyor.

Hans:

"Baba, Hanna dünyaya gelmeden de dünyadaydı. Leylekle, tam olarak dünyaya geldi."

Ben:

"Belki leylekle değil."

"Kim getirdi onu yani? Leylek değil mi?"

"Nereden getirdi dersin?"

"Kendi evinden."

"Nereden tuttu onu?"

"Çantada, leylek çantasında."

"Nasıl bir şey bu çanta bakalım?"

"Kırmızı. Kırmızı boyalı." (Kan.)

"Kim söyledi bunu sana?"

"Annem. Ben düşündüm. Kitapta yazıyor."

"Hangi kitapta?"

"Resimli kitapta." (Resimli bir kitap getirmiştim ona geçenlerde ilk kez. Kırmızı baca üstüne kurulmuş bir leylek yuvası ve rastlantısal olarak, ayna sayfada nallanan bir at görülüyordu. Yuvada göremediği bebekleri, çantada sanıyordu Hans.)

"Leyleğin Hanna'yla ilişkisi ne?"

"Hanna'yı o getirdi. Gagasında. Schönbrunn'daki leyleği anımsıyor musun? Hani şemsiyeyi ısırmıştı."

(Schönbrunn'daki bir olayın anımsanması.)

"Leyleğin, Hanna'yı nasıl getirdiğini gördün mü?"

"Uyuyordum o sıra. Erken saatte, hiçbir leylek, bir bebek getiremez."

"Neden?"

"Getiremez de onun için. Bir leylek getiremez. Neden biliyor musun? Kimse onu göremez de onun için. Birden küçük bir kız geliverir işte." (35).

"Leyleğin bu işi nasıl yaptığını merak ediyordun ama o sıra."

"Evet."

"Nasıldı Hanna geldiğinde?"

Hans babasını kandırmak istiyordu:

"Bembeyaz. Taptatlı. Şipşirin. Altın gibi."

"Onu ilk gördüğünde beğenmemiştin ama."

"Yoo. Çok beğenmiştim."

"Çok küçük olduğu için şaşırmışsın da."

"Orası doğru." (Düşünceli görünüyordu.)

"Ne kadar küçüktü?"

"Bir leylek yavrusu kadar."

"Nasıl pekiyi?"

"Bir lumpf gibi belki de."

"Yo. Lumpf daha büyük... Yok yok biraz daha küçük. Hanna gibi gerçekten."

Babaya söylemiştim daha önce. Küçüğün fobisi, kız kardeşinin doğuşu sırasındaki istek ve düşüncelere geri götürülebilirdi. Fakat, onun dikkatini bir şeye çekmeyi unutmuştum: Bir çocuk, çocuğun cinsel kuramında 'lumpftu. Hans, dışkısal kompleks aşamasını geçirebilirdi. Benim bu savsaklamam tedavinin geçici olarak karanlığa gömülmesine yol açtı. Şimdi durumu açıkladığımdan, baba bu önemli nokta üzerinde ikinci kez çalışmaya karar verdi:

Hans'ın dün söylediği öyküyü, bugün tekrarlattım:

"Hanna, büyük çanta içinde Gmunden'e gitti. Anne faytonla. Hanna trende yük vagonundaydı.

Gmunden'de, annemle ben, Hanna'yı çantadan çıkardık. Atın üstüne oturttuk. Arabacı, kendi kapalı yerindeydi. Hanna'nın elinde benim geçen yılki kamçım vardı. Atı kamçılıyor, 'deeh' diyordu. Çok sevinçliydi. Arabacı da kamçılıyordu atı. (Kamçı Hanna'da olduğundan, arabacı kamçılamaı gerçekte.)

Dizgin, arabacının elindeydi. (Hanna da tutuyordu dizginleri. İstasyondan eve arabayla giderdik her seferinde. Hans burada, gerçekte fantaziyl uyuşturmaya çalışıyor.) Gmunden'de Hanna'yı attan indirdik. Merdivenlerden tek başına çıktı o. (8 aylıktı Hanna, geçen yıl biz Gmunden'deyken. Hans'ın söylediği zaman Hanna henüz doğmamıştı. Annesi 5 aylık gebeydi.)

Ben:

"Hanna geçen yıl doğdu."

"Geçen yıl arabayla gitti. Ama bir önceki yıl yine bi-zimleyken..."

"Bizimle miydi bir önceki yıl?"

"Tabii. Benimle kayıkta gezmeye gelirdin hep. Hanna kayıkta bize hizmet ederdi."

"Bir önceki yıl değil, ama. O zaman daha dünyaya gelmemişti Hanna."

"Dünyadaydı. Çantada taşındığı sıra yürüyebiliyordu yine de." (Hans'a göre, 4 aylıken yapabiliyordu bunları.)

"O zaman bizimle değildi ki ama."

"Tamam. Leylekleydi o zaman."

"Hanna kaç yaşında bakayım?"

"Sonbaharda iki yaşında olacak Hanna. Ama o yıl doğmuştu diyorum. Bunu sen de biliyorsun."

"Leyleğin torbasında olduğu zaman ne zamandı?"

"Çok eskiden. Çok zaman geçti o zamandan bu zamana."

"Ne zamandan beri yürüyebilir Hanna? Gmunden'deyken yürüyemezdi hiç."

"Geçen yıl yürüyemiyordu. Yoksa yürüyor muydu?"

"Hanna bir kez Gmunden'e gitti."

"Hayır iki kez. Doğru söylüyorum. Çok iyi anımsıyorum. Anneme sor istersen."

"Doğru değil bu."

"Doğru. Gmunden'deyken ilk kez, dolaşp ata binebiliyordu. Daha sonra kucakta taşındı. Hayır daha sonra ata biniyordu. Geçen yıl kucakta taşınıyordu."

"Kısa bir süredir Hanna yürüyor. Gmunden'de yürüyemiyordu."

"Yok yok. Yaz bunu. Çok iyi anımsıyorum ben. Neden gülüyorsun?"

"Numaracı olduğun için. Hanna'nın sadece bir kez Gmunden'e gittiğini sen de biliyorsun."

"Hayır. Doğru değil bu. İlk kez Gmunden'deyken ata binmişti. Ve ik?nci kez." (Hans bundan pek emin değildi.)

"Belki o at anneydi? Hani ilk kez Gmunden'deyken bindiği."

"Yok. Gerçek bir attı. Tek atlı bir arabanın atı."

"Biz hep iki atlı arabaya bindik ama."

"Bir gezinti arabasıydı o."

"Hanna, çantada ne yiyordu?"

"Tereyağı, hering balığı ve kırmızı turp. (Gmun-den'deki akşam yemeğimiz.) Hanna yolculuk yaptığından, ekmeğine tereyağı sürüyordu. 50 kez yedi ekmeğini."

"Ağlamıyor muydu Hanna?"

"Hayır."

"Ya ne yapıyordu?"

"Çantada oturup keyfine bakıyordu."

"Kımıldamıyor muydu?"

"Hayır. Boyuna yürüyor, hiç kımıldamıyordu. İki koca tas kahve içiyordu. Sabaha kadar, her şeyi silip süpürmüş oluyordu. Döküntüler çantada kalıyordu. İki turpun yaprakları, bir turp bıçağı. Hepsini tavşan gibi yutuyordu. Hem de bir dakikada. Çok eğlenceliydi bu iş. Ben de Hanna'yla birlikte çantada yolculuk ettim. Bütün gece çantada uyudum." (Gerçekten iki yıl önce, gece gitmiştik Gmunden'e.)

"Anne faytonda gitti. Arabada durmadan atıştırdık. Çok zevkliydi. Ata binmedi Hanna." (İmdi tereddüt ediyor. Çünkü bizim, iki atlı arabayla Gmunden'e gittiğimizi biliyor.) "Arabaya oturmuştu. Doğrusu bu. Ama, Hanna'yla ben, yalnız yolculuk ediyorduk... Anne ata binmişti. Karoline (o yılki hizmetçimiz) de öbür ata... Baba. Sana anlattıklarımın hiçbirisi doğru değil."

"Ne doğru değil oğlum?"

"Hiçbiri değil. Hanna'yla ben çantada (36) olunca, çantaya çış ederim. Pantolonuma ederim. Boş veririm. Utanmam. Şaka değil, ama zevkli bir şey."

Sonra, leyleğin nasıl geldiğini anlatıyor. Dünkü gibi. Yalnız, giderken şapkasını aldığını söylemeyi unutuyor.

"Leyleğin kapıyı açtığı anahtar neredeydi?"

"Cebinde."

"Leyleğin cebi nerede pekiyi?"

"Gagasında."

"Gagasında anahtar. Böyle bir leylek görmedim ben."

"Ya nasıl girecekti içeri? Kapıdan nasıl girecekti? Ama, söylediğim doğru değil. Yamıldun. Leylek kapıyı çaldı. Biri açtı."

"Nasıl çalar bir leylek kapıyı?"

"Zili çeker."

"Onu nasıl yapar?"

"Gagasıyla."

"Kapıyı kapattı mı yine?"

"Hayır. Hizmetçi yaptı o işi. O uyanıktı."

"Nerede oturuyor leylek?"

"Nerede mi? Çantasında. Küçük kızları orada banndı-nyor? Belki de Schönbrunn'da onun evi."

"Schönbrunn'da hiç çanta görmedim ben."

"Gitmiş olmalı herhalde. Leyleğin, çantayı nasıl açtığını biliyor musun? Gagasıyla. Çantanın da anahtarı var. Gagasının yansıya şöyle (yazı masasının kilidiyle göstererek) açıyor. Bir çekmece gibi aynı."

"Bir bebeği taşıyabilir mi? Ağır gelmez mi?"

"Hayır."

"Omnibüs arabası, leyleğin çantası gibi değil mi?"

"Evet."

"Ta bir mobilya arabası?"

"Yaramaz çocukları götüren kodes arabası gibi."

SADIST İSTEKLER (ANNEYİ DÖVME İSTEĞİ)

17 Nisan. Hans dün, uzun zamandır tasarladığı şeyi uyguladı. Karşıdaki avluya geçti. Giriş kapısının tam karşısında, yükleme rampasının önünde bir araba durduğundan, bugün aynı geçişi tekrarlayamadı. Şöyle söyledi:

"Orada araba varken huylanıyorum. Orada atlara takılacağım, atlar yere düşecek ve ayaklarıyla yerde tepinecekler sanıyorum."

"Atlara nasıl takılacaksın?"

"Onlara kızınca, takılmış olurum. Deh, deh diye bağırarak, onlara takılmaktır." (37)

"Demek, 'deh deh' demek, atlarla alay etmek. Atlara hiç takıldın mı sen?"

"Çok. Korkuyorum onu yaparken. Ama doğru değil bu dediğim."

"Atlara alay ettin mi Gmunden'de?"

"Hayır."

"Ama alay etmekten hoşlanıyorsun değil mi?"

"Çok."

"Kamçılarmaktan da hoşlanıyor musun onları?"

"Evet."

"Annenin, Hanna'ya vurduğu gibi vurmak istiyorsun onlara. Hanna'ya da öyle vurmak istiyorsun."

"Atlara vurmak, onlara zarar vermez ki. (Atların kamçılanmasını gördükçe korktuğu için, ben söylemiştim bunu.)"

"Bir kez, gerçekten kamçıldım bir atı. Yere yuvarlandı. Ayaklarıyla tepindi."

"Ne zaman?"

"Gmunden'de."

"Gerçek bir atı ha? Arabaya koşulmuş bir atı."

"Arabaya koşulmamıştı."

"Neredeydi?"

"Çeşme başında."

"Sana kim izin verdi? Arabacı mı bırakmıştı atı orada?"

"Tavladan çıkmıştı."

"Çeşmeye nasıl gelmiş?"

"Ben götürdüm."

"Nereden? Tavladan mı?"

"Ben çıkardım. Onu kamçılarım istedim çünkü."

"Tavlada kimse var mıydı?"

"Loisl vardı." (Gmunden'deki arabacı.)

"Sana izin verdi mi?"

"Tatlı tatlı konuştum onunla. İzin verdi."

"Ne söyledin?"

"Atı alıp kırbaçlayabilir miyim, dehlileyebilir miyim dedim."
"Çok kamçıladsın mı onu?"
"Sana söylediklerimin hiçbirisi doğru değil."
"Hangisi doğru?"
"Hiçbiri değil. Şaka olsun diye söyledim."
"Tavladan at çıkarmadın mı yani?"
"Yooo."
"Kırbaçlamak istedin mi?"
"İstemesine istedim. Daha doğrusu düşündüm."
"Gmunden'de mi?"
"Hayır burada. Sabahleyin giyinirken düşündüm. Hayır, hayır, yatakta."
"Neden bana anlatmadın hiç?"
"Bilmem. Düşünmedim."
"Sokaklarda, kamçılanan atları gördüğün için mi kamçılarlamak arzusu doğdu sende?"
"Evet."
"Kime vurmak isterdin daha çok? Anneye mi? Han-na'ya mı? Yoksa bana mı?"
"Anneye."
"Neden?"
"Vurmak istediğimden."
"Hiç anneye el kaldıranı gördün mü?"
"Görmedim hiç."
"Ve sen, anneye el kaldırıyorsun. Neyle döveceksin anneyi?"
"Bastonla." (Bastonla tehdit etmişti annesini çok kez.)
"Konuşmayı bugünlük bitirmeliyim." dedi Hans.

Omnibus, mobilya arabası, kömür arabası, leylek çantası arabası diyemini de kullandı.
Gebe kadınlarla arabalar arasında ilişki kuruyor. Sadist istekler, konumuzla ilgili olabilir.

ANNEYİ ELE GEÇİRME DUYGUSU

21 Nisan. Bu sabah Hans, düşüncelerini açıkladı:

"Lainz'de bir tren varmış. Ben büyük annemle gümrük binasına gidiyormuşum. S'n daha tren köprüsünden aşağı inmemişsin. İkinci tren St. Veit'e varmış bile. (St. Veit, Lainz'den sonraki istasyon.) Sen köprüden indiğinde tren oradaymış. Ve biz trene binmişiz."
Dün Hans Lainz'deydi. Perona gelebilmek için, bir kö-rüden geçmek gerekiyordu. Köprüden, St. Veit istasyonuna kadar demir yollar görünüyordu. Bu fantazinin karanlık yanları var. Hans, benim kaçırdığım trenle gittiğini sanıyor. Ben, St. Veit'den gelen ikinci bir trene biniyorum. Bu kaçma fantazisini kısmen bozmuş. Çünkü, ikimizin yine ilk trende yolculuk ettiğini kanıtlamaya çalışıyor. Bu fantazinin, sonucuyla ilgisi var. Yorumladığımı.; son fantaziyle. Orada giysilerimizi bile hep birlikte garda giyiyorduk. Gmunden'de epey zaman harcamıştık. Ve yine trene hep birlikte binmiştik. Kapının önünde oynayan Hans, öğleden sonra birden içeri koştu. İki katlı araba geldiğini görmüş. Arabada olağanüstü bir şey farketmedim, sordum:
"Ne özelliği var bu arabanın?"
"Atlar o kadar kendine güveniyor ki, düşmelerinden korktum."
Arabacı, gemleri iyice kasmıştı. Böylece kısa adımlarla gidiyordu atlar. Başlarını havaya dikerek. Gerçekten, kendinden emin bir gidişleri vardı.
"Kim bu kadar kendine güveniyor?" diye sordum. "Sen. Anneyle yatağa girerken." "Benim de yere düşmemi mi istiyorsun?" "Senin çıplak ayakla taşla toslamanı ve ayağının kanamasını istiyorum. (Fritzl'in tosladığı gibi.) Böylece, anneyle biraz da ben yalnız kalmak istiyorum. Eve gelip yukarı çıkarken, annemin yanından kaçırım o zaman. Beni göremezsin."
'Taşa kimin tosladığını hatırlıyor musun?" "Evet. Fritzl'di."
"Fritzl yere düştüğünde ne düşündün?" (38) "Senin de taşla çarpmam." "Annenle yalnız kalmak istiyorsun demek?" "Tabii değil mi?" "Ben neden kızıyorum dersin?" "Bilmem." "Neden kızıyorum?" "Kıskanıyorsun." "Doğru değil bu."
"Doğru. Kıskanıyorsun. Biliyorum. Bu doğru." "Benim, sadece küçük çocukların anneleriyle birlikte yatabileceği, büyüklerinse böyle bir hakkı olmadığı yolundaki açıklamam pek etki etmişe benzemiyor." Ata takılma, bağırma, atı kızdırma, dövme isteğinin, anneyle değil, benimle ilişkili olabileceğini sanıyorum. Gerçek duygusunu bana itiraf etmek istemediği için, annesini ileri sürmüştü. Son günlerde, özel bir sevecenlik gösteriyor bana.
Bu açıklamalardan sonra kolayca kazandığımız üstünlükle, bazı sonuçlara varabiliriz. Hans'ın, atı kızdırma duygusunda iki öge bir araya gelmiş bulunmaktadır.

1. Anneyi ele geçirme yolunda, karanlık ve sadistçe bir duygu.

2. Babaya karşı, oç alma duygusu.

Gebelik kompleksiyle bağlantılı olarak, birinci duygu işin içine karışmadıkça, ikincisi ortaya çıkamaz. Fobinin, hiç bilinçten (bilinç altı) çıkarak biçimlenme-siyle bir yoğunlaşma baş gösterir. Bu nedenle, çözümleme (psikanaliz), bir nevrozun gelişme çizgisini izlemez.

DOĞUM OLGUSU ÜZERİNE SORUŞTURMA

22 Nisan. Bu sabah yine Hans bazı şeyler anlattı:

"Bir sokak çocuğu, trende gidiyor. Kondüktör gelip çocuğu çırlıçıplak soyuyor ve sabaha kadar orada bırakıyor. Sabahleyin çocuk kondüktöre 50.000 gulden verince trende yolculuk etme hakkı kazanıyor." Baba şöyle yorumluyordu: "Karşımızda kuzey demir yolu geçiyordu. Yükleme hattında duran trende yolculuk yapan bir sokak çocuğuna rastlamıştı Hans. O da öyle yolculuk etmek istiyordu. Böyle bir şeyin olanaksızlığını söylemiştim. Yoksa kondüktör gelir yakalardı. Fantazinin ikinci ögesi, geriye itilmiş çıplaklık isteğidir.

Hans'ın fantazisinde, bir süreden beri 'trafik işaretle-ri'nin gidip geldiğini, bu işaretlerin attan, demir yolunu kadar uzandığını görmekteyiz. Böylece, her sokak fobisine zamanla demir yolu fobisi ekleniyor. Öğleyin Hans'ın, lastik bir bebekle oynadığını duydum. Gute adını koymuştu ona. Bebeğin, düdük yerleştirilen deliğine bıçak sokmuş ve bacaklarını ayırmıştı. Sonradan, bıçağı dışarı çıkartmak için, bakıcı kıza, bebeğin bacak arasını göstererek:

"Bak. Çiş aygıtı" demişti.

Hans'a bebek konusunda sordum:

"Bebekle oynadın mı bugün?"

"Bacaklarını ayırdım. Biliyor musun niye? Bıçak içeri düşmüştü. Annemin bıçağı. Bebeği ağlatan delikten sokmuştum onu. Sonra bacaklarını ayırdım. Bıçak oradan dışarı çıktı."

"Bacaklarını neden ayırdın? Çiş aygıtını görmek için mi?"

"Çiş aygıtı oradaydı. Onu görmüştüm."

"Bıçağı neden batırdın?"

"Bilmem."

"Bıçak neye benziyor?"

Bıçağı bana getirip gösterdi.

"Belki bir bebeğe" diye cevapladım.

"Hiçbir şeye benzettiğimden değil. Sandım ki, leyleğin bir çocuğu oldu ya da ona benzer bir şey."

"Ne zaman?"

"Bir kez. Duydum. Yok yok duymadım. Belki de ters söyledim."

"Ne demek 'ters' söyledim?"

"O doğru değil demek."

"İnsanın her söylediği bir parça doğrudur."

"Hayır. Evet. Bir parça."

Hans konuşmayı değiştirdi:

"Civcivler nasıl dünyaya geliyor dersin?"

"Leylek yetiştiriyor, büyütüyor. Hayır. Tanrı Baba."

Ona, tavukların yumurtladığını ve yumurtadan da tavuk çıktığını anlattım.

Gülüyor Hans.

"Neden gülüyorsun Hans?"

"Anlattıkların hoşuma gidiyor."

Yumurtlamanın nasıl olduğunu görmüş. Bunun üzerine yeniden sordum:

"Nerede gördün?"

"Sende."

"Nerede yumurtladım?"

"Gmunden'de. Çayıra yumurta bırakmıştın. Ondan civciv çıkmıştı. Sen yumurtladın. Kesinlikle, annem söyledi."

"Anneye soralım bakalım doğru mu?"

"Doğru değil söyledim. Ben, ben yumurtladım bir kez. Civciv çıkmıştı."

"Nerede?"

"Gmunden'de. Çayıra uzanmıştım. Hayır hayır, diz çökmüştüm. Çocuklar görmüyorlardı, yana saklanmıştım. Sabah erkenden dedim ki 'çocuklar, ben yumurta yumurtladım bulun bakalım.' Baktılar ve yumurtayı buldular. O yumurtadan da küçük Hans doğdu. Neden gülüyorsun? Annem bilmiyor, Karoline de bilmiyor. Kimse görmedi, bir kez yumurtladım. Gerçekten. Ne zaman civciv çıkar yumurtadan? Ne zaman yumurta bastırılır tavuğun altına? O yumurta yenir mi?"

Gerekli açıklamayı yaptım.

"İmdi. Tavuğun yanında bırakıyoruz, civciv çıkıyor. Paket yapıp Gmunden'e götürüyoruz."

Hans, psikanalizi rahatlıkla kendi istediği yöne çekebiliyor. Çünkü anne baba, çoktan yapması gerekli açıklamayı yapıp yapmamakta tereddüt gösteriyor. Semptomları (Belirti) ortaya koyan bir davranışla anne ve babasına diyor ki:

"Görüyor musunuz? Ben doğumu böyle tasarlıyorum."

Bebekle oyunu üzerine, bakıcı kızı söylediği içten değildi. Babasının, bebeğin çiş aygıtını görmek istediğini ileri sürmesini açıkça reddediyor. Baba, doğum üzerine bilgi vermesindeki savsaklamayı gidermek amacıyla, civcivin yumurtadan çıkışını anlatmaya giriştiğinde, çocuğun tatminsizliği, güvensizliği ve işin iç yüzünü öğrenme isteği olağanüstü güzellikle bir kamuflaja bürünüyor ve son sözleriyle açıkça kardeşinin doğuşunu düşünmeye kadar varıyor.

"Bebekle necilik oynuyordun?"

"Ona Grete adını koydum."

"Neden?" , "Ona Grete dediğim için."

"Nasıl oynadın?"

"Sahici bir bebek gibi baktım ona."

"Küçük bir kızın olsun ister misin?"

"Neden olmasın? Benim olabilir. Ama annemin olmasın. İstemiyorum."

Sık sık söylüyordu bunu. Doğacak üçüncü çocuğumuzla, ayrıcalıklarının azalacağını düşünüyordu.

"Sadece bir kadın çocuk doğurabilir ama."

"Benim bir çocuğum olacak. Bir kız çocuğu."

"Nasıl?"

"Leylek getirecek. Leylek kızı çıkaracak. Kız bir yumurta yumurtlayacak. Yumurtadan Hanna çıkacak.

Han-na'dan da başka bir Hanna doğacak. Yok yok, bir Hanna doğacak."

"Bir kızın olsun istiyorsun."

"Gelecek yıl bir tane olacak. Hanna adını vereceğim ona."

"Anne neden bir kız doğurmasın?"

"Ben bir kız istediğimden."

"Senin kızın olamaz ama."

"Doğru. Bir erkek çocuğun kız çocuğu olur. Kız çocuğunsa erkeği." (39)

"Erkek çocukların çocuğu olmaz. Erkek çocukların sadece kanlan ve anneleri olur."

"Neden benim çocuğum olmuyormuş?"

"Tann baba öyle istediği için."

"Neden senin olmuyor? Olacak ama. Bekle."

"Çok beklerim."

"Ben senin çocuğum ama."

"Seni annen dünyaya getirdi. Sen anneye bana aitsin."

"Hanna, bana mı ait, anneye mi?"

"Anneye."

"Hayır bana. Neden bana ve anneye ait değilmiş."

"Hanna, bana, sana ve anneye ait."

"İşte. Gördün mü?"

Kadın cinsel organı tanınmadıkça, cinsel ilişkilerin önemli bir bölümü, çocuk için karanlıkta kalır.

BABALIK ROLÜ ÜZERİNE BİLGİNİN GÜVENSİZLİĞİ

24 Nisan. Ben ve eşim, Hans'ı iyice aydınlattık. Ço-cukların, annenin içinde büyüdüklerini, sonra büyük acılarla, bir 'lumpf' gibi dışarı atıldıklarını söyledik.

Öğleden sonra kapı önüne çıktık. Hans'ta farkedilir bir rahatlama var. Arabaların ardından koşuyor.

Sadece kapının yanından uzaklaşmayı, uzak yürüyüşlere çıka-mayı, kaygısını tamamen gideremediğini gösteriyor. 25 Nisan. Hans, karnıma kafa attı. Daha önce bir kez yaptığı gibi. Ona, bir keçi olup olmadığını sordum. 'Koç oldum ben,' dedi. Nerede görmüştü koçu? Kendi, sorusunu cevapladı:

"Gmunden'de. Fritzl'in vardı." (Küçük, sevimli bir koyunu vardı Fritzl'in.) "Anlat sana bu koyun ne yapıyordu?"

"Hani Fraeulein Mizzi vardı ya. (Fraeulein Mizzi, bizim evde kalan bir öğretmendi.) Hanna'yı koyunun üzerine oturturdu hep. Ama, Hanna üzerine oturunca, koyun ayağa kalkamazdı, tos da atamazdı.

Yaklaştımı tos vuruyordu, boynuzları vardı çünkü. Fritzl, ipinden çeker onu bir ağaca bağlardı."

"Tos atmış mıydı sana o koyun?"

"Bir kez üzerime atılmıştı. Fritzl de beni onun yanına götürmüştü. Bir kez onun yanına gitmiştim. Bilmeden. İşte o zaman üstüme atılmıştı. Çok eğlendim. Hiç korkmadım."

"Kesinlikle doğru değildi bu."

Çözümlemeyi sürdürüyordum:

"Babayı seviyor musun?"

"Tabii seviyorum."

"Belki de sevmiyorsun. Aynı zamanda hem seviyorsun hem de sevmiyorsun belki."

Hans, küçük bir atla oynuyordu o sıra. At yere düştü. Hans sızlanmaya başladı.

"Atım düştü. Görmüyor musun? Nasıl da çırpınıyor."

"Anne, babayı seviyor diye biraz canın sıkılıyor değil mi?"

"Hayır."

"Niye anne beni öptüğünde hep ağlıyorsun? Kışkandığından değil mi?"

"Eh öyle."

"Sen baba olsaydın ne yapardın?"

"Sen de Hans olsaydın öyle mi? Dur bakayım. Seni her hafta sonu Lainz'e götürürdüm. Hayır. Hafta içinde. Baba olsaydım. Çok nazik olurum."

"Anneyle ne yapmak isterdin?"

"Onu da Lainz'e götürmek isterdim."

"Daha daha."

"Hiçbir şey."

"Neden kıskanıyorsun öyleyse?"

"Bilmem."

"Gmunden'de de kıskanıyor muydun?"

"Gmunden'de hayır. (Doğru değildi bu.) Gmunden'de benim kendi şeylerim vardı. Bahçem vardı.

Çocuklar da vardı."

"İneğin nasıl buzağıladığını anımsıyor musun?"

"Tabii. Bir arabayla gelmişti oraya. (Gmunden'de öyle demiştik ona. Bu deyim leylek kuramına karşıydı.)

Başka bir inek, buzağıyı, onun arkasından çıkartmıştı. (Kuşkusuz, doğum üzerine yaptığımız aydınlatmadan doğan bir kaygı bu. Onu, 'araba kuramıyla bağdaştırıyor.)

"Doğru değil buzağının arabayla geldiği. Ahırdaki inekten doğdu o."

Hans buna karşı çıktı. Sabahleyin ahıra bir arabanın geldiğinde ısrar ediyordu. Buzağının arabayla geldiği söylendiği için, kendisinin öyle sandığını belirttim. Sonunda razı oldu.

"Belki Berta söylediği için öyle sandım. Belki de başkası. Ev sahibi sözelimi. Oradaydı ev sahibi.

Geceydi. Onun için sana söylediğim doğru. Bana öyle geliyor ki, kimse söylemedi. Gece ben düşündüm buzağının nasıl doğduğunu."

Buzağı arabayla götürülmüştü. Hans, burasını karıştırıyordu.

"Neden buzağıyı leyleğin getirdiğini düşünmedin?" "Düşünmek istemezdim." "Hannayı leyleğin getirdiğini düşündün ama."

BABAYA NEFRET

"Doğum sabahı düşündüm. Ha baba. Buzağı dünyaya geldiğinde. Bay Relsenbichler de oradaydı." (40)

"Haberim yok. Öyle mi dersin?"

"Öyle derim... Hem baba, sen ağzı siyah atlan görüyordun, değil mi?"

"Gmunden'de görüyordum."

"Orada, annemle yatardın sık sık." (41)

"Evet."

"Kendini baba mı sanıyordun o zaman?"

"Evet."

"Sonra babandan korkuyordun değil mi?"

"Sen de her şeyi biliyorsun. Benim bilmediğim."

"Fritzl düştüğünde, babanın da aynı öyle düşmesini istedin. Koyunun sana tos vurması gibi, sen de babana tos vurdun. Gmunden'deki cenaze törenini anımsıyor musun? (Hans'm gördüğü ilk cenaze töreniydi. Sık sık anımsadığı bir tören. Kuşkusuz gizleyici bir anımsama.)"

"Evet. Ne olacak?"

"Baba öldüğünde, ben baba olacağım diye düşünüyordun."

"Evet."

"Asıl hangi arabalardan korkuyorsun?"

"Hepsinden."

"Gezinti arabalarından, tek atlılardan korkmuyorum. Omnibüslerle yük arabalarından, yüklü oldukları zaman korkuyorum. Tek at olunca, çok yüklü olunca korkuyorum. İki atlı olunca, çok yüklü de olsa korkmuyorum."

"Omnibüs arabasından, içinde çok kişi olduğu için mi korkuyorsun?"

"Üstünde çok yük olduğu için."

"Hanna doğmadan da o kadar yüklüydü anne değil mi?"

"Anne, yine bir bebek gelirken yüklü olacak öyle. Yeni bir bebek onun içinde büyüyünce, içinde yeni bir bebek olunca."

"Öyle olmasını istiyor musun?"

"Evet."

"Annenin başka bir bebek getirmesini istemiyordun ya?"

"Öyle yüklenmesini istemiyordum. Annem dedi ki; 'anne istemeyince, Tann baba da istemez' dedi. Demek, annem, istemeyince bebek olmayacak. (Hans dün, annesinin karnında daha bebek olup olmadığını sormuştu. Yok' demiştim ona. 'Tanrı baba istemezse, annenin de çocuğu olmaz.')

"Ama anne bana dedi ki" diye sürdürdü konuşmasını, 'ben istemezsem bebek olmaz içimde' dedi. Sen de diyorsun ki 'Tanrı baba istemezse olmaz.'

Hans'a durumun söylediğim gibi olduğunu anlatmaya çalışıyordum. Görüşünü şöyle belirtti:

"Sen annemin yanındaydın. Daha iyisini bilirsin."

"Annesine yöneliyor. Aramızdaki çelişmeyi gidermek için. Annesi için kolayını buluyor 'ben istemezsem, Tanrı baba da istemez' diyor." (42)

"Galiba, annenin bir bebek getirmesini istiyorsun sen" dedim.

"Yok yok. Ona bakamam."

"İstiyorsun ama."

"Eh istiyorumdur."

"Neden istiyorsun, biliyor musun? Baba olmak istiyorsun da ondan."

"Evet... Bu nasıl bir öykü?"

"Ne öyküsü?"

"Hani babalann çocuğu olmuyordu? E, ben baba olmak istiyormuşum. Bunu nasıl anlatacaksın?"

"Annenle evlenmek istiyorsun. Baba olmak istiyorsun. Benim gibi büyümek, bıyıklı olmak istiyorsun. Annenin bir bebek getirmesini de istiyorsun."

"Baba. Ben evlenince, sadece bir çocuğum olacak. İstedğim zaman. Annemle evlenince. Ben çocuk istemeyince, Tann baba da istemeyecek."

"Gerçekten annenle evlenmek istiyor musun?"

"Gerçekten."

Babanın rolü üzerine yeterli bilgiye sahip olamamak ve çocuk doğurma denetimindeki kuşku nedeniyle fanta-zideki mutluluğu nasıl sarsıldığı görülüyor.

Aynı günün akşamı, yatağına yatırıldığımda Hans:

"Şimdi ne yapacağım biliyor musun?" dedi. "Saat 10'a değin Grete'yle konuşacağım. Bak o da burada, yatağımda. Benim çocuklarım hep benim yatağımdadır. Nasıl buluyorsun bunu?"

"Hadi şimdi uyu, bunu yarın konuşuruz." Uykuya dalıyor.

Daha önceki belirtilerden de Hans'ın, Gmunden'den dönüşünden beri, hep 'çocuklan'yla uğraştığı ve onlarla konuştuğu anlaşılıyor." (43)

26 Nisanda, neden hep çocuklarından söz ettiğini soruyorum.

Hans şöyle cevapladı:

"Niçin mi? Çocuk sahibi olmayı istediğim için. Yok istemiyorum. Çocuk sahibi olmayı istemiyorum." (44)

"Berta'nın, Olga'nın filan, senin çocukların olması gerektiğini düşündün mü?"

"Franzl'ın Fritzl'in, Paul'un, Lodi'nin olmasını düşündüm." (Uydurma bir addı, Lodi. Onun en sevdiği, sık sık sözünü ettiği çocuktu.)

"Lodi kim? Gmunden'de mi oturuyor?"

"Hayır."

"Lodi diye biri var mı?"

"Var, tabii. Tanıyorum onu."

"Kim?"

"Oradaki çocuğum."

"Nasıl biri?"

"Kara gözlü, kara kaşlı. <. Marriedl'le kasabada (Gmun-den) gezerken karşılaştım onunla."

İşin esasını öğrenmek için sıkıştırınca, Lodi'nin uydurma biri olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı. (45)

"Onların annesi olduğunu mu düşündün?"

"Gerçekten anneydim."
"Çocuklar ne yapıyordu?"
"Kızlar ve erkekler yanımda uyuyorlardı."
"Her gün mü?"
"Evet."
"Onlarla konuşuyor muydun?"
"Onları yatağıma yatıramayınca, birkaçını divana uzatıyor, birkaçını çocuk arabasına yatırıyordum. Geri kalan olursa, onları da yere ve çantaya koyuyordum. Daha da kalırsa, onları da başka çantaya alıyordum."
"Demek, leyleklerin çocuklarının çantaları yerdeydi."
"Evet."
"Ne zaman çocukların oldu senin? Hanna dünyada mıydı?"
"Çoktan."
"Kimden oldu çocukların?"
"Kimden olacak? Benden." (46)
"O zaman çocukların herhangi birinden geldiğini biliniyordun ama."
"Onları leyleklerin getirdiğini sanmıştım."
(Açıkça bu yalandı.)
"Dün Grete yatağındaydı senin. Ama sen de artık biliyorsun ki, bir erkek çocuğun çocukları olamaz."
"Evet ama, ben böyle düşünüyorum."
"Lodi adını nasıl buldun? Kız adına benzemiyor. Lotti olmasın?"
"Hayır, hayır. Lodi. Bilmiyorum. Ama güzel bir ad Lodi." Ben,
"Belki de 'şokolodi' demek istiyorsun" diyerek şakaya vurdum.
"Hayır Saffalodi (47) demek istiyorum... Sosisi çok sevdiğimden. İspanyol salamını da severim ya."
"Saffalodi lumpf gibi görünüyor değil mi?" "Doğru." "Lumpf nasıl görünüyor?"
"Kara. Bak (kirpiklerimi ve sakalımı göstererek) işte bunlar gibi."
"Daha başka ne gibi? Saffalodi gibi yuvarlak değil mi?"
"Evet."
"Lâzımlığa oturup, lumpf ettiğinde çocuk doğurduğunu düşündün mü hiç?"
Hans gülerек:
"Sokakta da, burada da düşündüm," dedi gülerек.
"Omnibüs atlarının nasıl düştüğünü biliyor musun? Bebek çantasına benziyor araba. Kara at yere düştüğünde, sanki..."
Hans, "Çocuk doğmuş gibi oluyor" diye tamamladı. "At yerde ayaklarıyla çırpındığında ne düşündün?"
"Dur bakayım. Lâzımlığa oturmadığımda, oynamayı yeğlediğimde, ayaklarımla, yerdeki at gibi böyle eşineceğimi düşündüm. (Ayaklarıyla eşindi.)"
Hans, isteyerek mi, istemeyerek mi çocuk sahibi olunduğu sorunuyla ilgileniyordu.
Hans bugün, yük çuvallarını yükletip boşaltma oyunu oynuyor. Böyle çuvalları olan oyuncak bir araba istiyor. Karşımızdaki gümrük avlusunda yüklenip boşaltma onu ilgilendiriyor, hareket etmek üzere olan bir araba çok korkutuyor onu. 'Atlar düşecek' (48) diyor. Gümrük kapılarına 'delik' adını vermişti. Şimdiyse 'popo' diyor.
Kaygı, kaybolmuş gibi. Ancak, korktuğu zaman hemen kaçabilsin diye evin yakınından ayrılmıyor. Ama, eve de kaçıyor. Hep caddede kalıyor.
Hastalığının bir yürüyüşten ağlayarak dönerken başladığını biliyoruz. Bir kez daha dolaşmaya yollanmak istendiğinde sadece, istasyon gümrük binasına kadar gidebilmişti. Gümrük binasından görünüyordu evimiz. Eşimin doğumdan sonra, annesinden ayrılmıştı. Şimdi evin yanından ayrılmaması anne özlemini dile getiriyor.
30 Nisan. Hans hayali çocuklarla oynuyor.
O konuya yeniden dönüyorum:
"Hâlâ çocukların var mı? Erkeklerin çocuk doğurama-yacağını biliyorsun artık."
"Biliyorum. Eskiden anneydim. Şimdiyse baba."
"Çocuklarının annesi kim?"
"Kim olacak? Annem. Sen de büyük babasın."
"Sen de benim gibi büyümek ve anneye evlenmek istiyorsun anlaşılan. Annenin de, senden çocukları olmasını diliyorsun."
"Ya onu istiyorum. Lainz'li de (benim annem) büyük anne olacak o zaman."

Her şey yolunda gidiyor. Küçük Ödipus mutlu bir çözüm bulmuştur. Bilimin saptadığı bir çözüm. Babasını ortadan kaldırmaktansa, ona, kendi mutluluğundan bir parça sunuyor. Onu büyük baba yapıyor ve kendi öz annesiyle (babanın annesi Ç.N.) evlendiriyor.

DIŞKISAL İŞLEVLERE BAĞLI ŞEHVET

1 Mayıs'ta Hans yanıma gelerek şu soruyu sordu:

"Biliyor musun? Profesöre yazacağım bir şey buldum."

Konuşmasını sürdürdü:

"Sabahleyin, çocuklarımla tuvalete gitmiştim. Önce lumpf umu, sonra çişimi yaptım. Çocuklarımla bana bakıyorlardı. Sonra onları da tuvalete oturttum. Onlar da çiş ve lumpf yaptılar. Çocuklarımla popolarını sildim. Biliyor musun niye? Çocuklarımla seviyorum da ondan."

Bu fantazinin itirafından sonra, Hans'ta dışkısız işlevlere bağlı şehveti yadsımak pek kolay değildir. Öğleden sonra ilk kez Kent Parkı'na gitmekten kaygı duymadı. 1 Mayıs'ta yollar arabayla dolu. Başarısından onur duyuyor. İkinci kahvaltısından sonra onunla yine parka gittik. Yolda bir omnibüs arabasına rastlayınca:

"Bak leylek çantası arabası," dedi.

Sabahleyin, planladığımız gibi, yine Kent Parkı'na gittiğinde, hastalığı düzelmiş gibiydi.

2 Mayıs'ta Hans sabahleyin yanıma gelerek:

"Hey, ne düşündüm biliyor musun?" diye söze başlıyor.

Önce ne söyleyeceğini unutuyor. Sonra epey direnmeyle anlatmaya koyuluyor:

"Muslukçu gelmiş. Bir kerpetenle popomu koparmış. Başka bir popo ve çiş aygıtı vermiş bana. 'Bakayım popona,' dedi bana. Arkamı döndüm. Kopardı popomu. Ardından. 'Bakayım çiş aygıtına,' dedi."

Bu istek fantazisinin karakterini baba kavıyor ve onun tek yorumundan hiçbir türlü kuşku duymuyor: Söze karıştım:

"Muslukçu sana daha büyük bir popo ve daha büyük bir çiş aygıtı vermiştir."

"Doğru söyledin." diyor Hans.

"Aynı babaninki gibi. Sen baba olmak istiyorsun çünkü."

"Evet. Böyle sakal da, böyle kıllar da istiyorum." (Göğsündeki kılları gösteriyor.)

Bir süre önce öykülediği fantazinin yorumunu düzeltebiliyorum artık. O zaman, bir muslukçunun, banyo küvetini boşalttığını ve karnını matkapla deldiğini söylüyordu. Şimdi, büyük banyo küvetinin 'popo', matkap veya tornavidanın, o zaman da belirttiğimiz gibi çiş aygıtı olduğu anlaşılıyor. (49) özdeş fantazilerdir onlar. Hans'ın büyük banyo küveti korkusuna yeni bir kapı açmaktadırlar. Başka noktalarda ortadan kalkmış bir korkudur bu. Kocaman küvet için, poposunun bu denli küçük oluşunu hoş karşılamıyor.

Bir hafta sonra Hans'ın babası şu mektubu yazdı:

Sayın Profesör:

Hans'ın hastalık tarihini aşağıdaki biçimde tamamlamak istiyorum:

1. Yaptığım ilk cinsel açıklamalardan sonra, hastalıktaki düzelme, her halde size de aktarabildiğim gibi, tam değildi. Hans gerçi dolaşmaya çıkabiliyordu. Ancak, zorla ve büyük kaygıyla yapabiliyordu. Bir kez istasyon gümrük binasına kadar gitti. Evimizin görülebileceği bir uzaklıktaydı o. Daha öteye götüremedik.

2. Ahududu şerbeti ve tüfek. (Hans'ın kullandığı motiflerden Ç.N.) Ahududu şerbetini kabızken içiyordu. Scheissen ve schiessen (büyük abdest etmek ve tüfekte vurmak) birbirini yerine kullandığı sözcüklerden.

3. Yatak odasını ayırdığımızda 4 yaşındaydı Hans.

4. Hastalığın bir kalıntısı var. Korku biçiminde değil de, normal soru itkisi biçiminde kendini gösteren bir kalıntı bu. Çeşitli nesnelerin neden yapıldığı (tramvaylar, makineler gibi nesneler), nesneleri kimin yaptığı soruları onlar. Soruların çoğu için ilgi çekici olan, Hans'ın cevabı kendisi zaten vermiş gibi sorması. Sorduğunda, sadece pekiştirilmesini bekliyor.

Beni sorularıyla bir hayli yorduğu bir gün şöyle dedim:

"Senin her sorduğuna karşılık verebileceğimi mi sanıyorsun?"

"Hayır. Ama atlan bildiğin için, bunu da bilirsin sanmıştım."

5. Hastalığından, geçmişteymiş gibi söz ediyor Hans hep. 'Hani bir zamanlar, enayiliğim üzerimdeydi' gibi.

6. Hans'ın kafasını zorlayan bir kalıntı, çocukların dünyaya gelmesinde babanın rolüne değgin. Anne çocuğu dünyaya getiriyor. Pekiyi baba ne yapıyor? Bu sorunu onun şu karşılığından da çıkarmak mümkün. "Doğru değil. Aynı zamanda sana aitim ben." ('Sadece anneye ait değilim' demek istiyor.

Bana nasıl ait olduğu açık değil. Anne ve babasının cinsel ilişkisini gözetlemiş olduğu yolundaki düşüncenize karşı bir kanıt çıkaramıyorum.)

7. Olayı açıklarken, kaygının şiddetine de eğilmeliydim belki.

Babanın mektubuna ben de btckaç şey eklemek isterim:

Hans'ın son fantazisiyle, iğdişlerime kompleksinden doğma kaygı yenilmiş oluyor. Acılı bir bekleyiş, mutlu bir bekleyişe dönüşüyor.

Doktor, muslukçu geliyor, onun penisini kesiyor. Ama sadece ona daha büyüğünü takmak için.

Öte yandan, küçük araştırmacımız, her bilginin sadece bir bilgi parçası olduğunu ve her bilgi aşamasında çözülmemiş bir tortu kaldığını erken çağda öğrenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM YORUM

Henüz 5 yaşındaki çocuğun fobisinin gelişme ve çözümlenmesi üzerinde bu gözlemi üç noktada ele alacağım:

1. Önce, onun Cinsel Kuram Üzerine Üç Deneme'de ileri sürdüğüm düşünceleri ne ölçüde desteklediğini sınayacağım.
2. Onun, çok sık görülen bu hastalık biçimini açıklamakta ne denli yararlı olabileceğini saptayacağım.
3. Son olarak, bu gözlemin, çocukların cinsel yaşamının anlaşılmasında ve eğitim amaçlarımızın eleştirilmesinde ne denli işe yarayacağını inceleyeceğim.

Çocukluktaki cinsel yaşam tablosunun, küçük Hans'ın gözlenmesinden de açığa çıktığı gibi, büyükler üzerinde yaptığım psikanaliz araştırmalarının tasviriyle uyuştüğunu sanırım. Ancak, bu uyuşmayı açıklamadan önce, bu psikanalize karşı çıkarılacak iki itirazı cevaplamak zorundayım.

İtirazlardan birincisi, küçük Hans'ın normal bir çocuk değil, nevroza eğilimli, sosyal bozuklukluğa uğramış biri olduğu ve varılan sonuçların sadece ona uygulanabileceği ve normal çocuklara uzanamayacağı yolundadır. Bu karşı duruşu, gözlemin değerini ortadan kaldırmayıp, sadece sınırladığından daha sonra ele alacağım.

İkinci ve daha güçlü karşı duruş, çocuğun, benim kuramsal görüşlerime kapılmış, benim ön yargılarımla işe girişmiş olan babası yönünden psikanalize tabi tutuluşunun, nesnel bir değere sahip olamayacağı görüşünü kapsar. Bir çocuk babasından çok kimsenin telkini altında kalmaz. Kendisiyle böylesine meşgul olan babanın etkisine bırakır kendini. Babasının, kendisiyle meşgul oluşundan doğan teşekkür duygusuyla. (Karşı duruş böyle diyor. Ç.N.) Kanıt gücü taşımaz dolayısıyla, çocuğun açıklamaları. Onun bütün düşünceleri, fantazileri, fanta-zileri ve rüyaları, her türlü yola baş vurularak yöneltildiği yanda ortaya çıkacaktır. Bir kez daha belirtilmiş, onların tümü telkindir. Bu telkin çocukta büyükte olduğundan daha kolay açığa çıkabilmektedir.

Tuhaftır. 22 yıl önce, bilimsel tartışmalara girmeye başladığımda, eski nörolog ve psikiyatristler kuşağının aynı tür saldırılarıyla karşılaşmıştım. Telkin ve telkin sonuçlarıyla ilgili saldırılarıyla yani. O zamandan beri çok değişti durum. Hem de temelden. Liebeault, Bernheim ve onların haleflerinin ortaya çıkmış bir değişme değildir bu sadece. 'Telkin' sözcüğüyle nasıl bir düşünce arttınnu sağlanabileceğinin bulunması da rol oynamıştır bunda.

Telkinin ne olduğunu kimse bilmiyor, bilmeye de çalışmıyor. Onun nereden doğduğu, nerede Kendini ortaya koyduğu da belli değil. Ket vurucu her ruhsal olaya "telkin" denip çıkılıyor.

Çocuk anlatımlarının, keyfi ve güvenilmez olduğu yolundaki güncel görüşe katılmıyorum. Ruhsal alanda, keyfi diye bir şey yoktur. Çocuk anlatımlarının güvensizliği, onların fantazilerinin ağır basmasından ileri gelir. Büyüklerin anlatımlarının güvensizliğinin, onların ön yargılarından ileri geliş gibi. Yoksa çocuk, bir neden yokken yalan söylemez. Genel olarak, büyüklerden daha çok eğilimlidir doğruluk sevgisine.

Küçük Hans'ımızın sözlerini bir çırpıda reddedersek, ağır bir haksızlık etmiş oluruz. Onun nerede bir direnmenin baskısı altında yalan söylediği veya bazı şeyleri sakladığı, nerede kararsız kalıp sözü babasına bıraktığı onun sözlerinin hesaba katılmayacağı yerdir burası; nerede baskılardan kurtulup bir çağılayan gibi iç dünyasını, o zamana kadar, sadece kendisinin bildiği şeyleri açığa vurduğu açıkça ayırtedilebilir. Büyüklerin anlatımlarının daha büyük bir güvenlik taşıdığı söylenemez.

Hiçbir psikanaliz tasvirinin, onu uygularken alınan izlenimleri aktaramayışı, psikanaliz konusunda inandırılmanın, okumakla değil, yaşamakla olanaklı bulunabilmesi de üzücüdür. Ama bu eksiklik, yetişkinlerin psikanalizi için de aynı ölçüde söz konusudur.

Küçük Hans'ı, anne ve babası, neşeli ve açık sözlü bir çocuk sayıyorlar. Bu özellikler ona eğitimden gelmiş olabilir. Anne ve baba, alışlagelen eğitim günahını işlemekten kaçınmışlardır. Hans,

araştırmalarını, hoş bir masumluk içinde onlardan doğan kargaşalardan habersiz olarak sürdürdüğü zaman, kendini hiç çekinmeden açığa koymaktadır.

Hastalık ve psikanaliz sırasında, Hans'ın söyledikleriyle düşündükleri arasında tutarsızlıklar baş göstermiştir. Bu tutarsızlık, kısmen, hiçbilinçsel (bilinçaltı) gerçeklerin, egemen olunamayan baskısından, kısmen de çocuğun anne ve babasıyla ilişkilerinden doğan engellere dayanır. (Anne ve babasıyla ilişkileri, düşüncelerinin kapalı geçilmesine yol açıyor. Ç.N.)

Bu güçlüklerin de pek çok yetişkinin psikanalizinde rastlanandan daha büyük olmadığını söylersem taraflı davranmış olmam.

Psikanaliz sırasında Hans'a çok şey söylenmiş olmalıdır. Hans'ın, kendi kendine söyleyemeyeceği çok şey. Çok düşünce, karşısına çıkarılmalıdır onun. Kendi kendine düşünemeyeceği çok şey. Dikkati, babanın bir şey ortaya çıkaracağını umduğu yöne yöneltilmelidir. Gerçi, psikanalizin gücünü azaltır bunlar. Ancak her psikanalizde böyle davranılır. Ayrıca, bir psikanaliz, bilimsel bir araştırma da değildir. Tedaviye dayanan bir iştir. Kendiliğinden bir şey kanıtlamaz. Yalnız, bazı şeyleri değiştirir. Her zaman doktor, hastaya, ondan gelmesi beklenen bilinçli tasavvurları verir. O tasavvurların yardımıyla hasta, hiç bilincini (bilinçaltı) tanır ve kavrar. Hem daha zengin, hem daha iddiasız bir biçimde. Kimse kendini, bu yardım olmaksızın açığa vuramaz.

HANS TELKİNDEN BAĞIMSIZDIR

Kişinin, tek başına düzeltebileceği, ufak tefek bozukluklar, asla nevrozlar değildir. Nevroz Ben'in karşısına, yabancı bir öge gibi kurur. Böyle bir nevrozun dizginlenmesi, başkalarının yardımına gerek gösterir. Başkaları yardım edebildiği sürece nevroz tedavi edilebilir bir nitelik taşır. Erken bunama (dementia praecox) başlığı altında toplanan olgularda rastlandığı gibi, nevroz, başkasının yardımından uzaklaşıyorsa, bu olgular bizim için, tedavi edilemez niteliktedir.

Çocuk, zihinsel sisteminin pek gelişmemiş olması nedeniyle, daha yoğun bir yardım ve destek gerektirir. Ancak, doktorun hastaya bildirdiği, yine psikanaliz deneylerinden doğmuştur ve doktorun işin içine karışmasıyla, patojen (Hastalığı gerektiren) gerecin çözümü ve yapısının anlaşılması, bizim için gerçek düşüncemizi kanıtlayıcı nitelikte olmaktadır.

İmdi, küçük hastamız psikanaliz sırasında, öylesine bağımsız davranmıştır ki, "telkin" suçlamasından aklanabilir. Çocuksu cinsel kuramlarını, bütün çocuklar gibi, herhangi bir uyanma gerek kalmaksızın, kendi gereğine uygulamaktadır. Yetişkinlerin zihinlerinden uzaktır bu kuramlar. Öyle ki ben bile Hans'ın babasına, doğum temasına çıkan yolun dışkı kompleksinden geçtiğini söylemeyi unuttum. Psikanalizin karanlık bir evreden geçmesine yol açan unutkanlığım, Hans'ın düşüncesinin gerçekliğini ve bağımsızlığını kanıtlamıştır.

Hans bir kez "lumpf 'la uğraşmaya başlamıştır. Sözde kendisine telkinde bulunan babası, onun bu noktaya nasıl geldiğini ve bu noktadan, nasıl kurtulacağını anlayamamıştır. Erken çağda elde edilmiş "iğdiş edilme" kompleksinden doğan iki muslukçu fantazisinin gelişmesinde de, babaya aynılacak pay çok küçüktür. Babaya, durumun böyle olacağını beklediğimi hiçbir biçimde söylemediğimi de yeri gelmişken itiraf edeyim. Kuramsal bir düşünceden doğmuştur bu. Çok güç elde edilebilecek bir belgenin kanıtlama gücünü sarsmak istemedim.

Daha derine indikçe Hans'ın, telkinden ne kadar bağımsız olduğu anlaşılacaktır. Ancak, ilk karşı duruşun incelenmesini burada kesiyorum. İnandırılmak istemiye-nin, bu çözümlemesiyle de inandırılmayacağını biliyorum. Bu gözlemi işlemeyi, hiç bilinçsel patojen gerecin nesnelliğiyle inandırılmış okuyucu için sürdürüyorum. Bu tür okuyucunun sayısının da gittikçe artmakta olduğunu, gönenç verici bir duyguyla belirtmek yerinde olur.

Hans'ın cinsel yaşamına uzanacak ilk özellik, onun "çiş aygıtı"na gösterdiği özel canlı ilgi ve o organın, birbirinden hiç de daha az önemli olmayan her iki işlevine göre adlandırılmasıdır. Ana kucağında, uygulanması kaçınılmaz olan işlevlerdir bunlar.

OTOEROTİK CİNSEL İŞLEVİLİK

Bu ilgi, bir araştırmacı yapıyor onu. Çiş aygıtının varlığına veya yokluğuna göre, canlı ve cansızları ayırt edebileceğini keşfediyor. Aynı yargıya tabi tuttuğu bütün canlı varlıklarda, bu anlamlı vücut parçasının var olduğunu düşünüyor. Anne ve babasında aynı aygıttan bulunduğunu sanıyor. Gözüyle gözlediği gerçek, onun kız kardeşinde de aynı organın bulunduğuna inanmaktan alıkoymuyor.

Hans'a, kendisine benzeyen bir varlıkta böyle bir organ bulunmadığını söylemek büyük sarsıntı yarattı. O organ kendinden koparılıp alınmış gibi olurdu. Annesinin en aşağı çiş aygıtının yitimini kapsayan tahdidi belki bu nedenle çabucak geri itilmiş ve etkisini sonraları göstermiştir. Annenin işe karışması söz konusu olmuştur sonradan. Çünkü o bu organa dokunulmasından doğan şehvet duygusunu seviyordu. Küçük Hans, en alışılan ve en normal otoerotik cinsel işlevliğe başlamıştı.

Alf Adler'in cinsel organından aldığı şehveti çok yerinde olarak "itki keşişmesi" (50) adını verdiği biçimde, Hans, kendi, etken ve edilgen bileşenleri olan seyir zevkine bağlıyor. Başkalarının çiş aygıtını

gözmek istiyor. Cinsel merakını geliştiriyor ve kendi cinsel aygıtını göstermek istiyor. Geri itmenin »başlangıcında, gördüğü düşünle küçük kız arkadaşlarından birinin, cış aygıtının seyrine kız arkadaşının da katılmasını istiyor.

Rüya, Hans'ın isteğinin, o zamana kadar itilmeksizin kaldığını göstermektedir. Daha sonraki bildiriler de onun bu isteğini doyurmaya çalıştığını göstermektedir. Cinsel seyir şehvetinin etken yönü belli bir gerekçeye bağlanmıştır. Hans, anne ve babasına, onların "cış aygıtını" görmediğinden yakındığında, olasılıkla bir karşılaştırma gereki-miyle davranmıştır. Ben, ölçü olarak kalır. Dünyanın ölçüsü Ben'dir. Kendisiyle sürekli olarak karşılaştırarak tanımaktadır dünyayı Hans. Büyük hayvanların, büyük cış aygıtı olduğunu görmüştür. Aynı orantının, anne ve babası için de söz konusu olduğunu tasarlamış ve bu konuda inandırılmak istemiştir.

Annenin, kesinlikle "bir at gibi" cış aygıtı olması gerektiğini düşünmektedir. Kendi cış, aygıtının büyüyeceği avuntusu içindedir. Çocukların büyüme isteği, cinsel organda yansımıştır sanki.

O halde, küçük Hans'ın cinsel kuruluşunda cinsel bölge, erojen bölgeler arasında en yoğun şehvetle dolu olandır. Hastalığını yendiği son mutlu fantazisinde Hans, tuvalete götürdüğü çocuklara cış yaptırmaktadır, onların popolarını kâğıtla sümektedir, kısısı, "çocuklara yapılan her şeyi" onlara yapmaktadır. Erojen bölgelerden alınan bu zevk, kendisine bakan annesinden gelmiştir ve nesne (cinsel nesne) seçimine götürür.

CİNSEL SAPIKLİK VE ÇOCUKLUK

Ancak Hans'm, daha önce de bu zevki otoerotik olarak elde etmiş ve dışkısını boşaltmada bir tad duygusu yaratana kadar tutan çocuklardan sayılması da düşünülebilir. Bunun sadece olanaklı olduğunu söylüyorum. Çünkü psikanalizde bu tam anlamıyla ortaya çıkmamıştır. Bacaklarıyla yere vurmak, "tepinmek" (sonradan çok korkmuştur bundan), bu yönde yorumlanabilir. Ne olursa olsun, bu Hans'ta, önde gelen bir anlam taşımaz. Başka çocuklardaysa tersine.

Daha erken çağda temizdir Hans. Yatağını ıslatma-maktadır. İdrarını tutabilmektedir. Yetişkinlerdeki çok çirkin bir eğilim, dışkıyla oynama (ruhsal gerileme sürecinin bitiminde yeniden ortaya çıkar bu) Hans'ta hiç gözlenmiş değildir.

Cinsel işlevliğin bu iyi gelişmiş iki ögesinin, geri itilmesi, Hans'ın fobisi sırasında yadsınmaz biçimde kendini göstermiştir: Başkaları önünde cış yapmaktan utanmaktadır. Cış aygıtını ellediğinden yakınmaktadır. Onaniyi bırakmaya çalışmaktadır. "Lumpf, "cış" ve onları anımsatan her şeyden öğrenmektedir. Çocuk bakımı fantasisi sırasında, bu son geri itmeyi yeniden ortadan kaldırır.

Küçük Hans'inkine benzer cinsel bir yapı, sapıklıkların gelişme eğilimini veya onların negatifini (burada sadece hisleriyle bağlı kalıyoruz) içermez görünüyor. Deneylerimden öğrendiğim kadar (burada sakınarak konuşmak yerinde olacak), histeriklerin doğuştan gelme yapısı, başka erojen bölgelere bakıldığında, jenital bölgelerin gerilemesiyle ayırt edilir. Sapıklarda hemen kendiliğinden açığa çıkar bu. Cinsel yaşamın, sadece tek bir sapması bu kuraldan açıkça ayrılır. Sonradan ortaya çıkan homoseksüellikte (benim görüşüme ve J. Sadger'in gözlemlerine göre, çocuklarda amfijen bir evreden geçer bunlar), aynı çocuklarda olduğu gibi, cinsel (jenital) bölgenin, özellikle penisin ağır basması olgusuna rastlanır. (Amfijen: İki cinsten bireyleri, cinsel istek nesnesi olarak alan. Ç.N.)

Erkek organına böylece aşırı değer vermek, homoseksüelliğe gidebilir. Onlar kadını, çocukluklarında, cinsel nesne olarak seçmektedirler. Kadında da bu vazgeçilmez saydıkları organı varsaydıkları sürece. Kadın, bu noktada onları hayal kırıklığına uğrattınca, cinsel nesne olmaktan çıkar. Böyle kişiler, kendilerine, cinsel ilişki isteği uyandıran kişilerden vazgeçemez olur ve libidolarını ilk ağızda "penis'li kadına", kadın görünümünü taşıyan genç çocuklara yöneltirler. O halde, homoseksüeller, kendi cinsellik organlarıyla engele uğramışlardır. Cinsel nesne seçimini, kendi kişiliklerine uyduramamışlardır. Otoerotizmde, nesne seçimine doğru gelişimde, otoerotizm yakınında bir noktaya saplanıp kalmışlardır.

ÇOCUKLAR HOMOSEKSÜEL OLABİLİR

Ayrı bir homoseksüel itki ayırt etmek hiç doğru değil. Homoseksüelliği yapan itki, yaşamının bir özelliği değil, nesne seçimidir. Cinsel Kuram'da ileri sürdüğüm şeye göndermek isterim okuyucuyu. Cinsel yaşamda itki ve nesne birliğini yapısal bir birlik biçiminde düşünüyoruz yanlış olarak. Homoseksüel, kendi normal itkisiyle, özel bir koşula sahip nesneden uzak düşmez. Çocukluğunda bu koşul apaçık yerine geldiğinden, çocukluğunda, küçük Hans gibi davranır. Hans, kız ve erkek arkadaşlarına aynı biçimde davranmaktadır. Erkek arkadaşı Fritzl, onun en sevgili kızıdır.

Hans, homoseksüeldir. (Bütün çocuklar homoseksüel olabilir.) Sadece tek bir cinsel organ tanımaktadır: Kendi-sininki gibi olan cinsel organ (51).

Bizim küçük çapının daha sonraki gelişmesi, homoseksüellik yönünde değildir ancak. Enerjik ve çok eşli bir evliliğe doğrudur. Bu erkeklik, değişen kadınsal nesnelere görü değişik biçimde davranmayı gerektirir. Kimi zaman, utanmazca saldırır, kimi zaman güçsüz ve donuk...

Sevecek nesnelerin az olması durumunda, anneye yönelir bu eğilim. (Aslında başka nesnelere yöneliktir.) Anneden de gelir nevroza dayanır. Ancak o zaman, anneye karşı sevginin hangi yoğunlukta geliştiğini ve hangi duruma bağlı olduğunu öğrenmekteyiz. Hans'ın, oyun arkadaşlarıyla yapmak istediği (birlikte yatmak), bu cinsel amaç, anneden doğmuştur. Büyüklere özgü görünüşteki sözcüklerde kendini belli eder. Tek ayırım, büyüklere o sözcüklerin anlamca daha zengin olmasıdır. Çocuk, nesne sevgisine giden yolu, alışılan biçimde, yani çocuk bakımı yoluyla bulmuştur. Yani bir şehvet deneyimi, annenin yanında uyumak, Hans için ana sorun olmuştur. O uyku isteğinden, hepimizin yapısında içkin olan, deriye dokunma şehveti kurucu bir öge olarak vardır. O ögeye dikkat edilmesi gerekir.

Deriye dokunma, şehveti, Moll'un, bize yapay görünen deyimlendirmesine göre kontrektasyon itkisidir.

BABAYA NEFRET ANNEYE ÂŞIK OLMA

Baba ve anneye olan ilişkisinde, Hans, benim Rüyaların Yorumu ve Cinsel Kuram'da, çocukların anne ve babalarıyla cinsel ilişkileri konusunda öne sürdüğüm her şeyi açık ve seçik doğruluyor. Gerçekten, babasını ortadan kaldırmak isteyen küçük bir Ödipus o. Babasını ortadan kaldırıp, annesiyle baş başa kalmak, onunla yatmak isteyen bir Ödipus.

Yazlıkta ortaya çıkıyor bu istek. Babanın, her zaman yazlıkta bulunmayışı, arada bir gelip gidişi Hans'ın dikkatini çekmiş, annesiyle baş başa kalma özleminin koşullarının böylece hazırlandığını düşünmesine yol açmıştır.

İstek şu kalıba dökülüyordu: Baba uzaklaşacaktı. Beyaz bir at yönünden ısırılma kaygısı, bu kalıba doğrudan doğruya bağlanabilirdi, başka bir yolculuğun geçici izlenimi nedeniyle. İzlenim, belki önce, babanın artık yola çıkmasının olanaklı olmayacağı Viyana'da doğmuştur. Onun, sürekli olarak çekilip gitmesini "ölmesi" dileğini kapsamaktadır. Babanın ölümünü istemekten doğan ve normal bir gerekçesi olan bu kaygı, psikanalizi büyük ölçüde engellemiştir. O kaygı, muayenehahriemdeki konuşmalardan sonra ortadan kalkınca, psikanaliz de kolaylaşmıştır (52).

DUYGU YAŞAMINDAKİ ÇELİŞKİLER

Hans'ımız, kötü huylu bir çocuk değildir. Vahşi ve zalimce duyguların, dizginsizce, alabildiğine ortaya çıktığı bir çocuk da değildir. Tersine, yumuşak, sevecendir. Babası, saldın eğiliminin, çok erken çağda acıma eğilimine dönüştüğünü yazmıştır. Fobiye yakalanmazdan önce de, atlı karıncadaki atların, topukla dehlendiğini görünce hu-zursuzlanır, yanında ağlayan birine dayanamazmış.

Ancak, psikanalizin bir yerinde, baskı altına alınmış bir sadistlik, yeniden baş göstermiştir. Ancak o, bastırılmıştır bir kez. Onun nereden doğduğunu ve onun yerine neyin geçtiğini ilerde göreceğiz (53).

öte yandan Hans, babasını içten sevmektedir, onun ölümünü istediği halde. Zekâsiysa, bu çelişkiye karşı çıkmaktadır. Babasına kafa atıp, sonra, kafa attığı yeri öpmesi de o çelişkiyi kanıtlar. (54)

Bu çelişkiyi, çarpıcı bulmaktan«kaçınmamız gerek. Ki-şioğlunun duygu yaşantısı, bu karşıtlardan doğar. Eğer durum bu olmasaydı, geri itmeye nevroza varırdı. (55)

Yetişkinler için, normal olarak, sadece aşırı sevgi tutkusunda söz konusu olan, biri, öbürünü bastırmaya çalışan ve sonunda bastıran bu duygu karşıtlıkları, çocuğun cinsel yaşamında, başı içinde yanyana yaşayabilmektedir.

Kız kardeşinin doğuşu, Hans'ın psiko-seksüel gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Onun, anne ve babasıyla ilişkilerini gerginleştiren, zihnine, çözülmez sorunlar aşılayan bu olaydır. Kız kardeşinin bakımı sırasında, kendi eski şehvet deneyleri uyanmıştır.

Tipik bir etkidir bu. Beklenmedik ölçüde çok yaşam ve hastalık tarihinde, sonradan doğan çocukla bağlantılı olarak, bu cinsel şehvet parlayışı, bu cinsel öğrenme merakı, bir çıkış noktası olarak alınmalıdır. Yeni doğana karşı, Hans'ın tutumu. Rüyaların Yorumu'ndaki tutumdur (56). Birkaç gün sonra, ateşlendiği bir sırada, aileye

bu yeni katılmayla ne kadar az uyuytuğunu açıklamıştır nitekim.

Burada, düşmanlık zaman açısından önce geliyor. Se^vecenlik onu izliyor. Bir çocuğun daha gelmesinden duyulan kaygı, o zamandan beri bilinçli düşüncede yer alıyor (57).

Nevrozda, geri itilmiş olan düşmanlık özel bir kaygıyla (örneğin banyo küvetinden duyulan kaygı) temsil edilir. Psikanalizde Hans, kız kardeşinin ölümünü istediğini çekinmeden açıklamıştır, babanın kullanmak zorunda olduğu tamamlayıcı anırtımlara (imajlara) baş vurmaksı-zın' Bu istek, babasına karşı olan istekten daha kötü görünmemiştir oha. Ancak, her iki varlığı da, hiçbir bilinçte aynı biçimde karşılamıştır. Çünkü, onların ikisi de annesini elinden alacaklardır, annesiyle baş başa kaldığında, rahatsız edeceklerdir.

Bu olay ve ona bağlı uyanışlar, Hans'ın isteğine yeni bir yön vermiştir. Başarılı son fantezide bütün erotik özlemlerini, yani, otoerotik evrede doğanlarla, nesne sevgisi evresinde doğanları bir araya getirmiş, cici annesiyle evlenmiş, kendi yolunda baktığı bir sürü çocuk sahibi olmuştur.

KAYGI HİSTERİSİ - ÇEVİRTİM HİSTERİSİ

Hans, günün birinde yolda fobiye yakalanır:

Neden korktuğunu söyleyememektedir henüz. Ancak, daha başlangıçta, hastalığının gerekçesini ve kazancını babasına çitlatır. Annesiyle kalacak, onu okşayacaktır. Küçük kardeşinin doğumunda, anneden ayrılmış olması, babanın da işaret ettiği gibi, özleminde yardımcı olmalıdır.

Bu kaygının, özlem biçiminde açıklanamayacağı hemen ortaya çıkmıştır. Annesi yanında olduğu halde yola çıktığında da korkmaktadır. Bu arada, kaygıya dönüşen libidonun nereye saplandığını öğrenmekteyiz, kimi belirtilerle. Kendisini beyaz bir atın ısıracağı yolunda, çok özel bir korkuyu açığa vurmaktadır.

Böyle bir hastalık olgusuna "fobi" diyoruz. Küçük hastamızın alan fobisine (agorafobi) tttulduğunu kabul edebiliriz, eğer alanda hareket, belli bir kişinin veya son durumda doktorun eşliğinde olanaklı olabilseydi. Hans'ın fobisi, doyurmaz bu koşulu. Kısa zamanda, alanlarla ilişkili olmaktan çıkar. Gitgide daha açık biçimde, atları nesne olarak alır. Daha ilk günlerde, kaygı durumunun doruğunda şu korkuyu açığa vurur: "At odaya gelecek."

İşte bu tümce benim, Hans'm kaygısını anlamamı kolaylaştırdı.

Nevrozların sisteminde "fobiler" in durumu, şimdiye kadar, kesin olarak açıklanmamıştır. Fobilerde, değişik nevrozlara ilişkin ve belli hastalık sürecine bağlanamaya-cak belirtiler bulunacağı kesindir. Küçük hastamız türünden hastaların fobileri (çoktur bu tür fobiler) "kaygı histerisi" biçiminde tanımlansa yeridir. Dr. W. Stekel, nevrotik kaygı olgularını tanımlamaya giriştiğinde önermiştim bu terimi ona. Bu deyim tutacağı umudundaydım (58).

Deyim, bu fobilerin, belirleyici ve ayırt edici bir noktaya kadar eksiksiz uyuşmalarını temsil etmektedir. Kaygı histerisinde, potojen gereçten ayrılmış libido, gerçekte çevrilmemiştir, yani ruhsal olandan, bedensel (inervasyo-na) döndürülmemiştir. Sadece kaygı biçiminde bağımsız-laştırılmıştır. Bize gelen hastalık olgularında, kaygı histe-risiyle çevirtim histerisi birbirine karışmıştır, değişik ölçüde. İçinde, kaygının bulunmadığı çevirtim histerisi olduğu gibi, çevirtimin bulunmadığı kaygı histerisi de vardır. Burada, herhangi bir çevirtim eki bulunmaksızın, kaygı izlenimleri ve fobiler söz konusudur. Bizim küçük Hans'ta olduğu gibi.

Kaygı histerileri yaşamın erken çağlarında ortaya çıkan ve en sık görülen psikanevrotik hastalıklardandır. Çocukluk nevrozlarındandır. Bir anne, çocuğunun çok "sinirli" olduğundan söz etti mi, bilinmelidir ki çocuk, %90 bir kaygıya veya çeşitli kaygılılıklara yakalanmıştır. Bu çok önemli hastalığın daha ince mekazinması, henüz ne yazık ki tam araştırılmış değildir.

Öte yandan, kaygı histerisinin, çevirtim hislerinden ayrı olarak, tek koşulunu, kişinin yapısal özelliğinde mi, yoksa geçici deneyiminde mi veya her ikisinin birleşiminde mi bulunduğu henüz yeter ölçüde saptanmamıştır (59).

Bana öyle geliyor ki, bedensel bir özellikle en az ilişkili olan ve dolayısıyla, yaşamın her evresinde kişinin yakalanabileceği nevrotik hastalık, bu hastalıktır.

Kaygı histerisinin belli başlı öz çizgisini yakalamak kolaydır. Gitgide fobiye doğru gelişir o. Sonuçta hastalık, kaygıdan kurtulur, ama katlanmak zorunda olduğu engellemeler ve sınırlamalar pahasına. Kaygı histerisinde daha başta, özgür kalmış kaygıyı, yine ruhsal açıdan tutsak etme çabası vardır. Ancak bu çaba ne kaygının yeniden libidoya dönmesini ne de libidonun doğduğu karmaşık yapılara bağlanmaya götürür. Dolayısıyla, bu çabaya, bir dikkat, bir engelleme, bir yasak türünden ruhsal bir kuruluşla, kaygı gelişimini kısıtlamak kalır. Bize fobi olarak görünen, işte bu koruyucu yapılarıdır. Kaygı histerisinin ele alınması, şimdiye kadar, sadece olumsuz yönde olmuştur denebilir.

Deneyler göstermiştir ki, fobinin zorla tedavisine çalışmanın, yani hastayı, kendini savunacak araçlardan yoksun eden bir duruma getirdikten sonra, kendi özgürleş-miş kaygısının saldırısına baş eğmeye zorunlu tutmanın olanaksız ve yerine göre tehlikeli olduğunu göstermiştir. Böylece hasta, bulabildiğine inandığı yerde bir sığınak bulmaya zorlanır. Uzun bir direnmeden sonra gerçekleşir bu ve hastanın "anlaşılmaz korkaklığı"nın, tedavide bir işe yaramayan küçümsenmesi olur.

Bizim küçük hastamızın anne ve babası, hastalığının başından beri, onunla ne alay etmişler, ne de ilişkilerini sertleştirmişlerdir. Tam tersine, psikanalizle, çocuklarının geri itilmiş isteklerini yakalamaya çalışmışlardır. Bil^ dirileri, bize, böyle bir fobinin yapısını yakalamak ve o fobinin psikanalizi, izlemek olanağı veren babanın bu olağanüstü çabasını, elde edilen basan ödüllendirmiş olmaktadır.

TEDAVİNİN İŞE KARIŞMASI

Psikanalizin, iyice kapsamlı olması ve uzaması nedeniyle, okuyucu için karanlık olduğunun farkındayım. Bu nedenle, olup bitenleri, kısaca yeniden ele alacağım. Katılmış türden bilgileri atacağım. Ana sonuçlara ağırlık vermeye çalışacağım.

Öğrendiğimiz ilk şey, kaygının, ilk bakışta sanıldığı gibi birden ortaya çıkmadığıdır. Kaygıdan birkaç gün önce, bir kaygı rüyası görmüştür çocuk. Rüyaya göre, annesi uzaklaşmıştır. Okşayacağı bir anne yoktur artık.

Bu rüya bile, hatırı sayılır yoğunluktaki bir geri itme sürecine işaret eder. *

Çocuğun açıklaması, kaygı rüyalarının çoğunda olduğu gibi, onun rüyasında, bedensel kaynaklı bir kaygıya kapıldığını ve bu kaygının, geri itilmiş bir hiç bilinç (bilinç altı) isteğinin (yoğun biçimde geri itilmiş bir istek) kullanıldığını göstermez. (Bkz. Rüyaların Yorumu, 8. Baskı, s. 399). Bu rüya bir ceza ve geri itme rüyasıdır. Rüya işlevi başarısızlığa uğramıştır orada. Çocuk uykudan kaygıyla uyanmıştır. Hiç bilinçteki süreci yeniden kurmak kolaydır. Annesinin sevecenliğini hayal etmiştir. Bütün, şehvet kaygıya ve bütün tasavvurlar, karşıtlarına dönüşmüştür. Geri itme, rüya mekanizması üzerine egemen olmayı sağlamıştır.

Ancak, bu ruhsal durumun başlangıcı, daha da geri gitmektedir. Daha yazın, benzer özlemsel ve kaygısal davranışlar kendini göstermiştir. Onların, annenin yatağına girmek gibi bir yaran da olmuştur. O zamandan bu yana, Hans'ta, artan cinsel bir uyarımın, nesnesi anne olan bir uyarımın varlığını kabul edebiliriz. Bu uyarımın yoğunluğu, Hans'ın annesini baştan çıkarmaya yönelik iki çabasında kendini gösterir. Çabalardan ikincisi, kaygı patlamasından tam öncedir.

Hans'm cinsel heyecanı, her akşam mastürbatik doyumuna gider. İkinci derecede bir doyumdur bu. Yani asıl doyum değildir.

Cinsel heyecanın, bu biçimde bir doyumla dönüşümü, ya kendiliğinden olur, ya da annenin reddedişleri sonucu, ya da, daha önceki izlenimlerin, hastalığın, daha sonra öğreneceğimiz elverişli bir durumun etkisi altında birden ortaya çıkmasıyla gerçekleşir.

Bu üç durum, birbirinin karşıtı sayılamayacağından, teki tek belirleyici olamaz ve her biri eş değerlidir. Kaygının başlangıcında çocuğun nasıl davrandığı üzerine bilgimiz var. Kaygının ilk içeriği de şöyle: "Bir at beni ısıracak."

Şimdi, tedavinin ilk işe karışması burada söz konusu.

Ana baba, kaygının, mastürbasyon sonucu olduğuna değiniyor. Onu mastürbasyondan kurtarmaya çalışıyor. Atlardan korkusunun yerine koymak istediği anne sevecenliği özenle vurgulansın istiyorum. Bu ilk etkileme çabasından sonra kendini gösteren belli belirsiz iyileşme, çocuğun kısa bir hastalığın ardından yeniden ortadan kalkmıştır. Hans'ın durumunda bir düzelme yoktur. Kısa bir süre sonra Hans, bir atın kendini ısıracığı korkusunu, Gmunden'deki bir izlenimden türetir.

Baba, yola çıkmadan uyarmaktadır çocuğu; parmağını ata uzatma. Yoksa ısırır seni. Bu sözcük içeriğine Hans, babasının bir uyarısını oturtmuştur. Baba, parmağını sallayarak, onani'yi yasaklamak istemiştir. Anne baba, Hans'ın başlangıçta, kendini onani'yle doyurmaktan (tatmin etmekten) korktuğunu ileri sürmüşlerdir haklı olarak. Fakat onantyle, at korkusu arasındaki ilişki, güçsüz bir hastanın ilişkisidir yine de. Atın, bütünüyle rastlantısal olarak korkutucu rolünü yüklediği anlaşılıyor.

Ben şu görüşü ileri sürdüm; Hans'ın geri itilmiş isteği, annesinin çiş aygıtını görmek olabilirdi. Yeni alınan hizmetçiye karşı davranışı bu görüşe uyduğundan, ilk cinsel açıklamayı yapıyor baba: Kadınların çiş aygıtı er-keklerinkine benzemez. Bu yardıma çocuk, annesinin çiş aygıtını gördüğünü, onun erkeklerinkine benzediğini söyleyerek tepki gösteriyor. (60)

Bu fantezi ve kendi çiş aygıtının büyüdüğü görüşü hastanın hiç bilinçsel görüşüne ilk bakış olanağı sağlamaktadır. Gerçekte o, annesinin 15 ay önce iğdiş etme tehdidinin etkisi altındadır. Çocukların "Retourkutsche" oyununda yaptığını (bu oyunda çocuklar, birbirlerine eşdeğer cezalar verirler. Ç.N.) annenin yapması, Hans için bir suçtan kurtulma aracıdır. Annesinin, erkeklerinkine benzer çiş aygıtını gördüğü fantezisi, bir korunma ve rahatlama fantezisi olmaktadır dolayısıyla. (Hans, kendi çiş aygıtının büyüyeceğini ve annesinin küçüleceğini bilmektedir. Annesinin iğdişleme tehdidine karşı uydurduğu fantezi, gerçeğin, kendi istediği yönde gelişmesi isteğini simgeler. Annenin tehdidine, kendi isteğine göre değişecek bir gerçeklik fantezisine baş vurarak yanıt vermektedir Hans. Ç.N.) Bu durumda, Hans'taki, etkili patojen gereci, çiş aygıtıyla uğraşmayı ön plana çıkaranın bizzat ana baba olduğunu kabul etmeliyiz. Çocuk, anne babanın açtığı yolu izlemiştir. Ancak, psikanalizde bağımsız bir yer almamıştır. Bu bakımdan sağaltımsal (tedavisel) bir başarı gözlene-memektedir. Psikanaliz, atlardan çok uzaklaşmıştır. Kadınların, erkeklerinkine benzer çiş aygıtı olmadığının söylenmesi, daha çok kendi çiş aygıtını koruma endişesi yaratmaya yaramıştır.

İlk ağızda elde etmeye çalıştığımız, tedaviye bağlı bir başarı değildir. Yapmak istediğimiz, hastanın hiçbilinçsel (bilinçaltısal) istek uyarımlarını, bilinçli olarak kavrayacak bir duruma getirmektir. Bunu şöyle yapmaktayız:

Hastanın verdiği işaretler temelinde, bizim, hiçbilinçsel karmaşıklığı, yorumlama sanatımıza baş vurarak, bi-linçsel duruma getirmektedir. Bizden duyduğuyla, bütün direnişlere karşın, bilince getirmeye çabaladığı arasındaki benzerlik, hastayı, hiçbilinçsel olanı bulma durumuna getirecektir.

Tabib, anlayış bakımından biraz daha ilerdedir. Hasta biraz arkadan kendi yolunu izler. Sonunda her ikisi de bir noktada buluşurlar. Öngörülen bir noktada.

Psikanalize yeni başlayanlar, bu iki noktayı karıştırarak, hastanın, hiçbilingesel karmaşıklığının kendilerince bilindiği noktayı, hastanın onu kavradığı noktayla bir tutarlar. Onlar, ortaya çıkardıkları bilgiden, hastaya, söyledikleri sözlerden çok şey beklerler. Halbuki hasta, bildirdiklerini, saplandığı hiçbilingesinde, hiçbilingesel karmaşıklığını bulup çıkarmak için kullanılır. Bu tür bir başarıyı, Hans'ta da gözlemekteyiz.

İğdişleşme kompleksinin kısmen kontrol altına alınmasından sonra Hans için, isteklerini annesine duyurması olanağı doğmuştur. Bunu, zürafa fantezisiyle, bozulmuş biçimde yapar. Zürafalardan biri, Hans, öbürünü elinden aldığı için boşuna ağlar. Hans'ın, zürafaya el koyması, onun üstüne binmekle simgelenmektedir.

Bu fantezide baba, sabahları oynanan, anne - baba - çocuk oyununun yansısını bulur. İsteği bozulmuş biçiminden kurtarmayı da savsaklamaz. Anne ve kendisi (baba), zürafadır.

ANNEYE SAHİP OLMA FANTAZISI

Zürafa fantezisine Schönbrunn hayvanat bahçesinde yakalanmıştır Hans, fantezinin belirlendiği yer de orasıdır. Zürafaların resmi çizilmiştir. Babanın sakladığı bu resimde, zürafanın boynuyla, babanın boynu karşılaştırılmıştır. Böylece, çocuğun isteği, zürafa fantezisi ardında gizlenmiş olmaktadır. (61) Büyük ve şiş aygıtı yönünden ilginç olan zürafanın, kaygı yaratmada atın rakibi olabileceği; baba ve annenin de zürafa olarak simgelenmesi, at kaygısının yorumunda henüz değerlendirilmemiş bir ipucu vermektedir kanısındayız.

Zürafa öyküsünü, dolaysız olarak» iki küçük fantezi izler. Onlardan biri, Schönbrunn'da, yasaklanmış bir yere girmesi, öbürüyse, banliyö treninde bir pencere kumaşındır. İkisinde de suç karakteri açıktır ve baba suç ortağıdır. Yazık ki baba, bu fantezileri, doğru olarak yorumla-mamıştır. Onları aktarmaktan da bir yaran olmaz Hans'm. Fakat anlaşılmasız olarak kalan, yeniden ortaya çıkmaktadır. Kurtulmamış bir ruh gibi hueura kavuşmaz bir türlü.

İki suçlu fantasizinden hiçbirisi güçlük çıkarmamaktadır bize. Anneye sahip çıkma fantezisine ilişkindir ikisi de. Çocuğun zihninde, annesiyle yapabileceği bir şeyin anısı uyanır. Elde etme işleminin tamamlanacağı bir şeydir bu. Bu elde edemediği şey için, belli plastik tasavvurlar bulmuştur. Zorbalık ve yasaklanmış yapmak yine söz konusudur orada. Gizlenmekte olan gerçeğe tıpatıp uyar bir görünümdeyler. Onların, cinsel birleşme fantezileri olduğunu söyleyebiliriz. Babanın onlara katıldığını görmek hiç de şaşırtıcı değil. Ne demişti Hans:

"Anneyle bir şey yapmak istiyorum. Yasak bir şey. Ne bilmiyorum. Yok yok biliyorum. Sen de aynı şeyi yapıyorsun."

Hans, "at odaya girecek" tümcesiyle korkusunu dile getirdiğinde ulaşmış olduğum kanıyı güçlendirmiştir zürafa fantezisi. Babasını kıskandığı, ona karşı düşmanca duygular beslediği için ondan korktuğunu söyleyecek en uygun zaman buydu. Onun hiçbilingesel (bilingaltı) itkilerinin belli başlı parçası sayabilirdik bu kıskançlığı ve bu düşmanca duygulan. Dolayısıyla, atlardan korkusunu kısmen yorumladım ona. At, baba olmalıydı. Esaslı, içsel bir nedenle babasından korkuyordu. Ağız çevresinde ve göz çevresindeki siyahlıklar (yetişkinlerin ayrıcalığı olan bıyık ve gözlükler), babadan atlara aktarılmıştır.

Bu açıklamayla, hiçbilingesel bir düşüncenin, bilinçli duruma getirilmesine karşı direnci kırmış oldum.

Çok önemli bir dirençti bu. Onun yenilgiye uğratılmasında, baba doktor rolü oynadı. İşin doruğu aşılmıştı böylece. Ardından, bol bol gereç akmaya başladı. Küçük hasta, fobisinin ayrıntılarını bildirme yiğitliğini gösterdi ve hemen psikanalizde bağımsız olarak rol aldı. (62)

İlk kez bu nedenle, Hans'm hangi nesne ve izlenimlerden kaygılandığını öğrenmiş olduk. Sadece atlardan ve atların ısıracığından değildi korku (kısır zamanda geçirilecektir onlar). Arabalardan, mobilya arabalarından, omnibüslerden (ortak noktaları fazla yüklü olmak olan araçlardan), hareketteki iri ve hantal atlardan, tırısır kalkmış, dört nala kalkmış atlardan da korkuluyordu. Bu saplantıları kendi yorumlamaktadır: Atların düşmesinden korkmaktadır. Atların düşmesini kolaylaştıran her şey, fobinin içinde yer almaktadır. Bir fobinin içeriğini, zorlama nevrozun gerçek anlamının, kısa bir psikanaliz çalışmasından sonra öğrenilmesi, az rastlanan olaylardan değildir. Hiçbilingesel içerik değildir sadece geri itilen. Hiçbilingin dallarına da uzanır o. Ve hastanın, hastalık ürünlerini kavramasını engeller. Psikanalizci, tabib olarak, hastaya yardım için, onun dikkatini hastalığına çekmek gibi kendine özgü bir durumdadır. Ancak, psikanalizin yapısını, bütünüyle gözden uzak tutan, böyle bir çaba göstermez. Hasta için, onda bir zarar görür. Gerçek şudur; Cellât, birini ele geçirmeden asmaz. Yıkılması istenen patojen tasavvurları ele geçirmek de çaba işidir.

FOBİLERİN AYRINTISINA GİRME

Hans'ın hastalık tarihini açıklarken eklediğim görüşlerde, fobilerin ayrıntılarına girmenin, çok aydınlatıcı olduğuna ve kaygıyla, kaygı nesneleri arasındaki ikincil bağlantının, ancak bu yolda kesin olarak algılanabileceğine değinmiştim. Bir fobinin kendine özgü ve güçlü olarak koşullanmış yapısı böylece aydınlatılabilir.

Bu özel çözümler için gerekli araç, evin, gümrük binası karşısında bulunmasından doğmuştur. Bu bağlamda, kaygısının engellediği bir itkisini ortaya koymuştur Hans. Arabaların yükleriyle, fıçılarla, çuvallarla, arkadaşlarıyla, sokakta oynadığı gibi oynamak istemektedir.

Psikanalizin bu evresinde Hans, hastalığın patlak vermesinden hemen önceki ve kendi başına anlamsız bir yaşantıyı yeniden sürdürür. Hastalığın patlak vermesinin nedeni olarak da görülebilir bu yaşantı: Annesiyle gezmeye çıkmıştır. Bir omnibüs atının düştüğünü, yerde ayaklarıyla çırpındığını görür. Üzerinde büyük bir izlenim yaratır bu. Dehşete düşer, atın öldüğünü sanır. O günden sonra bütün atların düşeceğinden korkar. Baba, düşen atın, kendisini anımsattığını söyler çocuğuna. Çocuk, babanın da at gibi, düşüp ölmesini istemektedir. Hans karşı çıkmaz bu yoruma. Bir süre sonra, babasını ısırdığı bir oyunda, babayı, korkulan atla öz-deşleştirir. Ve o günden sonra, babasına karşı bağımsız, korkusuz ve biraz da kafa tutarcasına davranır. Atlardan korkmaktadır gene. Düşen atın, onun hiç bilinçsel isteklerini nasıl harekete geçirdiği belli değildir henüz. Şimdiye kadar söylediklerimizi bir özetleyelim: Atın, kendisinin ısıracığı yolundaki ilk kaygı, daha köklü bir kaygıyı, atların düşeceği kaygısını gizler. Isıran at da, düşen at da babadır. Kendisine karşı, kötü duygular beslediği için cezalandırılacak olan baba. Psikanalizde bu sıra anneyi bir yana bırakmış oluyoruz.

Az sonra, beklenmedik biçimde ve babanın karışımı olmaksızın «lumpf» kompleksine yakalanır Hans, kendisine, barsak boşaltımını anımsatan her şeyden iğrenir. Burada pek istemeyerek işe kansan baba, psikanalizi istediği gibi yönetir ve Hans'ı Gmunden'deki bir olayı anımsama noktasına getirir. Yere düşen omnibüs atının izlenimi arkasından bu olayın izlenimi gelir. Sevdigi oyun arkadaşı ve olasılıkla, kız arkadaşları yanında rakibi olan Fritzl, atçılık oynarken, ayağını taşa çarpıp kanatmıştır. Omnibüs atının düşüşü, Hans'a bu olayı anımsatmıştır.

Zihni başka şeylerle meşgul olan Hans'ın, başlangıçta, Fritzl'in düşüşünü saklaması ilginç. Atın düşmesiyle bağlamalı duruma getirdiği bu olayı psikanaliz de itiraf ediyor.

Bizim için ilginç olan, kaygılı libidonun, nasıl olup da ana fobi nesnesine, ata yansıdığıdır.

Atlar Hans için en ilginç büyük baş hayvanlar. Atçılık da en sevilen oyun. Önce babasının, ona at hizmeti gördüğü yolundaki tahmini, babası yönünden doğrulanmıştır. Böylece çocuk Gmunden'deki kazada, Fritzl'in kişiliğinde babasını bulmuştur. Geri itmenin böylece tersine çevrilmesiyle Hans, artık atlardan korkmalıydı. Önceden o kadar zevk aldığı atlardan.

Yukarda söylediğimiz gibi hastalık nedeninin son anlamlı açıklanmasını, babanın işe karışmasına borçluyuz. Hans «lumpf»a ilgi göstermektedir ve biz, babanın yardımıyla bu ilgiyi izlemeliyiz.

Önceleri, zorla annesiyle birlikte tuvalete gitmeye çabaladığını, aynı şeyi, annesinin vekili olan, o zamanki arkadaşı Bertaya da uygulamak istediğini biliyoruz. Durum ayırt edilip yasaklamncaya kadar sürmüş. Sevilen bir kişiyi, tuvaletini yaparken seyretmeden duyulan şehvet bir «itki (güdü) iççeliğine» karşılıktır. İtkilerin birbirine karışmasının örneğini görmekteyiz. Sonunda lumpf simgeselini kavrar baba ve yüklü bir arabayla, dışkı taşıyan bir kişi arasında benzetim kurar. Yüklü araba, gümrük kapısında nasıl çıkıyorsa, dışkı da vücuttan öylece atılmaktadır.

Hans'ın psikanalizdeki tutumu, daha önceki evrelere bakıldıkta çok değişmiştir. Önceleri baba söylüyordu ne olacağını. Ve Hans, babanın çizdiği yolu izlemeye çalışıyordu. Sonradan, kendisi, güvenli adımlarla, babanın önünden gitmeye başladı. Baba artık, güçlkle izliyordu onu.

MUSLUKÇU FANTAZİSİNİN YORUMU

Bu bakımdan Hans kendi başına, yeni bir fantezi yaratıyor:

Muslukçu, Hans'm bulunduğu banyo küvetini boşaltıyor. Büyük matkabıyla (miskap), Hans'ın karnım deliyor. Bu noktada, ortaya çıkan gereç, her şeyi kolayca anlamamıza yardımcı olamıyor. Onun, kaygının biçim değiştirdiği bir üreme fantezisinin işlenmesi olduğunu sonradan öğreniyoruz. Hans'm içinde oturduğu küvet ana rahmi. Babanın, daha ilk ağızda büyük bir penis olarak saptadığı matkap, doğumla sözcük ilgisi nedeniyle anılmakta. (Almancada delgi anlamına gelen 'Bohrer'la, doğmak anlamına gelen 'Gebaeren' arasındaki benzerlik dolayısıyla yapıyor bu yorumu Freud. Ç.N.)

Banyo küveti fantezisine şu anlamı vermek zorunda oluşumuz garip bulunabilir:

Büyük penisinle sen deldin beni (gebohr), dünyaya getirdin (geboren). Ana rahmine sen yerleştirdin. Ancak, şimdilik, fantezi yorumun dışına çıkar ve sadece, çocuğun bildirilerini sürdürecektir bir ip ucu hizmeti görür.

Banyo küvetinde yıkanmaktan korkmaktadır Hans. Yalın değil, karmaşık bir korkudur bu. Onun bir bölümünü henüz bilmemekteyiz. Ancak, başka bir bölümü, kız kardeşinin banyoyla ilişkisi dolayısıyla açığa çıkıyor. Hans annesinin, küçük kız kardeşini, banyo sularına bı-rakıvermesini istiyor. Kız

kardeşinin, böylece ölmesini istiyor. Banyodan korku, bir tür karşılık ceza almaktadır. Kardeşinin boğulmasını istemenin cezası.

Burada Hans, lumpf kompleksini bir yana bırakır, doğrudan doğruya, küçük kız kardeşine yönelir. Bu sıralanmanın ne anlama geldiğini tahmin edebiliriz. Lumpf, kız kardeş Hanna'dan başkası değildir. Bütün çocuklar lumpf tur, lumpf gibi doğarlar. Bütün mobilya ve yük arabaları, bütün omnibüsler, gebeliği simgelerler. Ağır bir atın veya yüklü bir arabanın atının düşmesi, bir doğum, bir kurtuluştur. Düşen at, sadece ölen baba değildir. Lohusa yatağındaki annedir de.

İmdi Hans, bizim hiç hazır olmadığımız bir sürprizle karşı karşıya bırakmaktadır, bizi:

Annesinin, küçük kız kardeşinin doğumuyla sonuçlanan gebeliğini ayırt etmiştir. İşin gerçeğini anlamıştır. Ama açıklamamaktadır. Belki açıklayamamaktadır. Doğumdan sonra, leylek öyküsüyle ilgili her söz ve belirtiyeye karşı kuşkuludur. Ama, hiç bilinçte, kendi sözlerine karşıt olarak, bir bebeğin nereden geldiğini bilmektedir. Bir bebeğin, doğmadan önce nerede olduğunu bilmektedir. Psikanaliz, her kuşkunun üstünde ortaya koymuştur bu gerçeği. Psikalinin en sağlam parçası da odur denebilir. Dediğimiz en güçlü, en zorlu kanıtını, inatla savunulan ve pek çok ayrıntıyla süslenen bir fantezi sağlar: Han-na, doğumundan önceki yıl yazın Gmunden'dedir. Doğumundan bir yıl sonra yapacağı işleri yapmıştır. Hans'ın bu fanteziyi aktarmadaki rahatlığı ve ona kattığı sayısız yalan, hiç de anlamsız değildir. Bunların tümü, babadan oğ alma yoludur. Leylek masalıyla yanıltmanın acısı çıkarılmak istenmektedir böylece.

Hans demek istemektedir ki, 'sen beni, Hanna'yı leyleğin getirdiğine inanacak kadar aptal mı sandın? İşte şimdi, sen de benim dediklerime inan bakalım.' Babayı at fantezisiyle işletmek de bu oğ alma işlemiyle açık bağlantılı içindedir.

At fantezisi iki katlıdır: Bir yandan babanın işletilmesine dayanır, öte yandan, anneye karşı sadist istekleri dile getirir. Bu istekler, yasak olan şeylerin yapılmasında kendini göstermiştir ve bizce hemen anlaşılabilir gibi değildir. Sadist istekler, içinden anneyi dövmek geldiğini itirafa kadar varır.

ANNEYE EVLENME İSTEĞİNİ KAPSAR İKİNCİ FANTEZİ

İmdi artık bilmece kalmıyor ortada. Tren kaçırmakla ilgili karanlık bir fantezi, sonradan ortaya çıkan bir isteği öcelelemektedir. O istek, babayı Lainz'e, büyük annenin yanına göndermektedir. Lainz treni ve büyük anne fantezide yer almaktadır.

Bir çocuğun, yolculuk etmeye bırakması için kondok-töre 50.000 florin verdiği başka bir fantezi, gücü kısmen zenginliğine dayanan babadan anneyi satın alma planı gibi görünmektedir. Çünkü Hans, babayı ortadan kaldırma isteğini itiraf etmekte ve bu isteği, babanın, anneye baş-başa kalışını engellediği gerekçesine bağlamaktadır. Şimdiye kadar baş vurmadığı açıklıkta bir itiraftır bu.

Aynı istek uyarılarının, psikanaliz süreci içinde ardarda ortaya çıkmasından şaşırılmamalıdır. Tek düzelik, onlara bağlı yorumlarla ilgilidir daha çok. Hans için, salt tekrarlar değildir onlar. Utangaç bir imadan rahat, özgür, bilinçli, çarpıtmadan sıyrılmış bir gelişin anlatımıdır.

Yorumlarımızla vardığımız güvenli psikoanalitik sonuçların Hans yönünden pekiştirilmesidir bu.

Hizmetçi kızdan az çok sakladığı, babasından hiç saklamadığı, çift anlamıyla kaçmayan semptomatik bir eylem içinde, doğumu nasıl tasarladığını aktarmıştır Hans. Daha yakından baktığımızda, daha başka bir şey anlatmıştır. Psikanalizde daha sonra sözü edilmeyen bir şey: Lastik bebeğindeki bir delikten, annesine ait bir bıçağı içeri atmış ve sonra, bıçağı çıkartmak için bebeğin bacaklarını ayırmıştır. Anne babanın sonradan, çocukların lumpf gibi dışarı çıkarıldığı yolundaki açıklaması çok geç kalmış bir açıklamadır. Onun bir bildirisi yoktur artık.

Başka semptomatik bir davranış da, babasının ölümünü istediğini kanıtlamasıdır. Rastlantısal olarak baba, bu ölüm isteği üzerine Hans'la konuşurken, çocuk, oynamakta olduğu bir atı yere atmıştır.

Ağır yüklü atların, kendisine, annesinin gebeliğini anımsattığını atın düşmesinin, çocuğun doğması demek olduğunu sözleriyle pekiştirmiştir. Çocukların «lumpf» olduklarının en tatlı anlatımı da, en sevdiği çocuğuna «lodi» adını vermesidir. Yazık ki, çok geç öğreniyoruz bunu. Onun uzun zaman, böyle bir «sosis biçimli çocuk» yaratarak aynı oyunu sürdürdüğünü bilmemiz de dolayısıyla (63) gecikiyor.

Hans'm iyileşmesini sağlayan son iki fanteziyi değerlendirmiştik. Biri, yeni ve babanın tahmin ettiği gibi büyük bir çiş aygıtı takan muslukçu fantezisi, banyo küvetinin suyunu boşaltan muslukçuyla bir değildir. Büyük bir çiş aygıtı takan muslukçu fantezisi, başarılı bir istek fantezisi. İğdiş olma kaygısının yenilmesini simgeler.

Anneye evlenme ve ondan pek çok çocuk sahibi olma isteğini kapsayan ikinci fantezi, düşen atı görmekten gelen ve kaygı yaratan hiç bilinçsel (bilinç altı) bütünün içeriğini ortadan kaldırmaz. Bu düşünceler birliğinde hiç kabul edilemeyecek olanı da düzeltir o. Böylece, babayı öldürmek yerine, onu büyük anneye evlendirerek uzaklaştırmak suretiyle zararsız duruma getirmek düşüncesi ağır basar. Psikanalizle birlikte hastalık da bu fanteziyle birlikte haklı olarak sona erer.

PSİKANALİZİN BİREŞİMİ (SENTEZİ)

Bir hastalık olgusunun çözümlenmesi sırasında nevrozun yapı ve gelişmesi üzerine sezgisel bir izlenim elde edilmez. Bireşimsel (sentetik) bir çalışmayla olanaklı kılı-nabilir böyle bir şey. Bizim Hans'la ilgili olarak böyle bir bireşime girersek, onun kardeşi doğana kadar kendini gösteren yapısını, ileri gelen cinsel düşüncelerini ve yaşantılarını tasvire çalışmalıyız. Denememizin başlangıç sayfalarında bunları vermiştik.

Kız kardeşinin doğumu, Hans'ın yaşamına çok şeyler getirdi. Ve bunlar onu, daha o ondan başlayarak huzursuz etti. Bu yeni öğeler, başlangıçta kimi şeylerden yoksun olma, kısa bir süre için anneden ayrılmayı birlikte getirmiştir. Annenin bakım ve özeni de azalmıştır. Hans artık onları kız kardeşiyle paylaşmaya alışmalıdır.

Anne, kardeşin bakımını yaparken Hans'ta, bir takım şehvet duygulanı uyanmıştır.

Gerek anneden uzaklaşmak, gerekse bakımın uyandırdığı duygular, artık doyum eksikliğinin baş gösterdiği erotik gereksinmeyi arttırmıştır. Kız kardeşin yol açtığı yitim, çocuk sahibi olma fantezisiyle giderilmektedir. Gmunden'de çocuklarla oynayabildiği sürece (ikinci Gmunden ikameti sırasında olmuştur bu) sevecenlik ge-rekimi yeterli bir oyalanma aracı bulmuştur, yeterli bir türev bulmuştur. Ancak, Viyana'ya dönünce yalnızdır Hans. Bütün savlarını anneye bağlar, gözünü ona diker. Ama ondan iyice yoksun kalmıştır. 4-5 yaşından beri ayn bir odaya sürülmüştür. Artan erotik uyarılabilirliği, yazın birlikte oynadığı arkadaşlarını sahneye çıkaran fantezilerde ve cinsel organlarının mastürbatik uyarımlarının otoerotik doyumuyla kendini gösterir.

Üçüncü olarak, kız kardeşin doğumu, çözüm getirmeyen ve bir duygu kargaşasına götüren düşünceler yarat -'ı mıştır. En büyük bilmece, çocukların nereden geldiğidir. Belki de, çocuğun bütün zihin gücünü emen ilk sorun budur. Thebais sfenksi'nin bilmececi, bu sorunun bir biçimini yansıtır herhalde. (Thebais sfenksi Odipus'a, sabahleyin dört ayağı, öğleyin iki ayağı ve gece üç ayağı üzerinde yürüyen hayvanın hangi hayvan olduğunu sormuştu. Odipus 'insan' demişti yanıt olarak. İnsan çocukluğunda, elleri ve dizleri üzerinde emeklediği, yetişkinliğinde iki ayağı üzerinde yürüdüğü ve yaşlılığında bastonuna dayanarak gezindiği için. Sfenk'in kişi oğlunun serüvenini kapsayan bilmececi gibidir Hans'ın bilmececi de. İkincisinin birincisinden ayrımı, doğum ve doğum öncesini kapsamasıdır sadece. Ç.N.)

Hans, bebeği leyleklerin getirdiği yolundaki açıklamayı kabullenmez. Annesinin, doğumdan aylarca önce karnının büyüdüğünü ayırt etmiştir. Onun, doğumdan önce çektiği acılan, lohusa yatağında yatışını, sonra incelmış olarak kalkışını bilmektedir.

Bu doğumu, barsaklarını boşaltırken aldığı eski zevk izlenimleriyle tasavvur etmektedir. O zevk duygularıyla doğumu birbirine bağlamaktadır. (Doğum lumpf un dışarı atılışı gibidir. Ç.N) Çift gerekçeyle çocuk sahibi olmak istemektedir. Çocuk sahibi olursa, hem doğurma hem de çocuklarına bakma zevkini tadacaktır. (Onlara bakma zevki öç alma duygusuna benzer aşağı yukarı.) Bütün bunlarda, Hans'ı kuşku ve kargaşaya götüren bir şey yoktur.

Hans'ı rahatsız etmesi gereken bir şey daha vardı. Babanın, Hanna'nın doğumunda payı olmalıydı. Çünkü o, Hanna'nın olsun, Hans' olsun, kendi çocukları olduğunu ileri sürüyordu. Ama onları bizzat dünyaya getiren baba değil, anneydi.

Anneyle ilişkilerinde baba , Hans için köstekleyici oluyordu. Baba annenin yanındayken, anneye yatamıyordu. Anne Hans'ı yatağına almak istediğinde, baba bağırıp çağırıyordu. Artık babanın ortadan kalkmasının yerinde olacağını öğrenmiştir Hans. Bu düşmanca duygu güçlenmiştir artık. Baba leylek masalını söylemiş, aldatmıştır onu. Doğum konusunda açıklama istemesini olanaksız kılmıştır.

Baba sadece anneye yatağa girmeyi değil, öğrenmek istediğini de engellemiştir. Her iki yönde de zarara uğratmıştır Hans'ı. Açıkça, bu işi kendi çıkarına yapmıştır.

Çocukta duygu çatışmasına yol açan, onun şimdi, bir rakip olarak nefret ettiği, ama bir zamanlar sevdiği ve yine de sevmesi gerekli, kendisine örnek, oyun arkadaşı ve ilk yıllarda bakıcı olan babanın bu durumudur. Hans'ın yapısı geliştikçe, sevgi geçici olarak çıkıyor ve nefreti geri itiyordu. Ama nefret bir türlü yenilemiyordu. Anne sevgisiyle boyuna beslendiği için.

Baba, sadece çocukların nereden geldiğini bilmekle kalmıyor, çocukların ortaya çıkması için bir şeyler de yapıyordu. Hans'ın hayal meyal sezinlediği bir şeydi. Çiş aygıtının rolü olmalıydı bu işte. Çünkü Hans böyle şeyleri düşündükçe o aygıtında bir hareket ayırt ediyordu. Fakat, çocuk yapan aygıt kendisinininkinden büyük olmalıydı.

Algılarını yorumlayarak Hans, anneye bir şeyi yırtmak, bir şeyi açmak, kapalı bir yere girmek gibi zora dayanan bir eylem uygulandığını anlıyor ve aynı şeyleri yapmak için bir kısıpırtı duyuyordu.

Kendi penis duygularından vagina'yı bulabiliyordu Hafns. Ama, bilmeceyi çözemiyordu. Çiş aygıtının onun neden gereksindiğini çözemiyordu bir türlü. Annesinin de kendisi gibi bir «çiş aygıtı» olduğunu sanması, sorunun çözümünü engelliyordu.

Çocuk doğurması için anneye ne yapıldığını bulmaya çalışması, bilinç altında yitip gidiyordu. Babaya karşı düşmanca duygu ve anneye karşı sadistçe ve sevecen tutum kullanılmaksızın kalıyordu aslında. Birinde, nefretin yanında sevgi yer alıyordu, öbüründeyse, çocukluktaki cinsel kuramlardan doğan çaresizlik, ne yaptığını bilememe. İkisi de işe yaramıyor, deva olamıyordu.

KAYGIYA DÖNÜŞEN LIBİDO ÖZLEMİ

Çözüm (psikanaliz) sonuçlarına dayanarak, hiç bilinç-sel karmaşıklığı ve istek uyanlarını yeniden ancak bu yolda kurabilirdim. Bu karmaşıklık ve uyarımların geri itilmesi yol açıyordu Hans'ın fobisine. Bununla 4-5 yaşlarındaki bir çocuğun düşünce yeteneğine çok şey yüklediğimin farkındayım. Ama, şimdi öğrendiğimiz şeylerin dümen suyundan gidiyor değilim. Bilmediğimiz şeye yüklediğimiz ön yargıyla da bağlı tutmuyorum kendimi. Belki «yerde bacaklarla çırpınmak», bilgi sürecimizdeki eksikliği doldurabilirdi. Hans, oyunu bırakıp «lumpf» yapması gerektiği zaman, bacaklarıyla tepindiğini anımsıyordu. Bu nevroz ögesi, annenin isteyerek mi, yoksa zorunlu olduğu için mi çocuk sahibi olduğu sorununa götürür.

Ancak bununla, «bacaklarla tepinme»nin tam açıklamasını yapmış sayılmam. Çocuğun, anne ve babanın odasında yatarken, onların cinsel ilişkisini görmesini hatırlayarak yeniden yaşadığı konusundaki tahminimi baba pek doğrulamadı. Dolayısıyla, öğrenmiş olduğumuzla yetinmek zorundayız.

Tanımlanan, tasvir edilen durumda, Hans'm değiştiğini ve libido özleminin kaygıya dönüştüğünü, geriye itmenin hangi noktadan başladığını kestirmek kolay değildir. Sadece, belli psikanalizlerle karşılaştırılarak kararlaştırın-labüir onlar.

Çocuğun, doğum konusundaki güç sorunu çözmedeki ve bu sorunun çözümüne yaklaşırken açığa çıkan saldırgan etkileri değerlendirmedeki zihinsel yeteneksizliği, bu konuda kesin belirleyici olabilir mi? Burası kuşku. Düzenli olarak uygulanan mastürbasyon (doyumunu) bedeninin kaldıramayışı, cinsel heyecanın bu kadar yoğun biçimde sürüp gitmesinin bir çöküşe götürmesi midir Hans'm kaygısının nedeni? Burası da açık değil. Sorulan yanıtlamak için daha çok bilgi gerek.

TRAVMATİK OLAYLARIN ETKİSİ

Hastalığın patlak vermesine pek çok önem vermek, zamansal ilişkiler bakımından olanaklı değil.

Çünkü, kaygı belirtileri, Hans'ta çok önceden, omnibüs atı sokakta düşmeden de gözlenmekte.

Bu beklenmedik olaya (omnibüs atının düşmesine) geri dönmektedir nevroz hep. Atı, kaygı nesnesi aşamasına yükseltirken aynı olayın izini korumaktadır.

Bu olay kendi içinde ve kendi başına «travmatik» değildir. Atın, daha önce sevilen ve ilgi duyulan bir nesne olması, Fritzl'in atçılık oynarken düşmesi gibi travmatik olmaya daha uygun bir olaya bağlantı, Fritzl'den babaya rahatlıkla çağnşım yapılması, raslantısal olarak gözlenen bir olayı bu kadar önemli kılmıştır. Çağnşım bağlantılan-nm çok anlamlılığı ve çeşitli yanlara çekilir oluşu nedeniyle aynı olay, Hans'ın hiç bilincinde gizlenen ikinci komplekse, gebe annenin doğumuna bağlanabilmiştir.

İşte bu noktada geri itmeye dönüş yolu açılmıştır. Bu yola, patojen gerecin at kompleksine dönüşmesi ve olaya eşlik eden duyguların, tek biçimde kaygı bilince çıkmadan kılığını almasıyla girilmiştir.

Fobinin tasavvursal içeriğinin değişikliğe uğradığı ve birtakım başka tasavvurların yerini aldığı da dikkate değer. Kaygının ilk söz olarak içeriği «at beni ısıracak»tır. Bu korku tümcesi, bir yandan, Gmunden'de babaya karşı duyulan düşmanca duyguların, öte yandan da onani'den alıkoyma uyarısının etkisiyle ortaya çıkmıştır.

Burada, belki anne babadan gelen saptırıcı kökenli bir etki söz konusudur. Hans konusundaki bildirilerin, o zaman özenle tutulup tutulmadığını bilmiyorum. Bu bakımdan kaygının, annenin mastürbasyonu önlemeye yönelik konuşmasından sonra mı yoksa önce mi ortaya çıktığını kestiremeyeceğim. Hastalık tarihinin betimine karşıt olarak, ikinci almaşığı kabul edeceğim.

Öte yandan, babaya karşı düşmanca kompleksin, anneye yönelik şehvetli bir kompleksi örttüğü kesindir. Psikanalizde ilk kez, anneye yönelik bu kompleks yakalanmış ve ortadan kaldırılmıştır.

Başka hastalık olaylarında nevrozun yapısı üzerine, gelişmesi ve yayılması üzerine daha çok söz söylenebilirdi. Fakat, bizim küçük Hans'ın hastalık tarihi çok kısadır. Daha başlangıcında tedavi tanımı alır onun yerini.

Tedavi sırasında fobi gelişme eğilimi göstermiş, yeni nesnelere yönelmiş ve yeni durumlar ortaya koymuşsa da, nevrozu tedavide rol alan baba, onların, zaten var olanın ortaya çıkmasından oluşmuş olduğunu, kendi içlerinde yeni diye ayrıca iyileştirilecek bir şeyin söz konusu olmadığını sezecek bir iç görüye sahip olabilmıştır. Başka tedavi olgularında, böyle bir iç görüye rastlanamaz pek.

Bu bireşimi (sentezi) kapamadan önce, bir görüş noktasını daha değerlendirmeliyim. Nevrotik durumları kavramada bizi güçlüğe götüren bir noktadır bu:

Küçük hastamızın önemli bir geri itme fırtınasına uğradığını görüyoruz. Onun önemli cinsel öğelerini etkileyen bir fırtına bu (64). Onani'den kaçınır. Kendisine, dışkıyı ve başkalarını, dışkı yaparken

seyretmeyi anımsatan şeyleri öğrenerek geri iter. Hastalık nedeni olan olayda (bir atın düşüşünü gördüğünde) uyarılan bu öğeler değildir. Fobinin içeriğini yapan semptom gereçlerini sağlayan da onlar değildir.

HASTALIĞI ERKEN GERİ İTMELER HAZIRLAR

Bizim köklü bir aynm yapmamızı gerektirir bu. Belki son olarak anılan koşullar doyuran öğelere yönelirsek daha iyi anlarız hastalığı. Bunlar Hans'ta geri itilmiş olan ve öğrendiğimiz kadanyla hiç bir zaman özgürce ortaya çıkmayan duygulardır. Babaya karşı, düşmanca kıskançça duygulardan ve anneye karşı, cinsel birleşmeyi andıran sadistik itkilerden söz etmek istiyorum.

Bu erken geri itmeler, herhalde sonraki hastalığı hazırlamıştır. Saldırgan eğilimler çıkış yolu bulamamıştır Hans'ta. Ama, bir yoksunluk zamanında veya aşırı bir cinsel heyecanlanma sırasında onlar, kendilerine bir yol açmaya çalıştıklarında bizim «fobi» adını verdiğimiz bir savaş çıkar ortaya. Bu sırada, geri itilmiş tasavurların bir bölümü, biçim değiştirmiş ve başka bir komplekse aktarılmış olarak bilinç çıkar. Kuşkusuz, talihsiz bir başarıdır bu. Zafer başkaldıran öğelerden başkasını egemenliğine alma fırsatı yakalayan geri itme'nindir. Hastalık, geri itilen öğelere bağlı olduğundan, bu zafer bir şeyi değiştirmez.

Fobinin niyet ve içeriği hareket özgürlüğünün, gitgide sınırlanmasıdır. Özellikle anneye yönelmek isteyen karanlık hareket itkisine karşı güçlü bir tepkidir o aynı zamanda.

Çocuk için at daima hareket zevkinin modelidir. («Ben tayım» diyordu Hans bir gün, sağa sola zıplayarak.) Ama bu hareket zevki, cinsel birleşme itkisini de kapsadığından, hareket zevki, nevroz yönünden sınırlanmış ve at, korkunun simgesi olmuştur.

Nevrozda, geri itilenler, bilinçteki kaygıya karşı duruşlar, direnmeler sağlama onurundan başka şey kalmaz. Fobide cinsel uzaklaşmanın zaferi ne denli açık olursa olsun hastalığın, uzlaşma içeren yapısı, onun başka bir noktaya değil, ancak o noktaya varmasına yol açacaktır.

Atlardan korku, sokağa çıkmayı önlemektedir. Sevilen anneye, evde yalnız kalmaya olanak vermektedir aynı zamanda. Böylece, anneye sevecenlik, başarıyla uygulanmıştır. Aşık, fobi sonucu, sevdiği nesneyle kenetlenmiştir. Ancak, onun bir zarar göstermemesi için gerekli çaba gösterilmiştir. Nevrotik bir hastalığın bu çift yanlı etkimesinde onun gerçek yapısı açığa çıkarmıştır. Bu başlık altında toplanmayan itkilerden geride bir amaca bağlanmaktan başka yapacak şey kalmıyor çünkü. O amaca ulaştıracak araçlarla bağlantı «saldırı güdüsüyle» kesildikten sonra. İtke öğretimizin, bütün güvensizlik ve karanlıklığına karşın, alıştığımız görüşten ayrılmak istemiyorum. Bu görüşe göre, her itki, kendi saldırgan olma yeteneğine sahiptir. Hans'ın, geri itilmiş iki itkisinde de eskidenbert bilinen cinsel libido öğelerini kabullenmek isterim.

ADLER'İ ELEŞTİRİ

Alfred Adler, «itki kavuşumu» deyimini aldığı esin verici çalışmasında, kaygının «saldırı itkisi» (65) adını verdiği itkinin bastırılmasından ileri geldiğini belirtmiş ve kuşatıcı bir bireşim (sentez) içinde, bu itkiye, olup bitenlerde, «yaşamda ve nevrozlarda» baş rolü yüklemiştir.

Önümüzdeki örnekte olduğu gibi, kaygının, saldırı eğilimlerinin (babaya karşı düşmanca, anneye karşı sadistçe) geri itilmesinden doğduğu sonucuna vardığımız göre, Adler'in görüşünün parlak bir pekişmesini yapmış gibi görünebiliriz. Yanıltıcı bir genelleme saydığım bu görüşü savunmam, savunmam. Kabullendiğimiz cinsel itkinin yanında, onlarla aynı hakka sahip bir saldırı itkisi ileri sürmeye hiç niyetim yok (66).

Bana öyle geliyor ki Adler, bütün itkilerin genel ve vazgeçilmez karakterini, içlerindeki «itkisel» zorlayıcı özelliklerle (bunları, harekete geçirme yetenekleri olarak tanımlayabiliriz) birlikte haksız olarak tek bir itkide toplan- Küçük Hans'm fobisinden, çocukların yaşantısı ve eğitimleri için ne gibi sonuçlar çıkarabileceğimizi tartışmaya girmeden (belki kısa olacak bu tartışma), uzun zaman açıklanmadan kalan bir karşı duruşu yanıtlıyayım. Bu karşı duruş, Hans'ın bir nevrozik, bir soyu bozuk, kalıtımsal güçsüzlükle yüklü, anormal bir çocuk olduğu, onu hareket noktası yaparak başka çocuklar üzerine yargıda bulunamayacağımız yolundadır.

«Normal insan» çömezlerinin, küçük Hans'ta gerçekten kalıtımsal bir bozukluk bulabileceklerini öğrendikten sonra, çocuğun üzerine nasıl çullanacaklarını düşünmek, uzun zamandır acı veriyor bana. Hans'ın annesi, kızlığında nevrozik bir hastalığa yakalanmıştı. Yine ben tedavi etmişim onu. Ailesiyle ilişkim de o sıralar başlamıştı zaten. Bu konuda Hans'ın lehine bir düşünce ileri sürmekte son derecede çekimser davranacağım.

Ama Hans, yakın bir gözlemden sonra, soy bozukluğuna uğramış ve kalıtımsal olarak nevroza açık bir çocuk olarak nitelendirilemez. Vücutça gelişmiş, sevinç dolun, sevimli bir çocuktur. Sadece babasına değü, herkese öyledir. Onun cinsel açıdan erken geliştiğine kuşku yoktur. Ama o, bu konuda doğru yargı verebilmek için gerekli pek çok karşılaştırma gerecinden yoksundur.

Amerika'da yapılan toplu bir araştırmadan öğrendiğime göre, çocuklarda bu erken nesne seçimi ve sevgi duyguları hiç de az raslanır değildir. Sonradan «büyük» oldukları kabul edilen kişilerin çocukluk yaşamlarında da aynı olgu gözlenmektedir. Dolayısıyla, cinsel erken olgunluğun, zihinsel gelişmede yokluğu seyrek olarak ortaya çıkan ve yetenekli çocuklarda, sanıldığından daha sık gözlenen bir olay olduğunu söylemek istiyorum.

Dahası, burada yan tuttuğumu da belirttikten sonra, Hans'm çocukluğunda fobiye yakalanan tek çocuk olmadığını da belirtmek isterim. Bu hastalıkların olağanüstü bir sıklıkta görüldüğü bilinmektedir. Eğitimleri, sıklık açısından söylenecek bir söz bırakmayan çocuklarda da görülmektedir aynı şey. Bu tür hastalıklara yakalanan çocuklar, sonradan da ya nevrotik olarak kalmakta ya da iyileşmektedir.

Çocuk yuvalarında, bağımlı çağırılarak, çocukların fobileri bastırılmaktadır. Çünkü bakımı güçtür böyleleri-nin ve de sıkıcıdır. Birkaç ay, bir kaç yıl sonunda hastalık görünüşte geçer. Böyle bir iyileşmenin ruhsal koşulu nedir? Hangi karakter değişmelerine bağlıdır? Kimse bilmez.

Yetişkin bir nevrotiği psikanaliz tedavisine aldığımızda, o ilk kez yetişkinlik yıllarında açıkça hastalanmış bile olsa, nevrozun çocukluk dönemiyle bağlantılı olduğu her zaman açığa çıkar.

Yetişkinlik dönemindeki nevroz, sadece bir süre - durumdur. Sürekli, kesintisiz bir ruhsal iş-levlik yaşam boyu sürmekte, bu çatışmanın ilk semptomunun süre gelmesi veya durumun etkisiyle geri itilmesi ayırım yaratmamaktadır.

Hans'ımız, belki de başka çocuklardan daha hasta değildi. «Soyu bozuklukla damgalanmamış çocuklardan. Ama o herhangi bir korkutma ve baskıdan uzak olarak eğitildiğinde, kaygı rahatlıkla gelişebilmiştir. Vicdan ve ceza korkusu yoktur onun karşısında. Başka çocuklarda, nevrozun etkisini küçülten bunlardır.

Bana öyle öyle geliyor ki, hep semptomlar üzerinde duruyoruz, onların nereden doğduklarını hesaba katmıyoruz. Çocukları eğitirken, sadece başımız sakin kalsın istiyoruz, güçlüklerden hoşlanmıyoruz.

Örnek çocuk yetiştirmek istiyoruz, bu politikanın, çocuğun hoşuna gidip gitmediğine bakmadan.

HANS İÇİN, FOBİYE YAKALANMAK İYİ OLMUŞTUR

Hans için, bu fobiye yakalanmak sağlıklı olmuştur aslında. Çünkü o böylece anne babanın dikkatini, kaçınılmaz güçlüklerle çekmiştir. Kültür eğitiminde, doğuştan gelme itki öğeleri yenilgiye uğratılırken, çocuğun karşısına çıkacak güçlüklerdir bunlar. Bu sorun, Hans'ın babasının yardımına baş vurmasını sağlamıştır.

Öbür çocuklara bakıldığında daha da avantajlı durumdadır Hans. Sonraki yaşamında bir anlamı olacak ve bir nevroza eğilim yaratmasa bile, karakter yapısını belli bir ölçüde etkileyecek, geri itilmiş bir kompleks gen'i taşımamaktadır çünkü.

Ben böyle düşünüyorum. Başkaları benim düşüncemi paylaşır mı, deneyler bana hak verir mi bilmem. Sadece, çocuklarca geri itilmekle kalmayıp ana baba-larca da korkutulmuş komplekslerin Hans'ta gün ışığına çıkarılması, çocuğa ne zarar vermiştir? Küçük, anneye yönelik iddialarında ciddi midir? Yoksa babaya karşı beslediği kötü niyet yerine eylemlere mi geçmiştir?

Psikanalizin yapısını iyice tanımayanlar, anneye karşı iddiaların ciddiliğinden babaya karşı beslenen kötü niyetin yerini eylemin almasından korkmaktadırlar. Onlara kalırsa, kötü itkiler, bilinçli olduklarında güçlenmektedirler.

Bu bilgiler, Tanrı aşkına kötü şeylerin ardındakilerle uğraşmamayı salık verdiklerinde kendilerince mantıklı davranmış oluyorlar. Ama onlar, kendilerinin tabip olduklarını unutuyorlar. Ve Shakespeare'in «Kuru Gürültü» sündeki Dogberry'le (67) tıpatıp bir benzerliğe giriyorlar.

Dogberry orada, nöbetçiye şu öğüdü verir:

«Bir hırsızla karşılaşırsan, görevin nedeniyle, onun gerçek bir insan olduğundan kuşkulabilirsiniz. Böylele-riyle ne kadar az ilişki kurarsan o denli namuslusun demektir.» (68)

Psikanalizin belli başlı sonucu, Hans'm sağlığına kavuşması, artık atlardan korkmaması, babasıyla, babasının sevinçle bildirdiği gibi, dostluk ilişkileri kurmasıdır. Baba, saygıdan yitirdiğini, güvende yeniden bulur:

Atlardakini bildiğin için, her şeyi bildiğini düşündüm der Hans.

PSİKANALİZE EGEMEN OLSAYDIM

Psikanaliz, gerçekte geri itmenin sonucunu ortadan kaldırmaz. Eskiden itilmiş olan itkiler itilmiş olarak kalır. Çözümlemenin başarısı bir başka yerdedir. Otomatik ve aşın geri itme süreci, yerine yüksek ruhsal, bekinmelerin (enstans) yardımıyla ölçülü ve belli bir amaca yönelik bir egemenlik altına alma geçer. Tek sözcükle, çözümleme, geri itme yerine, kınamayı, mahkûm etmeyi koyar.

Uzun zamandır aranan kanıtı, psikanaliz getirmektedir bize: Bilinç, biyolojik bir işlemdir. Onun işin içine karışmasıyla, önemli bir kazanç sağlanmıştır. (69)

Psikanalizde, duruma sadece ben egemen olsaydım, çocuğa, anne ve babasının vermeyi reddettiği bir açıklamayı yapardım. Vajinamn ve koitusun varlığını anlatarak onun içgüdüsel tahminlerinin

pekiştirmesini yapardım. Böylece, çözülmemiş tortuyu biraz daha çözer ve çocuğun soru yağmuruna bir son verirdim.

Şuna inanıyorum ki, böyle bir açıklamaya çocuk, ne anneye olan sevgisini, ne de çocuksu yapısını yitirdi. Tersine, bu önemli ve gösterişli şeylerle uğraşmayı, büyüme isteğinin gerçekleşmesine kadar ertelerdi. Ama, pedagojik deney, bu noktaya kadar sürdürülmemiştir.

Nevrotik ve normal çocuklar, nevroitik ve normal yetişkinler arasında kesin bir sırım çizilemeyeceği «hastalık»m salt bir edimsel (pratik) derleme kavramı oluşu; bu derlemenin sınırını aşabilmek için, yetenekle rastlantının bir araya gelmesi gerektiği; bunun sonucu olarak, sağlıklılar sınıfından pek çok bireyin, nevroitik hastalar sınıfına girdiği; çok az sayıda kişininse, bunun tersi yönde hareket ettiği hep çok sık söylenen, çok yankı yapmış sözlerdir. Onları destekleyen, bir tek ben değilim.

Çocuğun eğitiminin, bu derlemeyle ilişkili hastalık eğiliminin veya aleyhine güçlü bir etki yapması, en azından, çok olasıdır. Ancak, eğitimin neye çabalaması ve neye el atması gerektiği çok belirsizdir. Eğitim, şimdiye kadar, sadece itkileri baskı altın almayı ve geri itmeyi görev saymıştır. Bu sistemin başarısı doyurucu olmamıştır. Doyurucu olduğu zaman da, itimin söz konusu olmadığı bir takım ayrıcalıklı insanların yararına olmuştur.

İmdi, hangi yolda ve ne pahasına, huzursuz itkilere varıldığı sorulmamaktadır burada. Eğitimin kendine yüklediği görevin yerine, bireyi, en az kayıpla kültürel ve toplumsal açıdan yararlı işlevliğe sahip kılacak başka bir görev geçirildiğinde, patojen komplekslerin kaynağı ve nevrozların özü üzerine, psikanaliz yardımıyla sağlanan bilgiler, eğitimcinin, çocuğa karşı davranışında, ölçülebilir-kadar değerli ip uçları sağlarlar.

Buradan hangi edimsel (pratik) sonuçlar çıktığı ve deneyin, onun toplumsal ilişkilere uygulanmasını ne kadar haklı gösterdiğini, başkalarının incelemesine ve kararma bırakıyorum.

Küçük hastamızın fobisinden, o fobinin tedavisine götüren psikanalizin özel bir değer kazanmasına yol açan bir düşüncüyü dile getiririzden ayrılmayacağım.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu çözümlemeden yeni bir şey öğrenmedim. Orada olup bitenler hep, daha az açık, daha dolaylı biçimde de olsa, öbür yetişkin hastalarda tahmin edebildiğim türden. Öbür hastaların nevrozları, aynı çocukluk komplekslerine geri döndüklerinden, bu nevrozlar için, model ve tipik bir yorum yapmayı denedim. Bunu yaparken de, nevroitik geri itme belirtilerinin çok katılığı ve patojen gerecin zenginliği, aynı sanısal komplekslere etki eden çok az sürecin doğuşunu engellemezmiş gibi davrandım.

SON SÖZ (70)

Bir kaç ay önce, 1922 baharında bir genç beni görmeye geldi. «Küçük Hans» diye tanıttı kendini.

Çocukluk nevrozunun, 1909'da yayınlandığım bir çalışmamın konusu olan Hans'tı bu.

Onu gördüğüme çok sevinmişim. On yıldan çok bir zamandır ne durumda olduğunu bilmiyordum. Bir çocuğun bu biçimde ilk kez çözümlemeye tabi tutulması, büyük yankı ve tepki uyandırmıştı. Öyle kritik yaştaki masum bir çocuk kirletilemez, psikanalizin kurbanı yapılamazdı.

Ancak bu yakıştırmalardan hiçbirisi gerçekleşmemişti. Küçük Hans şimdi 19 yaşında yakışıklı bir delikanlıydı. Çok iyi olduğunu, hiç bir hastalık ve bilinç altı aksamadan yakınması olmadığını söylüyordu. Sadece ergenliğini kazasız belasız geçirmekle kalmamış, duygu yaşamının en zorlu sınamalarından birini başarıyla geçirmişti:

Anne baba ayrılmış ve her biri yeni bir yuva kurmuştu. Hans yalnız yaşıyordu. Ancak, annesiyle olsun, babasıyla olsun, iyi ilişkiler içindeydi. Sadece, ailenin dağılmasının, küçük kız kardeşini kendisinden ayırmasına üzülmüyordu.

Küçük Hans'ın bana söylediği bir söz özellikle garip göründü. Ona bu konuda bir açıklama yapma cesareti gösteremedim:

Hastalığının tarihini okuyunca, orada yazılanları anımsayamamıştı Hans. Ancak, Gmunden'e yaptığı bir yolculukta bir ışık yanar gibi olmuştu. Orada söz konusu olan kendisi olabilirdi.

Demek ki psikanaliz, unutkanlık olgusunu dikkate almadığı gibi, onun tuzağına da düşmüştü.

Psikanalizle tanışıklığı olanlar için aynı şey arada bir uykuda ortaya çıkmaktadır. Bu rüyadan uyanılır, onu vakit geçirmeden çözümleme yoluna başvurulur. Gösterilen çabalardan memnun kalınır. Fakat ertesi sabah rüya da unutulur, çözümleme de.

BERİNCİ TEDAVİNİN NOTLARI

1. Brucstücker einer Hysterie _ Analyse, 1905.

2. (1923 yılı eki). İğdişlik kompleksi, o zamandan beri, Lou Andreas, A. Staেকে, F. Alexander ve başkaları yönünden yeni bir biçim aldı: Süt çocuklarının ona göğsünden uzaklaştırılmasının, onlarda bir iğdişlerime, yani, sahip oldukları önemli bir organı yitirme korkusuna yol açtığı; anneden ayrılma demek olan doğum işinin, bu iğ-dişlenmenin ana modeli olduğu saptandı.

İğdişlerime kompleksinin bütün bu köklerini saptadıktan sonra, bu adın penis kaybına, bağlantılı heyecan ve etkilere verilebileceğini ileri sürdüm.

Yetişkinlerin psikanalizinde iğdişlerime kompleksinin konu dışı kalamayacağına kanaat getirenler onu, rastlantısal ve genel olarak ortaya çıkmayan bir tehdide geri götürmeyecek ve çocuğun bu tehlikeyi en küçük bir imada ortaya koyacağını kabul edeceklerdir.

Hastalığın daha derin köklerini aramanın gerekçesidir bu. Küçük Hans olgusunda, iğdişlerime tehdidinin bizzat anne baba yönünden bildirilmesi, özellikle henüz fobi ortaya çıkmadan bildirilmesi bu konuda büyük değer taşımaktadır.

3. Tipik bir davranış. Kardeşinden sadece iki yaş büyük bir başka çocuk da ona «minik» «minik» diye sesleniyordu.

4. «Leylek onu götürsün yine» diyordu bir başka ve biraz daha küçük çocuk yeni doğan kardeşine. «Hoş geldin» yerine söylenen bir sözdü bu. Sevilen akrabanın ölümünü hayal etmekle ilgili olarak yaptığım yoruma bkz. RÜYALAR, s. 173.

5. Benzer sözcüklerle dile getirilen ve aynı bekleyişi kapsayan yargıyı iki çocuktan daha işittim. Çocuk zekâsının bu zamansız körlenişi karşısında dehşete düşülebilirdi. Bu küçük araştırmacılar gördüklerini neden söylemiyorlar? Neden karşılarında bir çiş aygıtı olmadığını itiraf etmiyorlar?

Küçük Hans'ımızın, yanlış algılamasının açıklamasını yapabiliriz:

Hans, özenli bir tüme varımla, her sevilen varlığın, seilmeyen varlığın tersine bir çiş aygıtına sahip olması gerektiğini düşünmüştür. Annesi, çocuğun görmediği kişilerle ilgili evetleyici bilgiler vererek, onun bu kanısını desteklemiştir. Çocuk elde ettiği bilgiyi, kız kardeşi üzerindeki bir gözlemle bir yana bırakacak değildir. Dolayısıyla, çiş aygıtı görüyormuş gibi davranmaktadır. Kız kardeşinin de çiş aygıtı vardır. Ama ufaktır. O da büyüyecek, atınM kadar olacaktır.

Hans'ın onurunu kurtarmak için daha başka bir şey de yapabiliriz:

Wundt okulundan bir filozoftan daha kötü davranmıyor o. Böyle bir filozof, psikik alanda eksik olmayan bir karakterdir. Hans için, çiş aygıtının bütün canlıların işareti olması gibi.

İmdi, bilinç adına herhangi bir şeyin algılanamayacağı, ruhsal olduğu tahmin edilen oluşumlara rastladığı zaman, Wundt'cu filozof (böylesi olaylar bilinmez ancak tahmin edilebilir) onların hiçbilinçsel (bilinç altı) ruhsal süreçler olduğunu değil, «kapalı biçimde bilinçli» olduklarını söyler.

Çiş aygıtı henüz çok küçüktür. Bu karşılaştırmada üstünlük küçük Hans'tan yanadır. Çünkü, çocukların cinsel araştırmalarında çok kez görüldüğü gibi, burada da yanlışlığın ardında bir parça doğru bilgi gizlenmiştir.

Küçük kız gerçekte, bizim klitoris dediğimiz bir çiş aygıtına sahiptir. Her ne kadar büyümeyip güdük kalacaksa da. (Çocuklukla ilgili Cinsel Kuramlarla krş. Sexual probleme 1908. Bkz. Yasaklar, Normal Dışı İstekler,

v.ö.) Hans'ın her canlıda çiş aygıtını varsayması gibi.) Wundt'cular da, her ruhsal olayı bilinçli sayıyor, hiç bilinçli kabul etmek istemiyor diyor Freud. Ancak, Wundt'culann, bilinçli ruhsal oluşumlara başka bir ad takması olgusuna da değinmesi, okuyucuyu yanıltıyor. Kurulan benzeşimin (analojinin) yapısını bozuyor. Adeta, Wundt'culann, «kapalı biçimde bilinçli» nitelendirmelerinin doğru olduğu sonucuna götürüyor. Güçlükten kurtulmak için, ya benzeşimin bu yanını göz önüne almamak veya «kapalı biçimde bilinçli» nasıl gerçekte "bilinçaltısal" demeye, Hans'ın yanlışlığı da, gerçek bilginin bir parçası demektir. Yani her ikisinde de gerçek, payı vardır biçiminde düşünmek gerekir. Bu da biraz Wundt'culara hak vermek olur ve Freud'un amacına aykırı düşer. Freud'un sorunu daha çok terimsel, Wundt'culann, kendi kullandığından başka bir deyim kullanarak, gerçeği gizlediğini veya başka türlü adlandırdığını ileri sürüyor. Hans'ın bir yanlışlığı çiş aygıtının büyüyeceğini ileri sürerken, bir doğruya (vivi aygıtı niteliği taşıyan klitoris) değinmesi gibi, Wundt'cular, bir oluşumu, Freud'dan başka türlü adlandırmakla, bir gerçeği gizlemiş durumdadır. Hiçbilinçsel (bilinç altısal) ve «kapalı biçimde bilinçli» aynı şey. Ancak Freud, bu terimlerin içeriklerinin aynı olduğu kanısında. Bizce, Hans olayıyla Wundt'cu filozof benzeşimi çok sakat.

6. W. Busch:

Und die Liebe per Distanz, Kurzgesagt, missfaellt mir ganz. (Kısa, uzaktan sevgi, Hoşuma gitmiyor. Hiç mi hiç.)

7. Kendisi de nevroitik olan bir anne, benzer bir baştan çıkarma çabasından söz etti bana. Önceleri çocuğun mastürbasyonuna inanmayan anne, bir gün küçük kızına diktiği bir pantolonu prova ederken, elini, çocuğun apış arasına sokmuş, ağın dar olup olmadığını anlamak için. 3.5 yaşındaki çocuk, bacaklarını birden kapamış «anne elini çekme. Böyle güzel oluyor» demiş.

8. Pischl cinsel organlar demek. Çocukların cinsel organlarının, sevecen akraba, dahası anne baba yönünden sözlü veya bilfiil okşanması, çok görülen olaylardandır. Psikanaliz bu olaylarla doludur.

9. Doğrusunu söylemek gerekirse, kaygıyla özlemin birlikte yer aldığı ve özlenen nesneye kavuştuktan sonra bile ortadan kalkmayan böyle bir izlenimi (duyguyu) patolojik saymaktayız.
10. Kaygısı konusunda bir açıklama. Kadınların çış aygıtı üzerinde bir açıklama yapılmadı henüz.
11. Viyana banliyösü. Büyük anne ve büyük baba orada oturuyordu.
12. Babanın, burada Hans'm gerçek bir olayı anlattığından kuşku duyması için bir neden yok. Penis ucundaki kaşıntılar (peşine el atılmasına yol açar bunlar) kural olarak şöyle açıklanır çocuklarca: Isırıyor orası beni.
13. Grete, Gmunden'deki kızlardan biri. Hans onunla ilgili bir fantazi kuruyor. Onunla oynuyor, konuşuyor.
14. Yanlış bu. Arslan kafesi karşısındaki haykınıyla karşılaştırınız. Geri itme sonucu, unutkanlığın başlaması her halde.
15. Küçük Hans'a yüklediğim bu hv.; bflinçsel düşünce akışının ne denli tipik olduğunu anlatabilmek için bir an kesebiliriz söz. İğdişlerime kompleksi, Yahudi karşıtlığının en derin hiç bilinçsel köküdür. Çocuk daha ana kucağmdayken, Yahudilerin penisinden bir parçanın kesildiğini işitir ve bu ona, Yahudileri küçümseme hakkı verir. Kadına üstünlük duygusu daha güçlü hiç bilinçsel bir köke sahip değildir.
- Yüksek yetenekli ve cinsel yanı bozuk dikkate değer «Seks ve Karakter» adlı kitabını yazdıktan kısa bir süre sonra intihar eden genç filozof Weininger, sözü geçen ki-taptaki, çok ilginç bir bölümde kadını da aynı düşmanlık duygularıyla ele almış ve kadına da aynı sözcüklerle sövüp saymıştır.
- Bir nevrotik olan Weininger, çocukluk komplekslerinin, etkisi altındadır. Onda, iğdişlenme kompleksiyle ilişki Yahudi'ye ve kadına aynı ölçüde uzanır.
16. Hans onu kendi dilinde söylüyor kesinlikle, Bir fantazi bu.
17. Baba çaresizlik içinde, klasik psikanaliz tekniğini uygulamaya çalışıyor. Bu teknik pek uzağa götürmez. Ancak, daha sonra elde edilecek açıklıkların ışığında, onun sağladıkları anlamlı olabilir.
17. Hans iki zürafayı anne ve baba olarak yorumlar. Zürafada penisin temsil edilmesi gibi cinsel bir simgelemeye baş vurmaz. Bu simgeleme belki yerindedir. Ama Hans'tan beklenemez böyle bir şey.
18. Çocuk, babaya karşı bu tepkiyi, daha sonra önce babanın eline vurarak, sonra o eli sevecenlikle öperek daha açık ve daha eksiksiz biçimde göstermiştir.
19. Hans haklı. Bu iki olayın bir bağlantı (bir araya gelmesi) çok olasılık dışı gibi. Bağlam, görüleceği gibi, atın (baba), çocuğun isteği (babanın düşmesi) nedeniyle ısırmasmdadır.
20. «Eşim bir kaç hafta önce, bisiklete binmek amacıyla, siyah kısa pantolon almıştı.»
21. «Ziller takılı bir oyuncak atı vardı.»
22. Bu konuda daha sonraki sayfalara bkz. Baba, Fritzl'in o zaman düştüğünü doğru olarak tahmin etmiştir.
23. Şu açıklamayı yapayım: Hans «enayilik» e o zaman yakalandığını söylemiyor. Bütün bunların «enayilikle bağlantılı olduğunu anlatmak istiyor. Onun böyle olması gerekir. Çünkü kuram, bugün bir fobi konusu olan şeyin, bir zamanlar yüksek zevk nesnesi olmasını gerektiriyor. «At dolayısıyla», «at yüzünden» sözcükleri üzerinde durmak isterim. Araba korkusunun yolunu açmıştır bunlar. (Çevirenin notu; «Dolayısıyla» «yüzünden» anlamına gelen Almanca «Wegen» sözcüğü, yine Almancada araba anlamına gelen «Wagen» sözcüğüne benzemektedir söyleniş bakımından, Freud bu benzeyişe değiniyor. Hele «Wagen»ın çoğulu olan «Wagen»ınla «wegen» söyleniş bakımından aynı.) Çocukların, sözcükleri büyüklerden çok daha nesnel olarak kullandıkları ve seslendirme benzerliklerinin onlarca ne kadar önemli olduğu da unutulmamalı.
24. Gerçekte babanın gözünden kaçan, sadece sözcük bağlantılarıydı. Psikanaliz çabalarının, yanlış yola yöneldiği koşulların güzel bir örneğidir bu.
25. Taşınmadan önceki evde.
26. Kendi çış aygıtının büyüyeceğinden emin olmak istiyor.
27. Hans, açıklayamadığı bir konuyu dile getirmeye çabalamaktadır. Kendisini anlamakta güçlük çekiyoruz. Külotu tek başına gördüğünde bir iğrenme anısı canlan-dıgını-anlatmak istemektedir belki de. Ama annesinin vücudunda gördüğü zaman, külot artık lumpf la veya çış aygıtıyla ilişkili değildir. Külot onu başka biçimde ilgilendirmektedir artık.
28. «Hans annesi yönünden yıkanmaktadır.»
29. «Onu onarmak amacıyla.»
30. Hanna teması, lumpf temasını niye aşmıştır şimdi anlıyoruz. Hanna'nın kendisi lumpftur. Çocuklar lumpf tur.

31. Fantazi kurmaya başlıyor. Çantayla banyo küvetinin onun için aynı anlama geldiğini öğreniyoruz. İçinde çocukların bulunduğu ortamı temsil eder ikisi de. Onun bu konuda tekrarladığı olumlamalara dikkat edelim.
32. Çanta ana rahmidir doğallıkla. Baba, çocuğa bunu anlatmaya çalışmaktadır. Mitoloji kahramanları da böyle bir torba içinde betimlenmiştir.
- 1923 yıl eki:
- Rank'ın Der Mythos von der Geburt Des Helden adlı yapıtıyla krş. 1909. İkinci baskı 1922.
33. Doğallıkla alay bu. Daha sonra, anneye bu konuda bir şey söylememesini dilemesi gibi.
34. Bravo Hans. Hiç bir yetişkinin, psikanalizi daha iyi anlayacağım sanmam.
35. Hans'ın tutarsızlığı üzerinde durmamak gerek. Daha önceki konuşmada, leylek öyküsüne inanmayışı, hiç bilincinden, bir şeyler gizlemeye çalışan babaya duyulan kırılganlıkla ilişkili olarak gün ışığına çıkmıştı. İmdi sakindir Hans. Sorulara ciddi karşılıklar verir. Orada, leylek varsayımına bağlı güçlüklerle açıklamalar yakıştırır.
36. Holde duran Gmunden'e götürülecek eşya sepeti.
37. «Arabacı atı kırbaçlayıp 'deeh' dediği zaman büyük korkuya düşüyorduk çok kez.»
38. Fritzl gerçekten düşmüştür. Eskiden Hans yalan söylemiştir bu konuda.
39. Yine çocuklukla ilgili »cinsel bir kuram. Tasarlanmamış bir anlamda.
40. Büyüklerin bildirilerine karşı güvensizlik göstermekte haklı olan Hans, ev sahibinin, babasmdan daha güvenilir olup olmadığını düşünüyor burada.
41. Bağlam şu: Atların ağzındaki siyahlığa uzun zamandır inanmak istemiyordu baba. Onu sınavana kadar.
42. Ce que femme veut Dieu veut. (Kadının istediğini Tanrı da ister.) İç görüşüyle Hans, çok önemli bir soruna parmak basmıştır.
43. Çocuk sahibi olmak gibi kadınsı bir istek kabul etmek gerekmez burada. Çocuk, en mutlu saatlerini annesiyle yaşadığından, etken bir rolde tekrarlamak istiyor onları. Bizzat ana rolü oynuyor.
44. Bu dikkate çarpan çelişki, fantaziyle gerçek arasındadır. Yani istemekle sahip olmak arasında. Hans kendisinin, gerçekte çocuk olduğunu biliyor. Çünkü, başka çocuklar, kendisini sadece rahatsız ediyor. Fantazisin-de annedir o. Çocuk dünyaya getirir. Kendi yaşadığı sevecenliği onlarla tekrarlar.
45. Hans'ın, Gmunden'deki rastlantısal bir karşılaşmayı, ideal aşamasına yükseltilmiş olması olanaklıdır. Rastladığı bu ideal kişinin gözlerinin ve saçlarının rengi annesinden kopya edilmiştir.
46. Otoerotik görüş açısından başka yönde yanıt veremez Hans.
47. Fantazi, yani onani çocuklarıdır onlar.
48. «Saffaladi, servela sosisidir. Eşim, teyzesinin, o sosise hep 'sofilodi sosisi' dediğini söylerdi. Hans, annesini duymuş olmalı.»
49. Kadın lohusa olunca, kurtuldu denmez mi?
50. Matkap (Bohrer) sözcüğünün, «doğmuş» (geboren), «doğum» (Geburt) sözcükleriyle ilişkisi olduğu için seçildiği düşünülebilir. Böylece çocuk, «delinmiş olmak», «vücudunda delik açmak»la «doğmuş olmak» arasında bir ayrım gözetmeyebilir. Deneyimli bir meslektaşın bu önerisini kabul ediyorum. Ama burada, daha derin, genel bir bağlam veya Almancaya özgü bir sözcük rastlaşması bulunup bulunmadığını söyleyemem. İnsanın yaratıcısı olan Prometheus (Promantha) da sözcük kaynağı (etimoloji) açısından delgi anlamına gelir. Krş. Abraham, Trau-mund Myhtus, 4. cilt, Schriften zur angewandten Seelen-kunde, 1908.
51. «Der Aggressionstrieb im Leben und in der Neuro-se» (Yaşamda ve Nevrozda saldırganlık itkisi.) Fortschritt der Medizin, 1908, sayı 19.
52. 1923 yılı eki:
- Küçük hastamızın da içinde bulunduğu cinsel gelişim çağında, tek bir üreme organının, erkek üreme organının tanındığını sonradan saptadım. O çağda, yetişkinlerdeki ayrı olarak bir «üreme organı üstünlüğü» değil, falus üstünlüğü geçerli.
53. Hans'm iki çağrışımı, «ahududu şerbeti ve tüfek" sadece tek açıdan değerlendirilmemelidir: Onlar, kabız kompleksiyle olduğu kadar babaya karşı nefretle de ilişkilidir. Bu ilişkiyi kavrayan baba, «ahududu şerbeti»nin «kan» olduğunu ölçümlemiştir.
54. Atlan hırpalamak ve alaya almak istediğinde.
55. Babaya yönelttiği eleştirisel sorularla karşılaştırınız.
56. «Dans macht ich bin kein ausgeklügelt Buch. Ich bin ein Menschen mit seinem Widerspruch.» C. F. Meyer. Huttens letzte Tage. «Beceriyle yazılmış bir kitap değilim ben. Çelişmeler dolu bir insanım.»
57. Traumdeutung, s. 172.
58. Küçük kız kardeşi konuşmaya başladığında Hans'm tasarladıklarıyla krş.

59. W. Stekel. Nervöse Angstzustaende und ihre Be-handlung, 1908.

60. 1923 eki:

Burada ortaya atılan sorun incelenmemiştir. Kaygı histerisini, kuralın istisnası dışında tutmak için hiçbir gerek yoktur. Bir nevrozun etyoloj isinde yapı ve yaşantı birlikte etki etmiş olmalıdır. Çocuklukta kaygı histerisine bu derece güçlü eğilim, Rank'ın, doğum travmasının etkisi görüşüne ışık tutmakta.

61. Bu bağlamda şunu da eklemek gerekir: Dokunduğu zaman demek istiyor. Çünkü Hans, çış aygıtına dokunmadan, onu gösteremez.

62. Hans'ın, daha sonra, babasının boynuna hayranlık göstermesi, buna uyuyor.

63. Yabancıların tabip olarak ele alındığı psikanalizde, babadan korku, hiçbilingşel patojen gerecin yeniden ortaya çıkmasına karşı dirençte en önemli rolü oynar. Dirençler bir yandan bir «gerekçe» yapısında, öte yandan, bu örnekte olduğu gibi, bir hiçbilingş gerecinin yeniden ortaya çıkmasını engellemeye, içeriksel olarak yetenekli bir hiçbilingşel gereç parçasıdır.

64. Yetenekli desinatör Th. Th. Heine'nin ilginç bir buluşu var Simplizissimus'un bir sayısında. Bir kasabın çocuğu, sosis makinesine düşüyor. Sosis oluyor. Anne babanın acısı karşısında kutsallaşıp göğ çıkıyor. Bizim psikanalizimizdeki lodi olgusu, bu tablonun çocuklukta kökünü göstermektedir.

65. Baba, geri itmeyle zamandaş olarak, kısmen bir yüceltmenin de işe karıştığını gözlemiştir. Kaygı durumunun başlangıcında Hans, müziğe artan bir eğilim göstermiş ve kalıtımsal müzik yeteneğini geliştirmiştir.

66. Der Aggressionsbetrieb im Leben und in der Neu-rose, 1908. İtkilerin kavuşumu deyimini aldığım kitap budur.

67. 1923 yılı eki:

Adler'in psikanaliz sahnesine henüz adım attığı sırada, «erkekçe karşı duruşundan» ve geri itmeyi reddinden önce yazılmıştı bu parça. O zamandan bu yana ben de bir «saldın itkisi» saptamak zorunda kaldım. Ama, Ad-ler'inkiyle çakışmıyor bu itki. «Yıkımı» veya "ölüm itkisi» demeyi yeğliyorum ona. (Jenseits des Lustprinzips ve Das Ich und das Es'e bkz.) Bu itkiyle, öbür libido itkileri arasındaki karşıtlık, sevgiyle nefret arasındaki bilinen kutuplaşmada gösterir kendini. Adler'in görüş noktasına karşı çıkışım (itiklerin genel karakterini, bir itki adına bozar o) hâlâ geçerli.

68. Shakepeare, Much Ado about Nothing. Act III. Scene III.

69. Burada, beni şaşırtan şu soruyu sormaktan kendimi alamıyorum: Karşıtlarım, nevrozların etyolojisinde, geri itilmiş cinsel güdülerin olanaklı rolü ve bu rolün yapısı üzerindeki bilgiyi acaba nereden alacaklardır? Eğer komplekslerinden ve geri itmelerinden söz ettikleri hastanın ağzını kaparlarsa? Onların tek bilgisi, benim ve haleflerimin vermiş olduğu bilgidir.

70. 1923 notu:

Burada «bilingş» sözcüğünü, bilince yetenekli normal düşünce için kullanıyorum. Sonradan kaçındım böyle kullanmaktan. Bu düşünce sürecinin ön - bilingşel olarak kendini gösterebildiğini biliyoruz. Onun «bilingş»li olmak özelliğini, fenomenolojik açıdan görmekle iyi ediyoruz. Doğallıkla, «bilingşli olma»dan aynı zamanda biyolojik bir işlev beklendiğini yadsıyacak değilim.

71. 1922'de yakmıştır.

BİR ZORLAYICI NEVROZ OLAYI ÜZERİNE GÖRÜŞLER

HASTANIN GİZLİ YÖNLERİ

Aşağı sayfaların içereceği iki şey olacaktır:

1. Bir zorlayıcı nevroz olayının hastalık tarihinden parça parça bildiriler. Olay, süresine, yol açtığı zararlara ve hastanın öznel değerlendirmesine göre aktarılacaktır. Hastalığın tedavisi bir yıl sürmüştür. Kişiliğin yeni baştan kazanılmasıyla, hastanın engellerinin ortadan kalkmasıyla sonuçlanmıştır.

2. Zorlama ruhsal süreçlerin duyarlı mekanizması ve doğuşu üzerine, buna ve daha önce çözümlenmiş başka olaylara dayanan öz deyişler. Bu öz deyişler, benim 1896 da yayınladığım ilk açıklamaları sürdürmektedirler. (1)

Böyle bir içerik bildirisi, onu yerinde bulmayı sağlayacak bir kaç söze gerek gösterir. Eğer bu yapılmazsa, benim bildiriye aktarma biçimim, lekesiz ve örnek bir biçim sayılabilir. Gerçekteyse ben, dışsal ve içsel engelleri dikkate aldım. Daha fazla bilgi edinebilseydim ve verebilseydim, bunu zevkle yapardım.

Eksiksiz bir tedavi tarihi, hastanın yaşantı koşullarının içine girmeyi gerektirecekti. Özel olarak mesleksi uğraşımı amaç alan büyük bir kentin usandırıcı dikkati, doğruya sıkı sıkıya bağlı bir aktarma yapmamı engelledi. Kaçınılmaz saptınmlar doğruluktan saptınmlar yersiz ve kınanabilecek türdendir. Bunun böyle olduğunu, gitgide daha iyi anlamaktayım. Durum, özel yaşamı ilgilendirme-seydi, davranışım başka türlü olurdu.

Saptıranlar, yersiz ve kınanacak türden de olsa, hastayı patavatsız bir meraktan koruma amacını yerine getirmezler (yani başkalarının patavatsız merakının hastanın üstüne çekilmesine engel olamazlar. Ç.N.) Onlar daha da ileri giderler, yaşamın küçük gerçeklerine bağlanmış içeriği anlaşılabilir duruma getirerek, büyük bir kıyım nedeni olurlar.

Bu olaydan çelişkili bir sonuç çıkar. Bir hastanın çok gizli sırları öncelikle ve kolayca açığa vurulabilir. Onun gerçekte açığa vurmak istemediği sırlardır bunlar. Hastanın kişiliğini, en zararsız, en kaba biçimde saptayan öz çizgilerse geri planda kalır. Hastayı herkes bu öz çizgilerle tanır. O kendini herkese böyle tanıtmıştır.

Hastalık ve tedavi tarihini böylesine enikonu kısaltmamı haklı gösterirsem, zorlama nevrozlarla ilgili psikanaliz sonuçlarından pek azını açıklayabilmemi de yerinde bulunmasını sağlayabilirim.

Şunun da itiraf edeyim ki, ağır bir zorlama nevroz olayını enine boyuna ele almak, şimdiye kadar nasip olmadı. Psikanalizle öğrenilen veya sezilen bu yapıyı, tedavi yığışımı (tedavi sırasında elde edilen bilgilerin yığışımı Ç.N.) aracılığıyla başkalarının gözü önüne, psikanaliz olarak da çıkartmış değilim.

Hastaların direnişleri ve onların kendilerini dışlaştırma biçimleri bu işi son derece güçleştirmektedir. Ancak şurasını da belirtmek gerekir: Zorlama bir nevrozu anlamak bir histeri olayını anlamaktan çok daha güçtür. Gerçekte, bunun tersi beklenirdi. Zorlama nevrozların, gizli düşüncelerini dile getirme araçları, yani onların dili, histeriklerin dilinin bir lehçesi gibidir. Bir şeyler sezinlemenin daha kolay olduğu bir lehçe olması gerekirdi onun aslında. Çünkü, o bilinçli düşüncemize, histeriklerin dilinden daha yakındır.

Zorlama nevrozların lehçesi, her şeyden önce ruhsal alanın bedensel inervasyona sıçramasını (histerik dönüşümü) içeren bir lehçe değildir. Ruhsal olanı da kendi kavrayışımızla hiç bir zaman izleyemeyiz. Gerçeğin (zorlama nevrozlar konusundaki gerçek Ç.N.) ruhsal olanını bedensel inervasyona sıçrama olayını güçlendirmeyişi (gerçeğin, bu yolda belirmeyişi Ç.N.) belki bizim, zorlama nevrozla ilgili bilginin azlığındandır, nevrozu pek tanımayışımızdandır. Ağır zorlama nevrozlar, histeriklere bakıldığında psikanalize çok daha seyrek gelmektedirler. Hastalıklarını çevrelerinden gizlemektedirler, yapabildikleri sürece. Dertlerinin çok ileri bir evresinde tabibe baş vurmaktadırlar. Veremlilerin, artık sanatoryuma kabul edilemeyecek duruma geldikten sonra tedaviye gelmesi gibi.

Benzetme yerindedir. Çünkü, ağır olsun, hafif olsun, zamanında el atılan zorlama nevrozlar, tıpkı verem gibi, parlak tedavisel sonuçlara konu olur.

Bu durumda zorlama nevroz konusunu, bildiğimiz ve aktarabildiğimiz ölçüde eksik ve mükemmellikten uzak biçimde aktarmak zorundayız.

Zorlama nevrozlarla ilgili olarak zar zor gün ışığına çıkarılan bilgi parçaları pek doyurucu bir etki yapmayabilir. Ancak, başka araştırmacıların araştırmaları, onlara eklenebilir ve ortak bir çaba, tek kişinin belki güçlükle yapabileceğini başarır.

HASTALIK TARİHİNDEN

Akademik eğitim görmüş bir genç bir gün ziyaretime geldi. Çocukluğundan beri zorlama tasavvurlardan (musallat fikir) şikayetçi olduğunu, bu tasavvurların, son dört yılda çok güçlendiğini anlattı. Şikâyetinin ana içeriği, çok sevdiği iki kişinin başına bir şeyler gelmesinden korkmasıydı. O iki kişiden biri babası, öbürüyse, çok saygı duyduğu bir bayandı.

Hasta, ayrıca, içinden, boğazını kesme türünden zorlama itkiler ve ufak tefek konularda yasaklamalar geldiğini ileri sürüyordu.

Bu saplantılarına karşı mücadelede uzun yıllar harcamıştı. Yaşamda bu yüzden geri kalmıştı. Çeşitli kürler bu arada... kentindeki bir kurumda tedavisi sonuç vermemişti. Hasta, bunu, düzenli cinsel ilişki kurduğu bir kadınla tanışmasına veriyordu. Viyana'da böyle bir olanağa sahip olmamıştı. Çok seyrek cinsel ilişki kurabilmiş, onlar da düzensiz aralıklarda olmuştu. Genel kadınlardan öğreniyordu. Cinsel yaşamı, genellikle kötüydü. 16 - 17 yaşlarındayken onaniye baş vurmuştu. Cinsel gücü yerindeydi. İlk cinsel birleşmeyi 26 yaşındayken gerçekleştirmişti.

Açık ve kesin zekâlı bir insan izlenimi veriyordu hasta.

Cinsel yaşamını ön plana aldığını sordum ona. Benim öğretürimin buna yol açtığı cevabım verdi.

Benim yazılarımı okumamıştı. Ancak, geçende benim bir kitabımı karıştırırken tuhaf söz bağlantılarının açıklamasına rastlamıştı (2). Kendi «düşünce didinmelerime çok yaklaştırdığı bu bağlantıların açıklayışım, onun bana güvenini sağlamıştı.

a. TEDAVİYE GİRİŞ

Ertesi gün hastayı tedavinin tek koşulunu uygulamak zorunda bıraktım. Koşula göre, o, kafasında ne olduğunu, boş olsun olmasın/yerinde veya önemsiz bulsun bulmasın, uygun veya anlamsız olsun olmasın söyleyecekti. Bildirilerini istediği konuda başlatabilecekti.

Ve şöyle başladı: (3)

«Çok değer verdiğim bir arkadaşım var. Bir suçluluk itkisi yakama yapıştığında, hep ona giderim. Beni suçlu gibi görüp görmediğini sorarım. Arkadaşım beni aklandırır. Benim lekesiz bir insan olduğum konusunda güvence verir. Gençliğimden beri, yaşamımı bu türlü görmeye alıştığımı söylerler.»

«Başka bir öğrenci eskiden aynı etkiyi yapmıştı bana 14-15 yaşlarındaydım o sıra. O da 19'undaydı. Beni seviyordu. Kendime olan güvenimi aşın derecede yükseltmişti. Bir dâhi sayıyordum kendimi.»

«Bu öğrenci, öğretmenim oldu sonradan. Ama davranışını değiştirdi birden. Beni aptal yerine koydu. Sonradan onun, kız kardeşlerimden biriyle ilgilendiğini ve eve girebilmek için bana yaklaştığını

farkettim. Yaşamımın ilk sarsıntısıydı bu.»

Hastam sonradan şöyle sürdürdü sözlerini:

b. ÇOCUKLUKTA Kİ CİNSELLİK

«Cinsellik yaşamım erken başlamıştır. 4-5 yaşlarındayken geçen bir sahneyi anımsıyorum. (6 yaşından baş-layarak belleğim eksiksiz duruma gelmiştir). Uzun yıllar sonra yeniden yaşamışımdır bu sahneyi:

«Genç ve güzel bir dadımız vardı. Fraeulein Peter (4). Frl. Peter'i bir gece, aşağı yukarı çıplak olarak divana uzanıp kitap okurken gördüm. Ben de yanına uzandım, eteğinin altından elimi uzatmak için izin istedim. Kimseye bir şey söylememem koşuluyla izin verdi. Üzerinde hemen hemen bir şey yoktu. Bana tuhaf gelen cinsel organlarına ve vücuduna dokundum.»

«O zamandan bu yana kadın vücudunu görme yolunda tutuşan ve acı veren bir merak var içimde. Frl. Peter ve kızkardeşlerimle birlikte girebildiğim banyoda, Peter'in soyunup suya girişini nasıl bir gerilimle beklediğimi -Tan-n'yla ben bilirim.»

«6 yaşından daha çok şey hatırlıyorum. O zaman da bir Fraeulein'ımız vardı. Yine genç ve güzel biri. Kalçasında bir çıban çıkmıştı. Geceleri onu sıkıp temizliyordu. Merakımı gidermek için gözetlemeye geçirdim o sıra. Bu Fraeulein, eskisinden biraz daha utangaçtı. Ama banyoda da gözetledim onu. (5)" «Bir sahne daha hatırlıyorum. 7 yaşında olmalıydım o sıra (6). Gece, Fraeulein, aşçı kadın, başka bir kız, ben ve 2.5 yaş küçük kardeşim birlikte oturmuştuk. Fraeulein Lina'nın şöyle dediğini farkettilim birden:

«Bir çocukla yapılabilir bu. Ama Paul (ben) çok beceriksiz. Başaramayacağı kesin.»

Fraeulein Lina'nın ne dediğini iyi anlayamamıştım. Ama beni aşağıladığı belliydi. Oturup ağlamaya başladım. Lina yatıştırdı beni. Baktığı çocukla böyle bir şey yapan bir kızın birkaç ay tutuklandığını söyledi. Onun bana böyle yasak şeyler yaptığını sanmıyorum. Ama ondan iyice yüz bulmuştum. Yatağa gidiyor, üstünü açıyor, elliyordum onu. Ses çıkarmadan bunları yapmama izin veriyordu. Çok zeki ve olasılıkla, cinsel açıdan pek doyurulmuş değildi. 23 yaşındaydı. Bir çocuğu vardı. Çocuğunun babasıyla evlendi sonradan. Bugün Bayan Hofrat'tır (7). Sokakta karşılaşıyoruz kimi zaman.»

«6 yaşındayken sertleşmelerden şikâyetim vardı. Bir gün anneme gidip yakından iç tedirginliklerimi de yenmeye çalışıyordum. Sertleşmelerin benim tasavvurlarım ve merakımla ilgili olduğunu seziyordum çünkü.»

«Patolojik bir düşüncem de vardı o sıra. Annemle babamın, düşüncelerimi bildiğini sanıyorum. 'Her halde ben, düşüncelerimi, kendimin değil, başkalarının duyacağı bir biçimde açıklıyorum,' diyordum kendi kendime.»

Hastalığının başlangıcı burada olmalı.

Hoşuma giden kişiler, kızlar (hizmetçiler) vardı. Onları çıplak görmeyi çok istiyordum. Garip bir duygu vardı bu isteklerde. Onu düşündüğümde bir şey olacağını sanıyordum. Onu engellemek için elden geleni yapmam gerektiğini düşünüyordum.

Bu korkuyu öğrenmek için sorduğum soruya, hasta şu karşılığı verdi:

«Babamın öleceğinden korkuyordum. Babamın öleceği düşüncesine çok erken yaşta kapıldım. Uzun yıllar sürdü bu. Ve bana çok acı verdi.»

Onun zorlama korkularına konu olan babasının, çok yıllar önce öldüğünü bu nedenle ve şaşkınlıkla öğrendim.

Hastamızın, tedavinin daha ilk 6 - 7 yaşının olaylarıyla ilgili olarak söyledikleri hastalığının başlangıcı değil ta kendisidir. Hiçbir ana ögesi eksik olmayan, sonraları ortaya çıkan sorunun çekirdeği ve modeli olan eksiksiz bir nevrozdur o. Bugünkü karmaşık hastalığı bize anlatabilecek ilkel organizmadır.

KADINI ÇIPLAK GÖRME İSTEĞİ

Çocuğu, cinsel bir itki ögesinin egemenliği altında görüyoruz. Seyretme zevkidir bu. Onun sonucu, gittikçe daha yoğun olarak ortaya çıkan ve sevilen kadınları çıplak olarak görme isteğidir. Sonraki zorlama (saplantısal) düşünceye yol açan istek budur. Bu isteğin -çocuklukta Ç.N.- bir zorlama karakteri yoksa bu, çocuğun Ben'inin, henüz istekle çelişkiye düşmemiş oluşundandır. Ben'de isteğe karşı bir kıpırdanma "başladı mı, onun ortaya çıkışma acılı bir duygu eşlik eder. (8)

Bu küçük çapının ruhunda bir çatışma olduğu besbelli. Zorlama istek yanında, bir de zorlama korku var. Birincisine sınımsız bağlı. İsteğini düşününce, kötü bir şey olacak diye korkuyor, Karakteristik bir belirsizliğe bürünmüş.

Nevrozların dışlaşmasında eksik değildir bu belirsizlik. Ama, çocukta, o belirsizlik ardına gizlenmiş olanı bulup çıkarmak güç değildir.

Zorlama nevrozların bu belirsiz genelliklerinden her hangi biri üzerine bilgi sahibi olabilirsek, bu örneğin, genellemenin gizlediği şeyin, kendisi ve kaynağı olduğuna güvenebiliriz.

Zorlama korkuyu şu biçimde anlamına göre ele alabiliriz:

Bir kadını çıplak olarak görme isteğinde bulunduğum zaman, babam ölmeli.

Acılı duygu, olağanüstü ve boşnansal bir kılık alır açıkça. Ve felâketi savuşturmak için bir şeyler yapma itkileri doğurur. Sonraki korunma önlemlerinde olduğu gibi.

Bir nevrozun bilançosunu çıkarabiliriz artık:

Erotik bir itki, ona karşı çıkış, henüz zorlayıcı olmayan bir istek, acılı bir duygu, korunma eylemlerine bir yöneliş.

Bir şey daha var:

Nevrozda bir delirium, bir yanılgı da vardır. Özel içerikli. Karşımızdaki olayda, anne baba, hastanın düşüncelerini biliyor. O onları, kendisinin duyamayacağı biçimde açıklıyor başkalarına.

Bu çocuksu açıklama çabasında, bizim hiçbir bilgin (bilinçaltı) dediğimiz dikkate değer ruhsal süreçleri bulduğumuzu kabul edersek, yanılgı olmayız.

'Düşüncelerimi kendim duymadan açıklıyorum,1 cümlesi şu demek olur bu durumda:

'Bilmediğim düşüncelerim var.'

Bu düşünce dışarı atılıyor gerçekte. Geri itilmiş olanın endopsişik bir algısı var onda.

Açıkça tanımaktayız bu olguyu:

Böyle bir çocuksu ilkel nevroz, yetişkinin karmaşık nevrozu gibi sorun doludur ve görünüşte bir saçmalığa sahiptir.

Belli bir ruhsal istek duyunca, babanın ölmesini düşünmek ne demek? Sadece bir saçmadan mı ibaret o? Yoksa eski süreç ve olayların zorunlu sonucu gibi anlaşılabilir mi?

Çocukların nevrozları üzerine başka yerlerden elde ettiğimiz bilgileri toparlarsak, 6 yaşından önce de, travma-tik yaşantıların, çatışmaların ve geri itmelerin kendini gösterdiğini anlarız. Onlar gerçi unutulmuşlardır. Ancak, zorlama korkulan, kalıntı olarak geri bırakılmışlardır.

Bu unutulmuş yaşantıları yeniden bulup ortaya çıkarmanın ve az çok güvenlikle yeniden ortaya koymanın ne kadar olanaklı olduğunu göstereceğiz. Bu arada, onu göstermeden, belki rastlantısal olmayan bir uyuşmadan söz edeceğiz. Hastamızın unutkanlığının 6 yaşında bitmesidir bu.

Böyle cinsel isteği olan, olağanüstü bekleyişleri ve savunma işlerine eğilimin yer aldığı ilk çocukluk yıllarında, kronik zorlama nevrozların böyle başladığını başka pek çok olaydan biliyorum. Tek olanaklı tip değilse de mutlak olarak tipiktir o.

Hastamızın ilk yaşantısı üzerine bir söz daha söylemek istiyorum; ikinci oturumun (seansın) içeriğini ele almadan önce. Bu yaşantıyı, pzellikle zengin ve etkili olarak görmekten kendimizi alamayız.

Çözümleyebildiğim, öbür zorlama nevroz olaylarında da durum aynı. Histeriye karşıt olarak, zamansız cinsel işlevlik karakteri, kendini gösteriyor orada. Zorlama nevroz, histeriden daha açık olarak, psikonevrozu biçimleyen koşulların gerçek yaşamda değil, çocuklukta cinsel yaşamda aranması gerektiğini daha açık gösteriyor.

Zorlama nevrozların yetişkinliklerdeki yaşantıları, yüzeysel araştırmacılara bütünüyle normal görünebilir. Halbuki onlar, bizim hastamızda olduğundan çok daha fazla patojen koşullar ve anormallikler gösterirler aslında.

c. BÜYÜK ZORLAYICI KORKU

«Sanırım, bugün size başvurmama asıl neden olan büyük yaşantıyla başlamalıyım söze:»

...'daki talim karargâhında başımdan geçti o yaşantı. Bu manevralardan önce çok mutsuzdum ve zorlama düşüncelerden acı çekiyordum. Manevralar sırasında azalmıştı yakınmalarım. Muvazzaf subaylara, sadece bir şeyler öğrendiğimi değil, aynı zamanda, bazı şeylere dayanabileceğimi de göstermek istiyordum.»

«Bir gün ...'den yürüyüşe çıktık. Mola verdiğimiz sırada, kelebek gözlüğümü yitirdim. Kolayca bulabilirdim onu. Ama, geciktirmek istemedim yürüyüşü. Viyana'daki gözlükçüme telgraf çektim.»

«Mola sırasında iki muvazzaf subayın arasına oturmıştım. Bir tanesi binbaşydı ve Çek adı taşıyordu. Önem verdiğim biri olabilirdi. Ondan çekiniyordum. Sert adamdı. Kötü olduğunu söyleyemem. Ama yemekhanede, orduda dayaktan yana olduğunu söylemişti birkaç kez. Şiddetle karşı çıkmıştım bu düşünceye.»

«Mola verdiğimizde konuştuk. Doğu ülkelerinde verilen feci bir cezadan söz etti.»

Hasta burada sözünü kesti, ayağa kalktı ve bu cezanın ayrıntılarını sormamamı diledi. Ben de, zalimlik ve eziyet yönünde, hiç bir eğilimim olmadığını ve dolayısıyla, kendisine de eziyet etmek istemediğimi söyledim. Kendimde olmayan şeyi başkasından isteyemezdim. Örneğin, benden iki kuyruklu yıldız da

isteyebilirdi. (Freud, burada söz sanatına baş vuruyor. «Ben de zalimliğe eğilim olmadığı için bu konuda bir şeyler anlatılmasını da isteye-mem. Benden, böyle bir istekten vazgeçmemi isteyemezsiniz. Çünkü bende böyle bir istek yok. Örneğin, kendisinde kuyruklu yıldız bulunmayan bir kişinin, size kuyruklu yıldız hediye etmesini de isteyemezsiniz,» diyor. Kendisinde zulüm ve eziyet eğilimi bulunmasının, kuyruklu yıldız bulunması kadar olanaksız olduğunu da ima ediyor. Ç.N.)

Ancak, tedavinin amacı, direnmeleri kırmaktı. Ondan vazgeçemedik. («Direnme» sözcüğünü, bu oturumun başında kullanmışım. Yaşantısını aktardığımda, yenmesi gerekli pek çok itkisi olacağını söylediği zaman).

Anlatacaklarını anlatması için elimden gelen yardımı yapacağımı ekledim. Sordum:

«Kazığa oturtma cezası mıydı binbaşının kasdettiği?» Hayır, diye» cevapladı. Mahkûmu bağlıyorlar.

Öylesine belirsiz konuşuyordu ki, hangi durumda bağladıklarını kestiremedim.) Sonra kaba etlerine, içi farelerle dolu bir lâzımlık oturtuyorlar. Aç farelerle. (Hasta, o sırada yine ayağa kalktı. Yüzünde bir dehşet ve direnme ifadesi vardı.) Ve oyuyurlar.

«Anüsü oyuyorlar, diye tamamlamak zorunda kaldım.»

Öyküsünün bütün önemli noktalarında, çok acayip bir görünüm alıyordu yüzü. Bu görünümü, onun kendisinin de haberli olmadığı bir şehvet önünde duyulan dehşet diye özetleyebilirim.

Sonra güçlkle sürdürdü sözlerini.

«O an, sevdiğim bir kişide böyle bir şey olacağı tasavvuru saplandı kafama.» (9)

«Bu cezayı kendinizin mi düzenlediğini düşündünüz diye sordum.»

«Hayır» diye cevap verdi. «Herhangi bir kişi olabilir.»

Kısa bir düşünceden sonra, fare işkencesine uğrayacağından korktuğu kişinin, saygı duyduğu bayan olduğunu anladım.

Bu düşüncenin, kendisine ne kadar garip ve düşmanca görüldüğünü ve her şeyin nasıl çabukça o düşünceye bağlandığını anlattı sözünü kesip. Kendi suçsuzluğu üzerine güvence vermek istiyordu bana.

Bu tasavvurla aynı zamanda bir yaptırım da çıkıyor ortaya. Bir koruma önlemi bu. Fantezinin gerçekleşmemesi yolunda alman bir önlem bu.

Binbaşı, dehşet verici cezadan söz ettiğinde ve söz konusu düşünceler, hastada uyandığında, o cezayı da, düşünceleri de kendine özgü iki formülle savuşturmağa çalışmıştır. O formüllerden biri «boş ver» anlamına el sallama, öbürü de kendi kendine «daha neler» diye söylenmektir.

Onun kurtulmak istediği «düşünceler» beni şaşırttı. Okuyucuyu da her halde şaşırtacaktır. Çünkü şimdiye kadar, hep tek düşünceden söz edilmişti. Yani, sevilen bayana uygulanacak cezadan.

Hastamız aynı zamanda, babasının da aynı cezaya uğraması gibi bir düşünceye sahip olmuş olmalıydı. Babası çok yıllar önce öldüğünden, o zorlama korku, sevilen kadınla ilgili olan kadar saçmaydı. Bu yüzden bir süre, hastamız itiraf etmek istemedi onu.

Ertesi gece, aynı binbaşı, hastamıza, postayla ödemeli olarak gönderilmiş bir paket vermiş ve «üsteğmen A... (10) posta ücretini ödemiş» demiş. Pakette, telgrafla sipariş edilmiş kelebek gözlük varmış.

O an bir «yaptırım» düşüncesi uyanmış hastamızda. Parayı, üsteğmene öderse, korktuğu şeyin, sevdiği kişinin başına geleceğini düşünmeye başlamış. Sonra, kendisine yabancı olmayan bir tipte bu yaptırımla savaşıma ko-yulmuş. Yemine benzer bir buyrukmuş bu savaş yöntemi:

«Üsteğmen A'ya, 3.80 kuruşu geri vermelisin.» Kendi kendine yan yüksek sesle söylüyormuş bunu. İki hafta sonra eğitim bitmiş. O zamana kadar, "üsteğmen A'ya bu parayı geri vermeye çok çalışmış.

Ancak o çabalara karşı görünüşten nesnel yapıda bir takım güçlükler çıkmış ortaya. Örneğin bu parayı, postaneye giden başka bir subayla göndermeyi düşünmüş. Ancak o subay, postahane, üsteğmen A'yı bulamadığını söyleyerek parayı geri getirmiş.

Fakat, yemini böylece yerine getirmesi doyurmamış onu. Çünkü, hareketi, üsteğmen A'ya, parayı geri vermelisin» buyruğuna karşılık olmuyormuş.

Sonunda, üsteğmen A'yı görmüş. Ama A, kendisine uzatılan kuruşları almamış:

«Parayı ben vermedim. Üsteğmen B verdi demiş.» Hastamız bu durumdan büyük huzursuzluğa kapılmış. Yeminini tutamadığı için.. Yeminin ilk koşulu yanlış çıkmış çünkü. Sonunda şu tuhaf işleme baş vurmaya karar vermiş:

A ve B ile birlikte postahaneye gidecek, A, posta me-muresine 3.80 kuruşu verecek, A da onu B'ye aktaracak, böylece, yeminin koşulu yerine gelecek.

Okuyucu bu noktayı anlamazsa şaşmam. Çünkü, hastanın o günlerin öncesinde geçen olaylara ve kendisinin onlara gösterdiği tepkilerle ilgili olarak bana aktardığı ayrıntılı bilgiler çelişkilerle doludur

ve umutsuz biçimde birbirine karışmıştır. Onun bu belirsizlikleri kavraması ve anımsama yanılgılarını ve kaydırmaları bir yana bırakması ancak üçüncü hikâyeden sonra olanaklı olmuştur.

Bu ayrıntıları yeniden aktarmak istemiyorum. Onun özünü birazdan öğreneceğiz. Şimdilik şurasını belirleyelim: Hasta, bu ikinci oturumun sonunda, tam bir sersemlik ve kargaşa içindeydi. Bana boyuna «binbaşım» deyip durdu. Sanırım bu, benim oturum başında, Binbaşı M. gibi zalim olmadığımı ve gereksiz yere eziyet etmekten hoşlanmadığımı söylememden ileri geliyordu. *

Bu oturumda hastadan şu bilgiyi de sağladım: Sevdği insanın başına, sadece zaman sınırları içinde değil, zamanın ötesinde, öbür dünyada da bir şeyler gelmesinden korkuyordu o. 14 - 15 yaşına kadar, bir ölçüde dine inanıyordu. Bugün, özgür düşünceliydi. Bu çelişkiyi şöyle dengeliyordu o:

Öbür dünyadaki yaşam üzerinde ne biliyorsun? Başkaları bu konuda neler biliyorlar? O konuda bir şey bilinemez. Hiçbir şeyi riske etmiyorsun. O halde istediğin gibi düşün.

Bu zeki adam böyle bir sonucu itirazsız kabul ediyor ve bu türden bir sorunda, anlığın, güvensizliğini bastırılmış, sofuca dünya görüşü yararına kullanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Hastamız, üçüncü oturumda, zorlama yemini (obses-yonel yeminini) yerine getirme yolundaki çok karakteristik çabalarının öyküsünü aktararak kapatmıştır:

Akşam, askeri eğitimden önceki son subay toplantısı yapılır. «Yedek subaylar onuruna» kaldırılan kadehlere teşekkür etmek hastamıza düşer. Güzel konuşur. Ancak ., uykuda gibidir. Çünkü kafasında yemini vardır hep. O gece korkunçtur sanki. Kanıtlar ve karşı kanıtlar birbiriyle çarpışır. Ana kanıt doğallıkla, yeminin koşulu, yani üsteğmen A'nın posta ücretini ödemesi koşulu gerçekleşmemiştir. Ancak, her şeyin henüz bitmediğini düşünerek kendini teselli etmektedir o. Çünkü, ertesi sabah, P. istasyonuna Üsteğmen A.'yla birlikte gideceklerdir. O zaman, posta ücretini alıp B.'ye vermesini isteyecektir.

Fakat bu düşündüğünü yapmaz. A.'dan ayrılır. Ama, emir erine, A.'ya gidip, onu aynı gün öğleden sonra ziyaret edeceğini söylemesini buyurur. Sabahleyin 9.30'da istasyona gider. Valizlerini verir. Küçük kasabadan alışveriş yapar. Ayı ziyarete niyetlenir.

A.'run oturduğu köy, P kasabasından, trenle bir saat uzaklıktadır. Postahanenin bulunduğu yer, trenle üç saat çekmektedir. Dolayısıyla hastamız, karmaşık planını uyguladıktan sonra, P'den Viyana'ya giden akşam trenine yetişebilecektir.

Hastamızda, bir takım düşünceler çarpışmaktadır. A'dan bu fedakârlığı isteyerek, kendi huzursuzluğundan kurtulacaktır. Ama öte yandan A'nın karşısında deli damgası yiyecektir. Yeminini bu yüzden yerine getirmekten kaçınmaktadır. Huzursuzluktan kurtulmak isteyişi bir korkaklıktır. Çünkü böylece, zorlama tasavvurlardan kaçmak istemektedir.

BÜYÜK TEREDDÜT

Bu çelişkilerin karşılıklı gücü birbirini dengelediğinden, hastamızın kendini Tannsal yargılar gibi gelişigüzel olayların eline bırakmıştır.

Bu nedenle istasyon hammalı,

«10 trenine mi Teğmenim?» dediğinde.

«Evet» karşılığını vermiş ve kendisini çok rahatlatan bir olup bitti yaratmıştı.

Restoran kondüktöründen, tabldot için bir marka almış. İlk istasyonda birden, inip karşıdan gelen trene binebileceğini ve Üsteğmen A'nın köyüne uzanabileceğini düşünür. Ama garsona, restoranda yemek yiyeceğine değin vermiş olduğu söz, kendini bunu yapmaktan alıkoyar. Ama, tasansını, öbür istasyonda uygulamayı kararlaştırır. Böyle, trenden inmesinin olanaklı olduğu bir istasyona varır. Çünkü o yerde akrabası oturmaktadır.

Sonunda, Viyana'ya gidip bir arkadaşına danışmayı düşünür. Arkadaşının öğüdüne göre, gece treniyle P'ye gidecektir.

O sıra sordum:

«Tren saatleri rast geliyor muydu?» «Evet» diye cevapladı. «Ben Viyana'ya indikten yarım saat sonra, P'ye bir tren kalktığını öğrenmiştim.»

Hasta, Viyana'ya inince, arkadaşını bulacağını umduğu restoranda bulamaz, gece 1 l'de onun evine gider.

Arkadaşı, hastamızın, hâlâ, zorlayıcı tasavvurlardan acı çekmekte kuşkulandığını görüp Onu yatıştırır. Ve hastamız, çok iyi bir uykudan sonra, ertesi sabah, postayla gözlük paketinin geldiği postaneye 3.80 kuronu yollar.

Bu son bildiri, hastanın aktardıklarındaki bozuklukları ayıklama olanağı verdi bana:

Arkadaşı, hastamızı inandırıp, parayı üsteğmen A'ya ve B'ye değil de doğrudan doğruya postahaneye gönderdiği zaman, hastamız, bu parayı asıl, posta memuresine borçlu olduğunu zaten biliyordu.

Hastanın, bu paranın postahaneye ödeneceğini, Bin-başı'nın, parayı istemesinden ve kendi yemininden önce bildiğini itiraf etti. Çünkü, zalim binbaşıyla karşılaşmadan birkaç saat önce, bir başka binbaşıyla tanışmış, gerçeği de o binbaşından öğrenmişti. Yeni tanıştığı binbaşı, postahaneye uğramış, memur rastlantısal olarak, kendisine şunları söylemişti:

«Teğmen H'yı tanıyor musunuz? Kendisine ödemeli bir paket geldi de. (11)

Binbaşı hayır cevabını verince, şöyle sürdürmüştü sözlerini memur:

«Ücreti ben ödeyip paketi aidim. Nasılsa teğmen bana öder diye düşündüm.»

Hastamız böyle almış kelebek gözlüklerini. Zalim binbaşı, paketi hastamıza verirken, 3.80 kuronun Üsteğmen A'ya ödenmesi gerektiğini söylerler bir yanlışlık yapmış. Hastamız, onun bir yanlışlık olduğunu bilmeliydi. Buna karşın, yanlışlığa dayalı ve kendisine acı veren bir yemine girişmişti. Öbür binbaşı olayını ve güven duygusunu taşıyan memuru kendinden ve olayı bana aktarıırken benden gizlemişti.

Bu düzeltmem, onun davranışını anlamlı duruma getirmez, saçmalıktan kurtarmaz.

Arkadaşından ayrılıp ailesine dönünce, hastamızın kuşkusu yeniden başlamıştır. Arkadaşının usavurması, kendininkinden başka türlü değildir ki. Geçici yatışmasının, arkadaşının kişisel etkinliğinden doğduğunu biliyordu.

Bir doktora baş vurma kararı da sayıklamasına ustaca kaynaştınlmıştır. Doktordan, Üsteğmen A'yla ilgili olarak uygulamak istediği ve kendisini yatıştıracağını umduğu planı gereksindiğini belirten bir belge alacaktır. Üsteğmen bu belgeye bakarak 3.80 kuronu kabul edecektir. O sırada benim bir kitabım geçer eline rastlantısal olarak. Tabip olarak beni seçer.

Ancak, benden istediği, böyle bir belge değil, kendisini, zorlama tasavvurlardan kurtarmamdır. Çok aklî olarak ister bunu. Aylar sonra, direncinin doruğuna varınca, yine P."ye gidip, Üsteğmen A'yı ziyaret etmek ve onunla para verme komedisini oynama çabası yeniden baş göstermiştir çünkü.

d. TEDAVİYİ ANLAMAYA GİRİŞ

Bu garip, anlamsız zorlama tasavvurları (obsesyonla-n) hemen açıklamayı beklememeli okuyucu benden. En doğru psikanaliz tekniği, tabibin merakını bastırması ve hastayı anlattıklarını özgürce sıralamaya bırakmasıdır.

Ben de bu kurala uydum, hastayı dördüncü oturuma kabul ettiğimde sordum:

«Bugün bize neler anlatacaksınız bakalım?»

«Çok önemli olduğunu sandığım ve başlangıcından beri bana üzüntü veren bir olayı aktarmak istiyorum,» diye cevap verdi.

Sonra bunları ekledi:

«Babam 9 yıl önce amfizemden öldü. Bir gece, babamın kriz geçirdiği düşüncesiyle, doktora, tehlikenin ne zaman savuşturulmuş olacağını sordum. 'Öbür akşamı dedi doktor. Babamın bu süreyi çıkaramayacağı aklına gelmemişti. O gece 11.30'da yatağa girdim. Ol'de uyandığım zaman, bir doktor arkadaşımın, babamın ölmüş olduğunu öğrendim. Ölürken onun yanında bulunamadığım için suçlamaya başladım kendimi.

Bakıcısı, babamın, son günlerinde bir kez beni andığını ve yanma yaklaşan bakıcıya 'Paul siz misiniz?' dediğini söyleyince üzüntüm arttı.

Annemle kız kardeşlerimin de, kendilerini aynı biçimde suçlamalarını sanırım. Ama açıklamıyorlardı bunu.

Başlangıçta acı verici değildi suçlama. Uzun süre, babamın öldüğünü kabullenemedim. Güzel bir fıkra duysam, bunu babama anlatmalıyım diyordum. Kapı çalınca 'Hah işte babam geldi' diye irkiliyordum. Bir yere gitsem, babamı orada bulabileceğimi sanıyordum. Fantezim hep onunla meşguldü. Ölüm gerçeğini unutmamıştım. Onun hayaletinin ortaya çıkması dehşet vermiyordu. Tersine çok istiyordum onu.

Ancak 1.5 yıl sonra, babamın eksikliğini farkedince müthiş acı çekmeye başladım. Kendimi bir canı gibi görüyordum. Vicdan azabımın ortaya çıkmasına, bir yengemin ölümü ve benim cenazeye katılmam yol açtı.

Düşünce yapım, işte o zaman ahirete yönelmeye başladı. Bu krizin ardından, ağır çalışma yeteneksizliği geldi.» (12)

Sadece arkadaşının tesellilerinin kendisini ayağa kaldırdığını söylemiş olduğundan (arkadaşı, suçlamalarını, abartılmış ve gereksiz olarak geri itiyordu onun) bunu, psikanaliz tedavisinin ön koşullarına ilk bakışı sağlayacak bir fırsat olarak kullandım.

Tasavvurun içeriğiyle, duygu, suçlamanın büyüklüğüyle, suçlama nedeni arasında bir uyuma olmazsa pis-kanalize yabancı olanlar, açısından, duygu bu neden için çok büyük tür ve abartıdır. Suçlamadan çıkan, kendini canı sayma sonucunda yanlışlıktır.

Psinanalizci tabipse tersini söyler: Duygu yerindedir der. Suçluluk bilincinde, eleştirilecek bir yan yoktur. Ama o, başka bir içeriğe ilişkindir. Bilinmeyen, araştırılma gerekli, hiç bilinçsel bir içeriğe. Bilinen tasavvur içeriği, yanlış bağlanmıştı bu yere.

Ancak biz, tasavvur içeriği olmaksızın, güçlü duygular duymaya alışmış değilizdir. Tasavvur içeriğinin olmadığı yerde onun yerine, uygun bir başkasını geçirmekteyiz. Tıpkı, polisimizin gerçek katili yakalayamadığı zaman, onun yerine uydurma birini tutuklaması gibi.

Yanlış bağlantı olgusu, acı veren tasavvura karşı güçsüzlüğü açıklar sadece. Bu yeni anlayış biçimden büyük bir bilmece doğduğunu itiraf ediyorum. Yoksa hastamız, babasına karşı cürüm işlediği isnadını nasıl haklı bulabilirdi. Yaptığının hiç de cürümsel bir yanı olmadığı halde?

Hastamız, gelecek oturumda, böyle bir ilgi gösterdi yorumlanma. Ancak kuşkular da ileri sürüyordu: Suçlama, suçluluk bilinci nasıl yerinde olabilir, nasıl tedaviye etki yapabilirdi?

Tedavide yararlı olan, bu bildiri değil, suçlamanın ilişkin olduğu bilinmeyen içeriğin ortaya çıkarılmış olmasıdır. (Onun sorusu, tam bu noktadaydı.)

Bilinçsel olanla, hiç bilinçsel olan arasındaki ruhbi-limsel aynm üzerine düşüncelerimi açıkladım ona. Bütün bilinçsel olanın ardındaki yıpranmadan, hiç bilinçsel olanınsa, odamdaki antika eşya gibi görelikte (nispeten) yıpranmaksızın kaldığından söz ettim. Gömüldükleri için korunan, bozulmadan kalan nesnelerin mezarlardaki antikalar olduğunu ekledim. Pompei, asıl, bulunduktan sonra yıkılmıştı. Hastam, hiç bilinçten çıkarılmış düşüncelere karşı davranışın bir güvencesi olup olmadığını sordu. (O düşüncelere karşı, belli kesin davranışın olup olmadığını sordu. Ç.N.)

«Biri, suçlamayı bastırır, öbürü bastırmayabilir,» dedi.

«Hayır.» diye cevapladım. «Duygunun, gömülmüş olan düşünceleri ortaya çıkarma çabasında ortadan kalkması, ilişkilerin yapısına bağlıdır. Pompei yıkıntılarına varmak için çabaladıkça, böyle acı veren düşüncelerden uzaklaşır.»

Hastam devam etti:

«En kişisel ahlâk yasalarının çiğnenmesiyle vicdan azabı doğabilir. Dış yasaların çiğnenmesiyle doğmayabilir. (Dış yasaları çiğneyenlerin, kendilerini çok kez kahraman saydıklarını belirterek hastamı doğruluyorum.) Böyle bir süreç, ancak, kişiliğin çöküşü durumunda olanaklıdır. O çöküş de, önceden verilmiş olmalıdır. Kişiliğimi bir toplayabilsem daha çok şey başarabilirim. Başkalarından daha çok.

«Bu kişilik bölünmesi konusunda sizinle uzlaşıyorum.

Dürüst bir kişiyle, kötü bir kişi arasındaki karşıtlığı, ancak bilinçli olanla, hiçbilinçsel olanı kaynaştırarak ortadan kaldırılabirsiniz. Dürüst kişi bilinçli, kötü kişi hiçbi-linsel (bilinçsizidir.» (13)

Hastamız, kendini çok ahlâklı bir kişi saymasına karşın, çocukluğunda öteki kişiliğinden doğmuş olabilecek şeyler yaptığını kabulleniyordu.

Bu noktada, o, hiç bilincin (bilinç altının) ana karakterini, onun çocuklukla ilişkisini bulup çıkarmıştı. Hiç bilinç çocuksaldır. Kişiliğimizin, ondan, daha çocukluk çağında kopan, kişiliğimizin gelişmesine sonradan karış-mayıp, geriye itilmiş kalan bir parçasıdır. Bu geri itilmiş hiç bilincin türevleri, isteme bağlı olmayan düşünceleri ayakta tutan öğelerdir. Söz konusu öğelerden acı çekmektedir hastamız. Hasta, hiç bilincin başka bir yönünü keşfedebilirdi.

«Bu konuda size memnuniyetle yardımcı olabilirim,» dedim.

«Doğrudan doğruya akatarabileceğim başka bir şey bulamıyorum. Uzun zaman boyunca ortaya çıkan değişimler geriye götürülebilir, hiç ortaya çıkmamışlar gibi, olayların asılma dönülebilir mi bilmem,» dedi.

«Durumunuzun ciddiliğini ve düşüncenizin önemini yadsımıyorum. Ama yaşıyorsunuz, uygun bir etmen. Kişiliğinizin, dokunulmamış oluşu da öyle,» karşılığını verdim ve kendisini öven bir konuşma yaptım. Adeta gözleri parladı.

DÖRDÜNCÜ OTURUM HASTA ÇOCUKLUĞUNA DÖNÜYOR

Bir sonraki oturumda:

«Size çocukluğumdan bir şeyler anlatmalıyım,» dedi Ve anlattı: -

«Önce de söylediğim gibi, 7 yaşımdanberi, annemle babamın, düşüncelerimi okuduğu kaygımdaydım. (İleri yaşta da sürdüğü anlaşılıyor bu kaygının.) 12 yaşımıdayken, küçük bir kız sevdim. Bir arkadaşımın kız kardeşini.»

«Şehvetle mi?»

«Hayır, Onu çıplak görme isteği yoktu. O kadar küçüktü ki. Seviyordum. Ama o bana, istediğim gibi davran-mıyordu. Ne yapayım da kendimi sevdireyim diye düşünürken bir şey geldi aklıma. Başıma bir felaket gelirse, belki severdi beni. Babamın ölmesi düşüncesine saplandım böylece. Ama şiddetle zihnimden uzaklaştırdım bu düşüncüyü. Onun bir «istek» olduğunu değil, sadece bir «düşünce çağrışımı» olduğunu kabullenmek istiyordum. (14)

Söze karıştım burada:

«O bir istek değildi madem ki, nedendi bu denli çaba, o düşünceden kurtulmak için?»

«Babamın öleceği tasavvurundan.»

«Bu tasavvuru bir yurt ihaneti sanıyorsunuz adeta. Ve öyle cezalandırılmasını istiyorsunuz. Kalkıp «imparator eşektir» diyen biri, «imparator eşektir, benimle ilişkisi vardır» diyen biriyle aynı ölçüde mi cezalandırılacaktır? Düşüncenize, öyle bir içerik kazandırabilirim ki, bu düşünceden kurtulma çabanız, artık söz konusu olmaz. Örneğin, «babam ölürse, mezarı başında kendimi öldürürüm» diyebilirsiniz.»

BABA'NIN ÖLÜMÜ

Açıkça etkilenmişti hasta. Ama karşı durmaktan da geri kalmadı. Tartışmayı, şöyle kestim:

«Babanızın ölümü düşüncesi, ilk kez şimdi çıkmış olmuyor ortaya. Önce de vardır. Kaynağım bulmalıyız onun.»

Bunun üzerine şu anısını aktardı:

«Babamın ölümünde altı ay kadar önceydi. O kadını (15) seviyordum. Maddi nedenlerle evlenemiyordum. İşte o zaman, "babam ölürse, onunla evlenirim,¹ düşüncesi geçti içimden. Bu düşünceyle mücadele ederken 'keşke babamdan hiç bir şey kalmasa da, onun yitimini giderecek hiç bir kazancım olmasa,' diye geçiriyordum içimden. Aynı düşünce, bu kez çok yumuşak biçimde, babamın öleceği günün öncesinde geldi aklıma. 'En sevgili varlığımı yitirebilirim,' diyordum, ama 'kayı daha acılı olacak varlıklar da var,' (16) biçiminde bir karşıt düşünce doğuyordu. Bu düşünceler şaşırtıyordu beni. Çünkü babamın ölümünü isteyemeyeceğimden emindim. Sadece korkuyordum ondan.»

Sözcüklerin üzerine basarak yapılan bu konuşmadan sonra, kuramımın bir bölümünü daha hastaya aktarma zamanı gelmişti.

Kurama, göre, bu korku, eski ve geri itilmiş bir isteğe dayanmaktadır. Dolayısıyla hastamız, kendi kanısının tam tersini kabullenmek zorundadır. Hiçbilinçsel olanın, bilinçselin çelişkili karşıtı olgusunu doğrular bu.

Sanki heyecanlanmıştı hasta. Böyle bir şeyi nasıl istediğini akli almiyordu. Yaşamda en sevdiği varlık olan babasının ölümünü nasıl isteyebilirdi? Kuşkusuz, babasının yaşamını kurtarabilmek için, bütün mutluluğunu feda edebilirdi.

Bunları aktaran hastama şu cevabı verdim:

«Geri itilmiş nefretin koşuludur bu yoğun sevgi. Normal kişiler için ılımlı bir sevgiyle, ona eş ölçüden nefreti yan yana yaşatabilirsiniz içinizde.»

SEZAR'LA BRÜTÜS

Bir memur olsanız örneğin, kalem şefiniz size sevimli bir amir, basit bir hukukçu, insanlık duygusu taşımayan bir yargıç gibi görünebilir. Sezar'ın Brütüs'e görüldüğü gibi:

«Sezar beni sevdiği için ağlıyorum ona. Mutlu olduğu için seviniyorum. Yiğit olduğundan ululuyorum onu. Ama zorbalığa kalktığından hançerledim.» (Shakespeare, III. 2).

Brütüs'ün böyle konuşması tuhaf karşılanabilir. Onun Sezar karşısındaki duygulanımını daha yoğun biçimde göz önüne getirdiğimiz için. Ama, Brütüs'e daha yakın bir kişiye, örneğin, eşine, karşı çelişik duygularını birleştirebilirdi; onun, kızgınlığına yol açan yanlışlarına göz yumabilirdi; eşinin, gözlerini kamaştırması nedeniyle o yanlışları görmeyebilirdi. Brütüs'ün büyük sevgisi, eşine karşı duyduğu nefretin (abartımlı olarak böyle diyelim), bir kaynağı olması gereken nefretin bilinçli kalmasına elvermezdi.

Bu nefretin nereden doğduğudur sorun. Anlatımlarınız, anne ve babanızın, düşüncelerinizi okuduğu zamana işaret ediyor. Öte yandan, büyük sevginin, nefreti neden yenemediği de sorulabilir. Karşıt duygularda, çok kez birinin öbürünü yendiğini izliyoruz diyebilirsiniz.

Bu sorunuza karşılık şunu söylemek isterim:

Nefretin, yenilememesi için, yıkılamaz bir kaynağa dayanması zorunludur.

Babaya karşı duyulan nefret böylece yitip gitmekten kurtulduğu gibi öte yandan, yine babaya karşı duyulan sevgi, nefretin bilince çıkmasını da önler. Nefrete, sadece hiç bilinçte (bilinç altı) yaşamak kalır. Oradan, arada bir göz açıp kapamaca baş gösterebilir ancak.

Hasta, bu konuşmamı, bütünüyle mantıksal buldu. Ama hiç de inanmış görünmedi. (17). Nasıl olup da, 12 yaşında bir an ortaya çıkan, 20 yaşında ve 22 yaşında yine kendini gösteren, bir daha da görünmeyen düşünce söz konusu olabiliyordu? Nasıl olup da, babaya karşı nefret, bu aralarda, böyle duraklayıp ortaya çıkıyordu? Ama yine de kendi kendimi suçlamalar yoktu, diye konuştu.

«Biri böyle bir soru sordu mu, cevabı hazırır onun. Soranı konuşturmak gerekir,» dedim.

Görünüşte, güçsüz bir bağlam içinde sürdürdü:

«Çok yakın dostuydum babamın. O da benim yakın dostumdu. Birbirimizden uzak olduğumuz birkaç küçük alan vardı sadece. (Bununla neyi kasdettiğini sordum bu arada). Aramızdaki içtenlik, şimdi en iyi arkadaşımla olduğundan çok daha fazlaydı.

Babamı, zihnimde geri itmeme neden olan bayanı çok seviyordum. Ama, çocukluk yaşamımı dolduran tensel istek onun karşısında hiç uyanmadı. Tensel uyarımlar, çocukluğumda, ergenliğimde olduğundan daha çoktu.»

Beklediğimiz karşılığı vermişti başta. Hiç bilincin, üçüncü karakterini bulmuştu.

Babaya karşı düşmanlığın, yıkılmazlık karakterini türettiği kaynak, tensel tutkulardan doğuyor açıkça. Bu duygulan bozuyor baba, onlara engel oluyor.

Tensel duygularla, çocukluk sevgisi arasındaki çatışma, baştanbaşa tipiktir. Hastanın, değindiği duraklamalar, tensel duyguların zamansız patlak vermesinden ve sonra onların, büyük ölçüde engellenmesinden doğmuştu. Sevgiyle karışık yoğun istekler baş gösterince, benzer durumdan kaynaklanan düşmanlık yeniden baş göstermişti.

Sordum:

«Gerek çocukluk, gerekse cinsellik tema'sma ben mi sizi götürmüş oldum?»

«Hayır. Her ikisine de ben, bağımsız olarak vardım,» dedi.

Ve devam etti:

«Ama neden, o kadını sevdiğim zaman, bu sevginin, babam yönünden engellenmesinden doğan nefret, babama karşı sevgimle dengelenmiyordu? Kendi kendime, böyle bir dengenin olabileceğini neden düşünmedim?»

«Bir insanı, eğer o karşımızda değilse, hançerlemek çok güçtür. Böyle bir düşünceye varabilmeniz için, yakınılan istek ortaya çıkmalıdır önce.»

Ancak, çok önceden geri ittiğiniz bir istektir o. Böyle bir isteğe karşı, öncekinden ayrı biçimde davranamazdınız. Babanızı, sizi rahatsız eden bir olarak, öldürme isteği, ilişkilerinizin çok daha başka olduğu zamanlarda ortaya çıkmış olmalı. Babanızı, tensel olarak arzuladığınız kişiden daha çok sevdiğiniz zamanlarda. Açık bir karara varamadığınız zamanlarda. İlk çocukluğunuzda. 6 yaşından önce. Sürekli belleğiniz doğmadan önce.

Ve bu istek, sürekli olarak kaldı sizde.

Bu vargıyla, altıncı oturum bitmişti.

YEDİNCİ OTURUM

Yedinci oturumda, aynı konuya döndü yine o. Babasına karşı kötü bir istek beslediğine hâlâ inanmıyordu. Su-dermann'ın, kendisine çok etki eden bir romanını anımsıyordu. Romanda bir kız, hasta yatağındaki kız kardeşinin ölümünü ister. Onun kocasıyla evlenebilmek için. Sonra, bu derece aşığalandığından, kendini öldürür.

Hastamız, çok iyi anlamıştır bunu. Düşüncesi nedeniyle mahvolmaya lâyık bulur kendini. Daha iyisini hak etmemiştir. (17)

«Hastalara, çektikleri acı, bir dereceye kadar doyum duygusu verir. Böylece sanki, ağırlıklarına kavuşmaya kısmen karşı çıkarlar. Benim tedavi yöntemimin, sürekli direnme altında olduğunu, daima gözönünde tutmalısınız. Bunu size hep anımsatacağım,» dedim.

Şimdi hasta işlediği cürümden söz etmeye koyuldu. Bilmediği, ama hazırladığı, bir cürümdü o.

Nietzsche'nin bir kaç cümlesini tekrarladı:

'Onu ben yaptım' dedi belleğim. 'Onu yapmış olamam' dedi onurum. Yakışmak bilmiyen onurum.

Sonunda teslim oldu belleğim. (18)

«Benim belleğim teslim olmadı ama.» dedi.

«Suçlamalarınızda bir doyum duygusu buluyorsunuz da ondan diye,» cevapladım.

Konuşmasını sürdürdü:

«Bir erkek kardeşim var. Aramız çok iyi. Gerçekten iyi. Saçma bulduğum bir isteği var ama. Evlenmek istediği kızı öldüresim geliyor. Çocukken çok hırpalardım kardeşimi. Birbirimizi çok severdik yine de, birbirimizden ayrılmazdık. Kiskanırdım onu. Çünkü, daha güçlü, daha güzel, dolayısıyla, ailenin, daha çok sevilen çocuğuydu.»

«Fraeulein Lina'yla ilgili olarak da böyle bir kıskançlık sahnesinden söz etmiştiniz.»

«Evet. Henüz 8 yaşında yoktum. Daha okula gitmi-yordum çünkü. İşte böyle bir ortamda şunu yaptım: Tüfeklerimiz vardı. Bildiğimiz oyuncak tüfeklerden. Tüfeğime harbiyi soktum. Kardeşime, namludan bakmasını söyledim, 'bak içinde ne var' dedim. Namludan bakarken tetiği çektim. Harbi alına çarptı. Bir zarar vermedi. Ama, acı çektirmek istemiştım ona. Kendimden geçmiştım. Kendimi yere attım.

'Bunu nasıl yapabildim dedim. Ama yapmıştım onu.»

Hastanın, bu anlattığını, kendi düşüncemi kanıtlamakta kullanmak istedim:

Size çok yabancı olan bir anıyı sakladığınızdan yine aynı yıllarda geçen, bugün anımsayamadığınız bir olgunun, babanıza karşı düşmanlık duygularının varlığını da yadsıyamazsınız.

«Öylesine sevdiğim kadından öç almak istediğimi de anımsıyorum. Belki kolay sevmiyordu o. Bütün sevgisini, vakti gelince ait olacağı birine ayırıyordu. Beni sevmiyordu. Onun bu duygularından emin

olunca, bilinçli bir fantezi doğdu zihnimde. Zengin olacak, bir başka kadınla evlenecek ve beni bir türlü sevmeyen bu kadını ziyarete gidecek, onu hasta edecektim.

Ama vaz geçtim bu fanteziden. Çünkü, böyle bir davranışın, evleneceğim kadın açısından bir önemi olmayacaktı.

Sonuçta, sevdiğim kadının ölmesi gerektiğini düşündüm. Bu düşte de, kardeşime karşı davranışımda olduğu gibi, benim için dehşet verici olan korkaklık söz konusuydu.» (19)

Konuşmanın sonraki bölümünde, kendisini, bu karakterlerden sorumlu tutmamasını, onların çocukluk yaşamından doğduğunu ve çocukluk karakterinin, hiç bilinçte yaşamını sürdüren ürünleri olduğunu, çocuklukta, bilindiği gibi, ahlaksal sorumluluğun yüklenemeyeceğini anlattım.

Çocuğun eğilimlerinden, ahlaksal sorumluluğu olan biri, ancak gelişim sırasında doğabilirdi. (20)

Hasta, bütün kötü eğilimlerinin, çocukluğundan geldiğini yine de kabullenmiyordu. Onu tedavi sırasında, kendisine kanıtlayacağıma söz verdim.

Şunu da ekledi hasta: Hastalığı, babasının ölümünden beri çok ilerlemişti. Ona hak verdim. Çünkü babasının ölümünden duyduğu üzüntüyü hastalığının yoğunlaşmasının ana kaynağı olarak görüyordum. Matemi de hastalıkta, patolojik bir anlatım bulmuştu.

Normal bir matem 1 - 2 yıl sürerdi. Ama, patolojik matemın sınırı yoktu.

Hastalığın, tarihi üzerinde, ayrıntılı ve bir sıraya bağlı olarak söyleyeceğim bu kadar. 11 ay süren tedavinin açıklanmasına karşılık olur.

e. BİR KAÇ ZORLAMA TASAVVUR (OBSESYON) VE ONLARIN ÇEVİRİLMESİ

Zorlama tasavvurlar, bilindiği gibi, gerekçesiz veya saçma görünürler. Gece gördüğümüz rüyalar gibi.

Şimdi, karşımızdaki sorun, onlara, bireyin ruhunda bir anlam ve bir yer vermek, böylece, onları anlaşılır, apaçık duruma getirmektir.

Bu çevirme (anlaşılır duruma getirme Ç.N.) görevinde, görünüşteki çözülmezlikle yanılgıya düşmemeli. En aşın ve en garip zorlama tasavvurlar bile, yeter ölçüde derinliğe inilirse çözülecektir.

Zorlama düşünceleri, hastanın yaşantısıyla, zamansal açıdan bağlamı duruma getirdiğimizde varmış oluruz bu çözüme. Yani, önce, tek tek, zorlama düşüncelerin, önce ne zaman ortaya çıktığı, hangi dış koşullarda kendini tekrarladığı incelendiğinde başanya ulaşılır.

Çok kez olduğu gibi, hiç bir sürekli varlığa kavuşturulamayan zorlama düşüncelerde, çözüm işi belli bir oranda kolaydır. Zorlama düşüncenin hastanın yaşantısıyla bağlantısını ortaya koyduktan sonra, patolojik yapıdaki bilmeceli, bilinmeyen yanları, onların anlamını, ortaya çıkışının mekanizmasını ve ilgili, ruhsal güdülerdeki kaynağını kavramak kolay olacaktır.

SAYDAM BİR ÖRNEK

Saydam bir örneklerle başlamak istiyorum: Hastamızda sık rastlanan, intihar itkisidir bu. Onu aktarırken, aynı zamanda çözümlemiş olacağım.

Hastamız, ağır hasta büyük annesine bakmaya giden sevgilisini aramak için bir kaç hafta kaybetmişti öğreniminden:

«Derslerime yoğun biçimde çalışırken aklıma geldi. İlk sınava girme düşüncesinden vaz geçme buyruğunu verebilir miydim kendime? Boğazımı usturayla kesme buyruğunu verseydim ne olacaktı? Bir an, bu buyruğun verildiğini duyar gibi oldum. Usturanın bulunduğu dolaba koştum. Sonra 'hayır' dedim kendi kendime. 'Gidip, o yaşlı kadını öldümelisin' (21). Sonra, dehşetten, yere çökmüştüm.»

iju zorlayıcı düşüncenin (obsesyon) yaşamla ilgisine, raporumuzun başında değinmiştik. Hastamızın, sevdiği kadın yoktur ortada. Gerilimli bir durumda, sınavlara hazırlanmaktadır o. Sevgilisine bir an önce kavuşabilmek için:

«Derslerimi çalışırken, sevdiğim kadını çok özlediğimi farkettim. Onun ortadan kaybolmasının nedenini düşünmeye koyuldum.»

Normal bir insanda kızgınlık duygusu biçiminde yorumlanacak bir duygu uyamıyor hastamızda: Tam da hastalanacak zamanı bulmuştur büyük anne. Hastamız, sevdiğini, böylesine özlemişken...

Bunun benzeri ve daha yoğununu çıkıyor ortaya. Hiçbilinçsel bir kızgınlık nöbeti bu. Özlemle karışınca, şu tutkuya dönüşüyor:

Gidip, beni sevgilimden eden o yaşlı kadını öldürmeliyim.

Ardından şu buyruk geliyor:

Böyle çılgınlık nöbeti ve öldürme isteğine kapıldığın için kendini öldür daha iyi.

Bütün bu süreç, zorlayıcı nevrozun bilincinde, en

güçlü duygulanımların eşliğinde, ancak tersine bir süreçle kendini gösterir:

Önce ceza, sonra cezalandırılacak isteğin anılması.

Bu açıklama çabasının, zorla olacağını veya onun çok sayıda varsayımsal öğeler içerebileceğini sanmam.

Benzer, dolaysız bir intihar düşüncesine götüren bir başka ve daha uzun zaman kalıcı bir itkiyi, bu kadar kolay açıklayamazdık. Çünkü o, dış çağrışımlar (bilincimize çok çarpıcı görünür onlar) ardındaki yaşantıyla ilişkisini gizleyebilirdi:

Hastamız bir gün yazlıktayken, aşın şişman olduğu kanısına kapılır. Hamur işi yemez olur. Ağustos güneşi altında başı açık yürür. Tepelere koşarak tırmanır, nefessiz kalıncaya kadar.

Bu zayıflama çabası altında intihar niyeti, çırlıçıplak gösterir kendini. Bir gün, bir yamaçtan atlama düşüncesi gelir birden aklına. O zaman ölüm garantidir.

ADLARIN ÇAĞRIŞIMI

Bu anlamsız, zorlayıcı sorunun çözümüne şöyle varır hastamız:

O sıra, sevgilisi de yazlıkta olmalıdır. Hem de aynı yerde. Birden bu aklıma gelir. Sevgili, İngiliz yeğeniyle birlikte. Yeğen kızı kur yapmaktadır. Hastamız da büyük kıskançlık duymaktadır bundan. Richard adı yeğene, İngiltere'de Dick denmektedir. Bu Dick'i öldürmek istemektedir hastamız. Onu kıskanmakta ve ona kızmaktadır. Kafasına saplanan bu düşünce nedeniyle, zayıflama kürü yaparak, kendini adeta cezalandırmaktadır.

Bu zorlama itki, önceki intihar isteğinden çok değişik görünüyor. İkisinin de önemli bir özelliği vardır. O da, sevgiyi bozan kişiye karşı, bilincin kavrayamadığı, bilince sığmayan, olağanüstü kızgınlıktır. (22)

SAPLANTILAR

Sevilen kişiye yöneltilen, öbür zorlayıcı tasavvurlar, başka mekanizmaları ve başka itki kaynağını da tanıtmaktadır bize. Hasta, sevgilisinin yazlıkta bulunduğu sırada zayıflama küründen ayrı olarak, sevgilisinin kişiliğiyle hiç değilsen kısmen ilgili olarak, bir dizi zorlayıcı işlevlik göstermiştir.

Örneğin, bir gün, onunla vapur yolculuğu yaparken şiddetli rüzgâr olduğundan, sevgilisini, pelerinini giymeye zorlamış. Çünkü, ona bir şey olmasını istemiyormuş. (23)

Koruma zorlamasıdır o. Başka örnekleri de vardır:

Bir gün sevgilisiyle bir arada bulunurken fırtına çıkmış. Hastamızın, zihnine, yıldırımla, gök görülmüşü arasında, 40'tan 50'ye kadar sayma tutkusu saplanmış. Neden olduğunu bilmiyor.

Sevgilisinin yazlıktan ayrıldığı gün, caddede ayağını taşa çarpmış. Sonra taşı kenara kaldırmış.

Sevgilisinin bindiği araba geçerse zarar görmesin diye. Ama bir kaç dakika sonra, bu düşüncenin saçma olduğu kanısına varmış. Geri gidip taşı yine yola koymak istemiş.

Sevgilisi gittikten sonra, kendisini çevresindekilere çekilmez duruma getirenleri anlamaya çalışmış.

Herhangi birinin ağzından çıkan her sözcüğü, her heceyi iyice anlamaya çalışmış. Sanki o sözcüğü anlamasa bir hazine yiti-recekmiş gibi davranmış.

Hep şunu sorarmış:

«Ne dedin?»

Karşısındaki, söylediğini tekrarlayınca:

«Önce başka türlü söylediniz ama,» der ve inanmaz-mış.

Hastalığın bütün bu ürünleri, hastanın sevgilisiyle ilişkilerinde egemen bir olguya dayanmaktadır:

Hastamız, yaz gelmeden, Viyana'da sevgilisine veda ederken, onun bir sözünden, kendisini çevredeki insanlar önünde yok saydığı kanısına kapılmış. Ve bu yüzden çok mutsuzluk duymuş. Yazın birlikte konuşma olanakları doğunca, sevgilisi, hastamızın yanlış anladığı sözcüklerin, aslında onu gülünç durumdan kurtarmaya yönelik olduğunu belirtmiş.

Hastanın her şeyi iyicene anlamak istemesi, bu olaydan ileri geliyordu. Kendi kendine, sanki şöyle demişti hastamız:

«Bu dersten sonra, kimseyi yanlış anlamazsm artık, kendine gereksiz yere eziyet etmezsin.»

Mutlu olmuştu sevgilisinin açıklamasından.

Ancak, bu karar sadece, söz konusu olaydan sonra genelleşmekle kalmamış, belki de sevgilinin yokluğu nedeniyle, ikinci derecedeki kişilere de uzanmıştır.

Her şeyi anlama çabası, sadece, sevgilinin yapmış olduğu açıklamadan doğmuş olmaz. Başka bir şey de dile getirmeli o. Çünkü, söylenenlerin tekrarlanmasından da tatmin olmuyor hastamız.

Öbür zorlayıcı istekler (sevgilisiyle konuşmasından doğan istekler Ç.N.), bizi, aradığımız öbür öğeye götürmektedir. Koruma zorlaması, karşıt ve düşmanca heyecana (bu heyecanı hastamız, sevgilisinin, kendisine yaptığı açıklama sırasında göstermiştir) karşı tepkidir. Pişmanlık ve kefarete türünden bir şeydir bu.

Fırtınada sayı saymaya başlamak, yaşamsal tehlike yaratan tehditlere karşı korunma gereğidir.

İlk anılan zorlayıcı tasavvurlarda hastamızın düşmanlık duygularını, özellikle şiddetli ve çılgın olarak değerlendirmiştik. Sevgiliye karşı duyulan bu kızgınlık, onunla barışıldıktan sonra bile, zorlama tasavvurların kuruluşuna katkıda bulunmuştur.

Hastanın duyduğunu, yanlış duyup duymadığını öğrenme yolunda yakalandığı kuşkusuz araştırma bu kez, sevgilisinin yaptığı açıklamayı doğru anlayıp anlamadığından ve onun sözlerini haklı olarak, sevecenli eğiliminin kanıtı olarak alıp alamıyacağından kuşkulanan biçiminde sürüyor.

SEVGİYLE NEFRETİN KAVGASI

Anlama çabasındaki kuşku, sevgilinin sevgisinden kuşkudur. Hastamızda, sevgiyle nefret kaynaşiyor. Aynı kişiye karşı duyulan sevgi ve nefrettir bu.

Sevgiyle nefretin bu kavgası, zorlayıcı ve simgesel olarak anlamlı bir işlemle dile getiriliyor. Hastamız yoldan taşı kaldırıyor. Sevgilisinin arabası geçerse zarar görmesin diye. Biraz sonra, bu sevecenliğin tersini yapmak istiyor.

Bu zorlama işlemin ikinci bölümünü, eğer onu hastanın, kendi patolojik işlemlerine karşı savaşından doğmuş eleştirel anlamda ele alırsak, iyi anlayamayız. (Bu işlemleri, «patolojik» olarak nitelendiren, yine kendisidir.) Taşı yeniden sokağın ortasına bırakmak, yine zorlayıcı bir düşünceyle ortaya çıktığından, patolojik bir edimin parçasıdır o da. Ve zorlama, eylemin ilk bölümünü ortaya koyan gerekçenin tersi bir gerekçeyle koşullanmıştır (belirlenmiştir Ç.N.)

Böyle iki yanlış yozlayıcı işlemleri (ikinci zamanları, birincileri ortadan kaldırır onlarda), zorlayıcı nevrozlardan tipiktir. Hastanın bilinçli düşüncesinde, doğallıkla yanlış anlaşılır bu işlemler ve ikincil bir gerekçeyle donatılırlar, rasyonelleştirilirler. (24)

Ama onların gerçek yorumu, aşağı yukarı benzer iki karşıt eğilimin şimdiye değin yapmış olduğum deneylerden çıkan sonuca göre, sevgiyle nefret dikkate alınmasıyla gerçekleştirilebilir. Yeni bir semptom biçimlenmesi getirdikleri için karşımıza, özel ilgiye değer sevgiyle nefret.

Nevrozda, histeride olduğu gibi iki karşıt uzlaşmaz, ikisi de dile getirilmez. Bir taşla iki kuş vurulmaz.

(25) Tersine, sevgi olsun, nefret olsun, tatmin edilir. Bu düşman kardeşler arasında bir tür, mantıksal bir bağ kurulur. Dahası, mantığa karşın, böyle bir bağ kurulur.

Sevgiyle nefret arasındaki çatışma, hastamızda, başka nedenlerle de kendini belli ediyor;

Hastamızın sofuluğu yeniden uyanmıştır. Yavaş yavaş, günde 1.5 saate çıkan ibadeti söz konusudur.

Çünkü dualarda, Bileam'ın tersine (26), onları adeta tersine çeviren düşünceler akın etmektedir. Söz gelimi, «Tanrı korusun» mu diyecek, hemen «korumasın» sözcüğü gelmektedir aklına. (27)

Bir gün, lanet okumak gelir içinden, onun çelişğinin de ortaya çıkacağını sanır. Burada, kökel olarak ve ibadetle geri itilmiş bir niyet yol bulup çıkar. Böylece hastamız, duaları bırakıp, onların yerine kısa formüller koyar. Harflerden, hecelerden kurulu formüller. Belli duaların ilk harflerinden örneğin, formülleri çok çabuk tekrarlaya-bildiğinden, onlara başka şeyler karışmamaktadır.

Bir keresinde bir rüyasını aktarmıştı bana. İçindeki çatışmayı, doktoruna aktarmış oluyordu.

«Rüyaya göre, annem ölmüş, o da baş sağlığı dilemek istiyormuş. Ama, bu gibi durumlarda kendisine gelip çatan gereksiz bir gülmeden çekiniyormuş. Bunun için bir kart yazmak istemiş bana «p.c.» (pour condolence, yani baş sağlığı dilerim anlamın gelen sözcüklerin baş harfleri Ç.N.) Ama o sözcükler «p.f.» biçimini almış. (Pour feliciter, yani kutlarım, anlamına gelen sözcüklerin baş harfleri. Ç.N.). (28)

Hastamızın, sevgilisi karşısındaki duyguların çatışması çok açıktır. Dolayısıyla çatışma, bilinçli algılama dışında tutulamaz bütünüyle. Yine de, hastalığın, olumsuz eğilimlerinin derinliği üzerine doğru bilgi edindiğimiz söylenemez.

Sevgili, ilk evlenme önerisini, 10 yıl önce «hayır»la yanıtlamıştır. O zamandan beri, hastamızın, kızı çok sevdiği kanısında olduğu zamanlar, ona karşı kayıtsız olduğunu duyduğu zamanlarla yer değiştirmiştir. Bilerek uygulanan bir kayıtsızlıktır o.

Tedavi sırasında, isteklerini gerçekleştirme yolunda ileri bir adım attığından direnmesi önce, her zamanki kanısıyla (kızı artık hiç sevmediği kanısıyla) açığa çıktı ve bu hemen ortadan kaldırıldı.

Sevgili bir gün hasta yatarken, büyük üzüntüye düşeceğine, onun bir daha yataktan kalkmamasını dilemişti. Kıza bakar bakmaz gelmişti bu istek aklına. Birden zihnine gelen bu isteği şu ince yanlış anlamayla yorumlamıştı: «Sevgilimin sürekli olarak hasta kalmasını istiyorum. Çünkü onun arada bir hasta olmasıyla, her an yeniden üzülmek istemiyorum.» (29)

ÖÇ FANTEZİLERİ

Kimi zaman, «öç fantezileri» adını verdiği ve zihnine geldiği için utanç duyduğu hayaller kurmaktadır. Öç fantezilerinin nedenini, sevgilisinin, kendisine talip olan birinin toplumsal işlevine aşın değer verebileceğini ve onunla evlenebileceğini düşünmek biçimliyordu.

fanteziye göre, hastamız, o adamlar aynı resmi daireye, giriyor, ondan çabuk ilerleyerek rakibinin amiri oluyordu. Rakibi bir gün yasa dışı bir iş yapınca, şimdi onun eşi olan ve bir zamanlar sevdiği kadın, gelip önünde diz çöküyor ve kocasını kurtarmasını diliyordu.

Hastamız, kadına, kocasını kurtaracağına söz veriyor. Ancak bunu, ona karşı sevgisinden yaptığım, daireye ona karşı sevgisinden girdiğini ve hep bu anı beklediğini itiraf ediyordu.

Sevdiği kadının kocasını kurtarmakla görevini bitirmiş oluyordu ve istifa ediyordu.

Başka fantezilerdeyse, farkında olamdan büyük işler yapıyor. Sadece şefkatli davranan bir kişi oluyor. Du-mas'ın Monte - Cristo Kontu gibi, oç alma duygusuna kapılmayan bir yüce ruhluluk gösteriyor ve bu eğilimin kökenini anlayamıyordu.

Dahası, arada bir, sevdiği kadına kötülük yapmak geliyordu içinden. Bu itkiler, sevgilisinin yanında ortadan kalkıyor, ondan uzaklaşınca, yeniden baş gösteriyordu.

f. ARADA BİR ORTAYA ÇIKAN HASTALIK NEDENİ

Hastam bir olaydan söz etti. Şöyle bir dokundu daha doğrusu. Anlattığında, hemen, bugünkü hastalığına yol açan son olayın 6 yıl önce ortaya çıktığını farkettim.

Ne kadar önemli bir şey anlattığının bilincinde değildi hasta. Unutmadığı bu olaya büyük bir değer vermiyordu. Bu durum, kuramsal bir değerlendirmeyi gerekli buldu.

Histeride, hastalığın son nedeninin, çocukluktaki yaşantılar gibi unutulması kuraldır. Oysa, son olaylar, çocukluktaki yaşantılar yardımıyla, duygusal enerjilerini semptomlara çevirirler.

Tam bir unutma olanaksızsa da, son travmatik nedene amnezi zarar verir, en azından onun en önemli bölümünü ortadan kaldırır. Böyle bir amnezide geri itmenin kanıtını yakalarız.

Zorlayıcı nevrozlarda değişiktir durum. Nevrozun çocukluktaki kaynakları çok kez unutulur. Ama tam bir unutma da değildir bu. Son hastalık nedeni bellekte saklanır. Burada geri itmeye, bir başka ve daha basit mekanizma yardımcı olmuştur. Travmayı unutturmak yerine, geri itme, duygusal yükünden sıyrır onu. Böylece, tavır-sız ve önemsiz görünen bir tasavvur içeriği kalır bilinçte.

Aynm, varlıkların görünümüleri arkasında saptayabileceğimiz ruhsal olgulardadır. Tarafsız anı içeriğinin çok seyrek ortaya çıkışı ve bilinçli zihin işlevliğinin de hiçbir rol oynamayışı, bu sürecin başansıdır.

İki geri itme türünü ayırt etmek için sadece hastanın, bu geri itmelerden birini hep bilincinde tuttuğu, öbürü-nüye unuttuğu yolundaki savına dayanmak durumundayız.

Kendilerini suçlamaktan acı çeken ve duygularını yanlış nedenlere bağlayan zorlayıcı nevrozların, tabibe, suçlamalarının bu nedenlerden doğduğunu hesaba katmadan, gerçek nedenlerden söz etmeleri ender değildir. Onlar, hastalıklarının gerçek nedenlerini (kendilerine göre gerçek nedenlerini Ç.N.) şaşkınlık ve övünçle aktarırlar:

«Benim elimde olan bir şey değil ki.»

Çok yıllar önce, bana derdini açan bir zorlayıcı nevrozun sözleridir bunlar. Çeşitli kuruntulardan yakınan bir devlet memuru olan bu hasta, Schönbrunn Parkı'ndaki dalı, yoldan geri dönüp eski yerine koyan hastadır. Onun vizite ücretini, hep gıcır gıcır kâğıt paralarla ödeyişi dikkatimi çekmişti. (O sıralar Avsturalya'da gümüş para yoktu henüz.) (30)

Bir gün, devlet memurlarının, verdikleri gıcır gıcır paralardan tanınabileceğini söyledim:

«Tabii» dedim. «Devlet kasası onlara çalışıyor.»

«Hayır,» diye cevap verdi hastam. «Paralar aslında yeni değil, Evde ütöletiyorum onları. Kirli para vermek istemiyorum kimseye. Bende bir kuruntu bu. En tehlikeli bakteriler yapıyor paraların üstüne.»

GENÇ KIZLARI AYARTMA

Nevrozların cinsel yaşamlarıyla ilişkilerini, şöyle böyle sezinliyorum. Hastaya sordum:

«Cinsel yaşamınız nasıl?»

«Oh. Her şey yolunda. Hiç bir yakınmam yok,» diye karşılık verdi. Sonra da konuşmasını sürdürdü.»

«Pek çok evde, yaşlı amca rolündeyim. Bundan yararlanıp, zaman zaman, genç bir kızı kır partisine çağıracağım oluyor. İş öyle ayarlıyorum ki, treni kaçırıp kırdada bir pansiyonda geceliyoruz. Hep iki oda tutuyorum. Ama, kız yatağa girince, odasına gidip, parmaklarımla ona mastürbasyon yaptırıyorum.»

«Demek parmaklarınızın, kızın cinsel organlarına zarar vereceğini düşünmüyorsunuz?»

«Neden?»

«Kirli oldukları için.»

«Niçin korkayım? Şimdiye kadar kimseye zarar dokunmadı. O kızlardan kimi evlendi. Hiçbiri de zarar görmedi bu işten.»

Görüşümü yanlış yorumlamıştı. Konuya dönmedi. Ama ben kendi kendime, kâğıt para karşısındaki düşünceli davranışla, kendisine emanet edilmiş bir genç kızı kötüye kullanması arasındaki karşıtlığı, suçlama duygusunun kaydırılmasıyla açıkladım.

Kaydırma eğilimi yeter ölçüde açıktı. Eğer suçlamayı, ilişkin olduğu yerde (kızlar karşısında da kendini kınamış olsaydı Ç.N.) cinsel doyumdan vaz geçmiş olacaktı. Oysa, çocukluktan gelme güçlü belirleyiciler nedeniyle cinsel doyumdan vazgeçemezdi. Dolayısıyla, duygularını kaydırarak (temizlik konusundaki düşüncesini, kızların cinsel organlarından, paraya kaydırarak Ç.N.) bir hastalık kazanmıştı. (!)

Bu hastalık nedenine daha yakın eğilmeliyiz.

Annesi uzak bir akraba olarak, zengin bir aile içinde büyümüştür. Aile, büyük bir endüstri kuruluşunun başındadır. Hastamızın babası, evlendikten sonra, burada çalışmaya başlamıştır. Ve evlilik nedeniyle refaha kavuşmuştur.

SEVGİLİYLE BABA ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Aile genellikle uyum içindedir. Fakat çocuk hastamız, ufak geçimsizlikler atışmalar arasında, babasının, annesini tanımadan önce, orta halli bir ailenin, yoksul, ancak güzel kızıyla flört etmiş olduğunu öğrenir.

Babasının ölümünden sonra annesi, zengin akrabalarıyla, geleceği üzerine bir konuşma yaptığını söyler oğluna. Kuzenlerinden biri, öğrenimini bitirince kızını vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. Firmayla iş bağlantısı, parlak ufuklar açacaktır mesleğinde.

Ailenin bu planı bir çatışmaya yol açmış onda. Yoksul sevgilisine bağlı kalmakla babasının izinden yürüyerek, zengin, güzel ve seçkin kızı seçmek arasındaki çatışmadır bu. Sonunda, sevgisiyle, babasının süregelen isteği arasındaki çatışmayı, hastalıkla çözümlüyor. Onu gerçeklikle çözümleme görevinden kaçıyor. (31)

Öğrenimini, uzun yıllar geciktiren inatçı çalışma yeteneksizliğinin, hastalığının akış noktalan olması bu görüşümüzün kanıtıdır. Bir hastalığın başarısı onun niyetindedir. Güttüğü amaçtır. Hastalığının görünüşteki sonucu, gerçekte hasta olmanın gerekçesi ve nedenidir.

Açıklamamı hiç kabullenmedi hastam başlangıçta. Evlilik plânının böyle bir etkisi olamazdı ona göre. En küçük izlenim bile bırakmamıştı bu onda.

Ama tedavi ilerledikçe, kanımın doğruluğuna, özel bir yolda inanmaya başladı:

Geçmişten unuttuğunu, sadece hiç bilinçsel varlığı olan şeyi bir aktarım fantezisi aracılığıyla yeni ve şimdiiymiş gibi yaşamaya başladı. Güç ve karanlık bir tedavi döneminde şöyle bir olay oldu:

Hastam, evimin merdiveninde rastladığı genç bir kıızı benim kızım sanmıştı. İyi bir kuruntuya yol açmıştı bu olay. Ben hastama sözüm ona damat yapabilmek için çok candan ve sabırlı davranıyordum. Bu nedenle o, evimin zenginlik ve seçkinliğini, kendisi için örnek olan bir aşamaya yükseltmiş. Bu çabaya karşı bile, onun sevdiği kadına sönmez sevgisi karşı çıkıyordu. Bana yönelttiği hakaret tufanını ortadan kaldırtan ve ağır direnmeleri yendikten sonra, bile tasarladığı aktarımla (Freud'u kaynatası yerine koyması Ç.N.) bir zamanlar gerçek olan (ailenin, zengin bir kız önermesi) arasındaki tam benzerliğin inandırıcı etkisinden kurtaramamıştım onu.

Onun, bu zaman rüyalarından birini, duygularını nasıl dile getirdiğini iyice anlatabilmek için aktarayım: Rüyasında, kızımı görmüş. Ancak kızımın gözlerinin yerinde iki gübre parçası varmış.

Rüyaların dilinden anlayan için bunun açıklaması kolay:

Kızımın güzel gözleri için değil, onun parası için evleniyor.

g. BABALIK KOMPLEKSİ VE FARE OBSESYONUNUN ÇÖZÜMÜ

Erginlik yıllarındaki hastalık nedeni, hastamızın çocukluk yıllarına geri gider.

Hastamız kendisini, bilgi ve kanısına göre, babasının evlenmeden önce içinde bulunduğu durumda bulmaktadır. Kendisini, babasıyla özdeşlemektedir.

Ölü baba, başka bir hususta da etkili olmaktadır:

Hastalık çatışması, önce, babanın, etkisini sürdüren istemiyle, hoşlanılan eğilim arasındadır.

Hastanın tedavisinin ilk zamanlarındaki bildirilerini dikkate alırsak, bu çatışmanın çok eskiden ortaya çıkmış olduğu ve daha çocukluk yıllarında kendini gösterdiği gerçeğini saptayabiliriz.

Öğrendiğimiz kadar, hastamızın babası, dört başı mamur bir kişi değildir. Evlenmeden önce astsubaydır. Askerliğin mertlik yanıyla, bir tür kaypaklık eğilimini bir arada yaşatmaktadır. Bütün ölümlere yüklenen erdemler dışında, yürekten gelme bir «humor» ve insanlara karşı iyilik duygusuyla doludur.

İkide bir kızması, çocuklarına eğitimleri için ufak tefek cezalar vermesi, kötü davranması yukarki karakterine ters düşmediği gibi, onu tamamlayıcı niteliktedir de.

Çocuklar büyüyünce, öbür babalardan başka türlü davranır olmuştur. Kendini, yetkesini (otoritesini) zorla kabul ettirmek isteyen biri olmadığı gibi, yaşamının küçük yanlışlıklarını tersliklerini onlara bildirmekten geri durmamaktadır.

Oğul «babamla çok iyi iki arkadaş gibiydik» derken, kuşkusuz abartma yapmamıştır. (Yukarıya bkz.)

İşte hastamızın çocukken babasının ölümü düşüncesiyle aşın yoğun ve alışılmadık biçimde meşgul olması, zorlama kanılarını içeriğinde böyle düşüncelerinin ortaya çıkması, belli bir kızın acı çekmesi ve babaya sevgisini göstermesi için babasının ölmesini isteyebilmesi, hep aynı dostluk noktasına dayandırılabilir.

Babayla oğul arasında, cinsellik açısından birbirlerine yakından olduğuna ve babanın, oğlunun erken uyanmış erotizmine, engel olmadığına kesin gözyle bakılmalıdır. Babanın ölümünden yıllarca sonra koitus'un zevkini tattıktan sonra şöyle düşünmüş oğul:

«Fevkalâde. İnsan bunun için babasını öldürebilir.»

Çocukluktaki zorlayıcı düşüncelerin yansıma ve açığa kavuşturulmasıdır kuşkusuz bu.

Dahası, ölümden kısa bir süre önce de, oğlunun eğilimine cephe almıştır baba. Onun, söz konusu kızı ziyaret ettiğini farkedince, kızıdan uzak durmasını söylemeyip, oğlunu caydırmaya çalışmış. Onunla arkadaşlık etmesinin, kendisini gülünç duruma düşüreceğini de eklemiş.

ONANI'NİN ROLÜ

Hastamızın, onanistik cinsel işleviğinin tarihine başımızı çevirirken, bu tam kesin dayanak noktalarına başlarını da ekleyebiliriz. Bu alanda, doktorlarla hastaların görüşleri arasında, henüz değerlendirilmeyen bir karşıtlık vardır.

Hastalar, onani'nin (bununla, ergenlikteki onani'yi amaçlarlar), çektiklerinin kökü ve kökeni olduğunda birleşir. Tabiplerse, bu konuda asıl düşüncelerini bilemezler. Ancak, sonradan normal olanların çoğunun, ergenliklerinde bir süre onani'ye başvurdıklarının, kaba, aşın değerlendirmeler olarak kınamaya eğilimlidirler.

Burada, hastaların, tabiplerden daha haklı oldukları kanısındayım. Hastalarda eksik olan, doğru iç görüdür. Tabiplerse, özsel olanı gözden kaçırma tehlikesi içindedirler.

Doğallıkla, hastaların bu hemen hemen tipik sayılacak ergenlik onani'sini, bütün nevrotik bozuklukların sorumlusu gördüklerini söylemek istemezler. Onların bu savunması yorumu gerektirir. Ama, ergenlik yıllarının onani'si, gerçekte, çocukluk yıllarının, o zamana değin savsaklanmış onani'sinin sürmesinden başka bir şey değildir. 3 - 5 yaşları arasında en yüksek noktasına ulaşır bu onani. Çocukluğun cinsel yapısının en açık anlatımıdır. Sonradan ortaya çıkan nevrozların etyolojisini de o dönemde aramaktayız.

Hastalar bu örtü altında, kendi çocukluk cinselliklerini de suçlamaktadırlar ve bunda bütünüyle haklıdır. Onani sorunu, sadece klinik bir birim olarak kavrandığında ve onun, değişik cinsellik öğelerin ve onlarla beslenen fantezilerin dışarı vurulması olduğu unutulursa çözümlenemez. Onani'nin zararı, ancak çok küçük bir ölçüde özerk ve kendi yapısıyla koşullanan bir zarardır. Bu zarar, cinsellik yaşamın patojen anlamıyla çakışır.

Eğer çok kişi, onani'yi, yani bu işlevliğin belli bir miktarını, zarar görmeksizin - kaldıracabiliyorsa, bu olgu onlarda cinsel yapının ve gelişim sürecinin cinsel yaşamda dışarı vurulmasının, kültürel koşullarda kendini gösterdiğinden başka bir şey kanıtlamaz (32). Öte yandan, elverişsiz cinsti yapıya sahip olanlar ve cinsel gelişmeleri bozuk olanlar hastalanırlar. Yani, cinsel öğelerin bastırılması ve yüceltilmesi gerekimleri engele uğrar onlarda. Bu gerekünlerin yerine başka yapılar alır.

Hastanın onani davranışı tam anlamıyla göze batıcı. Ergenlik onani'si geliştirmemiş. Dolayısıyla, belli kanılara göre, nevroza yakalanmasını beklemeye hakkımız yok.

ŞİİRLE ONANI

21 yaşındayken, babasının ölümünden kısa bir süre sonra onani'ye başlar. Ama her doyumdan sonra utanç duyar. Bir daha böyle bir şey yapmayacağına yemin eder.

O zamandan itibaren onani, çok ender ve dikkat çekici nedenlerle çıkar ortaya:

«Yaşadığım güzel anlarda. Veya okuduğum güzel parçalardan sonra. Örneğin, güzel bir akşam üstü, posta sürücüsünün borazanını ısıtmıştım. Bir polis engelledi sonra adamı. Kent içinde borazan çalmak yasak diye. İşte o borazan, mastürbasyon isteği uyandırmıştı bende.»

«Bir başka kez, Goethe'nin «Şiir ve Doğruluk»unu okurken, aynı duyguya kapıldım. Burada, genç Goethe, sevecenlik dolu bir heyecan kasırgasıyla bir lanetten kurtuluyordu. Kıskaç bir kadının ağzından çıkmıştı bu lanet. Goethe'yi dudaklarından öpecek bir kadını amaç alıyordu.»

Goethe, uzun zaman bu lanetin etkisinde kalmıştı boş inanla. Ama artık zincirleri kırmıştı ve sevgilisini yürekten kucaklıyordu.

Hastam, böyle güzel ve yüce nedenlerle, mastürbasyon isteğinin doğmasına şaşmıyor değildi. Ama ben, bu iki örnekte ortak iki özellik bulmuştum: yasaklamak ve bir buyruğa karşı gelmek.

Kendisinin bu tuhaf davranışı,, sınavlara hazırlandığı bir zamana geri gitmekteydi. Çok sevdiği fantezisine kaptırmış kendini o sıralar. Babasının yaşadığı ve her an geri döneceği fantezisine.

Gece geç saatlere kadar çalışıyormuş o sıra. Gece, 12'yle 1 arasında, çalışmasına ara verip, antreye giden kapıyı açıp, babasının orada olup olmadığına bakarmış. Sonra geri dönerek, antredeki aynada, çıplak penisini seyredermiş.

Bu garip itki, şu koşulla anlaşılabilir: Babanın dönüşü, iyi saatte olsunlar'ın ziyaret saatine rastlamaktadır.

Babasının sağlığında tembel bir öğrencidir. Bu nedenle, onu sık sık üzüntüye boğmaktadır. İmdi babası bir ruh olarak geldiğinde, oğlunu çalışırken görüp sevinecektir.

Ama oğlunun öbür davranışlarını görünce sevinmeye-cektir. O davranışlarla, babaya adeta meydan okunmaktadır.

Zorlayıcı anlaşılabilir eylemlerle, babaya karşı çift yönlü duygular dile getirilmektedir. Daha sonra, sokaktaki taşla ilgili olarak, sevilen kadına karşı dile getirilen çift karakterli duygular gibi.

Bu ve benzeri belirtilere dayanarak şu varsayımı ileri sürüyorum:

6 yaşlarındayken, onani'yle ilgili olarak kötü bir şey yapmış ve baba yönünden hatırı sayılır biçimde cezalandırılmıştı.

Bu cezalandırma, onani'ye son vermiş, ama öte yandan, babaya karşı sarsılmaz bir hınç bırakmıştı geride. Onun cinsel bozucu rolüne bitimsiz bir süreklilik kazandırmıştır. (İlk oturumdaki benzer görüşlerime bkz.)

Hastam, annesinin, kendisine, çocukluk yıllarında geçen böyle bir olayı söz konusu edince, gerçekte düşüncelerimin uyuşmasına çok şaşırdım.

Hasta, belki de, çok dikkate değer şeyler içerdiği için unutmuştur onu. Öykü şudur:

Hastamız henüz çok küçükken (daha esaslı bir zaman saptaması, bir ablanın, ölüm yatağına düştüğü günlere dönerek yapılabilir) bir yaramazlık yapmış olmalı ki, babasından bir güzel dayak yemiştir.

Dayaktan sonraya kalmadan, daha dayak sırasında, babasına hakaretler savurmaya başlamıştır. Ama küfür bilmediğinden, sadece bir takım cisimlerin adlarını söyler dururmuş:

«Lamba. Havlu. Tepsi gibi.»

Baba, elde olmayan bu patlama karşısında, sarsılmış. Ve şöyle demiştir:

«Bu yumurcak, ya büyük bir adam olacak ya canı» (32).

Hastam, bu sahnenin izleniminin, babası kadar kendisi için de sürekli biçimde etkili olduğunu söylemek istiyordu.

Babası bir daha dövmemişti onu. Ama o, bu olaydan sonra biraz değiştirmişti karakterini. Kendi kızgınlığının kaygısından, bir korkak olup çıkmıştı. Bütün yaşamı boyunca, dayaktan yılan ve kardeşlerinden biri dayak yediğinde kınlan, öfkelenen biri olmuştu.

Hasta annesinden, bu öyküyü anlattıktan sonra daha bilgi istemiş ve bu ünlü dayacı yediğinde 3-4 yaşında olduğunu, onu hakettiğini, çünkü birini ısırdığını öğrenmiş. Başka bir şey anımsıyamamış ana. Çocuğun ısırdığı kişinin, mürebbiye olabileceğini belirtmiş.

Annenin anlattıklarında, cinselliğe değinen bir yan yok. (33)

Bu çocukluk sahnelerinin tartışmasını, dipnotunda yaptığımdan, imdi bu sahnelerin ortaya çıkmasıyla, hastanın, sevgili babasına karşı, tarih öncesinde elde edilmiş, sonra gizli duruma gelmiş bir öfkesi olduğu düşüncesine direnişinin sarsıldığını söyleyeceğim sadece.

Daha güçlü bir etkilenme beklemiştim ben aslında. Çünkü baba bu olayı kendisi de anlatmıştı çok kez. Onun gerçekliğinden hiç bir kuşku yoktu.

Çok zeki zorlayıcı hastalarda bile çok kez şaşılabilecek ölçüde etkili olan, mantığı saptırma yeteneğiyle, hasta, dayak olayının kanıt gücüne karşı çıkıyor, onu anımsamadığını söylüyordu. Babasına olan ilişkisinin hiçbir bilimsel bütünlenmeyi gerektirmediğini, acılı aktarım yolunda öğrenmeliydi ilk kez.

Kısa zaman sonra, hasta, rüyasında sayıklamalarında ve nöbet durumlarında beni ve yakınlarımı en ağır ve bayağı hakaret yağmuruna tutar oldu. Halbuki bilinçli zamanlarında bana en büyük, en eksiksiz saygıyı gösteriyordu.

Bu hakaretleri yağdırdığı zamanki sözleri umutsuzluğa düşmüş birinin sözleriydi. Şöyle dedi örneğin bir gün:

HASTA BENDEN KORKUYOR

«Nasıl oluyor da. Sayın Profesör benim gibi, pis, aşağılık bir herifin hakaretlerine dayanıyor? Beni dışarı atmalısınız. Layığım buna.»

Sonra, uzanmış olduğu divandan kalkıyor ve odada dolaşmaya başlıyordu.

Öylelikle ferahladığını, uzandığı sırada, bana hakaretler yağdırmadan edemediğini söylüyordu. Kısa zamanda asıl açıklamayı yine kendisi buldu:

Benden dayak yemekten korkuyordu.

Divanda uzanmışken bana küfretmek istediğinde, kendini esaslı cezadan korumak istiyor, başını ellerinin arasına alıyor, yüzünü kollarıyla örtüyor, acıyla buruşturarak kaçıyordu.

Babasının arada bir iyice kızdığını ve bu kızgınlığının, nereye kadar uzanacağını, kendisinin de bilmediğini anımsıyordu.

Bu acı okulunda şunu öğrenmişti yavaş yavaş:

Bu olup bitenlere yabancı olan, onlara katılmayan kişilere apaçık gülebilirdi onlar.

Fare tasavvurunda kurtuluşun yolu işte böyle bulundu.

O zamana değin tutulmuş bir yığın bildiri, tedavinin en yüksek noktasına, olaylar arasındaki bağlantıyı kurabilmek üzere getiriliyordu artık.

Önce de, belirttiğim gibi, bu bağlantıyı, iyice kısaltıp, ana çizgileriyle vereceğim:

İlk bilinmeyen, Çekoslovakyalı Binbaşının fare öyküsünün ve üsteğmen A'ya parayı geri vermesini söylemesinin, nasıl olup da hastanın üzerinde böylesine etki yaptığı ve güçlü patolojik tepkilere yol açtığıdır.

Burada, bir «kompleks duyarlılığımın yattığını kabullenmek gerekir. Binbaşının konuşmaları, hastanın hiç bilincinde (bilinç altında) aşırı duyarlı bir noktayı güçlü biçimde uyarmıştır.

BABAYLA ÖZDEŞLENME

Şöyle olmuştur bu uyarma:

Hastamız askeri ilişkiler içindeyken, kendini, hiç bi-linçsel olarak babasıyla özdeşliyordu. Baba da orduda bulunmuştu yıllarca ve askerlik döneminden çok şey aktarmıştı.

İmdi semptom yaratmaya elverişli bir rastlantı, bir espri gibi, babanın küçük bir serüveninin, binbaşının sözleriyle önemli ortak bir yam olduğunu ortaya koymaya elverir.

Bir kez baba, sahip olduğu küçük bir parayı kumarda yitirmişti. Bir arkadaşının ödünç verdiği parayla sıkıntıdan kurtulmuştu. Ordudan ayrılıp zengin olduktan sonra, o parayı geri vermek üzere arkadaşını aramış, fakat bulamamıştı.

Hastamız, babasının, bu parayı yaşamında geri verip veremediğini bilmiyordu. Babanın bu gençlik günâhını anımsarken acı duyuyordu. Çünkü, kendi hiç bilinci, babasının karakterine karşı, düşmanca eğilimlerle doluydu.

Binbaşının «Üsteğmen A'ya 3.80 kronu vermelisin,» deyişi, babasının ödenmemiş borcunu hatırlatmıştı hastamıza.

Z'deki posta memuresinin, ödenmesi gerekli ücreti, hastamızı, pohpohlayıcı kimi sözlerden sonra ödediğini öğrenmesi (34), hastamızın, başka bir alanda, kendini babasıyla özdeşlemesine yardımcı olmuştur.

Hastam, bu sırada, öyküsünü bir başka olayla tamamladı:

Postahanenin bulunduğu bu küçük kasabada, pansiyon sahibinin güzel kızı, fiyakalı subaya, yani hastaya çok iltifat göstermiş. Hastamız da, eğitim bittikten sonra, bu kasabaya dönüp, şansını bu kızın yanında aramaya karar vermişmiş.

İmdi posta memuresi, pansiyon sahibinin kızına rakip çıkmış. Hastamız, tıpkı babasının evlenirken yaptığı gibi, askerlik görevinden sonra onlardan hangisine döneceğine karar verememiş.

İmdi hemen, hastamızın, Viyana'ya gitmekle, postahanenin bulunduğu kasabaya gitmek arasındaki kararsızlığını, sürekli olarak yolculuktan geri dönmek isteyişini anlamlı buluyoruz. O kararsızlık, bize ilk kez görüldüğü kadar anlamsız değildir artık.

Bilinçli düşüncede, Z.'nin çekiciliği, Üsteğmen A.'nın yardımıyla yeminini yerine getirme gerekçesine dayanıyordu. Gerçekteyse, özleminin nesnesini posta memuresi biçimliyordu. Üsteğmen, memurenin yerini tutuyordu. Çünkü o da aynı yerde oturuyordu ve askeri postayla görevliydi.

Ancak kendisine gözlük paketi geldiği gün, postada üsteğmen A.'nın değil de B.'ningörevli olduğunu öğrenince, B.'yi de işin için kattı ve iki genç kız arasındaki tereddüdünü, iki subay arasındaki tereddüt biçimine soktu. (35)

PSİKANALİZE DAHA TAKINDAN GÖZ ATIŞ

Binbaşının fare öyküsünün etkisini daha iyi açıklayabilmek için, hastanın psikanalizini daha yakından izlemeliyiz:

Zorlayıcı olayın biçimlenmesi saydam duruma gelmeden bir sürü çağrışımsal gereç çıktı ortaya.

Farelerle uygulanan ceza, ço sayıda itkiyi uyarmış, bir miktar anıyı uyandırmıştı. Binbaşının, fare öyküsünü an-latmasıyla, posta parasını ödeme uyarısı arasında, bir dizi simgesel anlam yüklenmişti fareler. Sonraları, bu anlamlara yenileri katıldı. Benim, bütün bunlar üzerindeki bildirilerim eksik kalır açıkça.

Fare cezası her şeyden önce, hastamın, çocuklukta büyük bir rol oynamış ve solucan uyarımlarıyla, uzun zaman varlığını sürdürmüş olan anal erotizmi uyandırmıştı. (Fareler, ödenecek para, para payı) anlamına olan anal -erotizi uyandırmıştı (36). Ödenecek para, payı anlamına geliyordu fareler. (37) Hasta, zorlayıcı sayıklamalarında farelerle bağlantılı bir para ölçeği bulmuştu. (Yani, 37. dip notunda anılan dilsel bağlamla, farelerle parayı ilişkili duruma getirmişti. Ç.N.) Söz gelimi, vizite ücretini sorduğu bir gün verdiği cevabı, altı ay sonra öğrendiğime göre «şu kadar fare» biçiminde anlamıştı. Yani, şu kadar gulden yerine şu kadar fare.

Bu dilde bütün para kompleksi (babanın ölümünden sonra miras sorununa bağlanmıştı bu) başka bir biçim almış oluyordu. Parayla ilgili bütün tasavvurlar hep, para payı (taksit) - fare (Almancası Raten - Ratten) köprüsünde geçiyor, zorlayıcı bir nitelik alıyor ve hiç - bilince atılıyordu.

Bu fare - para ilişkisi, binbaşının posta ücretini ödeme uyarısına dayanıyordu. Fare oyunu, babanın iskambil oyunundaki para kaybıyla uyarıdan sonra köprü kurmuştur.

CİNSEL ORGAN OLMAKTADIR FARE

Hastamız, fareleri, tehlikeli bulaşıcı hastalıkların etkeni olarak da tanımaktadır. Orduda, haklı olarak, frengiye yakalanma korkusunun simgesi olarak tanınmaktadır fareler.

Babanın, askeri görevdeki yaşamından duyulan kuşku yatmaktadır onun ardında.

Frengiyi bulaştıran, penistir. Böylece, cinsel organ olmaktadır fare.

Başka bir neden de belirler bu simgecilği:

Bir penis, özellikle, küçük bir çocuğun penisi, bir solucan gibi görülebilir. Binbaşının öyküsünde fareler rektumda kaynaşmaktadır. Tıpkı fareler gibi.

Dolayısıyla, farelerin penis biçiminde yorumlanması, yine analerotîğe dayanmaktadır.

Ayrıca, pis bir hayvandır fare, dışkılarla beslenmekte, lağımlarda yaşamaktadır. (38)

Bu fare delirium'unun, yeni kazandığı anlamla hangi noktalara kadar uzandığını belirlemek yararsız.

«Bu kadar para - bu kadar fare çağrışımı, hastamız için nefret verici olan bir kadınsal işi belgeleyebilir.

Öte yandan, farenin yerine penisin geçmesinin, babası ve sevgiliyle ilişkisinde özellikle nefret verici görünen, anus'tan cinsel ilişki sonucunu doğurması da gözden ka-çınmaz.

Binbaşının öyküsünden sonra zorlayıcı tehditle, böyle bir durumun doğması, güney slavlannda

kullanılan bir laneti aklımıza getirmektedir. Bu lanet üzerine, F.S. Kra-uss'un yayınladığı

«Anthropophytheia»da bilgi ediniyoruz. Bütün bu gereçler ve başkaları, fareler konusundaki

tartışmaya, aracı bir çağrışım ekranı (Deskeinfall) getiriyor. O ekranın adı «evlenmek»tir.

FARELİ KIZ

Fare öyküsünün, hastamızda, zamansız bastırılmış bencil ve cinsel zalimlik duygularını uyandırdığı, o öyküyü yeniden tasvir yolunda ve mimiklerinden belli olmaktadır.

Gerecin zenginliğine karşın, zorlamasının anlanı, İb-sen'in «Küçük Eyolf»undaki fareli kızın, hastanın çağrışımlarında ortaya çıktığı güne kadar belirsiz kalmıştır. «Küçük Eyolf»un ortaya çıkışı, hastanın zorlayıcı sayıklama evrelerinin çoğunda, farelerin aynı zamanda çocuk anlamına geldiğini yadsınamaz duruma getirmiştir. (39)

Bu yeni yorumun kaynağı araştırılırsa, çok eski ve anlamlı köklere rastlanır:

Bir gün babasının mezarını ziyaretinde, büyük bir hayvanın, mezarın üzerinden fırlayıp kaçtığını

görmüş. Fareye benzettığı bu hayvanın, babasının mezarından çıktığını, onun bedenini yediğini

sanmıştı (40). Fare tasavvurundan, bu hayvanın, keskin dişleriyle kemirip ısırıldığı düşüncesi ayırlamaz.

Ama farelerin, ısırıcı, kemirici ve pis olması, cezasız kalmamakta ve onlar, insanlar yönünden zalimce izlenmekte ve acımasız öldürülmektedir. Hastamız zavallı farelere acıtmaktadır çok kez. Kendisi de çok iğrenç, pis biridir çocukken. Kızınca, kendi kendini ısırmaktadır. Bu yüzden, esaslı biçimde cezalandırılmıştır. (Çocuklukta yediği dayağı anımsayınız. Ç.N.)

Farede, kendi kopyasını bulmaktadır hastamız (41).

Binbaşının öyküsüyle, yazgı kompleks yaratıcı bir sözcük çıkarmıştır karşısına. Zorlayıcı düşünceleriyle (obsesyon-lanıyla) ona tepki göstermeyi ihmâl etmemiştir o da.

SEVGİNİN KISIRLIĞI

Hastanın, çok eski ve öğrenilmesi son derece güç deneyimlerinden çıkan sonuca göre fareler, aynı zamanda çocukları simgelerler.

Onun, bu sıralar vermiş olduğu bir haber (uzun süre konuyla ilgisiz saymıştı bunu), çocuklara karşı ilgisinin nedenini bütünüyle açıklamaktadır:

Uzun yıllar, hayranlık duyduğu kadın jinekolojik bir ameliyat sonucu, yumurtalıklarından olmuş ve kısır kalmıştır. Çocukları olağanüstü ölçüde seven hastamız için, onun tereddütlerinin belli başlı nedenidir bu olay.

Hastanın, zorlayıcı düşüncelerinin biçimlenme sürecini anlamak, şimdi mümkün olmuştur.

Çocuklarla ilgili kuramları ve rüyaların yorumuyla sağlanan simgeler her şeye anlam kazandırıyor birden.

Binbaşı, hastamızın, kelebek gözlüklerini yitirdiği akşam üzeri molasında fare öyküsünü anlatınca, hastamızı önce, aktarılan durumun, zalimce ve şehvetli karakteri sarıp sarmalamış ve hemen, onun, mürebbiyesini ısırıldığı çocukluk sahnesini anımsatmıştı. Bu tür cezalan verebilecek bir kişi olan binbaşı, babasının yerini almış ve bir zamanlar babaya yöneltilen şimşekleri, kısmen üzerine çekmişti.

ALAYA ALMA İSTEĞİ

Hastamızın aklından şöyle bir geçiveren sevilen bir kişinin başına da aynı tür cezasının gelebileceği düşüncesi öyküyü anlatana, daha doğrusu, babaya yönelik şöyle bir istek uyarımına çevrilebilirdi:

«Sana yapılmalı bu.»

1.5 gün sonra (42) binbaşı, eksik ödenen 3.80 kuronu, Üsteğmen A.'ya ödemesi uyarısıyla paketi verirken, hastamız «zalim üst'ünün» yanıldığını, parayı aslında, posta memuresine ödemesi gerektiğini biliyordu.

Ona, alaylı bir cevap vermek geçmişti içinden:

«Ne diyorsunuz? Yok canım (43). Demek para ödeyeceğim ha.»

Yüksek sesle söylememesi gerekli cevaplardı bunlar. Ancak, babadan gelme kompleks ve çocuklukta geçen sahnelerin anımsanması, cevabının şu biçimi almasına yol açtı:

«Babamla sevgilim çocuk sahibi olduğunda ödeyeceğim bu parayı.»

Veya,

«Babamla, o bayanın birlikte çocuk sahibi olabilmesi şartının gerçekleşmesiyle ödeyeceğim bu parayı.»
Yani cevap, saçma ve gerçekleşemez bir koşula bağlı alaydan ibaretti. (44)

İmdi, kendisi için çok değerli olan iki kişiyle ilgili olarak bir suç işlenmiş bulunuyordu. Yani babayla ve sevilen kadınla ilgili. Bir ceza gerekliydi bu suça. O da, yerine getirilmesi imkânsız bir yemin olabilirdi. Üstün, haksız uyarısına baş eğmeyi içeren bir yemin:

«İmdi, parayı, gerçekten A.'ya vermelisin.»

Bu zorlayıcı baş eğişte, binbaşının, uyarısını yanlış bir varsayıma dayandırıldığını bilmesi geri itilmiş, uyarıya karşılık olan yemin şu biçimi almıştır:

«Babanın yerini alan kişinin istediği gibi, A.'ya vermelisin parayı. Baba yanılamaz.»

Krallarda yanılmaz. (Babalar gibi. Ç.N.) Bir kral, uyruklarından birine bir unvan verdi mi, uyruk o unvanı hak etmese de taşımak zorundadır.

Bu süreçten, onun aklında belirsiz bir kavram kalmıştır sadece. Ancak Binbaşının buyruğuna baş kaldırma ve onu tersine çevirme eğilimleri, bilinçte temsil edilmektedir.

Bu eğilimlerden ilki, parayı ödememe (ödenmediği

takdirde, fare cezasına çarptırılacaktır, ikincisiyse buyruğa karşı çıkmanın cezası olarak, karşı anlamda bir yemine baş vurmaktır.

Büyük zorlayıcı düşüncelerin ortaya çıktığı koşullar da anımsamıştır hasta. Uzun bir yoksunluk dönemi kadınlara karşı atılan dostluk adımları nedeniyle genç subay için güç değildir böylesi; şehvetseven olmuştur o. Dahası, eğitim sırasında sevdiği kadına karşı soğuk davranmıştır.

FARE DELİRİÜM'UNUN ORTADAN KALKIŞI

Libidosunun artışı, onu babasının eski yetkesine (otoritesine) karşı eski savaşı yeniden açmaya ve başka kadınlarda cinsel doyum aramayı düşünmeye götürmüştür.

Babanın anısındaki kuşku ve sevgiliye verilen değer artmıştır. Bu durumda hasta, her ikisini de küçümsemeye yönelmiş, sonra bu yüzden kendini cezalandırmıştır.

Askeri eğitimin sona ermesinden sonra, Viyana'ya gitmekle, yeminini yerine getirmek arasındaki tereddüdüyle, babaya baş eğmekle, sevgiliye sadık kalmak arasındaki, kendisine başlangıçtan beri etki eden iki çatışmayı birden dile getirmiş oluyordu. (45)

Yaptırım içeriğinin yorumu ile ilgili birkaç söz daha:

Her iki kişiye de fare cezası uygulanacaktır.

Bu yorum, başka bir yerde anlattığım (46) iki cinsel çocukluk kuramının geçerli oluşundan gelir.

Bu kuramlardan ilki, çocukların anüsten doğduğu, ikincisiyse erkeklerin de kadınlar gibi, çocuk doğuracağı kanüanndan geliştirilmiştir.

Rüya yorumunun teknik kurallarna göre barsaktan çıkmak, karşıtıyla yani barsağa girmekle (fare cezasında olduğu gibi) tasvir edilebilir. Bunun tersi de olabilir.

Böylesine güç zorlayıcı düşüncelerin daha basit çözümleri veya başka araçlarla çözümlenmeleri beklenemez pek. Bizim sağladığımız çözümle fare delirium'u ortadan kalkmıştı.

İKİNCİ TEDAVİNİN NOTLARI

1) Weitere Bemerkungen über die Abwehr - Neuropsy-chosen (Savunma Psikonevrozları Üzerine Yeni Gözlemler) (II. Wesen und Mechanismus der Zwangsneurose).

2) Zur Psychopathologie des Alltagslebens (Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi, 1905, 10. Baskı.)

3) Hastayı tedaviye başladığım günün gecesi, söylediklerinden anımsadığım kadarıyla yazılmıştır.

Psikanaliz yapanları, hastaların söylediklerini yazmamaları konusunda uyarırım. Hastaya, tabibin dikkatinin dağılması daha çok zarar verir. Yazmanın zararı, hastalık tarihini sözcüğü sözcüğüne ortaya koymanın yararından daha büyüktür.

4) Bir zamanların psikanalizcisi Dr. Alfred Adler, bir özel konferansında, her şeyden önce, hastanın bildirilerinin özel bir önemi olduğunu savunmuştu. İşte kanıtı ortada. Hastanın, konuya giriş sözcükleri, erkeklerin, onun üzerindeki etkisini, yaşantısında, eş cinselli (homoseksüel) nesne seçiminin rolünü vurguluyor, daha sonra olanca gücüyle ortaya çıkacak bir çatışmayı saydamlaştırıyor. Kadınla erkek arasındaki çatışmadır o.

Öte yandan hastamız, ilk güzel dadısını, aslında bir erkek adı olan soyadıyla anımsıyor. Halbuki, Viyana kentsoylu (burjuva) çevrelerinde, dadılar; soyadlarıyla değil, özel adlarıyla anımsanır çok kez.

5) O ara hastaya sordum: «Dadınızın odasında mı uyurdunuz?»

«Hayır diye karşılık verdi, çok kez annemlerin odasında.»

6) Sonra, bu sahnenin 1 - 2 yıl önce geçmiş olabileceğini belirtti.

7) Saray danışmanının eşi demek (Ç.N.).

- 8) Zorlama tasavvurların, duygulanma yetisi dikkate alınmaksızın açıklanılmasına çalışıldığı anımsanmalı.
- 9) «Tasavvuru» diyor. Daha güçlü ve önemli olan «istek» veya korku sözcüğü kullanılmıyor. Veya sansür ediliyor. Onun konuşmalarının, kendine özgü belirsizliklerini yazık ki aynen veremiyorum.
- 10) Kısaltmalar, gerçek adların baş harfleri değildir. Gelişigüzel seçilmiştir.
- 11) Teğmen H: Hastamız.
- 12) Bu derinliğine etki, olayın daha sonra yapılan bir açıklamasından daha iyi anlaşılıyor. Dul kalan amca şöyle dövünüyor:
- Başka erkekler, bir çok şeyle gönül eğlendiriyor. Benimse, tek dayanağım esimdi.
- Hastamız bu ağıtı, amcasının babasını ima etti biçiminden almış ve babasının evlilik bağlılığından kuşkulmuş. Amca böyle bir bağlantıyı kesin olarak inkâr etmemişse de onun etkisini ortadan kaldırmak olanaklı olmamış.
- 13) Genel çizgileriyle doğrudur bu. Ama bir sunuş olarak yeterlidir.
- 14) Sözcük anlamlarını güçsüzleştirmek, sadece zorlama nevrozları memnun etmez.
- 15) On yıl önceki bayan.
- 16) Sevilen iki kişi, «baba»yla «bayan» arasındaki karşıtlık, inkâr edilmez biçimde görünüyor burada.
- 16) Bu tür tartışmaların amacı, inandırmak değildir hiç bir zaman. Onlar, sadece geri itilmiş kompleksleri, bilince çıkarmaya, bilinçli ruhsal işlevlik alanında bir çatışmayı alevlendirmeye, bilince yeni gereçler çıkmasını kolaylaştırmaya yarar.
- İnandırma, hastanın, yeniden kazanılmış gereci kullanmasından doğar. İnandırma, henüz sallantıdaysa, gerecin arkasının gelmediği düşünülmelidir.
- 17) Bu suçluluk bilinci, hastanın başlangıçta babasının ölümüyle ilgili isteğini yadsımasıyla açık çelişkedir. Geri itilmiş olanın ortaya çıkarılması konusunda sık rastlanan tipik bir davranıştır bu yadsıma hep, dolaysız bir destekleme izler.
- 18) Jenseits von Gut und Böse, IV, 68.
- 19) Bu husus daha sonra aydınlığa kavuşacaktır.
- 20) Bu kanıtları, sadece, onların ne kadar güçsüz olduklarını belirtmek üzere ortaya koyuyorum. Başka psikoterapistlerin, nevrozlarla, böyle silâhların yardımına başvurarak nasıl olup savaştıklarını anlayamıyorum.
- 21) «Öncelikle» sözcüğünü eklemeli buraya.
- 22) Hiçbilinçsel düşünceler (heyecanlar, fanteziler) ve semptomlar arasındaki bağlantıyı ortaya koymak için, adların ve sözcüklerin kullanılması, zorlayıcı nevrozlarda, histeride olduğu ölçüde sık ve gelişigüzel değildir.
- Uzun süre önce psikanalizini yaptığım bir hastayla ilgili olarak da anımsıyorum Richard adını. Hasta, kardeşiyle atıştıktan sonra, servetini elden çıkarma yollarını aramaya koyulmuştu. Para lafını bile duymak istemiyordu artık. Kardeşinin adı Richard'tı. (Fransızca, servet sahibi demek).
- 23) Kendini suçlu buluyor, sevgilisinin başına bir şey gelmesinden. Krş. Ernest Jones, Rationalisation in everyday life (Gündelik Yaşamda Rasyonelleştirme), Journal of Abnormal Psychology, 1908.
- 24) Krş. Hysterische Phantasien und ihre ezienhyng zur Bisexualitaet (Histerik fanteziler ve Onların Çift Cinsellikle İlişkisi) (Freud'un bu makalesi, Toplu Yapıtların VII. cildindedir. Ç.N.).
- 25) Bir başka, zorlayıcı tasavvurlar hastası, bir kere-. sinde şu öyküyü aktarmıştı:
- «Sehönbmtm parkında ayağım bii ag. ç dalına takılmıştı. }>?!» alıp, yolu çeviren çitin üzerine attım. Eve dö-pprken kafama bir düşünce saplandı. Çitin üstünde çıkıntı yaşart dal bir kazaya yol açabilirdi. Tramvaydan atladım. Parka gei geldim, dalı etud yeilne koydum.
- Halbuki dal, yeni yerinde crha. tehlikeli olabilirdi. İkinci işlem, düşmancadır. Zorlayıcı. olarak ortaya çıkmıştır. Ve Ük insancıl bilinçli düşünceyle L^zenmiştir.
- 26) Bileam (Yunancası Baleam), putpt^es! Dir büyücüdür. Moab Kralı yönünden İsrail'i lanetlenmesi istermiş, ancak Jahve (Yahova) yönünden, onu kutsamaya zorlanmıştı. Eski Ant'ta (Ahd-i Atik) Bileam, Davut zamanı İsrail'inin, gücünü ve talihini, ona ters sözler söylü-yormuşçasına över (4. Moses. 22 - 24). Divan Edebiyatındaki El Medhu bimanaı z-Zem (Kötüler gibi konuşarak övme) sanatına benziyor bu (Ç.N.).
- 27) Sofu kişilerde, arada bir görülen, kutsal şeylere saldın nöbetiyle krş.
- 28) Bu düş, cenaze törenlerinde, çok sık görülen ve anlamı kavranamayan zorlayıcı gülmelerin anlamını açıklar.
- 29) Bu zorlayıcı düşünceye, başka bir gerekçe de yardımcı olmaktadır: Sevdiğini, kendi düşüncelerine karşı savunmasız görme isteğidir bu.

30) Zorlayıcı nevrozlarda, bilgi ve tanıma iki türdür. Zorlayıcı hastanın, düşlerini tanıdığı da tanımadığı da, aynı yetkiyle ileri sürülebilir. Unutmadığı ölçüde tanır onları. Ve anlamlarını bilmediği için tanımaz. Normal yaşantıda da, çok kez başka türlü değildir durum: Schopenhauer'a, her zaman gittiği restoranda hizmet eden garson onu trak içinde ve çevresinde tanınmadığı bir zamandan tanıyorlardı. Bu tanıma, bizim bugün Schopenhauer'ı «tanımamıza» benzememekteydi.

31) Hastalığın, onun kendisini babasıyla özdeşleşmesinden doğduğuna dikkati çekmek isterim. Duyguların, çocukluktan arda kalanlara geri götürülmesine yolaçar bu.

32) Almaşık eksik. Tutkuların, nevrozda bu kadar zamansız ortaya çıkışını düşünmemiş baba.

33) Psikanalizde, çocuklukta geçmiş buna benzer olayları ele almak, zorunda kalıyoruz çok kez. Çocukluk cinselliğini, doruğunda gösteren olaylardı bunlar. Ve çok kez, bir kaza veya cezalandırmayla felâketimsi sonuçlara yol açarlar.

Rüyalarda kapalı biçimde kendini gösterir bu olaylar. Kimi zaman, öyle açıktırlar ki, sanki elle tutulur durumda görünürler. Ama, apaçık duruma gelmekten bir kolayını bulup kurtulurlar. Dikkatli ve ustalıkla davranılmı-yorsa, böyle bir sahnenin gerçek olup olmadığı sorunu askıda bırakılmalıdır. Bu tür sahnelerin, hastanın hiçbilinçsel (bilinç altı) fantezisinde, değişik biçimlerde ortaya çıktığı, algılanabileceği bilinirse, doğru bir yorumu yapılabilir. Gerçekten değerlendirilmesinde yanılığa düşülmesi istenmiyorsa, «çocukluk anılarının, daha sonra, çoğunlukla, ergenlikte saptandığı ve o sıra, bir işleme sürecine tabi tutulduğu, daima anımsanmalıdır. Bir ulusun, antik tarihi üzerine efsane düzenlenmesine benzer bu süreç.

Yetişmekte olan kişiöğlü, çocukluğuyla ilgili fanteziler kurarken, otoerotik işlevliğinin anısını sürneye çalışır. Böyle fantezilere baş vururken, geçmişi, şimdinin ışığında gören gerçek bir tarih yazan gibi, otoerotizmle ilgili anı izlerini, nesne sevgisi aşamasına yükseltir.

Bu fantezilerin, saldırı ve baştan çıkarmalarla dolu olması bu yüzdendir, fantezilerde gerçek, otoerotik işlevliğe ve sevecenlik ve cezayla sınırlanmış uyarıma bağlı kalır.

Dahası, çocukluğu üzerine fanteziler kuranın, anımsadıklarını cinselleştirmesi, yani cinsel işlevliğiyle kaba yaşantıları bir arada düşünmesi, cinsel ilgisini onlara uzatması, belki de gerçekten var olan bağlantıların izlenmesinden ibarettir. Bu noktaya da dikkat etmek gerekir.

Bu görüşlerimin amacı, çocukluktaki cinselliğin, tasarlanan anlamını, ergenliğin cinsel ilgilerine ırdırdıyarak küçültmek değildir. Beş yaşında bir çocuğun fobisinin psikanalizi adlı bildirimi anımsayanlar bana hak vereceklerdir, fantezi biçimlemelerinin çözümünün teknik ip uçlarını vermek istiyorum sadece. Çocukluktaki cinsel iş-levliğin anlamını saptıran fantezilerdir onlar.

Bizim hastamız gibi, bu uydurmaların kökenini, bir yetişkinin sarsılmaz tamkılığıyla saptama şansına sahip hasta azdır. Annenin anlatımı, değişik olanaklar çıkarır ortaya yine de:

Çocuğun cezalandırılmasına yol açan davranışın cinsel yapısı açıklanmamıştır örneğin. Bu noktaya sansür koymuştur anne. Bütün anneler gibi, çocuğun cinsel geçmişini ortadan kaldırmaya yönelmiştir. Çocuğun, cinsel olmayan kaba bir davranışı nedeniyle mürebbiye veya anne yönünden yola getirilmek istenmesi ve buna gösterdiği şiddetli tepki nedeniyle de babası cezalandırılmış olması da olanaklıdır. Çocukluk fantezilerinde mürebbiye veya hizmet eden birinin yerine anneden daha seçkin bir başkası geçer normal olarak.

Hastanın bu konudaki rüyalarını derinliğine yorumladığımızda, epik olarak adlandırabileceğimiz bir uydurmaya rastlarız. Anneye, kız kardeşe karşı cinsel istek ve kız kardeşin erken ölümü, küçük afacana atılan dayakla bağlantılı duruma gelmiştir bu uyduruda.

Bu fantezi giysilerinin dokusunu iplik iplik sökmek olanaklı olmamıştır. Terapatik basan engel olmuştur buna. Hasta, kendini toplamıştır. Yaşam, pek çok soruna el atmasını istemiştir ondan. Uzun zaman askıda bırakılmış sorunlardır bunlar. Çözümleri, tedavinin sürmesiyle uyuşmaz.

Dolayısıyla, psikanalizdeki bu başlıktan dolayı beni kınamamak gerekir.

Psikanaliz aracılığıyla bilimsel araştırma bugün, terapatik çabanın sadece bir yan başarısıdır. Başarısız olarak ele alınmış olaylarda verim, bu yüzden çok büyüktür.

Çocukluktaki cinsel yaşamın içeriği, egemen cinsel öğelerin nesne sevgisi ardındaki, ve nevrozların ana kompleksi adı verilebilecek kompleksi ortaya çıkaran oto-erotik işlevliğinden biçimlenir.

Nevrozların ana kompleksi, ana babaya ve kız kardeşlere karşı, sevecen olduğu kadar düşmanca duyguları kapsar. Çocuğun öğrenme merakı, çok kez bir kız kardeşin doğumuyla başlar.

Bu içeriğin tek biçimliliğinden ve sonraki değiştirici etkilerin sürekliliğinden, çocukluk fantezilerinin gerçek yaşantının ne ölçüde katkıda bulunduğu önemli olmaksızın ortaya çıktığı sonucuna varmak kolaydır.

Babanın, cinsel karşıt rolü yüklendiği ve otoerotik cinsel işlevliği bozduğu çocukluktaki ana komplekse karşılık olur. Gerçeklik önemli bir rol oynar orada.

34) Bunu, Binbaşı, -haksız olarak- paranın, Üsteğ-men A'ya ödenmesi gerektiğini söylediğinde öğrenmiş olduğunu unutmayalım. Konuyu anlamak için vazgeçilmez bir noktadır bu. Onun bastırılmasıyla hasta, tedavi olmaya bir kargaşaya düşmüştür. Benim konunun bütünlüğünü kavramamı da iyice geciktirmiştir.

35) (1923 Yılı Notu). Hasta, gözlükleri için ödenmesi gereken fazla posta ücreti ödemesi gibi çok küçük bir olayı kargaşaya dönüştürdüğünden ben de, başlangıçta hiç çekinmeden açıklayamadım onu. Bay ve Bayan Stracbeynin yaptığı ve askeri eğitimden sonraki durumu gösteren bir krokiyle, durumu aydınlığa kavuştursam iyi olacak.

Bu çalışmamı İngilizceye çeviren Strachey'ler haklı olarak, üsteğmen A'nın önce, Z. Postah'anesinin bulunduğu kasabada oturduğu, askeri postanın oraya geldiği, eğitimin son günlerinde bu görevin Üsteğmen B'ye verildiği bilinmedikçe iyi anlaşılamayacağına işaret etmişlerdir.

«Zalim» binbaşı bu değişikliği bilmiyordu. Paranın, Üsteğmen A'ya ödenmesi gerektiğini bu nedenle söyleyerek yanılmıştı.

36) Karakter und analerotik'le krş.

37) Hasta, Almanca Ratten (Fareler) sözcüğüyle Raten (Taksit, para payı) sözcüğü arasında bağlantı kuruyor. (Ç.N.)

38) Nevrotiklerin bu fantezisini, bir baş işaretiyle reddedenler, sanatçı fantezilerinin, arada bir boy gösterdiği benzer kaprisleri anımsasınlar. Örnek olarak bkz: Diable-ries erotiques: Le Poitevin.

39) Ibsen'in fareli kızı, kuşkusuz, Hamelin'li efsanevi fare avcısından türemiştir kuşku yok. Bu avcı, önce fareleri suya çeken biriymiş. Sonra aynı yöntemle çocukları, bir daha geri gelmemecesine kentten alıp götürmeye başlamış.

Küçük Eyolf da fareli kızın çekiciliğine kapılarak suya atmış kendini. Efsanede, iğrenç bir varlık gibi görünmüyor fare. Sadece, zararlı ve rahatsız edici olarak görünüyor. Ölülerin ruhunu dile getiriyor.

40) Viyana mezadıklarında sık rastlanan gelinciktir bu hayvan.

41) Bir fare dişi gerek bana.

Bir dişi daha.

Hah

Tamam işte der Mephistophles. (Faust 1. Bölüm.)

41) Almancası «antkrlich Ebenbild». Faust'un Birinci Bölümünde, Auerbach'm Tavernası.

42) İlk kez anlattığı gibi, ilk gece değil. Ismarlanan gözlüğün, aynı gün gelmesi, olanaksız. Hasta, bu ara zamanı kısaltıyor anısında. Çünkü hasta, subayla gerçekleştirmesi gereken buluşmayı geri itmiştir. Posta memu-resinin dostça davranışından söz eden subayla yani.

43) Almancası «Ja, schnecken, pa, einen Schmarren». Bu Viyana argosu. Yaklaşık olarak çevrilmiştir.

44) Saçmalık, rüyada olduğu gibi, zorlayıcı düşüncede de alay'ı anlatır. Bkz. Rüyaların Yorumu.

45) Babasına baş eğmesinin sevdiği kadından uzaklaştığı zamana rastlamasına dikkat etmek ilginç olur. Eğer kalıp, parayı A'ya verirse, babasma karşı kefareti yerine getirmiş ve aynı zamanda, başka bir miknasıtısın çekimi karşısında, sevdiği kadını bırakmış olacaktı.

Bu çatışmada, kadında kalmıştır zafer. Kadına, normal düşünce yardımcı olmuştur.

46) Krş. Über Die Infantilen Sezualtheonon (Çocuklukla İlgili Cinsel Kuramlar Üzerine). Freud'un bu çalışması, Yasaklar, Normal Dışı İstekler adı altında yayınlanmıştır. (Ç.N.). kuramsal görüşler

a. ZORLAYICI BİÇİMLENMELEİN BİRKAÇ GENEL KARAKTERİ (1)

İlk zorlayıcı tasavvurlar tanımımı 1896'da yapmışım:

«Geri itildikten sonra ortaya çıkan, biçim değiştirmiş ve daima, çocukluk yıllarının cinsel ve şehvetle sürdürülmüş eylemine geri giden suçlamalardır» demişim. (2)

Bu tanım, en iyi öğelerden biçimlenmiş olmasına karşın, bana, biçimsel olarak saldırıya açıkfeliyor bugün.

Tanım, büyük ölçüde, birleştirme çabasıdır. Ve zorlayıcı nevrozlardaki süreci örnek olarak almaktadır. Nevrozlar, kesinsiz ve belirsiz olan yönündeki eğilimleriyle en değişik tinsel biçimlemeleri «zorlayıcı tasavvurlar» olarak birbirine katarlar. (3)

Gerçekte, zorlayıcı yapıların, en değişik ruhsal iş değerine sahip olabildiklerinden ve «zorlayıcı düşünce»den söz etmek daha doğrudur. Bu ruhsal işler, istekler, suç eğilimleri, iç kışkırtıcıları, itkiler, düşünceler, kuşku, buyruklar, yasaklar olarak belli eder kendini. Hastalan genellikle bu belirliliği silmeye ve işleri, duygusal yüklerinden soyutlanmış durumda, zorlama tasavvurlar olarak ileri sürmeye çalışırlar.

Salt «düşünce bağlantısına» indirilecek bir isteğin böyle bir işleme tabi tutulmasının örneğini, hastamız, ilk oturumda vermiştir.

Zorlayıcı düşüncenin fenomenolojisinin, şimdiye kadar uygun biçimde değerlendirilmediği de itiraf edilmeli.

Hastanın, girebilmiş zorlayıcı tasavvurlarına karşı sürdürdüğü ikincil korunma savaşında, özel bir ad almaya değer biçimlenmeler kendini gösterir. Hastamızın askeri eğitimden dönüşte, kendini meşgul eden düşünceleri göz önüne alalım bir kez.

DELİRİUM NEDİR?

Zorlayıcı düşüncelere karşı çıkan aklı düşünceler değil, her iki düşünce biçiminin karışımıdır:

Zorlayıcı düşüncelere karşı çıkan düşünceler, savaştıkları zorlamanın kimi koşullarını içlerine alır ve akü araçlarıyla hasta (patolojik) düşünce alanına çıkarlar.

«Delirium» adını hak eder bu tür düşünceler.

Hastamızın, hastalık tarihinin durumunu bir örnek çok iyi anlatacak. Okuyucunun, bu örneği, hastanın, hastalık tarihinde ilişkin olduğu yere oturtmasını dilerim:

Hastamız, gece geç saatlere kadar ders çalışma, sonra kapıyı açarak, babasının hayaletini arama, içeri girerken de holdeki aynada cinsel organlarını seyretme gibi garip bir itkiye kapıldığı sırada, babasının, sağ olsaydı buna ne diyeceğini düşünerek kendini toparlamaya çalışmıştı.

Ancak bu konunun, bu aklı biçimiyle hiç bir basan sağlayamamıştı.

Bu saçmalık, aynı düşüncenin bir delirium tehdidi biçiminde, aktarılmasıyla ortadan kalkmıştır ancak:

Bu saçmalığı bir kez daha yaparsa, babasının başına bir şey gelecektir öbür dünyada.

Birincil ve ikincil korunma savaşında yapılması kesin olarak gerekli ayırımın değeri, hastaların, kendi, zorlayıcı tasavvurlarının içeriğini tanımadıkları öğrenilince sınırlanır. Çatışkılı görülebilir bu. Ama anlamlıdır:

Psikanaliz sırasında, sadece hastanın değil, yerinde deyimle hastalığın cesareti yükselir. Hastalık, daha açık belirtilerle kendini ortaya koyar.

PATOLOJİK ÜRÜNLERİN ALGILANMASI

Mecazsal dili bir yana bırakırsak, hasta (patolojik) ürünlerinden şimdiye kadar dehşetle kaçan hastanın artık onlara dikkat ettiğini ve onları daha açık ve ayrıntılı olarak algıladığını söyleyebiliriz. (4)

Zorlayıcı biçimlenmelerin daha yakından tanınması iki özel yolda olanaklıdır:

Önce rüyaların, zorlayıcı buyrukların ana metnini veya onun benzerini ortaya çıkardığı denenir.

Uyunikken, kesilmiş, biçilmiş ve biçimlerini yitirmişlerdir bunlar. Tıpkı eksik bir telgraf gibi.

Rüyada, söz olarak kendini gösterir bu metinler. Rüyadaki sözlerin, gündelik yaşamdaki sözlerden doğduğu kuralına karşı olarak. (5)

Zorlayıcı biçimlemeleri daha yakından tanıtan ikinci yol, bir hastalık tarihinin, psikanaliz yoluyla izlenmesinin, birbirini izleyen, fakat metinleri birbirine özdeş olmayan zorlayıcı tasavvurların bir ve aynı oldukları kanısına varma yoludur. Zorlayıcı tasavvur ilk kez mutlu biçimde geri itilmiştir. Ama bir kez daha ve biçimi bozulmuş olarak geri döner. Bu hastanın korunma savaşında. (Direnen, zorlayıcı tasavvurdur. Ç.N.)

Ancak, ana biçim, gerçek biçimdir. Apaçık ortaya kor anlamını. Anlaşılmaz bir zorlayıcı düşünce, bir kez güç belâ açıklandı mı, hastamdan, çoğunlukla, kendisinde beliren türden bir istek, bir heves, bir iç kıskırtısının, zorlayıcı düşünceden önce ortaya çıktığını, ama sürekli olarak kalmadan yittiğini duyarsınız.

Yazık ki, hastamızdan vereceğimiz bu tür örneklerin işlenmesi uzun zaman alacaktır.

Resmen böyle tanıtlanmış zorlayıcı tasavvurlar, ana metinlerine karşı, birincil korunma savaşının izlerini taşırlar, değiştirilmiş kılıklarında. Bu biçim değiştirme, yaşamlarını sürdürme yeteneği sağlar onlara.

Çünkü, bilinçli düşünce rüyalar gibi yanlış anlamaya zorlar onları.

Bir ödün ve kılık değiştirme ürünü olan rüyalar, uyanık düşünce yönünden yanlış anlaşılır.

Bilinçli düşüncenin yanlış anlaşılması, sadece zorlayıcı düşüncelerin kendisinden değil, ikincil korunma savaşının ürünlerinde (örneğin, koruyucu formüllerde) de kendini gösterir.

İKİ GÜZEL ÖRNEK

İki güzel örnek verebilirim bu konuda:

Hastam, başlangıçta, çabucak söylediği «bakalım hele» (Almanca «aber») gibi bir söz söylüyordu. Ama zamanla, bu sözün vurgusunu, birinci heceden ikinci heceye almıştı. Aber'deki «e» yi, kapalı «e» biçiminde söylemenin kendisine bir güvenlik vermediğini söylüyordu. (Bir yabancıнын veya karşı çıkılan birinin işe karışmasından korkulduğu için gerek duyulmuştu bu formüle.) Dolayısıyla, ikinci «e» yi vurgulayarak, açık «e» biçimine sokmuştu.

Bu açıklama, tam zorlayıcı nevroz stilinde yapılmıştır. Ancak, yerli yerinde değildir. Bir akMeştırme değerine sahip olabilirdi o.

Gerçekte, ikinci hecesi vurgulu «aber», «Abwehr»e benziyordu. Hastamın psikanaliz üzerine yaptığımız kuramsal konuşmalardan öğrendiği bir terimdi bu.

Böylece, tedavi, bir savunma formülünü güçlendirmek için biraz kötüye ve delirium'un yardımına baş vurarak uygulanmıştır.

İKİNCİ ÖRNEK

İkinci örnek de şudur:

Hasta, en çok tedavi gücü olan duaların baş harflerinden kurulu ve «amin»le biten bir sözcük kullanmıştı bugün. Böylece, iç kışkırtmalarına karşı koruyacağını sanıyordu kendini.

Bu formülü, aynen yazamayacağım için buraya alamıyorum. Onu ilk duyduğumda, sevgilisinin adındaki harflerle yapılmış bir sözcük olarak nitelendirmiştım. Bir Ş vardı bu adm sonunda Koruyucu sözcük de aminle bitiyordu. Dolayısıyla formülün sonunda SAMEN (Sperm) sözcüğü yer almış oluyordu.

Sonuç olarak hastam, sevgiliyle kendi spermleri arasında bir ilişki kuruyor, yani, imgesel bir onani'ye baş vuruyordu.

Bu gözle görülür bağlamı, kendisi farketmemişti. Korunmayı besleyen, geri itilmiş olaydı.

Korunanın (geri itilen Ç.N.) zamanla kendisini koruyan yapısına girdiğine iyi bir örnektir bu ayrıca.

Zorlayıcı düşüncelerin, rüya düşünceleri gibi, hayali bir içerik kazanmadan kılık değiştirdiği ileri sürüldüğünde, bu kılık değiştirme tekniği ilgilendirebilir bizi. Bu tekniğin değişik araçlarını, bir başka dile aktarılmış ve anlaşılmış zorlayıcı düşünceler olarak anlamamıza engel olacak bir şey yoktur.

Bu kitabın koşulları altında, sadece birkaç örneğini verebilirim onun:

Hastamızın, bütün zorlayıcı düşünceleri karmaşık biçimde kurulmuş değildi. O fare tasavvuru gibi, zor çözümleri gerektirmiyordu. Belli bir anda basit bir teknikle kurulmuşlardı.

ELİPTİK TEKNİK

Kimi noktaları dışarda bırakarak, yani eliptik yolla gerçekleştirilen kılık değiştirmeleri kapsıyordu onlar. Tıpkı espri yaparken olduğu gibi. Ama bu tasavvurlardaki suçluluk duygusu, anlığa karşı yine koruma aracı olarak çalışıyordu.

Hastanın en eski ve en sevdiği zorlayıcı düşüncelerinden biri (bir uyan veya bir ihtar niteliğindedir bu) şu biçimdedir:

Sevdiğim kadınla evlenirsem babamın başına bir iş gelir. (Yani öbür dünyada bir iş gelir.)

Psikanalizin bize bildirdiği ve geride bırakılmış ara evreleri işe katarsak şu biçimi alır düşünce:

Babam yaşasaydı, sevdiğim kadınla evlenmem konusundaki tasarımı çocukluğumda geçen sahnede olduğu kadar kızacaktı. Hani benim ona karşı küplere bindiğim ve lanet ettiğim sahnedeki kadar. Hani, isteklerimin üstün gücünün (6) gerçeklediği lanetlemeleri sıraladığım gün, bana o kadar kızmıştı.

Başka bir eliptik çözüm örneği de verebiliriz. Bir uyan veya sofuca bir yasak örneği:

Küçük, sevimli bir yeğeni vardır hastamızın. Çok sevmektedir onu. Bir gün şöyle bir düşünce gelmiştir aklına:

Bir koitus girişiminde bulunursan, Ella'nın başına bir iş gelecek. (Ella ölecek.)

Dışarda bırakılmış olan düşünceyi de katarsak, şunu elde ederiz:

Yabancılarla giriştiğin dahil, her koitus'ta, evliliğinde-ki cinsel ilişkinin, hiç bir zaman, çocuk sahibi olmana yol açmayacağını bilmelisin. (Sevgilisinin kısırlığı anımsanmalı burada.) Küçük Ella'yı kıskanman kız kardeşine bir çocuğu çok görmen çok acı verecek sana. Bu kıskançça duygular, çocuğun ölümüne yol açmalıdır. (7)

Eliptik kılık değiştirme tekniği, tipik görünür zorlayıcı nevrozda. Ona, başka hastaların zorlayıcı düşüncelerinde de rastladım.

Fare tasavvuruyla benzerliği nedeniyle ilginç ve saydam bir kuşku olayına rastlamıştım, zorlayıcı düşüncelerden acı çeken bir bayanda.

BİR BAYANIN KUŞKUSU

Nürnberg'te, eşiyle dolaşmaya çıkan bayan, bir dükkâna girip çocuğu için bazı şeyler, bu arada bir tarak almıştı. Alish verişin uzun sürdüğünü gören eşi, bir antikacıda gördüğü birkaç eski parayı almak istediğini, dönüp eşini bulacağını söylemiş.

Bayana göre, eşinin gelip kendisine katılması uzun sürmüştü. Eşi dönünce, nerede kaldığını sormuş ona ve şu cevabı almış:

«Hiç. Antikacıdaydım işte.»

O anda bayanın aklına bir soru takılmış:

«Acaba satın aldığım tarak zaten bende yok muydu?»

Bayan, eşinin gecikmesiyle, aklına takılan kuşku arasındaki basit ilişkiyi anlayamamış çok tabii olarak.

Geri itilmiştir bu kuşku. Eksiği tamamlanmış hiçbi-linçsel düşünceyi şöyle dile getirebiliriz:

«Antikacıda olduğun doğruysa, buna inanmam gerekliyse, şimdi satın aldığım bu tarağa, zaten yıllardır sahibim demektir.»

İşte, alaylı ve kamufle edici bir eşitlik. Bizim hastamızın düşüncesi gibi tıpkı.

«Babamla, sevdiğim kadının çocuk sahibi olması gibi, A'ya parasını geri vereceğim mutlaka.»

Aslında Nürnberg'li bayanın zihnine, hiç bilinçsel bir kıskançlık yerleşmiştir. Kocasının, o ara, çapkınlık yaptığından kuşkulandığıdır.

Zorlayıcı düşüncelerin, ruhsal yorumuna girmek istemiyorum bu kez. Böyle bir değerlendirme, çok yararlı sonuçlar sağlayabilir, bilinçli olanla hiç bilinçsel olanı, histerinin incelenmesinden ve hipnotik belirtilerden daha iyi anlatabilirdi.

Kulaktan dolma veya geleneksel tanımlarla hiç bilinç üzerine dört başı mamur öğretiler geliştiren filozof ve ruhsal bilimciler zorlayıcı düşüncelerin belirtilerinden ilk bakışta kesinkes sonuçlar çıkarsa ne iyi olurdu. Bu, onların çalışma biçiminden daha güç bir yol olmasaydı, özellikle istenir bir yol olurdu. Burada, sadece, zorlama nevrozlarda arada bir, hiç bilinçsel, ruhsal süreçlerin en saf, bozulmamış biçimde bilince girdiklerini, yarma hareketi biçiminde nitelendirebileceğimiz bu girişin, hiç bilinçsel düşünce sürecinin çeşitli evrelerinde gerçekleşebileceğini ve yarma işlevliği sırasındaki zorlayıcı tasavvurların, çok kez uzun zaman-danberi var olan kuruluşlar biçiminde görülebileceğini belirtmekle yetineceğim.

Zorlayıcı bir hastada, zorlayıcı bir düşüncenin ilk ortaya çıktığı an araştırıldığında, bu düşüncenin psikanalize hep geriye doğru gitmesinin kendisi için, hep yeni nedenler bulması buna bağlıdır.

b. ZORLAYICI HASTALARIN BİRKAÇ RUHSAL

ÖZELLİĞİ ONLARIN GERÇEKLE BOŞ İNANLA

VE ÖLÜMLE İLİŞKİSİ

Zorlayıcı hastaların, birkaç ruhsal karakterini ele almak istiyorum.

Kendi içlerinde önemli görünmeyebilecek, ancak, önemli olanın anlaşılması için gereklidirler.

Hastamda çok açık olarak ortaya çıkmıştı onlar. Onun bireyselliğinden değil, yakınmalarından Üeri geliyorlardı. Öbür zorlayıcı tipik biçimde ortaya çıkmaktaydılar.

NEVROZ'A BOŞINANLAR

Büyük ölçüde boşinsaldı hastamız. İyi öğrenim görmüş, aydın zeki ve arada bir bütün bu saçmalıkların, incir çekirdeği doldurmayan düşüncelerinin gerçek olmadığını belirttiği halde.

Dolayısıyla, inançları sarsılmayan eğitimsiz boşinsal kişilerden ayırdı o. Bir açıdan, boş insansaldı, bir açıdan değildi. Boşınanının, zorlayıcı düşüncesine bağlı olduğunu biliyordu. Kimi zamanda, boş inanına iyice inanıyordu.

Bu denli çelişkili ve sallantılı davranış, belli bir açıklama çabasıyla, kolay anlaşılır.

Hastanın, bu konularda, iki ayrı ve karşıt kaniya sahip olduğunu, onun için belirsiz bir davranışın söz konusu olamayacağını kabulde çekinme göstermem. Hasta, özel zorlayıcı yakınmalarına en açık biçimde bağlı olarak iki görüş arasında gidip gelmektedir.

Bir zorlayıcıya egemen olduğunda, ağır basan bir anlıkla, kendi saflığıyla eğlenmiştir. Onu sarsacak bir şey kalmamaktadır bu durumda ortada.

Ama, çözümlenmemiş bir zorlayıcının egemenliğine girdiğinde (bir direnmenin de diyebiliriz buna. Bir şey değişmez,) ancak inançsal kanılarının yardımcı olabileceği şaşılabilir olgular çıkmaktadır ortaya.

Boşınam, okumuş yazmış birinin boş inanıydı. Cuma gününden, 13 sayısından kaygı duymak gibi aküalmaz saçmalıklar yapıyordu. Kehanetlere, peygamberce rüyalara inanıyor, zihnini, açıklanamaz biçimde meşgul eden kişilerle kaşılaşıyordu. Uzun bir aradan, sonra, birden aklına geliveren kişilerce yazıyordu.

Bu konularda çoğunun, kendisi için pek önemi olmayan konulara uzandığını uzun zamandır aklına gelmeyen ve kısa bir süre önce anımsadığı bir dostuna rastgelince, kendisiyle şaşırtıcı biçimde rastladığı bu dostu arasında herhangi bir şey olmadığını da itiraf etmekten geri durmuyordu.

Doğallıkla, yaşamını bütün olaylarının, kehanetlerle kendini gösterdiğini de söylemek istemiyordu. Söz gelimi, babasının ölümü böyle olmuştu. Önceden sezinlememişti onu.

Ancak, bütün bu kanıtlar, kanıtlarının ikircikliğini (dualizmini) hiç değiştirmiyor, boş inanının zorlayıcı karakterini pekiştiriyordu sadece. Zamandaş direnme ve tereddütlerle saptanır bu karakter.

Ben, onun bütün şaşılabilir öykülerini aklı biçimde dile getirmeye yetenekli değildim doğallıkla. Ancak, tedavi sırasında ortaya çıkan hangi durumların, şaşılabilir şeyler arasında yer aldığını hastanın bu şeyleri yaratmak için hangi araçları kullandığını gösterebildim.

Dolaylı görme, okuma unutmama ve bellek yanılgıları ile çalışıyordu. Sonunda adeta kumarbaz el çabukluğuyla, şaşılabilir düşüncelerini nasıl ortaya koyduğunu öğrenmeme, kendisi yardımcı oldu.

Önsezilerinin ve kehanet çocuksal kökü olarak, annesinin, bir randevu verirken söylediği sözleri anımsama ilgi çekiciydi.

Annesi şöyle söylüyordu:

«Şu gün olmaz, bugün de olmaz. O günler yatacağım.»

Sözünü ettiği günler yataktan çıkmıyordu gerçekten.

Olaylarda, boşnam için dayanaklar bulmak hastam için bir zorunluktur. Bu nedenle o, gündelik yaşamın, açıklanamaz küçük yaşantılarına, gereğinden çok önem veriyor, bu rastlantıların yetmediği yerde, hiçbilineşel edi-miyle, onlara yardımcı oluyordu. Gündelik yaşamın, açıklanamaz gerçeklerine aşın değer vermesi, rastlantıların yetmediği yerde, hiçbilineşel edimiyle onlara yardımcı olması, olaylarda, boşnam için dayanaklar bulması apaçık bir gerçektir.

ENDOPSİŞİK ALGILAR

Olaylarda, boşnan için dayanaklar bulma zorunluğuna, başka hastalarda da rastladım. Hem de çok hastada. Onun daha başkalarında da bulunduğunu tahmin ediyorum.

Zorlayıcı nevrozların ruhsal karakteriyle, kolay açıklanabilir geliyor bu bana.

Daha önce de açıkladığım gibi, bu bozuklukta, geriye itilme, amnezi aracılığıyla değil, nedensel bağın, duygusallığın çekilmesi sonucu kopmasından doğar.

Bir yerde, endopsişik bir algıya benzettiğim (6) belli bir uyarıcı güç bu geri itilen ilişkilerde varlığını sürdürür görünüyor.

Böylece hasta, geri itilmiş ilişkileri, projeksiyon aracılığıyla dış dünyaya atıyor. Dış dünyada onlar, ruhsal olanda çıkarılmış, açıkta bırakılmış (unutulmuş, geri itilmiş Ç.N.) olana tanıklık ediyorlar.

Bir başka ve zorlayıcı hastalarda ortak ruhsal bir ge-rekim yaşamda kesinsizlik ve kuşkudur. Yukarda anılanla akrabadır bu gerekim. Onu enine boyuna incelemek istersek itkileri araştırmalıyız.

Kesinsizliğe başvurmak, nevrozların, gerçeklikten uzaklaşma ve dış dünyaya sırt çevirme yöntemlerinden biridir. Her psikonevrotik bozuklukta vardır bu eğilim. Hastanın, kesinlikten ne kadar kaçtığı ve kuşkuya saplanıp kaldığı yadsınamayacak kadar açıktır.

Kimi hastalarda bu eğilim, zamanı kesin olarak saptı-yan saatlerden nefret etme ve kuşkuyu ortadan kaldıran tüm aygıtları, hiçbilineşten gelme numaralarla zararsız duruma getirme biçiminde belirir.

Hastam, çatışmalarında bir karara varmamızı sağlayacak bilgilerden hiç birini vermemekte direniyordu.

KUŞKUYU YEĞLEME

Sevgilisiyle evlenmesi konusunda son derece önemli olan koşulları da bilmiyordu. Sözümona sevgilisinin ameliyat geçirdiğinden, bu ameliyatın, tek yumurtalık üzerinde mi, çift yumurtalık üzerinde mi yapıldığından habersizdi.

Onun unuttuklarını anımsamayı, bilmezlikten geldiğini öğretmeyi telkin etmeye çalıştım.

Zorlayıcı hastaların, kesinsizliği ve kuşkuyu yeğlemeleri, düşüncelerini, tercihi olarak, bütün insanlar için kesinsiz olan, bilgi ve yargılarımızın kuşkuda kaldığı konulara uzatmalarından ileri gelir.

Bu konular, her şeyden önce: Babadan türeme, yaşam süresi, ölümden sonra yaşam, geleneksel olarak güvendiğimiz bellektir. (Belleğin güvenilirliği en ufak garantiye alınmış değildir burada.) (7)

Belleğin kesinsizliğini, zorlayıcı nevroz, semptomlarını, biçimlerken, en geniş biçimde kullanır. Yaşam süresinin ve öbür dünya düşüncesinin hastanın, zihninde ne gibi rol oynadığını öğreneceğiz imdi.

Ancak, daha önce, hastamızdaki bir boş inana değineceğiz. Daha önce söz etmiştim bundan. Her halde, okuyucunun çoğunda şaşkınlık uyandırmıştır böyle bir boş inan.

Hastamın, sözünü edeceğim boş inanı, onun düşüncelerinin duygularının, iyi ve kötü isteklerinin üstün gücüne karşı inancıdır. Zorlayıcı nevrozun sınırlarını aşan bir çılgınlık çabası olarak nitelendirmek pekâlâ olanaklıdır. Ancak bir başka zorlayıcı nevrozda rastladım aynı kaniya. Uzun zamandanberi iyileşmişti. Davranışları normaldi.

Bütün zorlayıcı nevrozlar, hep aynı kaniyi paylaşır gibi davranırlar.

Sözü dolaştırmadan, bu inançta, çocukluğun büyük kompleksinin varlığını kanıtladığını söyleyelim ve hastamıza, kanısını neye dayandığını soralım

İki deneyine baş vurarak karşılık verecektir.

SEVGİ VE NEFRETİN ÜSTÜN GÜCÜ

Bir hasta tedavi merkezine ikinci kez geldiğinde (derdinin ilk etkisini burada duymuş), daha önce kaldığı bir odayı istemiş. O odanın durumu bir hemşireyle ilişkilerine daha uygunmuş. Ancak odanın, yaşlı bir profesörce tutulduğunu öğrenince, tedavi şansını azaltan bu haber karşısında, o profesör için, «İnşallah inme iner,» demiş.

Bu kötü duadan 14 gün sonra, bir gece rüyasında bir ceset görerek uyanmış. Sabahleyin uyandığında, profesöre gerçekten inme indiğini öğrenmiş. Gece uyandığı saatte, profesörün cesedi odaya getirilmekteymiş.

Hastanın, anımsadığı öbür olay, kendisine çok iltifat gösteren, yaşlı ve sevgi gereksinimindeki bir kızmış. Bir kez, bu kızcağız, hastamın, kendisini sevip sevmeyeceğini bile sormuşmuş. Kaçamak bir karşılık vermiş. Kısa bir süre sonra da kızın pencereden düştüğünü öğrenmiş. Başlamış kendi kendini suçlamaya.

«İsteseydim, onu yaşatabilirdim,» demiş. «Sevdiğimi söylemem yeterliydi ona.»

Böylece, sevginin ve nefretinin üstün gücüne inanır olmuş.

Sevginin üstün gücünü yalanlayacak değiliz ama, her iki olayın da ölümle ilişkisi olduğuna dikkati çekeceğiz. Daha yakın açıklama şudur: Hastamız, öbür zorlayıcı hastalar gibi düşmanca duygularının dış dünyadaki etkisini abartmaya yönelmiştir ister istemez. Çünkü, onun bilinçli düşüncesinde, aynı düşmanca duygularının, iç ruhsal etkisi, büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

Onun sevgisi - daha doğrusu nefreti - gerçekten aşırı ölçüde güçlüdür. Zorlayıcı düşünceleri yaratan bu sevgiyle, bu nefrettir. Hasta, bunların kaynağını anlamaz ve onlara karşı kendini savunmaya çalışır.

Ama boşuna. (8)

Ölüm temasıyla özel bir ilişkisi vardı hastamızın. Bütün matemlere katılıyor, bütün cenaze törenlerinde, olanca sofuluğuyla yer alıyordu. Bu nedenle, kız kardeşleri «mortoc» diye ad takmışlardı. İmgeleminde hasta, durmadan insanları öldürüyordu. Geride kalanlara içtenlikle baş sağlığı dileyebilmek için.

Ablasının, kendisi 3-4 yaşlarındayken ölmesi, fantazi-lerinde büyük rol oynamıştı. Çocukluktaki yaramazlıkla-nyla bu ölüm arasında, içsel bir bağlantı doğmuştu.

Babasının ölümü düşüncesinin erken yaşlarda kendisini ne denli meşgul ettiğini biliyoruz. Hastalığını 15 yıl önceki bu zorlayıcı düşünceye bağlayabiliyoruz.

Zorlayıcı korkularının «öbür dünya»ya uzatılması, babasının ölümünü istemesinin yerini doldurmasından başka bir şey değildir.

Babasının ölümünden 1.5 yıl sonra, onun üzüntüsü yeniden baş gösterince ortaya çıkmıştı. Öbür dünya düşüncesi gerçekliğe ve önceki korkularına karşıt olarak, babasını diriltmeye yönelmişti. «Öbür dünya» eklemesini, değişik yerlerde «babam yaşadığı sırada» diye çevirmeyi denemiştik.

İmdi, öbür hastaların davranışları, bizim hastamızdan pek ayrı değildir. Ölüm olayını kader onların karşısına daha erken bir çağda çıkartmamış da olsa. Onların düşünceleri, başkalarının yaşam süresi ve ölüm olanağıyla kaplıdır. Başlangıçta, onların boş inansal eğilimleri başka bir içeriğe belki başka bir kaynağa da sahip değildir. Her-şeyden önce, kendilerinin çözemedikleri kompleksleri çözmek için ölüm olanağını gereksinirler.

Sevgi konusunda yeteneksiz olmaları, karakterlerinin belli başlı özelliğidir. Böyle bir kararı geri iterler hep. Hangi kişi adına veya hangi kurala göre hangi kişi aleyhine karar vereceklerini bilemezler. Tıpkı eski Alman imparatorluk mahkemeleri gibi. Oralarda yargıç kararını verene kadar ölür, dava da ancak böyle biterdi.

Böylece, zorlayıcı nevrozlar, her yaşam çatışmasında, kendileri için önemli, çok kez sevilen bir kişinin ölümünü ararlar. Anne, baba olabilir bu. Bir rakip, sevilen bir varlık olabilir. Nevrozların eğilimlerinin bir o yöne, bir bu yöne gidip geldiği kişilerdir bunlar.

Zorlayıcı nevrozlarda ölüm kompleksini değerlendirirken itki yaşamına girmektedir. Şimdi bu yaşamı ele alacağız.

C. İTKİ YAŞAMI VE ZORLAMANIN VE KUŞKUNUN TÜREMESİ

Karşı etkileri zorlayıcı nevrozları ortaya çıkaran ruhsal güçleri tanımak istiyorsak, olaylara geri gitmeliyiz. Bunlar, hastamızın, ileri yaştaki hastalığının nedenleri üzerine öğrendiklerimizle, çocukluğunda başından geçmiş olanlarla ilgili öğrendiklerimizdir.

Uzun zamandır sevdiği kızıdan başkasıyla evlenmeye zorlanmasından 20 yıl sonra hastalanmıştı. Bu yolda bir karar vermesi için gerekli olan işlevlikleri erteleyerek bu çatışmadan sıyrılmaya çalıştı. Nevroz, araç sağlamıştı bu konuda. Sevilen kadınla, önerilen kadın arasındaki kararsızlık babanın etkinliğiyle, kadının sevgisi arasındaki çatışmaya indirgendir. Babayla, cinsel nesne arasındaki seçim uyumsuzluğuna indirgenmektedir bu. Anılardan ve zorlayıcı nöbetlerden çıkan sonuca göre, çocukluktan gelme bir uyumsuzluktu bu.

Hastamızın tüm yaşamı boyunca, babasına ilişkisinin, sevgilisine ilişkisi gibi, sevgiyle nefret arasındaki çarpışma biçiminde var olduğu da yadsınmaz bir gerçektir.

Öç fantazileri, anlamaya zorlanma, köy yolunda taşla vurma gibi zorlayıcı belirtiler, ondaki bu bölünmeyi kanıtlar. Bir dereceye kadar anlaşılır bir bölünmedir. Çünkü sevgili, önce onu reddetmekle sonra gösterdiği soğuklukla düşmanca duyguların doğuşuna yol açmıştır.

Hastanın, zorlayıcı düşüncelerinden anladığımız kadar aynı duygu bölünmesi, onun babasına olan ilişkisini etkilemiştir. Çocukken baba, düşmanca duygular vermiş olmalıdır ona. Kesinlikle saptadık da bunu.

Sevgilisiyle, sevecenlik ve düşmanlığın birbirine karıştığı ilişkisi, büyük ölçüde, onun bilinçli algısının alanı içindedir. Olumsuz duygunun ölçüsü ve dile geliş biçimi onu şaşırtmıştır. Babaya karşı bir zamanlar, güçlü biçimde bilinçli olmuş düşmanlıkta tersine uzun zamandanberi görünmemektedir. Ancak, büyük dirençlerin yenilmesiyle bilince geri getirilebilir.

Çocuklukta babaya karşı duyulan nefretin geri itilmesinde, başka bütün olguları nevroz çerçevesine sokan süreci yakalamaktayız.

Hastamızın, teker teker saydığımız, duygusal çatışmaları birbirinden bağımsız değil, tersine birbirine kaynaşık-tır.

Sevgiliden nefret, babaya bağlılığa eklenir, bunun tersi de olur.

Bu yalınlaştırma sonucu geride kalan iki çatışma akımı babayla sevgili arasındaki karşıtlık, sevgiyle nefret arasındaki çelişki, içeriksel ve kökensel açıdan birbirlerinden doğmazlar. Her iki durumda da, kökensel açıdan olduğu kadar, içeriksel açıdan da birbirini etkilemez.

Bu iki çatışmanın ilki, sevgi nesnesi olarak erkekle kadın arasındaki normal tereddütten doğar. Şu ünlü soruyla çocuğun karşısına çıkarılır bu tereddüt:

«Daha çok kimi seviyorsun bakalım? Anneyi mi, babayı mı?»

Duygusal yoğunlukların evrimindeki ve sonuçtaki cinsel amacın saptanmasındaki bütün -bireysel- ayrılıklara karşın, bütün yaşam boyu sürüp gidecektir bu tereddüt.

Ancak bu karşıtlık, aman vermez «şu mu, bu mu» karakterini, keskin karşıtlığını, normal olarak yitirir.

Her iki cinse de bağlılık gösterilir. Bu bağlılıklar eş değerde değildir. Normallerde, bir cinse değer vermek, öbür cinsin değerini küçültmekle sonuçlanır.

SEVGİ VE NEFRETİN BİRLİKTELİĞİ

Çatışmaların öbürü daha büyük bir etki yapar üzerimizde:

Başlangıç durumundaki sevginin nefret gibi algılandığını, doyurulmayan, sevginin, kolayca nefrete dönüştüğünü bilmekteyiz. Şairlerden, sevginin buhranlı anlarında, karşıt duyguların, bir süre birbirleriyle çarpışarak var olduğunu öğreniyoruz.

Ancak, sevgi ve nefretin, aynı kişide en büyük yoğunlukta sürüp gitmesi şaşkınlığa düşürüyor bizi. Uzun vadede sevginin nefreti yenmesini, tüketmesini beklerdik. Gerçekten, karşıtların, bu biçimde varlıklarını sürdür -meleri, özel ruhsalimsel, koşullarda ve hiçbilinçsel durumun etkisiyle mümkündür. Sevgi, çözöştüremez nefreti, sadece hiçbilince geri iter. Nefret, hiç bilinçte, bilincin etkisiyle ortadan kalkmaktan kurtulur, varlığını korur ve geliştirir.

Bu koşullar altında bilinçli sevgi, tepki olarak, çok büyük bir yoğunluğa kavuşur, karşıtını baskı altında tutmak gibi, kendisine yüklenen büyük görevi omuzlayabil-mek için.

NEFRETİN PATOJENİK VE PARNOYİK ROLÜ

Bu iki karşıtın, çok eskiden, tarih öncesi çocukluk yıllarında, birinin geri itilmesi sonucu birbirinden ayrılması (genellikle nefret itilir geriye) sevgi yaşamının, bu garip «konstelasyon»unun koşulu görünüyor. (9)

Zorlayıcı hastalar üzerindeki psikanalizlere göz atıldığında, böyle bir davranışın (sevgi ve nefret konusundaki davranış), bizim hastamızda olduğu gibi, en sık, en açık ve belki en anlamlı zorlayıcı nevroz özelliği olduğu anlaşılır. Şimdi, «nevrozun seçimi»ni, itkiler alanına bağlamak çekici gelebilir. Ancak, bu çekiciliğe kapılmamak için çeşitli nedenler vardır. Bütün nevrozlarda, aynı geri itilmiş itkilerin, semptom yaratıcı olduğu kabul edilmelidir.

Hiçbilince, (bilinçaltına) geri itmede, sevginin alıkoyduğu nefret, histerinin, patojenesinde ve paranoyada büyük rol oynar böylece.

Sevginin özünü çok az tanıyışımız, bu konuda kesin karar vermemizi engelliyor. Özellikle, onun olumsuz etkisinin (10), libidonun sadistik ögesiyle ilişkisi bütünüyle karanlıktır. Bu nedenle, üzerinde konuştuğumuz olaylarda, sevginin sadistik ögesinin, yapısal olarak, özellikle güçlenmiş ve bu nedenle zamansız ve esaslı biçimde geri itilmiş olduğunu, gözlenen nevroz görüntülerinin (fenomenlerinin), bir yandan tepkiyle en yüksek noktasına çıkmış bilinçli sevecenlikten (şefkat), öte yandan, hiç bilinçte nefret olarak etkisini sürdüren olgudan türediğini söylediğimizde, geçici bir bilgi vermiş oluyoruz. Sevgi ve nefretin bu dikkate değer durumunun açıklanması ne olursa olsun, onun varlığı, hastalarımız üzerinde yapmış olduğumuz gözlemlerle kanıtlanmıştır, her kuşkudan öte. Zorlayıcı nevroz süreçlerinin, bu etmene bağlanarak ne kadar kolayca, bilmeceli olmaktan kurtarılacağını görmek de sevinç verici.

Yoğun bir sevginin karşısına, aynı yoğunlukta bir nefret çıktı mı, istemin felci olması ve sevginin, itici etken olduğu bütün eylemlerde bir karar verme yeteneksizliği çıkmalıdır ortaya.

Ancak, kararsızlık, tek bir eylem kümesine bağlı kalmaz uzun zaman. Çünkü, sevgilinin hangi eylemi, onun tutkusuyla (sevgisinin ana gerekçesiyle) ilişkili değildir ki? Sonra, cinsel davranışa, örnek bir güç karşılık olur. Kişinin, öbür bütün eylemlerine biçim değiştirtiren bir güç. Üçüncü olarak, zorlayıcı nevrozların ruhsal karakterinde, geri itme mekanizmasını bol bol kullanma özelliği yatar.

Kişinin bütün yapıp edecekleri konusunda bir karar felcine uğraması buradan doğar. (11)

Böylece, zorlayıcı hastaların ruhsal yaşamında karşımıza çıkan zorlama ve kuşkunun egemenliği biçimlenmiş olur. Kuşku, sevginin, nefret yönünden engellenmesi sonucu, tasarlanan her eylemde,

hastayı egemenliğine alan kararsızlığın içten algılanmasına karşılık olur. O kuşku, gerçekte, öznel olarak, en kesin olması gereken sevgiden kuşkudur. Herşeye yayılmış, en küçük ayrıntıya uzanmıştır. Sevgisinden kuşkulanan, başka her şeyden, en küçük şeyden bile kuşkulabilir, kuşkulmalıdır. (12) Koruyucu önlemlerle, kesinsizliğe, sürekli tekrarlamaya götüren, yine aynı kuşkudur. (Tekrarlamanın amacı, kesinsizliği kınamaktır.) Bu koruyucu işlemleri, daha kökeninde engele uğramış sevme kararı gibi, uygulanmaz duruma getiren, bu kuşkudur.

Deneylerimin başlangıcında, koruyucu nevrozlarda, bir başka ve genel bir kaynak kabul etmek zorundayım. Norma, daha çok yaklaşır görünen bir kaynağı.

Söz gelimi, mektup yazarken biri bana soru sorup durursa, o sıra yazmış olabileceğim konusunda bir kesinsizlik gelir içime. Yazdıklarımı kesin olarak bilebilmek için mektubu yeni baştan okumak zorunda kalırım.

Bu bakımdan, zorlayıcı hastaların dualarındaki kesinsizliği, bu dua işlevliğini durmadan bozan hiç bilinçsel fantazilere verebildim.

Böyle bir kabul doğrudur ve önceki kanımızla kolayca uyuşuyordu.

Kesinsizliğin, rahatsız edici hiç bilinçsel fantazilerden türeyen, kesinsizliğe karşı koruyucu bir önlem olduğu doğrudur. Ama bu fantaziler, duayla bir yana atılmak istenen karşıt itkiyi de içermektedir. Rahatsız edilmenin hiç bilinçsel kalmadığı, çok açık algılandığı hastamızda bir gerçektir bu. Örneğin o, «Tanrı sizi korusun» diye dua ettiği zaman, içinden bir «korumasın» duygusu gelmektedir. Onun bir lanetleme başlangıcı olduğu sonucuna varmaktadır.

«Korumasın» sözcüğü ortaya çıkmazsa, hasta, kesinsiz bir durumda kalmakta ve duasını, o sözcük içinden gelene kadar sürdürmektedir.

NEFRETİN SİLİNMEYİŞİ

Bunu yapmadan hastamız, öbür zorlayıcı nevrozlar gibi, duaları kısaltarak, çabuk çabuk okuyarak, karşıtların işe karışmasını önlemeye çalışmıştır. Başka hastalar bu koruyucu eylemleri, başka eylemlerden ayırtetmeye çalışırlar özenle.

Ancak, uzun vadede, bir yarar sağlamamıştır bu teknikler. Sevgi içeren itki, önemsiz bir eyleme doğru itilirken bir şeyler basarsa da, düşmanlık içeren itki onu izleyip yapıtını ortadan kaldıracaktır.

Zorlayıcı hasta ruhsal yaşamımızın kesin duruma getirilmesindeki güçsüz noktayı, belleğin güvenilmezliğini ortaya koyunca, onların yardımıyla kuşkusunu, henüz sevgi nefret ilişkisine rakip olmayan, girişilmiş bir takım eylemlerce, bütün geçmişe varıncaya kadar her şeye uzatır.

Bir dükkândan, küçük kızı için tarak alan, kocasına canı sıkıldıktan sonra, aldığı tarağın kendisinde eskiden-beri bulunup bulunmadığından kuşkuya düşen kadını anımsıyorum.

Kadın, doğrudan doğruya şöyle demiyor: «Sana olan sevgimden kuşkuya düşersem (kadının kocasına karşı sevgisinin sadece dışa atılışıdır bu kuşku) bundan da (kocasının geç kalması olayı Ç.N.), her şeyden de kuşkulabilirim.»

Nevrotik kuşkusunun gizli anlamını böylece açığa vuruyor.

Zorlama, kuşkuyu giderme, dayanılmaz engelleme durumunu düzeltme çabasıdır. (Dayanılmaz engellemeler kuşkuya tanıklık eder.) Sonunda, geri itmenin yardımıyla, engellenen herhangi bir tasarıyı, kesin karara dönüştürmek ve gerçekleştirmek olanaklıdır.

Ama, gerçekleşen tasarı, ana tasan değildir açıkça. Orada yığılı olan enerji, temsilci bir eylemde, kendini dışarı atma olanağını kaçırmayacaktır. Kimi zaman şefkatli, kimi zaman düşmanca, itkinin bu dışarı atma yolunu ele geçirdiği buyruk ve yasaklarda kendini gösterir söz konusu enerji.

Zorlayıcı buyruğun yerine getirilmeyişinden doğan gerilim, dayanılmazdır ve ileri aşamada kaygı olarak algılanır. Ancak, küçük bir ayrıntıya kaydırılmış bu temsilci eylem, büyük ölçüde, tartışmalıdır. Onun çok kez, koruyucu önlem olarak, bir savunma itkisiyle sıkı sıkıya bağlı olarak kendini gösterdiği ileri sürülür.

EYLEMİN DÜŞÜNCEYE GERİ GİTMESİ

Bir tür geri gitmeyle, sonuçtaki kararlar yerine, değişen eylemler geçer. Düşünce, eylemin yerini tutar. Eylemin düşüncesine ilişkin herhangi bir ön adım, zorlayıcı güçle temsilci eylemin yerini alır.

Eylemin, bu biçimde düşünceye geri gitmesinin belirginlik derecesine göre, zorlayıcı nevroz olayı, zorlayıcı düşünce, (tasavvur) veya dar anlamıyla, zorlayıcı işlem karakterini kazanır.

Bu gerçek zorlayıcı, eylemler, birbiriyle çarpışan itkilerin yerini doldurma biçimlenmelerinde bir tür uzlaşmaya girmesiyle olanak kazanırlar.

Hastanın sorunu sürdüğü sürece, zorlayıcı eylemler, onani türüne göre, çocukluktaki cinsel eylemlere yaklaşırlar. Bu nevroz türünde sevgi eylemine varılmış olur. Ancak, sadece, yeni bir geri gitmenin yardımıyla, sevgi ve nefret nesnesi olan kişilere yönelik eylemlere değil, çocuklukta olduğu, gibi, otorotik eylemlere varılır.

Düşüncedeki eylemle ilk geri gitme, nevrozun ortaya çıkışına katılan başka bir etmenle beslenir.

SEYİR VE ÖĞRENME İTKİSİ

Zorlayıcı hastaların tarihinde, düzenli olarak ortaya çıkan bir cinsel seyir öğrenme itkisinin, zamansız ve erken kendini göstermesidir. Hastamızın, çocukluktaki cinsel işlevliğini de kısmen yönetmiştir bu itki.

(13)

Zorlayıcı nevrozların doğusundaki sadistik öğelerin sözünü zaten etmiştik. Zorlama hastanın yapısındaki bilgi itkisi ağır bastığında, zihinsel düşünce, nevrozun belli başlı semptomu olur. Düşünce sürecinin kendisi cinsel-leştirilmiştir. Başka zamanlarda, düşüncenin içeriğine bağlı kalan şehvet, düşünceyle ilgili eyleme uygulanmıştır. Bir düşünce sonucuna ulaşmanın doyumunu, cinsel doyum olarak algılanır.

Bilgi itkisinin, düşünce süreçleriyle bu ilişkisi, bu itkiyi, katıldığı, zorlayıcı nevrozların değişik biçimlerinde, boşuna bir eyleme geçmeye çabalayan enerjiyi düşünceye çekmeye yatkındır. Başka tür bir şehvet doyumunu sağlar bu düşünce.

Böylece, temsilci eylem, bilgi itkisi, yardımıyla, hazırlayıcı düşünce eylemine bırakır yerini.

«ZORLAYICININ KURAMSAL TANIMI

Eylemin gecikmesi, kendi temsilcisini, düşüncenin gecikmesinde bulur hemen. Ve bütün süreci olanca özelliklerinin alıkonulmasıyla başka bir alana aktarılır. Amerikalıların bir yapıyı aynen taşıyarak başka yere kurması gibi.

Zorlayıcı nevrozlara «zorlayıcı» olma niteliğini veren, uzun zamandır araştırılan ruhsal yapıyı, yukarki tartışmalara dayanarak saptamak istiyorum şimdi. Karşıt düşüncenin, düşünce sistemlerinin, hareket ettirici bölümündeki engellemesi sonucu, eyleme yönelik nicel ve nitel enerjiyle girilen düşünce süreçleri «zorlayıcıdır. Geriye dönüşle eylemleri temsil eden düşünceler böyledir.

Düşüncenin, ekonomik nedenlerle, dış dünyayı aradan çıkarmaya, dış dünyayı değiştirmeye yönelik eylem için gerekli enerjiden daha küçük bir enerji kaydırımı yardımıyla (belki de yüksek düzeyde) sürdürüldüğünü kabullenmek hiç de çelişkili olmaz.

Zorlayıcı düşünce olarak, güçlü biçimde bilince gelen şey, bilinçli düşüncenin çözümü çabalarına karşı güvenlik altına alınmalıdır. Bu korumaya, zorlayıcı düşüncenin, bilinçli olmadan önce baş vurduğu kılık değiştirme aracılığıyla varılır. Ancak, tek araç değildir bu. Ayrıca zorlayıcı düşünceyi, doğuş durumundan (kılık değiştirmesine karşın, çok kolay tanınır bu durumda) sıyırmak çok az olanaklıdır. Zorlayıcı düşünceyi, doğuş durumundan sıyırmak amacıyla, patojen durumla, ondan doğan zorlama arasına, bir ara zaman yerleştirilir. Bu ara zaman, bilinçli düşüncenin nedensellik araştırmasını, yanlış yöne götürür. Öte yandan, zozlamanın içeriği, genelleştirme aracılığıyla, özel ilişkilerden sıyrılmış olur. Hastamız «anlama zorlamasında bir örnek verir bu konuda. Daha iyi bir örneği de bir başka hasta vermiştir:

Süs eşyası taşımayı kendine yasaklamıştır bu hasta. Böyle bir yasağa yol açan, onun annesinden kışkırdığı bir takıdır. Kendisine miras kalacağını umduğu bir takı.

Sonunda, belirsiz veya çift anlamlı bir metnin bilinçli çözümüne karşı zorlayıcı düşünceyi korumaya yönelmiştir hasta kadın (takı takma yasağının gerçek kılık değiştirmeden ayrılması için yapılmalıdır bu.) Bu yanlış anlaşılmış metin (takı takma yasağı Ç.N.) delirium'a yol açabilir. Daha sonra olup bitenler, temsilci eylemler (zorlayıcı eylemlerin temsilcileri Ç.N.), doğru metin yerine, bu yanlış anlaşılmış metne bağlanır.

Bununla birlikte, söz konusu delirium'lann, zorlayıcının, bilinçli düşüncede algılanmamış içerik ve metnine durmadan yenilenen ilişkiler kazandırdığı gözlenebilir.

Bir noktayı belirtmek üzere, zorlayıcı nevrozların itki-sel (güdüsel) yaşamına dönmek istiyorum: Hastamız iyi koku olan biri. Çocukluğunda, köpekler gibi, herkesi kokusundan tanırmış. Bugün de koku duygulan, başkalarından iyiymiş. (14)

Başka nevrotiklerde, zorlayıcı hastalarda, histeriklerde de benzer duruma rastladım ve çocukluktan bu yana gerilemiş, koklama zevkinin, nevrozun doğuşunda bir rolü olduğunu öğrendim. (15)

Genel olarak, şu sorulabilir:

Kişioğlunun iki ayaklı olma yönündeki evriminin, koku duygusunu dumura uğratması, böyle bir organik geri itme, pekâlâ, nevroz nedeni olamaz mı?

Kültürün gelişmesiyle cinsel yaşam, geri itmenin kurbanı oluyor. Hayvansal örgütlerde cinsel itkiyle, koku organının işlevi arasında nasıl bir iç bağlam bulunduğunu bilmekteyiz.

' Çalışmamı bitirirken, her anlamda eksik olan bildirimin, en azından zorlayıcı nevrozların daha yakından incelenmesi yolunda uyarılar getireceği umudunu belirtmek isterim.

Zorlayıcı nevrozları histeriden ayırt eden özellik, benim görüşüme göre, sadece itki yaşamında değil, ruhsal davranışlarda aranmalıdır.

Hastam hakkındaki bildiriye son vermeden önce, onun kişiliğinin üçe ayrıldığını söylemeden edemeyeceğim. Biri hiçbilinçsel (bilinçsiz), ikisi bilinçli kişiliklerdir onlar. Onun bilinci, bu üç kişilik arasında oynar.

Hiçbilinçsel kişilik, zamansız baskı altına alınmış, tut-kusal ve kötü uyarımları kapsamaktadır.

Normal durumunda hasta iyi, yaşam sevinci dolu, zeki, ince, aydın bir kişiyken, üçüncü bir ruhsal örgüt içinde, boş inanlı ve çilecidir. Böylece o, aynı konuda iki ayrı görüşe, kaniya, iki ayrı dünya görüşüne sahip olabilmektedir.

Bu bilinç önce kişilik, hastanın geri itilmiş isteklerine tepki biçimlemelerini içerir daha çok. Hastalığın sürmesi durumunda bu hiçbilinçsel kişilik, normal kişiliği yiyip yutacaktır.

Şimdiler, ağır zorlayıcı nevroza yakalanmış bir bayanı inceliyorum. Onda da ayrı kişilikler var. Biri, hoş görül, sevinç dolu, uyanık bir kişilik. Öbürüyse ağır, çöküntü içinde, bitkin, çileci bir kişilik. İlki, onun resmî kişiliği gibi ortaya konuyor. Oysa, bayanı asıl egemenliğine alan, ikincisi.

Her iki ruhsal örgüt de, bayanın bilincine uzanabiliyor. Çileci kişilik aî kasında, hastanın, bilinmeyen, hiç bilincini (bilinçaltını) yakalamak, olanaklı. Çok çok eski, geri itilmiş istek ve eğilimlerinden kurulu varlığını. (16)

AÇIKLAMALAR

1) Burada ve öbür kesimde ele alman noktalar, zorlayıcı nevrozlar literatüründe zaten sözü edilmiş, olan noktalardır. L. Lowenfeld'in 1904'te yayınladığı, bu hastalık biçimi üzerine yazılmış temel yapıt olan «Die psychischen Zwangserscheinungen» de görmek olanaklıdır.

2) «Weitere Bemerkungen öbür die Abwehrneuropys-chosen.»

3) Daha sözü edilen makalede (Weitere Bermerkun-gen) giderilmiştir bu eksiklik. Şöyle demiştim orada:

«Yeniden yaşatılan anılar ve onlardan biçimlenen suçlamalar, hiç bir zaman değişmez biçimde çıkmazlar bilince. Zorlayıcı tasavvur ve zorlayıcı duygu olarak bilinçli duruma gelen ve bilinçli yaşamdaki patojen (hastalığı gerektiren) anımsamanın yerini tutan şey, geri itilmiş tasavvurlarla, geri iten tasavvurlar arasındaki ödünsel biçimlenmedir.»

Bu tanım «biçim değiştirmiş» sözcüğü üzerinde de özel bir vurguyla durmuştur.

4) Kimi hastalarda, dikkat sapması o noktaya varır ki, onlar, bir zorlayıcı tasavvurun içeriğini bile tanıtlıyamaz-lar (tasvir edemezler), sayısız kez tekrarladıkları bir zorlayıcı işlemi anlatamazlar.

5) Krş. «Traumdeutung» (Rüyalar). 8. Baskı, s. 285.

6) Bu «üstün güc»ün de olduğuna ilerde değineceğiz.

7) Espride, dışarda bırakma tekniğinin kullanılışını, bir yazımdan aldığım birkaç örnekle göstereceğim: «Viyan'a'da, kavgacı ve alaycı bir yazar vardı. İğneli sözleri nedeniyle, saldırdığı kişilerce hırpalamrdı çok kez. Her zamanki karşıtlarından biri yönünden saldırıya uğradığında, üçüncü bir kişi şöyle konuşmuştu:

«Bunu duyunca, bir tokat yiyecek...»

Karşıtlı anlam, boşluk dodurulunca ortadan kalkıyor:

«Yazar bu sözleri duyunca, saldırana karşı öyle etkili bir makale yazacak ki...»

Bu eliptik (Eksik kesilmiş) espri, yukarki ilk örnekle, içeriksel bir uyum içinde. (Bkz. Der Witz Und Seine Beziehung Zum Unbewussten, 1905. 4. Baskı, 1925, s. 63).

6) Zur Psychopatologie des Alltagslebens, s. 287. (Gündelik yaşamın Psikopatolojisi).

7) Linchtenberg şöyle diyor: Ayda insan olup olmadığını gökbilimci, babasının kim olduğunu, kesinlikle bilir. Ama annesinin kim olduğunu bildiği kesin değildir.»

Kişioğlunun, duyularının tanıklığı yanında, mantıksal çıkanma, ana erkinden, baba erkine geçmesi, büyük bir kültür ilerlemesidir.

Küçük bir vücudun üstüne koca bir başın oturulduğu tarih öncesi yontular (heykeller), babadan türemeyi simgelerler. Athena annesiz doğar, Zeus'un başından, dilimizde, mahkemede bir şeyi belgeleyen tanık anlamına gelen «Zeuge», çoğalma işleminde, erkek olanı simgeler. (Erzeugen, «doğurmak,» «üremek» demektir. Ç.N.) Hiyerogliflerde de tanık, erkek cinsel aygıtıyla gösterilmektedir.

8) (1923 yılın notu): Düşüncelerin, daha doğrusu, duyguların üstün gücü, o zamandan beri, ilkel ruhsal yaşantının ana parçası kabul edilmektedir. (Bakınız. Totem ve Tabu). Bu yapıt tarafımızdan Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. Yasaklar, Normal Dışı İstekler. Ç.N).

9) İlk oturumların birindeki tartışmalarla krş. (1923 yılı eki):

Bu duygu konstelasyonlanna, sonradan «çift değerli» adını verdi Bleuler. Yerinde bir adlandırma bu. Bu düşüncelerin «Dei Disposition zur Zwangsneurose» (Gesam-tausgabe, VIII) deki tartışmalarıyla krş.

10) «onu, yaşayan varlıklar arasında görmek istemiyorum çok kez. Ama böyle bir durumda, daha mutsuz olacağını biliyorum. Ona karşı böylesini çaresiz, ona karşı böylesine savunmasızım» diyor. Alkibiades Sokrates'le ilgili olarak, Şölen'de.

11) Espri tekniği olarak kullanılan kısaltmayla krş.

12) Yıldızların ateş olduğundan Kuşku duy.

Kuşku duy.

Güneşin devinaıgiaen

Ve.

Doğrunun doğru olduğundan.

Ama

Sevgimden kuşkulanma.

Derim sana (Hamlet, 11,2).

13) Zorlayıcı hastaların, büyük zihinsel yetenekleri, bu olguyla ilişkilidir belki.

14) Çocukken, güçlü koprofil eğilimleri olduğunu ekli-yeceğim buna. Yukarda, değindiğim, anal erotizmine yaklaşıyor bu.

15) Söz gelimi, çeşitli fetişizm biçimlerinde.

16) (1923 yılı notu):

Aktardığım psikanalizle, ruhsal sağlığına yeniden kavuşan hasta, pek çok değerli ve umut verici genç gibi, büyük savaşta hayatını kaybetmiştir. (Birinci Dünya Savaşı. Ç.N.).

Psikanalizin kurucusu olan Sigmund Freud (1856 — 1939), bu kitabında psikanalizin beş yaşındaki bir çocuk üzerindeki uygulamasını anlatıyor. Ve büyük psikolog bu uygulamanın nasıl yapıldığını şöyle dile getiriyor : "Aşağıdaki sayfalarda betimlenecek olan hastalık ve tedavisi benim kişisel gözlemlerime dayanmıyor. Beş yaşındaki hastanın tedavisini gerçi ben yönettim. Dahası, küçükle bir kez de konuştum. Fakat tedaviyi, onun babası uyguladı. .. Ancak, babalık yetkesiyle (otorite), doktorluk yetkesinin birleşmesi, şefkatli bir ilgiyle, bilimsel bir ilginin bir araya gelmesi, böyle bir yöntemin uygulanmasını olanaklı kılmıştır."